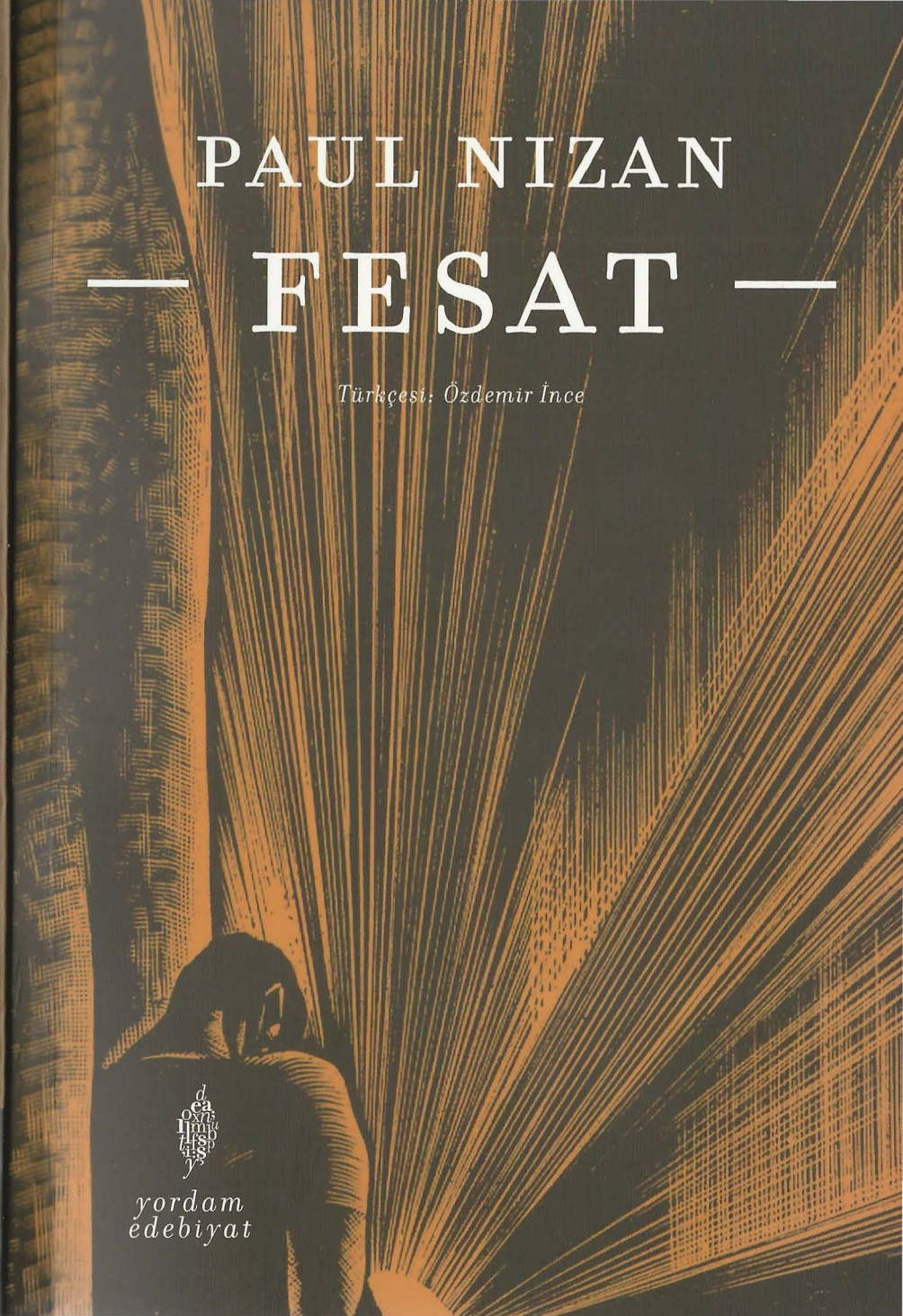
PAUL NIZAN

— FESAT —

Türkçesi: Özdemir İnce

yordam edebiyat

PAUL NIZAN — FESAT

***Özdemir İnce** (1 Eylül 1936, Mersin -)*

Şair, yazar, gazeteci.

1956'da Mersin Lisesi'nden mezun oldu. 1960'ta Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'nü bitirdi. Aydın Lisesi'nde öğretmenlik yaparken Fransız hükümetinin açtığı sınavı kazanarak 1965-1966 yıllarında Paris'te Çağdaş Fransız Dili ve Edebiyatı ile Fonetik (Sesbilim) okudu. 1969'da TRT'ye girdi. 1982'de kurumdan emekli oluncaya kadar Dış Haberler Müdürlüğü'nde çevirmen, televizyonda metin yazarı, Öndenetim ve Redaksiyon Müdürü, Program ve Yayın Planlama Müdürü, Genel Müdürlük Müşaviri ve Uzman olarak çalıştı. 1982-1989 yılları arasında çeviri yaparak hayatını kazandı.

Özdemir İnce'nin yayınlanmış çok sayıda şiir ve deneme kitabı bulunmaktadır. Yanı sıra, pek çok şiir, oyun, roman-düzyazı ve kuram çevirisi yapmıştır.

Özdemir İnce'nin Fransızcadan yaptığı *Fırtına Çocukları* çevirisi, ilk olarak 1973 yılında (*Kasırga Çocukları* adıyla, May Yayınları) yayınlanmıştır.

Eserin özgün adı:

La conspiration
(Éditions Gallimard, 1938)

✲

ÇEVİRİNİN ÖNCEKİ BASIMLARI:

Bilgi Yayınevi, 1975
Telos Yayıncılık, 1996

PAUL NIZAN

FESAT

ROMAN

TÜRKÇESİ
ÖZDEMİR İNCE

yordam
edebiyat

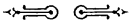
Yordam Edebiyat: 19 • **Fesat** • Paul Nizan
ISBN 978-605-172-165-1 • *Türkçesi:* Özdemir İnce
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Şubat 2017
© Özdemir İnce; © Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

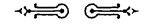
FESAT

ROMAN

Paul Nizan ve *Fesat*'a Dair

Özdemir İnce

Fesat, benim çevirirken çok heyecanlandığım, etkilendiğim bir kitap. Aynı heyecanı bu basımın hazırlığı sırasında da duydum. Çeviriyi 42 yıl önce yapmışım. İlk basımı 41 yıl önce yapılmış. Paul Nizan'ın adını 61 yıl önce duymuştum. Nizan, hayatımın önemli bir parçası olan yazar; *Fesat* da benim ayrılmaz bir parçam.

Her şey, bir yerde, "Ben de yirmi yaşımda oldum. Bu yaşın hayatın en güzel çağı olduğunu söyleyenin canına okurum. Her şey bir gencin hayatını yıkımla tehdit eder: aşk, düşünceler, ailenin yitimi, büyüklerin arasına katılma. Dünyadaki yerini öğrenmek zor iştir," cümlelerini okuduğum zaman başladı. Nerede okuduğumu hatırlamıyorum. Ama daha sonra Nizan'ın *Aden-Arabie** adlı kitabının ilk cümlesi olarak karşıma çıktı.

Kendi varlığının, varoluşunun peşine düşen, onun üzerinde eşinen genç insan, hayatının bir döneminde ya da bir anında kendini bir an Hz. Adem'in iki oğlundan (Habil ve Kabil) olarak görür. Kain'e (Kabil'e) Rab haksızlık etmiştir. Genç insana, devlet, düzen, aile, toplum, ana baba ya da bir sevgili haksızlık eder. Ya da kendisine haksızlık edildiği duygusuna kapılır. Ve

* Maspero, 1967. Türkçesi: *Aden-Arabistan,* Çev: Şule Çiltaş; Kanat Yayınları, 2008.

hakkını kendisi almak ya da haksız durumu kendisine göre düzeltmek ister.

Aden-Arabistan'ın kapağında, kitaba önsöz yazan Jean-Paul Sartre'ın bir cümlesi vardır. O da, sözünü ettiğim cümleye vurulmuştur. Ona göre, işe böylesine çırılçıplak bir cümleyle başlamak hiç de fena değildir, çünkü başlangıçta bu ret vardır. Gençler hep yaşlanırlar, ama gençlik hep genç kalır. Gençlik sandalyesinden kimin kalkıp oraya kimin oturduğunu pek fark edemeyiz. Ama "gençlik"in sandalyesi hiçbir zaman boş kalmaz.

İnsanın yirmili yaşları, gerçekten, yaşamın en güzel dönemi midir? Bunu yanıtlamak çok zor, ama içinde bir yığın çelişki olan çok kışkırtıcı bir cümle. Kabil'in torunları olan gençlik (kardeşini öldürmese de) adalet, özgürlük arayan bir gençliktir. Bu gençlik gelişmeye karşı değildir, ama gelişmeye ilerleme ve değişimin de eşlik etmesini ister. Kabil gibi serüvenci takımındadır ve karşısında kendi çağının imtiyazlılarının Hammurabi Yasası vardır.

1974 yılının Mart-Nisan aylarından birinde Attilâ İlhan telefon etti. O sıralar Ankara'da Bilgi Yayınları'nda editörlük yapıyordu. Ben de TRT televizyonunda çalışıyordum. Hoşbeşten sonra, "Senden bir kitap çevirmeni istiyorum, tam senlik. Bana vaktin olmadığını söyleme. Kitap bizim Paul Nizan'ın," dedi.

"Sakın *La Conspiration* olmasın?" dedim.

"Evet!" dedi.

Kitap 1975 yılında Bilgi Yayınevi tarafından *Fesat* adıyla yayınlandı. Düzelti sorumlusu öldüğü için kitap epeyce yazım hatası ve son bölümü eksik yayınlandı. İkinci baskısı Telos Yayınevi tarafından (1996) yapıldı. Şimdi üçüncü basım yapılıyor. Bu basımın öteki ikisinden farkı şu: Yapıtın aşırı "Fransızlık"ını göz önünde bulundurarak, metinde adı geçen kişilerin somutlaşmasını sağlamak için epeyce dipnot ekledim. Bunun dışında, 1974 yılında yaptığım çeviri fırından yeni çıkmış ekmek gibi taze.

Paul Nizan (1905-1940) sonradan demiryolu işçisi olan bir yarıcı çiftçinin torunu, daha sonra mühendis olan demiryolu işçisinin oğludur. Jean-Paul Sartre'ın Paris'teki ünlü Henri-IV Lisesi'nden arkadaşıydı. Paris'in Ulm Sokağı'ndaki Fransa'nın en saygın okulu Yüksek Öğretmen Okulu'na* birlikte girdiler, birlikte okudular, oda arkadaşı oldular. Felsefe diploması aldı. Yüksek Öğretmen Okulu'nda okurken bir bunalım geçirip Aden'e (Yemen) gitti (1926-1927). Dönüşünde Fransız Komünist Partisi'ne girdi (1927). Zamanla, Merkez Komitesi'ne sözcü bile oldu. Stalin-Hitler anlaşması üzerine Fransız Komünist Partisi'nden 21 Eylül 1939 günü istifa etti. Bunun üzerine parti ve partililer tarafından aforoz edildi. FKP'den istifasından 8 ay sonra, 23 Mayıs 1940 günü, savaşta, Dunkerque çekilmesi sırasında öldü. Daha 35 yaşındaydı. İngiliz birliklerine tercümanlık yapıyordu.

Nizan'ın Komünist Partisi'nden istifası şok etkisi yarattı. Yaptığı eylemin nedeni ve amacı açıktı: Stalin, Hitler ile anlaşarak Fransa'ya ve Fransız Komünist Partisi'ne ihanet etmişti. Sadece FKP'ye değil dünyanın bütün komünistlerine de ihanet etmişti. Ama parti kadrosu ve partiyle nikâhlı aydın ve yazarlar, "Parti disiplini icabı" böyle düşünmüyorlardı.

Nizan, Eylül 1939'da istifa etmiş ve sekiz ay sonra savaşta öldürülmüştü. Kendini savunmak ve eylemini açıklamak olanağından yoksundu. Savaştan sonra, Nizan'ın Parti'nin sırlarını İçişleri Bakanlığına satan bir ajan olduğu dedikodusu yayılmaya başladı. Karısı, açıklama yapmaları için, Louis Aragon'a, FKP'nin

* École Normale Supérieure (Yüksek Öğretmen Okulu), Fransa'nın en saygın yüksek öğrenim kurumudur. Dünya çapında en başarılı öğrencilerin son derece ağır sınavlardan geçerek alındıkları okulda Fransa'nın en önemli bilim insanları ve filozofları ders verir. Türkiye'den çok az sayıda üstün yetenekli öğrenci bu üniversiteye kabul edilmiştir. Bu kişilerden en çok tanınan ise Cahit Arf'tır. Okulun İngiltere'de değişim için anlaşmalı olduğu sadece üç yüksek öğrenim kurumu vardır: Cambridge, Oxford ve London School of Economics. Fransa'da dört adet École Normale Supérieure vardır.

demirbaş ileri gelenlerinden Laurent Casanova'ya (Paul Nizan, istifa etmeden önce, Korsika'da onunla beraberdi) ve FKP'nin genel sekreteri ve başkanı Maurice Thoez'e başvurdu ama onlardan ses çıkmadı. 1946 yılında koskoca filozof Henri Lefevbre, *l'Existentialisme* adlı kitabında şöyle yazıyordu: "Yalnız, uyanık, son derece kayıtsız olan Paul Nizan'ın pek az dostu vardı. Ne gibi bir sırrı olduğunu düşünüyorduk. Saplantısının, sıkıntısının sırrı. Artık bunu biliyoruz: Bütün kitapları, ihanet düşüncesi çevresinde döner."

Koskoca Henri Lefevbre! Yuh artık! Bu tutum ve tavır çok yararlı oldu gençliğimde: Bir yazar, özgür kalmak için, hiçbir partiye üye olmamalıdır. Desteklese bile! Bu kararı almama, başka olayların da katkısı oldu ama şimdi sırası değil!

1947 yılında, bu karalama kampanyasından etkilenen ve aralarında Raymond Aron, André Breton, Roger Callois, Simon de Beauvoir, J.-P. Sartre ve Albert Camus'nün bulunduğu bir grup yazar, Paul Nizan'ı savunan bir bildiri yayınladılar. Bu bildiri de saldırıya uğradı.

Aden-Arabistan'ın 1960 yılında Sartre'ın önsözüyle* yayınlanmasına kadar, 40 yıl edebiyatın sessizlik zindanlarında gömülü kaldı Paul Nizan. Sartre'ın girişimiyle yeniden doğdu ve itibarını kazandı. Paul Nizan şimdi iki savaş arasının en önemli filozof, romancı ve düşünürlerinden biridir. Yazınsal (edebî) varlığıyla beni etkilemiş, siyasal tutumuyla ilgi odağım olmuştur.

1965'ten bu yana Paul Nizan'ın izini sürmekteyim. İlkin, Attilâ İlhan'ın da özel isteği üzerine, 1938 yılında Interallie ödülünü alan *Fesat*'ı çevirdim. Telos Yayıncılık'ı yönetirken, çeviriyi gözden geçirip eksik bölümü ekleyerek, tekrar yayınlamak ilk işlerimden biri oldu (1996). Ardından, 1998 yılında, *Eskiçağ Maddecileri*'ni (*Les materialistes de l'antiquite*) değerli arkadaşım

* Paul Nizan'ı tam anlamıyla tanımak için bu önsöz mutlaka okunmalı. Önsöz Türkçe çevirinin başında da yer alıyor.

Prof. Dr. Afşar Timuçin'e çevirterek Telos'un Felsefe Dizisi'nde yayınladım. Ölünceye kadar yayıncılık yapacağımı, yayınevi yöneteceğimi sandığım ve iyi bir çevirmen aradığımdan öteki kitaplar için acele etmiyordum. Ancak 1999 yılı sonunda yayıncılıktan ayrılmaya karar verdim. Şimdi sıra Yordam Edebiyat'ta: *Les Chiens de garde**, *Antoine Bloyé* ve** *Cheval de Troie**** adlı kitaplarını mutlaka yayınlamalı.

Nizan'ın dedesi ve babası demiryolu işçisiydi. Babası daha sonra demiryolu mühendisi olarak proletaryayı küçük burjuvadan ayıran sınırı aşarak küçük burjuva olmuştu. Babası kendi sınıfına, proletaryaya ihanet etmişse, o da kendi sınıfı olan küçük burjuvaziye ihanet edecek, proletarya saflarına katılacaktı.

Jean-Paul Sartre bu noktaya çok önem verir:

"Nizan'ın babası gerçekten, bu gözyaşı döken kaçak oldu mu? Hiçbir fikrim yok. Her halükârda oğlu onu böyle görüyordu: Nizan babası karşısında gösterdiği sayısız küçük direnişin nedenini keşfetti ya da keşfettiğine inandı: ondaki insanı seviyor, hainden nefret ediyordu. Dostumun yaşamını ele alan ve onda ihanet saplantısı keşfeden iyi niyetli Marksistlerden, eğer bunu hâlâ yapabilecek durumdalarsa, eserlerini gözleri açık hâlde yeniden okumalarını ve bariz hakikati inkâr etmemelerini rica ediyorum. Doğrudur: Bu hain evladı sıkça ihanetten söz eder; *Aden-Arabistan*'da şöyle yazar: 'Bir hain olabilir ya da boğulabilirdim.' *Les Chiens de garde*'da ise 'burjuvaziye insanlar adına ihanet ediyorsak, hain olduğumuzu itiraf etmekten yüzümüz kızarmasın' der. Antoine Bloyé de haindir; *La Conspiration*'da, babası gibi polis olan zavallı Pluvinage da haindir. Sıkça tekrar edilen bu sözcük neyi anlatıyor? Nizan'ın kendini Daladier'e sattığını mı? Sofumuzun oturaklı kalemşorları, başkalarından bahsederken hep rezilce bir hayrete kapılı-

* F. Maspero.
** Grasset, 1933
*** Gallimard, 1935

yor, bundan daha kepaze ve çocukça bir şey bilmiyorum –özgür bir kadın hakkında dedikodu yapan 'namuslu' kadınların sergilediği hayret hariç. Nizan yazmak istiyordu, yaşamak istiyordu: Gizli ödeneklerin üç beş kuruşuna ne ihtiyacı vardı? Fakat, burjuva olmuş bir işçinin oğluydu ve kendi kendine burjuva mı yoksa işçi mi olduğunu soruyordu. Hiç şüphe yok ki en önemli kaygısı kafasındaki bu iç savaştı; proletaryaya ihanet eden baba, oğlunun burjuvaziye ihanet etmesine neden oldu; bu zoraki burjuva, sınırı ters yönde aşmak istiyordu: Ama bu o kadar da kolay değildir.*"

Fesat, Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri üzerine.** Yüksek Öğretmen Okulu Fransa'nın en önemli 2-3 okulundan biridir. Fransa'nın en büyük beyinleri bu okula gider.

Öğrenciler büyük burjuva, burjuva kökenli, aralarında bir de küçük burjuva var. Ahbap çavuşlar 1930 dolaylarında Fransa'nın gidişatından memnun değildir. Parlamenter demokrasinin yürümediğini düşünmektedirler. Devrim yapmaya karar verirler. Devrim yapmak yerine bir sol partiye ya da Fransız Komünist Partisi'ne üye olmak FKP'ye üye olan küçük burjuva kökenlinin dışında hiçbirinin aklına gelmez.

---

* J.-P. Sartre, Önsöz, *Aden-Arabistan*, s.40

** - **Bernard Rosenthal**, Yüksek Öğretmen Okulu (Ecole Normal Supérieur) öğrencisi, Paris'in 16. ilçesinde yaşayan zengin bir Yahudi ailesinden. Arkadaş topluluğunun elebaşı ve *İç Savaş* dergisinin kurucusu.

- **Philippe Laforgue**, Yüksek Öğretmen Okullu (YÖO); babası, Alsace-Lorraine'in Fransa'ya tekrar bağlanmasından sonra Strasbourg'a yerleşmiş bir işadamı; yüksek sosyeteden Pauline D. adlı bir genç kızı YÖO'daki odasına alıyor; kızla çok yakın ama sınırlı bir ilişkisi var; kendisiyle yatmadığı için kızı hor görüyor. Topluktan en yakın olduğu kişi Rosenthal.

- **Bloyé**, YÖO'lu. Nizan, *Antoine Bloyé* adlı roman yazdı.

- **Pluvinage**, Sorbonne öğrencisi, Seine valiliğinde çalışan bir memurun oğlu. Yanlarında aşağılık duygusu hissettiği arkadaşlarını etkilemek için Komünist Partisi'ne giriyor.

- **André Simon**, eski belgeleri okuma uzmanı, Nantes'lı büyük bir tüccarın oğlu; Paris'te bir koloni birliğinde askerlik yapıyor.

- **François Régnier**, 38 yaşında, ünlü yazar.

- **Pauline D.**, Laforgue'un sevgilisi. Yüksek sosyetede Laforgue'ye yardımcı oluyor.

İç Savaş adlı bir dergi çıkarırlar. 500 kadar aboneleri vardır, 250 kadar dergi de kitapçılarda satılır. Kapitalizmi kıyasıya eleştirirler. Ama polis bana mısın demez. Oysa 1930'larda bir komünist avı başlamıştır. Bozguna uğrarlar. Yengesini baştan çıkartarak kendi devrimini yapan büyük burjuva intihar eder. Burjuvalar okulu bitirip ailelerinin yanına dönerler. Küçük burjuva da önemli bir FKP militanını polise ihbar eder.

Kitaptan iki alıntı yapacağım. Komiser Massart küçük burjuva Pluvinage'la konuşurken *"Canlarının istediği zaman sınıflarının bağrına kolayca dönebilme şansına sahip olan banker ve sanayici oğulları için hiçbir önemli etkisi olmayan bu tür eğlencelerin, serveti ve desteği olmayan küçük burjuva için tehlikeli sonuçlar doğuracağı"*nı söyler.

Ama kitabın başka bir yerinde yer alan şu cümle çok daha önemlidir: *"Ürünü oldukları burjuvaziyi kıyıcı ve tehlikeli olduğundan çok budala buluyorlardı. Bu sınıfın ortadan kalkacağından kuşkuları yoktu. Ama işçiler uğruna savaşmak akıllarının ucundan bile geçmiyordu. İşçilerin de böyle bir şey bekledikleri yoktu zaten, onlar kendileri için savaşacaklardı."*

Attilâ İlhan 1970'lerin Türkiye'sindeki *acilci burjuva aydınları* düşünerek *Fesat*'ı çevirmemi istemişti. Tahmin ettiği gibi 1970 ve 80'lerin işçi, köylü, küçük burjuva kökenli devrimcileri idam edilirken, işkencelerden geçip hapislerde yatarken acilci burjuva aydınları bir yolunu bulup yakayı kurtardılar ya da yurt dışına kaçtılar. Günümüzün AKP ile işbirliği yapan liberal solcuları ve İkinci Cumhuriyetçileri *acilci burjuva aydınlar* arasından çıktı.

*Paul Nizan, Intellectuel communiste, 1926-1940** adlı kitabın son sayfasına şunu yazmışım: "Çocuklukta yaşanan bir bozgunun bedelini daha sonra kazanılan hiçbir zafer ödeyemez!" Paul Nizan'dan ilham aldığım ve kendi hayatımdan çıkardığım bir cümle.

* François Maspero Yayınları, Paris 1970.

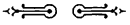
Başta Kikladlar olmak üzere Yunan adalarına *Fesat*'ı okuduktan sonra sık sık gittim. Ve şu sözünü hep tekrarladım: "*Bir erkek, kendisine bir kadınla başlar tekrar. Ya da savaşla, devrimle. Kitaplar yazalım.*"

Genç öldürülenler, kendi iç aynalarında boğulanlar, bir gün intikam alırlar.

İstanbul, 11 Kasım 2016

BİRİNCİ BÖLÜM

FESAT

I

"Uzun lafın kısası," dedi Rosenthal, "bu derginin adı İç Savaş olmalı diyorum ben..."

"Niçin olmasın?" diye karşılık verdi Laforgue. "Hiç de fena değil isim olarak. Üstelik bizim söylemek istediklerimize de denk düşüyor. Ama bu adı kullanma hakkını daha önce başkalarının almadığından emin misin?"

"İç savaş kavramı, kamu malı olması gereken bir düşüncedir," diye cevap verdi Rosenthal. "Bu niteliğini yitirmez."

Bir temmuz akşamıydı, terlerin deri üzerinden buharlaşıp uçtuğu, günün toz-toprağının bilinmez bir yangının külleri gibi çöktüğü alacakaranlık sonrası bir saat; bahçenin üzerinde oldukça geniş bir gökyüzü yayılıyordu. Bahçe de sözün gelişi; aslında kavruk ağaçlı, otları ölgün küçücük bir toprak parçası, ama buna rağmen, Paris'in taş tepelerinin ortasında bir çayırlıkmış duygusu bile veriyordu.

Laforgue ve arkadaşlarının, sanki önemli gizler saklıyorlarmışcasına gözetledikleri Claude-Bernard Sokağı'nın evlerinde insanlar geceye hazırlanıyorlardı; bir lambanın önünden bir omuzun ya da çıplak bir kolun geçtiği belli belirsiz seçilebiliyordu: Soyunan kadınlardı bunlar, ama güzel olup olmadıkları anlaşılamayacak kadar da uzaktaydılar. Bunlar daha çok sanki zırhlarından soyunurmuş gibi korselerini, kemerlerini, kuşaklarını çıkartan orta yaşlı kadınlardı. Bu evlerin, şarkıları bazen mutfakların derinliklerinden gelen genç kadınları, çatılardaki hizmetçi odalarında yatarlardı: Görünmezlerdi ortalarda.

Müzik, konuşma, ders ve tanıtım sesleri hoparlörlerin ağzından karmakarışık bir yinelemeler tufanıyla yükseliyordu; Feuillantines Sokağı'ndaki durakta bazen bir otobüs gıcırdıyordu; bununla birlikte, kentin sığ kayalıklarında, bir deniz sessizliğinin tembel tembel dalgalandığı anlar da oluyordu.

Rosenthal konuşuyordu. Peygamberce bir sesi olduğunu, sesinin özel tınısının herkesi kolayca etkilediğini düşündüğü için, her zaman çok konuşurdu; arkadaşları, Paris'in gökteki mor yansımalarını seyrederek onu dinliyorlardı, ama yataklarına uzanmış, kocalarına ya da âşıklarına, kurulu makine sesleriyle bir şeyler anlatan, belki de kinle, tutkuyla ya da müstehcen duygularla yüklü altüst edici cümleler söyleyen kadınları belirsizce düşlüyorlardı.

Hepsi de, tehlikeli çağ dediğimiz yirmi-yirmi beş yaşlarında beş delikanlı; kendilerini bekleyen gelecek, seraplar dolu, tuzaklar ve sonsuz yalnızlıklarla dolu puslu bir çöl gibiydi. O akşam, artık geleceği falan düşünmüyorlardı, sadece yaz tatilinin bir an önce gelmesini ve sınavların sona ermesini diliyorlardı.

"Geri alamayacakları parayı bize verecek kadar açık yürekli insanseverler bulunduğuna göre," dedi Laforgue, "okullar açılınca bu dergiyi yayınlayacağız demektir. Yayınlayacağız ve bir süre sonra da batacak..."

"Hiç kuşkusuz," dedi Rosenthal, "aranızda dergi için sonsuza dek çalışacağımıza inanacak kadar ahlaksız biri var mı acaba?"

"Dergiler her zaman batarlar," diye konuştu Bloyé. "Deneyin dolaysız bir verisidir bu."

"Girişimlerimden sadece birinin hayatım boyunca beni bağlayacağını, bir baş belası, bir sadık köpek gibi beni izleyeceğini bilseydim," dedi Rosenthal, "kendimi hiç düşünmeden kaldırır suya atardım. Ne olacağını, hayatın nereye varacağını bilerek yaşamak, bir ölü gibi yaşamaktır. Hele düşünün bir, kırk yaşımıza gelmişiz, kocamış bir *İç Savaş*'ı hâlâ yöneten pis görünüşlü

moruklar olmuşuz, Xavier Léon ile *Metafizik Dergisi* gibi tıpkı!.. Mimarların yerle bir etmek için kitaplar yazdıkları bir hayat; işte benim güzel hayattan anladığım budur. Nesnelerin sürgit yaşamasını istememek için, insanların yeterince saf ve yürekli olması gerekir..."

"Ölüm korkusundan tamamen kurtulmak gerek," dedi Laforgue.

"Bırak şimdi romantizmi," diye konuştu Bloyé, "metafizik sıkıntının da yeri yok. Dergi için tasarılar yapıyoruz, konuşmalarımızın tümü yüksek düzeyde, çünkü ne kadınımız, ne de paramız var; coşkuya kapılmanın gereği yok. Öte yandan, bir şeyler yapmak gerek, biz de zaten gerekeni yapıyoruz. Bu, her zaman öyle dergi çıkarmak falan olmayacak."

"Ne dersiniz, gidip bir şeyler içelim mi?" diye önerdi Pluvinage.

"Haydi," dedi Jurien.

İçki içmek üzere bahçeden çıktılar. Panthéon Alanı ile Botanik Bahçesi arasında sevdikleri kahveler vardı.

Claude-Bernard Sokağı'nı indiler, Saint-Marcel Bulvarı ile Gobelins Caddesi'nin kesiştiği köşedeki *Canon des Gobelins*'e* kadar yürüdüler. Kederli odalarda, nemli yataklarda çifter çifter uyumaya gitme saatini beklerken saçma sapan şeyler konuşan, birbirlerine onur kırıcı gerçekleri söyleyen insanlarla dolmuştu kahvenin terası; birkaç göz alıcı kız da vardı, akşamın saat on birinin uyanık bakışlarıyla bakıyorlardı; aralarından biri oldukça iri yapılı bir genç kadındı, kıvırcık saçları bir koltukaltını ya da cinsel organı anımsattığı için bulantı veriyordu insana, ama abanoz gibi parlayan güzel dizleri vardı.

Oturdular ve çevrelerinde içkilerini yudumlayan insanlara bakmaya başladılar, ama hava öylesine sıcaktı ki, çevresindeki-

* Gobelins'in Şarapçısı: Günümüzde de aynı yerde bulunan bir kahve-lokanta. *–çev.*

lerin varlığıyla ilgilenmek isteği bile duymuyordu insan: Dahası, resim, görüntü ve yansımalardan başka bir şey olduklarına da inanmak kolay değildi. Laforgue kıvırcık saçlı kadınla ilgileniyordu. Kadın kahveye girmek için ayağa kalktı; Laforgue, kadının peşi sıra, zemin kattaki lavaboya gitti; lavabodaki kadın,

"Termometreye göre, havalar güzelleşmeye devam ediyor," dedi. "Ama fırtına da eksik olmuyor", dedi genç kadın. "Bilmem siz de benim gibi misiniz, Lucienne Hanım, benim sinirlerim yay gibi geriliyor. Dokunsalar, saçlarımdan kıvılcımlar fışkıracak, kedi sırtı sanki."

Laforgue yanlış bir telefon numarası verdi.

"Cevap vermiyor," dedi lavabodaki kadın.

"Tahmin etmiştim," diye yanıtladı Laforgue.

Genç kadın pudralanmış, rujunu tazelemiş, küçük bir fırçaya tükürdükten sonra kirpiklerine siyah boya sürüyordu. Laforgue'a gülümsedi, önünden geçip uzaklaştı; dönerek çıkan merdiven basamaklarında, Laforgue'a sordu:

"Bu akşam için mi?"

Laforgue kadından üç basamak aşağıda, ayakta duruyor, gözlerinin hizasında, kadının Çin ipeği elbisesinin altında, hafifçe kabarık karnını görüyordu.

"İşte ben de bunu düşünüyordum," diye yanıtladı Laforgue. "Ama bir başka gün olsa daha iyi olacak, bu boğucu havada başka çare yok."

"Çok yazık," dedi genç kadın, "güzel güzel sevişebilirdik. Şimdi sen pişman olup üzüleceksin, bense boş yere aşağı inmiş oldum."

"Ama gene de bir bardak bir şey içmelisin," dedi Laforgue.

Boş kahvenin içinde bir masaya oturdular; kahve makinesi, kasada oturan kadının başının üzerinde ıslık çalıyordu, garson uyukluyordu; adamı uyandırdılar. Açık pencereden, yüzleri hakkında yeterince bilgi veren bir enseler dizisi görünüyordu. Kadın nane likörü içti ve konuşmaya koyuldu. Laforgue kadının

dizlerini okşamaya başladı, onun peşinden sadece bunu yapabilmek amacıyla gitmişti, sonra masadan kalktı ve arkadaşlarının yanına gitti.

"Hoşlandın mı ondan," diye sordu Bloyé.

"Hem de nasıl," diye cevap verdi Laforgue. "Susamış, sevgi dolu bir kadın. Tatlı bir kadın, gelecek hakkında tasarıları bile var. Bir pazar, dedi, küçük kızımı görmek için sütannesine gideceğiz, Feucherolles'da oturur, biliyorsunuz belki, Saint-Nom-la-Brectéche'te iniliyor, Marly-le-Roi'nın biraz uzağında, çocukları seviyor olmalısınız. Çocukların, kanaryaların ve kedilerin dostu güzel bir pazar günü."

Gece yarısına doğru, Rosenthal, arkadaşlarından ayrıldı. Quartier Latin'den uzakta, insanların, aile mezarlarının yolları gibi düzgün sokaklar boyunca kocaman taş kabukları içinde yaşadıkları Muette'te oturuyordu.

Rosenthal, Botanik Bahçesi'nden Passy Garı'na giden otobüsün sahanlığında, ailelerin güçlü ve sarsılmaz evrenini öfkeyle düşünüyordu. Gece yarısı Montsouris Parkı'nın "paulownia"ları* üzerinden esen melteme hiç benzemeyen Muette'in havasını tam yirmi üç yıldır soluyordu. Muette'in çimenliklerinde, geceden tedirgin olan, göçebe arabaları gibi bir daire şeklinde dizilen çocuk arabalarının çevresinde, sütannelerin, dadıların konuşmalarını beyaz eldiven takmış, ipek saçlarını dağıtmadan oyunlar oynayan Bois çocukları ile oynanan oyunları; daha sonra, Janson çıkışlarında Odette de Crécy'yi ve her şeyin ilkbahar, özsuyu, at ve kadın koktuğu sıralarda, Bois Avenüsü'nde, çiçek açmış ıhlamur ağaçlarının altında gezinen pazar sabahı kızlarını düşünerek Acacias ve Longchamp yollarında yapılan gezileri anımsamak ve çocukluk anılarına dönmek için bir yığın nedeni vardı.

* Adını Çar I. Pavel'in kızı ve Danimarka kraliçesi Anna Pavlovna'dan alan ağaç. *-çev.*

Birden fazla Yahudi mahallesi vardır Paris'te: XV. mahalle, Rosenthal'in isteyerek seçeceği bir yer değildi, ama Cloche-Perce Sokağı ile Roi-de-Sicile Sokağı'nı ne zaman aklına getirse, ikisini de uygun bulmuyordu; son Galiçya mültecilerinin kıvırcık saçları, Rothschild ailesinin evlerinden daha az isyan ettirici değildi onun için. Yirminci yüzyıldan ve Muette'ten, on altıncı yüzyıla ve Vilna'ya, Varşova'ya geri dönüşün işe yarar bir çözüm yolu olduğuna da inanmıyordu.

Laforgue gibi genç bir Fransız burjuvası, sınıfının kendisine hazırladığı duruma başkaldırmak gereksinmesini duyduğu zaman, bu kopuşun ortaya çıkaracağı sorunlar daha az karmaşıktır. Irk ve mitolojileri, kilisenin, sınıfının, Tanrı ve insan sevgisinin suç ortakları, toplumun gerçek görünümlerini uzun süre saklayamaz ondan. Korkan ve bu yüzden de ayakları sürçen bir tayın davranışı gibi tıpkı, kendisi için çizilen yolun dışına sapış, aile bağımlılıklarından kaçış, tarihten yoksun ya da tarihin artık ayak bağı olmadığı bir insan türünün içine yeniden sokmaya yeter onu. Her şey çarçabuk yoluna girer: Kendisini bulmak için köylü atalarının yetim öğütlerini arayacak olsa, yanı başında olduklarını görür. Kendisi için elinden gelen her şeyi yapmış olan babasına yüz çevirip suçlandığı zaman, en azından dedesine bağlı olduğunu haykırarak avunabilir: Demokrasinin ünlü evrelerinin ortak sonuçlarından başka bir şey olmayan ve kendi kendini dengeleyen karşılıklı ihanet kadar hiçbir şey ürkütmez burjuva kalesini.

Neye tutunacağını, kime bağlanacağını gerçekten bilmiyordu Rosenthal. Haham ataları hiç de hoş değildi ve onların Zohar ve Talmud dolu öğütleriyle ne yapabilirdi Paris'te? Soyunun en başarılı, en zengin olanlarından ve sanki Cennet ve Cehennem kendi mallarıymışçasına Katoliklere özgü o şaşırtıcı güvenlik duygusuna kavuşmuş olanlardan nefret ettiği kadar, soyunun en horlanmış kesiminden de nefret ediyordu Ne var ki, yitik davala-

rı savunmak için bunca çaba gösteren insan saygısına karşın, bu durumu kabul etmeyecek kadar özsaygısı vardı. Cumartesi günleri, kaçık ihtiyarların geldiği, Saint-Paul mahallesinin duvarları çatlak bir binasının birinci katındaki dokunaklı sinagoglardan, kasap dükkânlarının vitrinlerine yazılmış "dinsel yöntemlere uygun kesilmiştir" yazılarından, ta Belediye Sarayı pazarı ile Saint-Gervais Kilisesi'nin iki yüz metre uzaklarında bile duyulan buhurlu doğu kokusundan, bir terzi dükkânının eşiğinde, melon şapkalı babalarının yanında duran bembeyaz tenli, gururlu irikıyım kızlardan, Polonyalı barlarının kapkaççı küçük hırsız çetelerinden, alacakaranlık ve ay rengine boyanmış ipliklerle dokunmuş beyaz ipek eşarplardan hoşlanmadığı kadar, akraba kızlarının Victoire ya da Copernic Sokağı'ndaki tapınakta yapılan büyük düğün törenlerinden, tören sırasında sol kemerin altında duran kadınların kürklerinden, borsa ve kulis hikâyelerinden, yengesi Catherine'in evinde karşılaştığında, İngiliz vurgulu hayvan sesleriyle, kendisine o sıralarda moda olmaya başlayan Spitzberg'de ya da Kiklad adalarında geçirdikleri tatillerinden söz eden genç kızlardan da hoşlanmıyordu Bernard; onun için bu durum, bir hapishaneden çıkıp ötekine girmek gibi bir şeydi.

Kürk işçilerinin Albouy Sokağındaki küçük salonda yaptıkları ateşli toplantıların da ona büyük bir yardımı dokunmuyordu: Konuşmacılar sadece Yahudice konuşuyorlardı, bu yüzden de yapılan konuşmalardan bir şey anlamıyordu; yoksulluğa, sürgün ve öfkeye ihanet ettiklerinden bu yana, kendi ailesinde, bu unutulmuş dilden tek sözcük bile alay edilmeksizin ağza alınmazdı. Yahudilerin özel bir kurtuluşu, Tanrı'yla yeni bir anlaşma hakları olabileceğini de artık aklı kesmiyordu: Bu kurtuluşun, adlarının, acılarının ve gönül eğilimlerinin hep birlikte yiteceği genel özgürlük ortamında boğulmasını bekliyordu. Bununla birlikte, özgür olmaktan başka bir şey de istemiyordu, ama başkalarının özgürlüğü onu pek az ilgilendiriyordu.

Ne var ki, Rosenthal'in Yahudiliğini unutması oldukça güçtü: Kimi zaman, aşağılık bulup adından utanıyor, yüzü kızarıyor, kimi zaman da gurur duyuyordu. Bazen, arkadaşlarıyla konuşurken, bir cümleye, "Yahudi olarak ben..." diye başladığı oluyordu, sanki kendisine arkadaşlarının hiç bilmediği gizler, Tanrı bilgisi edinme yöntemleri, zekâ ve başkaldırı miras kalmış gibi, sanki kendi kurtuluşu için heyecan verici kanlı bir savaş, pogrom, sığınma, izleme, yorum, bilim, gerçek güç, utanç, umut ve yalvaçlık öyküleri uydurmak zorundaymış gibi. Ama onlardan nefret etmek için aralarına dönmesi de yetiyordu. Yahudi burjuva sınıfının öteki burjuvalardan daha korkunç, bir Yahudi bankasının bir Protestan ya da Katolik bankasından daha acımasız olduğuna inanıyordu: Başka dinlerin ekonomisini iyice bilmiyordu.

Ama iki bin yılın sorunlarını, bir azınlığın dramlarını peşi sıra sürükleyip taşımak korkunç bir yazgıydı! Bir de tek başına olamamanın acısı!

Rosenthal'ler, hemen hemen bütün akraba ve dostların Monceau Ovası'na sadık kaldıkları ve oğullarını ya Carnot Lisesi'ne ya da Concordet Lisesi'ne, kızlarını Dieterlen Özel Okulu'na gönderdikleri ve daha sonraki yıllarda, Passy ve Auteuil semtlerine doğru çılgın bir yoğunluk kazanacak olan büyük göçün henüz başlamadığı dönemde, Mozart Avenüsü'nde otururlardı.

Rosenthal'lerin giriş katına, uzun camlar ve narçiçeği rengi kadife kaplı kanepelerin önünden geçerek girilirdi. Geniş pencereleri parmaklıklarla çevrilmiş yüksek beyaz yapıların gölgelediği ıslak bir bahçeye bakan büyük bir evdi. Büyük ve küçük salonlar, heykellerle, ciltli kitaplarla, karanlık resimlerle ve ayakları yaldızlı konsollarla tıklım tıklım doluydu; kuyruklu bir piyano, bir Sevilla şalının koruduğu parıltılı, kocaman bir timsah ve bir harp vardı; bir de ressamların çift ad kullanarak eski soylu sınıftan geldiklerini tanıtlayıp kazanç sağlamayı tasarladıkları dönemden kalma Fantin-Latour, Dagnan-Buveret tabloları.

Bay Rosenthal borsa simsarıydı: Bu evde insan kendisini büyük bir cerrahın muayenehanesinde sanırdı. Bayan Rosenthal'in kabul günlerinde, buluşma saatleri, apandisleri ya da rahimlerinin durumu hakkında bir karar bekliyorlarmış gibi görünürdü bütün konuklar: Yirmi yıl önce, 1925 yılının dekoratörlerinin beğenisine uygun olarak döşenmiş bu evleri bırakmak zamanı henüz gelmemişti; sadece genç evliler, cam ve madenden yapılmış eşyaların döşendiği beyaz odalara yerleşmeye başlıyorlardı...

Bernard eve girdi. Bu alabildiğine gösterişli evde, odasının ağırbaşlı bir sadeliği vardı: Büyük bir masa, Bernard'ın bir divana göre daha ağırbaşlı bulduğu bir pirinç yatak ve bir İngiliz dolabı; duvarlarda, büyük salondakilere oranla daha az ciltli kitapların dizildiği raflar, kötü bir Lenin taşbasması, Hals'in oldukça iyi bir Descartes röprodüksiyonu; biraz da acıktığını düşünerek yattı; sonra belli belirsiz şekilde Devrim'i, belirli bir şekilde de ailesini, büyük salondaki eşyaları, buzdolabında yiyecek bir şeyler bulunması gereken mutfağı düşündü. Paris'i barikatlarla donatmak, yarın kendisini birkaç haftalığına babasından, annesinden, ağabeyinden, yengesinden ve hizmetçilerden uzaklaştıracak trene binmek ya da sadece mutfağa inmek arasında kesin bir karara varmaksızın, bir şeyler yapması gerektiğini düşündü, ama çok uykusu vardı ve uykuya daldı.

Rosenthal'den çeyrek saat sonra Pluvinage da ayrılmıştı *Canon des Gobelins*'den. Sorbonne'da agregasyon* hazırlayan Pluvinage, Çinli öğrencilerin, *Pascal, d'Harcourt* ve *Soufflet*** fahişelerinin yaşadığı Cujas Sokağı'nın kötü bir otel odasında tek başına oturuyordu. Her zaman olduğu gibi, o gittikten sonra arkadaşları kendilerini rahatlamış hissettiler, ama bunun oldukça bayağı bir duygu olduğunu düşünerek bundan hiç söz etmediler.

* (l'agrégation) Doçentlik sınavı *-çev.*

** Dönemin kahveleri. *-çev.*

Laforgue, Bloyé ve Jurien eve dönüşlerini olabildiğince uzattılar. Bereket versin, Paris'i, mahallelerini ve gece gezintilerini tutkuyla seviyorlardı.

Panthéon mahallesi, dokuz yıl öncesine kadar, sınırları Gay-Lussac, Claude-Bernard, Monge, Ecoles, Montagne-Sainte-Geneviève sokaklarını, Panthéon Alanı'nı, Souflot ve Saint-Jacques sokaklarını kapsayan küçük ve oldukça kapalı bir dünyayı oluşturuyordu; evler arasından, cam çerçevelerin, tuğla ve beton kulelerin egemen olduğu cetvelle çizilmiş sokaklar henüz açılmaya başlanmamıştı. Bu mahalleden gelip geçen insanlar, Seine Nehri'nin yamaçlarına, Notre-Dame Kilisesi'nin rüzgâr kamçılarına, Gar'ın hüzünlü konukevlerine ve Botanik Bahçesi'ndeki düşsel mezarlarda ve seralarda tutuklu bulunan balık ve hayvan iskeletlerinin, değerli taşların, hayvan ve palmiyelerin çıplak ve umutsuz çılgınlığına doğru inerek sınırları aşmak arzusu duymaksızın, İrlandalı papaz okulu öğrencilerinin dolaştıkları dolambaçlı sokaklarda, Maubert Alanı çevresindeki besin maddeleri satılan yoksul sokaklarda gezinirlerdi.

En büyük özlemlerini, Lhomond, Rataud ve Potde-Fer sokakları dolaylarında ve Panthéon maneji ile onun altın yaldızlı at başları yönünde ağaçlarla kaplı şantiyelerde ve akasya gölgeli köşklerde yaşamaya çalışan kırsal anılarla doyuran sakinlerine yeten bir mahalleydi burası. Şafak vakti hiçbir yerde horoz sesi duyulmuyordu artık, oysa fırtınalı günlerde, öğle sonraları bile, yağmurlu sesleri Paris'in durgunluk anlarında birdenbire yankılanırdı. Son kasaplık hayvan besicilerinin Saint-Jacques Sokağı'nın avlularını bırakıp gitmeleri daha pek yeni; şimdi onların yerini, marangozlar, yontucular, resim ve dans öğretmenleri aldı. Bir zamanlar, Lhomond Sokağı'ndan yukarı çıkan Politeknik okulu öğrencilerinin arasında bir inek, bir çoban köpeği ile karşılaşmak kimseyi şaşırtmazdı.

XV. Louis döneminden kalma büyük konakların delik deşik alnaçlarının gerisinde, ot ve sarmaşıkların taş ve vazoları, kraliçeler gibi boynu vurulmuş heykeller ele geçirdiği gün batımında, kapıcı ve tuhafiyeci çocuklarının sonu gelmez oyunlar oynadıkları, kırlangıç ve fare çığlıkları atarak koşuştukları, yazgılarıyla baş başa bırakılmış bahçelerin sayısı gittikçe çoğalıyordu. Lhmond Sokağı'nda, tahıl ambarlarının çürümüş kapılarından bir ot makarası kolunun sarktığı evler vardı hâlâ.

O akşam, Mouffetard Sokağı'nı çürümüş et, kedi, sidik ve yoksulluğun görünmez koku dalgaları doldurmuştu; Laforgue ve arkadaşları, her zaman olduğu gibi, talihsizliğin son aylaklarından, yani kâğıt, ekmek kabuğu, paçavra, demir, kemik, sedef ve akıl hastanelerindeki manyakların eteklerine diktikleri çinilerle dolu zembilleriyle kapı kapı dolaşan şu yaşlı kadınlardan, şu kara derililerden, yazın geç saatlerinde, sanki bir Afrika evinin damındaymışçasına Maubcrt Alanı'nın yeşil kâğıttan ağaçları altında şarkı söyledikleri duyulan şu Cezayirli işçilerden kaçıp uzaklaşmak istediler; her zaman olduğu gibi, bunun yaşanacak bir hayat olmadığını söyleyerek evlerine gidip uyumaktan başka çareleri kalmıyordu ve öyle yaptılar; günün kalıntıları arasında hayale dalarak boş yere kafa patlatmışlardı, ama dişe dokunur bir şey kalmamıştı belleklerinde: Sanki hiçbir şey olmamış gibi.

Kırk yaşlarındaki insanlar, gençlerin rahat davranmalarını sağlamak için, onlara, gençliğin bir beklenmedik olaylar, bulgular ve büyük rastlantılar çağı olduğunu söylerler; bunlar, yeniden yirmi yaşında olsalardı neler yapacaklarına, genç umutlarına, genç dişlerine, genç saçlarına ilişkin öykülerdir ve bunları, babaların, vatandaşların ve yeniliklerin ünlü deneylerinden yararlanarak anlatırlar. Gençler, gençliğin can sıkıntısı ve düzensizlik çağından başka bir şey olmadığını iyi bilirler; yirmi yaşında, yitirilmiş fırsatların sersemliğinin yarattığı belirsiz öfkeyle uykuya dalınmamış tek bir akşam yoktur. Henüz varlığına kuşkuyla

bakılan, yaşanmış olduğunu size tanıtlayabilecek serüvenlere güven sağlayan bilinç gibi, sona eren geceler de kıvandırıcı değildir; insan, uykuda yok olmak mutluluğuna erişecek kadar bile yorulmamıştır: Bu tür mutluluklar çok daha sonra gelir.

Pek ender sözünü etseler, sözünü etmekten utansalar bile, ölümü herkesten fazla ve sabırla gençler düşünür: Her boş gün, yitirilmiş, yaşam çıkmaza girmiş gibi gelir onlara. En iyisi, onlara boş yere sabırsızlık göstermemelerini, yaşamlarının mutlu çağında olduklarını ve kendilerini hayata hazırlamaları gerektiğini söylemektir. Elli yaşında parlak bir böcek olmayı beklerken, bu kurtçuk yaşamının neşelendirici olduğunu söyleyeceklerdir size. Her şey gelecekteki kanatlar içindir: Bizi zarkanatlılardan mı sanıyorsunuz yoksa? Nasıl bir şeydir bu böcek aktöresi? Otuz yaşında her şey bitmiştir artık, her şey yoluna yordamına girmiştir; ölümüne alışılmaya başlanır, buluşmaların, kibarlıkların, kadınların, ailelerin, kazanılan paranın arasında, yirmi yaşa oranla daha az yapılır geriye kalan yılların hesabı, insan artık kendi gerçek varlığına tamamen kavuştuğuna inanmaya başlar. Gençlik gelip geçmiştir, ağır ağır ölüme gidilir, duygulandırıcıdır gençlik çağı, mutludur, yitik hayallerin dokunaklı halesiyle süslenmiştir: Bütün bunlar, yirmi yaşında yapıldığı gibi, onun yok yere ölümünü görmekten daha az etkileyicidir.

Böylece, Laforgue ve arkadaşları, şanslarını çoğaltmak istermişcesine, geç saatlere kadar uyanık kaldılar. Ama sabaha karşı saat ikide, Paris'te, bekleye bekleye ayaklarına kara sular inmiş, esneyerek soyunan ve memelerindeki bir kusuru, karınlarındaki bir kırışıklığı, bir yara izini, yaşlarını ya da mutsuzluğun cansız izlerini gizlemek için açıkgöz kadınların başvurdukları cilve ve cana yakınlık numaralarını düşünmeksizin, bir an önce uyumaya –ama kendilerini ilginç bir şeyin beklemediği odalarında değil, bir başka odada– can atan bir kız ayarlamak hemen hemen olanaksızdır.

Çalınmış gecelere dönüyorlardı. Yoksa sonuna kadar sabretmek, hiç uyumamak; insanın, her şeyin başlayacağına, her şeyi göreceğine, şafağın devleri gibi şarkı söyleyebileceğine hiç değilse bir an olsun inanabileceğine ağaran bir tanyerinde günün doğuşunu görmek mi gerekiyordu? Ama onların yaşında uyku ağır basar, insanın gözleri kapanır.

II

İki gün sonra, Rosenthal, arkadaşlarıyla tekrar buluştu.

Ulm Sokağı'ndaki Yüksek Öğretmen Okulu'nda* buluştular. Louis-Philippe döneminden kalma, kare şeklinde büyük bir yapıydı okul; ortasında bir avlu, kırmızı balıkların tembel tembel gezindikleri bir beton havuz; pencereler arasında, örnek alınsın diye, büyük adamların bir fotoğraf bezeği, manastır çorbasının camlı koridorlar boyunca sürüklenen soğuk kokusu; kimsenin elinden almak istemediği bir taş meşaleyi tutarak bir duvarın dibinde ölen çıplak bir adam –ki savaş şehitlerini simgelemektedir–; Rataud Sokağı kıyısında bir tenis alanı; Rataud ile Ulm sokakları arasında, yontulu beyaz taşlarla süslü bir bahçe, oldukça yumuşak çizgili, çoğu zaman açık-saçık yazılarla donatılmış iki çıplak kadın heykeli. Tenis alanının bir ucunda, ünlü mucitlerin içten patlamalı motoru ya da telsiz dedektörünü buldukları küçük bir fizik laboratuvarı yükselir; öteki uçta, on yıl öncesine kadar, Doğa adı verilen küçük bir botanik bahçesinin çevresinde her gün daha bir dökülen bitkisel biyoloji laboratuvarları ile beden eğitimi salonu vardı.

Çatıların üzerinden bakınca, yüksekliğin verdiği güçlülük ve coşkunluk duygusu içinde Paris'in güney yarısını ve onun kubbeler, çanlar, bulutlar ve bacalarla örtülü, engebeli ufuklarını görebilirsiniz. Laforgue, Rosenthal, Bloyé, Jurien ve Pluvinage,

---

* (l'Ecole Normale Supérieur) Bergson, Jean-Paul Sartre, Simon de Beauvoir, Paul Nizan, Louis Althusser gibi birçok yazar ve felsefecinin, Fransa'nın en büyük bilim ve devlet adamlarının mezun olduğu; giriş sınavı en zor yüksekokulu. Romanda sık sık "Ulm Sokağı" olarak anılacaktır. *–çev.*

işte bu çatıların üzerinde, değer ve önemini abartmaksızın, ama dünyayı değiştirecek binlerce küçük girişimlere bir katkısı olacağını düşünerek gene *İç Savaş*'tan söz ediyorlardı.

1928 yılının Haziran ayının son günleriydi. Bizim delikanlılar, bu ülkede değil de bir başkasında yaşıyor olabilirlerdi, ama bu ülkenin başbakanı, komünistlerin kendisine "Savaş Yanlısı Poincaré", "Ruhr'cu Poincaré" adını takmış olmalarından hiç de üzüntü duymadığını tam bu sıralarda açıklıyordu –ayaklarına dolaklar dolayıp, başına küçük bir şoför şapkası geçirip, cephenin ilk saflarını gezmemiş miydi; ya Ren Nehri'nin öte yakasına geçmemiş olsaydı, nice olurdu Fransa'nın durumu?– ve bizim delikanlılar, hayatlarını hemen kazanmak gibi can alıcı bir dertleri de olmadığından, dünyayı değiştirmek gerektiğini ileri sürüyorlardı. Dünyanın ne denli acımasız ve tadına doyulmaz olduğunu, çok daha güzelini yapmak için yıkılan bir duvardan çok, organları iyice gizlenmiş büyük bir medüzaya, karmakarışık bir jelatin yığınına benzediğini henüz bilmiyorlardı.

Dünyanın değişimi üzerine yaptıkları konuşmalarda kesin olarak aldanmış oldukları söylenemez: Sözlerinin yol açtığı davranışlar, bir süre sonra gerçekleştiği zaman, bir başka ürünün yapılarını oluşturacak olan bir görevin ilk sonuçları gibi görünüyordu onlara, ama kendilerini devrimci hissediyorlardı, tek soylu davranışın altüst etme isteminde bulunduğunu düşünüyorlardı. Bir gün birbirlerine yabancılaşacaklar, birbirlerine düşman kesileceklerdi, ama bu düşünce şimdilik onların ortak paydalarıydı. Spinoza, Hegel, Marksizm, Lenin, birer bahaneden, karmakarışık başvuru kaynaklarından başka bir şey değildi henüz ve insanların, işleriyle karıları, patronlarıyla çocukları, küçük saplantılarıyla büyük acıları arasında geçen hayatlarını pek bilmediklerinden, politikalarının kaynağında henüz eğretilemeler (metaforlar) ve çığlıklardan başka bir şey yoktu...

Belki de Rosenthal kendini sadece edebiyata verecektir, politik felsefelerle geçici olarak ilgilenmektedir; Laforgue ile Bloyé, bir yığın art düşünceleri olmaksızın, düşünsel kısıtlamalara, ciddi mistik gösterilere başvurmaksızın kendilerini bir şeye adayamayacak kadar köylü atalarına yakındılar henüz; Jurien'e gelince, kendisinden son derece farklı arkadaşların ardına düşmüştü: Juraların küçük bir kasabasında ilkokul öğretmenliği yapan radikal eğilimli babasının da söylediği gibi, bir gençlik çılgınlığı yaptığı, kurtlarını döktüğü, Devrim'in sağlık için kadınlardan daha az tehlikeli olduğu düşüncesindedir: Gerçekten de devrim başlangıçta daha az zevk verir, kötü düşler kurmaya engel olmaz; aralarında eyleme kendisini bütünüyle adamış olanı belki de Pluvinage'dir, ama bu sonu kötü bitmeye yargılı bir katılma, çünkü aslında öç almaktan başka bir düşüncesi yok ve yazgısına alaysız bakamıyor.

Bütün bunlar geçici şeylerdi, bunu çok iyi hissediyorlardı, insan yirmi yaşında sağduyuludur. Çünkü o çağda, hiçbir şeyin kendisi için yükümlendirici ve bağlayıcı olmadığını; gençlik düşüncelerinin olgunluk yaşında gerçekleştirildiğini ileri süren şu ünlü cümleden daha aşağılık bir özdeyiş bulunmadığını bilir, insan, bağlanmaya, bağlanmanın yaşama kesin bir biçim veremeyeceğini kestirdiği için razı olur ancak; her şey karmakarışık ve özgürdür; anavatanların büyük düğün orglarını bekleyen, sömürgeli modasına uygun, yanlış evlilikler yapılır ancak, imrenilen tek özgürlük, hiçbir şey seçmeme özgürlüğü gibi görünür: Bir meslek, bir kadın, bir parti seçimi, trajik bir yok oluştan başka bir şey değildir. Laforgue'un, bir süre önce, yirmi yaşında evlenmiş bir arkadaşı hakkında, bir ölüden söz edermiş gibi geçmiş zamanda konuşuyorlardı.

Bu gerçekleri hiçbir zaman itiraf etmemiş olmalılar; sağduyusu, genç insanın yalan söylemesini önlemez. Rosenthal'in, yıkılmış evlerden, yanmış kitaplardan bağıra bağıra konuşacak kadar kendini bırakması için, önceki gün otlar üzerinde bir sa-

atlik tembellik, iç kışkırtıları ve gecenin benzersiz sırdaş havası gerekmişti; akıllarına o anda gelen, içlerine doğan şeyleri hayat boyu sürecek kararlarmış gibi ele alıyorlardı, çünkü kendilerini yanıltmayan hayalî eylemleri tam onlara göreydi. Takım ilişkilerinin değerini anlamayacak kadar tehdit altında, gece kadınları gerçeğinin yerini erkek arkadaşlığının yansımalarıyla doldurmaya çalışmayacak kadar yalnız olan, oldukça güçlü bir yeniyetme suç ortaklığından başka bir şey olmayan dostluklarının anlamı konusunda kuşkuları yoktu. Geleceği, gençlik suç ortaklıklarının üzerine kurmak, alçaklığın şahı gibiydi onlara göre.

Çatının yakıcı kiremitleri üzerine uzanmış, beyinleri güneşten karıncalanmış durumda, o gün maketini yaptıkları derginin kapağına bir makineli tüfek gravürü koymaya karar verdiler; öneri Pluvinage'den gelmişti.

Yıl sona eriyordu. Kasım ayı için her şeyin daha şimdiden hazır olmasını istiyordu Rosenthal; kendisini bazen bir kadının peşine düşüren sabırsızlığı duyuyordu bu tasarıda. Giriştiği her şeyi, sanki yaşanacak pek az zaman kalmış, pişmanlıklar, anılar, tasarılar dolu bir ölüme hazırlanıyormuş gibi, hızla gerçekleştirmeliydi Bernard. Arkadaşları ona karşı koymayı göze alamıyorlardı: Bu tür sabırsızlar kimi zaman önder rolü oynarlar. Dergi için gereken paraları da Rosenthal bulmuştu zaten: Bu yirmi beş bin frank, bu çağdaş güç, henüz öğrenimlerini bitirmemiş, liseli tutukluklarını üzerinden atamamış, paranın büyüleyici bir gücü olduğunu sanan delikanlıları inandırmak hak ve olanaklarını sağlıyordu ona.

III

Sınavların sona erip sonuçların aylaklık yapılarak beklendiği o kararsız dönem yaşanıyordu Ulm Sokağı'nda. Doğal olarak tembel, ama yıllar süren saçma sapan çalışmalardan iyice bunalmış delikanlılar için birçok çekici yönleri olan bir dönemdir bu.

Laforgue, bütün öğleden sonralarını bir divanın üzerinde geçiriyordu; bir kitap alıyor, okumaya başlıyor, ama az sonra uykuya dalıyordu; sıcak iyice bastırınca, aşağıya inip bir duş alıyor ya da Claude-Bernard Sokağı'ndaki bir kahveye bir şeyler içmeye gidiyordu.

Bir öğleden sonra, saat dörde doğru kapı çalındı, Pauline D... idi gelen; bazen canı öpülmek isteyince Ulm Sokağı'na Laforgue'u görmeye gelen, artık genç sayılmayacak bir genç kız. Laforgue, dalgakıran üzerinde yapılan gezintilerden sonra, genç kızların kumların üzerine uzandıkları; gecenin, yıldızların, ayaklarının dibinde çıtırdayan denizin yeşil yakamozlarının etkisiyle iyice gevşedikleri sırada, delikanlıların kızları öptükleri küçük bir Brötanya plajında rastlamıştı ona. Pauline'le konuşmak dayanılmaz bir şeydi; hiçbir kadından bunca tiksinmediğini düşünürdü, ama bir kadının memelerini, bacaklarını okşamak fırsatı da, ha deyince çıkmıyordu, bu yüzden katlanmaktan başka çare yoktu. Onunla kaba saba konuşmaktan çekinmezdi:

"Olmadık insanlar tanıyorsunuz, Madeleine Kilisesi Rahibi, Paris Askerî Valisi. Sanki bir polis müdürünün yeğenisiniz! Ne işiniz var benim yanımda?"

Pauline onu bir gün yardımseverlerin Malul Gaziler Merkezi'nde düzenledikleri bir kermese götürmüştü; bulvara

kadar gitmişti: Malul gaziler küçük arabalarına oturmuşlar, güneşlenerek gazetelerini okuyorlardı; General Gouraud boş ceket kolunu Fransa Kadınlar Birliği'nin hanımefendi üyeleri arasında dolaştırıyordu; kolu kesiklerin en az Aristoteles'in bilyası ve gözlükçü şakaları kadar ünlü kuruntularını çok iyi bilen bu eski hemşireler, bu gölge kola çarpmamak için bucak bucak kaçıyorlardı: Savaş alanında, sonuna dek dişini sıkan generalin acıdan haykırarak kendini koyuverdiğini gözünüzün önüne getiriyor musunuz? Hiç kimsenin almak istemediği nesneler satılıyordu –bu tür satışlarda hep böyledir, ama bereket versin bunları armağan edecek hizmetçiler ve yoksul akrabalar bulunur her zaman–: yastıklar, paspaslar, fırçalar, köpekleri gibi kederli savaş körlerinin yaptığı mutfak eşyaları, Annam ve Somali'deki Fransız rahibelerinin sarı, siyah göz boncukları. Pauline ona, taşrada, savaş sırasında perşembe günleri ziyarete gittiği Sainte-Madeleine Manastırı hastanesini anımsatıyordu; yaralılar atkılar, başlıklar örer, rahibeler sağa sola koşuştururlardı, hiç böyle bayramları olmamıştı bu kutsal kızların; Laforgue, pazar akşamları, akşam duasında, uyuklayan askerlerin önünde çıngırak çalardı ve burada, başka yerde oldukları kadar rahat olduklarını düşünen nekahet dönemindeki askerler, ona mide bulandırıcı sigaralar verirlerdi; geri dönerken takside Pauline öpmüştü onu, bir çocukluk anısı, giysilerinin altında güzel memeleri sezilen hemşirelerin yansıması gibi bir şeydi Pauline.

Konservatuvar sınavlarından ve Roma'dan gönderilen sergiden konuşmaya başladı Pauline; yapacak önemli bir şeyi yoktu, hiçbir konseri, sergiyi, büyük kermesi kaçırmazdı; haftada bir gün, çocukların beslenmesi ve ilk çocukluk hastalıkları konusunda genç anneler için düzenlenen toplantılara giderdi; pek az parası vardı; evlenemiyordu.

Resim galerilerine, tablo satıcılarına, Opera ve Pleyel salonuna öldürsen adım atmazdı Laforgue: Tavrına uyan zırvalar

değildi bunlar; tıpkı arkadaşları gibi, resmi de, tiyatroyu da umursamadığını; kahveleri, Belfort Aslanı fuarlarını, mahallenin sinemalarını, Gobelins Avenüsü'ndeki kermesleri bunlara yeğ tuttuğunu göğsü kabararak açık açık söylerdi. Bu, onlar için, güzel sanatları bir çeşit saygınlık, aklanma ve sığınak gibi gören insanlara karşı bir meydan okumaydı. Philippe, İspanya ve İtalya'yı yeterince tanıdığı için resim üzerine rahat bir söylev çekebilirdi, ama Pauline, Ulm Sokağı'na resim ve müzik sorunlarını ciddi ciddi tartışmaya gelmiyordu ki; Philippe Laforgue da nazik olma zahmetine katlanmayı gerekli bulmuyordu. Divana, Pauline'in yanına oturdu, genç kıza bakarsan, hiç de konuşkan değildi Laforgue.

"Özür dilerim, Pauline," dedi. "Bununla birlikte şu anda neler oluyor Allah bilir! Sıcaklık Perpignan'da gölgede 30 derece, bir antisiklon Sargasse'ların arkalarından Azor Adalarına doğru ilerliyor. Maliyeci Loewenstein, Manş Denizi'nde boğuldu ve Amsterdam Borsası iyice sarsıldı. Avenue Tiyatrosu'nda bizim görmeye gitmeyeceğimiz Maya oynuyor. Roche-la-Molière'de kırk sekiz ölü var, ama madenci olduklarına göre bu olayın üzerinde durmaya değmez. Bay Tardieu yaralılarla senli benli konuşmuş, bu da bir yığın şeyi yoluna sokar artık. Paris'te..."

"Öp beni hiç değilse," dedi Pauline. Philippe öptü onu ama pek hoşlanmadı, yaz teriyle tuzlanmıştı Pauline'in dudakları, rujunun tuhaf bir tadı vardı, tüm heyecanlarını dışa vuran, memelerine dokunur dokunmaz zangır zangır titremeye başlayan, yaşlanınca yapmacık sinir bunalımları geçiren dayanılmaz kadınlardandı Pauline.

'Bu ne mızmızlık, hele şu yapmacıklıklar!' diye düşündü Laforgue. 'Şimdi Bloyé içeri girse, beni şu baygın suratlı, yapmacıklı kızla görse ne halt ederim? Kapıyı kilitlesem iyi olacak.'

Kapıyı sürgülemek için Pauline'den uzaklaştı.

"Kötü niyetleriniz mi var yoksa?" diye hesaplı bir gülüşle sordu Pauline. "Elbisemi çıkarsam iyi olacak."

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi Laforgue...

Pauline ayağa kalktı, elbisesini çıkardı, kuru yaprak renginde, kuru yapraklar gibi çıtırdayan bir elbise: Koyu kahve dantellerle süslenmiş açık menekşe rengi bir kombinezon giymişti.

'Hiç zevk yok şu kadında,' diye düşündü kadınların gösterişsiz iç çamaşırlarından ya da Madeleine ve Opera dolaylarının sokak orospularının zirzop süslerinden hoşlanan Philippe.

Omuzları ve belden yukarısı biraz çelimsizdi Pauline'in ama iç çamaşırlarını bağışlatacak bacakları ve oldukça dolgun kalçaları vardı. Divana uzandı, elbisesini dizlerinin üzerine yaydı. Bu nemli vücudun yanına uzanmış olan Laforgue, gözlerine gelen ve Pauline'in çoraplarının sınırlarının dışında kalan beyaz tenindeki çilleri aydınlatan güneşe karşı perdeyi kapatması gerektiğini düşünüyordu, ama mırıldanmaya başlıyor ve ayağa kalkmayı göze alamıyordu. Pauline yatmaya yanaşan bir kadın değildi; cinsel haz arayışlarını pek öyle engellemeyen bir zihnin çevikliğiyle savunurdu kendini. Gözlerini kapadı; yanaklarındaki far kayboldu; karnının kımıltıları, bir böceğin sarsıntılı ve dalgın karın atışlarını düşündürüyordu; hazzı yaşarken yapayalnızdı, kesinlikle kendi içine kapanmıştı; bu anlaşılmaz çaba içinde yüreği güm güm atıyordu; sabahleyin tıraş olmadığını anımsadı Laforgue, bu yüzden, ağzının çevresinde, omzunun oyuklarında kırmızı lekeler olacaktı Pauline'in, ama bu tuhaf kadını öfkeyle düşündüğünden olacak, bunun üzerinde durmadı. Bu okşamalar, bu hareketler, bu kesik kesik soluk alışlar, bir kaygan ve sessiz uyuşukluk, kör bir ivecenlik, sonu kestirilemeyen bir yavanlık duygusu yaratıyordu. Birden dişlerini sıktı Pauline, gözlerini açtı. Bu kendinden geçme belirtisini, gücünün sonuna gelmiş koşucu boğuntusunu öfkeyle gözledi Laforgue, genç kızın vücudu gerildi, kalçaları, kendisi de belirsiz bir hazza ulaşan Laforgue'un bileğini inanılmaz bir güçle sıkıştırdı.

Kendini bıraktı Pauline, elini memesinin üzerine koydu.

"Çıldırdık biz," diye içini çekti.

Gerindi, gözlerini kapadı. Biraz sonra, dirseği üzerinde yükseldi, çantasından bir ayna çıkardı: "Şu halime bak!"

"Solgun."

Saçları dağılmıştı, güç erişilen bir hazdan sonra şakaklarında, burnunun kanatlarında, saçlarının dibinde ter taneleri parıldıyordu. Genç kızın beyaz dudaklarına bakıyordu Laforgue:

'Aşk, kadınlara iyi gelmiyor,' diye düşündü.

"Dudaklarınızı silin," dedi Pauline. "Arkadaşlarınız bu rujları görürlerse..."

Keçi memelerini andıran göğüslerini örttü genç kız, giyinmek için ayağa kalktı. Hazzın kargaşasından toplum hayatına geçişi hayranlık verici bir çabuklukla başarıyordu: Temiz yüzü, düzgün saçları, topuklarına kadar inen elbisesi karşısında, ona saygısız davranmayı kimse düşünemezdi. Konuşmak istiyordu, gevezelik onun için hazzın son yankılarıydı. Dört bir yana atılmış kitapların adlarını okuyordu, Grekçe dersini bu yıl bitirmişti Laforgue; ağırbaşlı kitaplar, *Politika, Nicomakbos'ta Ahlak, Simplicius'un Açıklaması* vardı masanın üzerinde. Pauline tekrar divana oturdu, giysisi engin bacaklarını açıkta bırakıyordu. Bir yığın şey açıklayan öldürücü bir gülümsemeyle Philippe'e bakıyordu.

'Bu günlük bu kadar yeter,' diye düşündü Laforgue. 'Bu kadarcık şey için suç ortağı olacak değiliz.'

"Kim bilir ne kadar ilginçtir şu Grekçe kitaplar!" diye haykırdı Pauline.

"Kime söylüyorsunuz bunu?"

"Benim gibi bir kadına göre değil, değil mi?" İçini çekti Pauline. "Değersiz bir kadın..."

'Karşılaştırma yapmayalım,' derken 'Cilve yapıyor, bir bu eksikti,' diye düşündü Philippe. 'Ama geldiğiniz sırada çalışmakta olduğumu hatırlattınız bana. İyi günlerimden birindeydim bugün...'

"Bunun anlamı," diye yanıtladı Pauline, "varlığımdan sizi kurtarmam gerektiği galiba..."

Laforgue hafifçe omuz silkti, ama gülümsedi Pauline: Hazırdı, giyinmişti, kendilerine verdiği şeye karşılık erkekleri tutkulu bir gönül borcuna zorlayamayacağını biliyordu.

Laforgue onu Ulm Sokağı'na açılan kapıya kadar geçirdi, demir kapıya doğru uzaklaştı genç kız.

'Çok naziktim doğrusu,' diye düşündü. 'Bu kez yatmalıydım şu kızla.'

Bloyé yanına yaklaştı, bahçeden geliyordu.

"Bloyé, şu kadını görüyor musun? Yatmıyor nedense."

Pauline döndü, öfkeyle baktı. Laforgue, yüzü kızararak, bu hareketin onun tekrar gelmesine engel olmayacağını düşündü, fazla gururlu bir kız değildi. Ellerini yıkamak için içeriye girdi Philippe Laforgue.

Aşklarından bazılarını da böyle yaşıyorlardı işte: Bu delikanlıların, kadınlar konusunda genellikle hınç dolu kabalıkla konuşmalarının nedeni belki de buydu. Yaşamlarının bu bölümü düzenli değildi.

Matinelerde, balolarda, tatilde, belli bir yerden sonra dudaklarını öptükleri, memelerini, sinirli bacaklarını okşadıkları kızlara rastlıyorlardı, ama bu kısa mutluluklar hiçbir zaman daha ileriye gidemiyor, aşktan çok öfke doğuran azdırıcı anılar bırakıyordu. Bu kızların onlardan daha yaşlı, ama kendileriyle evlenecek erkekler beklediklerini ve vücutlarını onlara sakladıklarını düşünürlerdi öfkeyle. Philippe, dans ederken, bir hayvan kuşkusuyla koklardı onları; Montparnasse ya da Saint-Michel Bulvarı'nda kolayca ilişki kurduğu kızların küstah parfümlerini yeğ tutardı. Bu göz alıcı kadınlar, dilin ve resmiyetin kurallarından uzak, sessiz ilişkilere izin verirlerdi; yasadışı bir suç ortağıymışçasına her şeyden arınmış ölçülü bir cinselliğin işçileriydiler bu kadınlar.

Tanıyabildiği kadınlardan hiç söz etmezdi Rosenthal; Bloyé, ayda bir kez, odalarından La Motte-Picquet İstasyonu'na yanaşan metro vagonlarının gürültüsü duyulan, Grenelle Bulvarı'ndaki bir eve giderdi; Saint-Jacques Sokağı'ndaki küçük bir barda temizlikçilik yapan kızıl saçlı, yırtıcı bir kadınla yatardı Jurien; Pluvinage'ın bir büroda çalışan erkek tavırlı sevgilisi vardı.

'Ne pis hayvan!' diye içinden geçiriyordu akşamleyin yatağında Laforgue; uyumadan önce Pauline'in ziyaretini kafasında evirip çeviriyor ve bu kızla mutlaka yatması gerektiğini sıkıntı içinde düşünüyordu. 'Bu kaçamaklar savaşını, bu tek başına yaşanan cinsel hazzı sevmiyorum. Bu ikili mastürbasyonlardan hemen kurtulmalıyız.'

Deneylerini biraz çabuk genelleştiriyor. Sadece kızları ya da genç kızları tanıyor, kadınları tanımıyor henüz: Sanki bu şeylerden habersiz. Genç erkeklerin içinden geçerek aşka doğru ilerledikleri yalnızlık ve acı çölüne giriş kapısında duruyor henüz; bir organik kopuş olarak bile olsa hazzı tanımıyor. Seviştikten sonra, bir düşteymişçesine, 'Bu, sana da ne kadar acı çektiriyordur!' diyecek bir kadına hiç rastlamamış.

Bir kadınla bir erkeğin, bir an için kinden ve kendilerinden kaçtıkları, savaşta iki savunma hattı arasında, bir kuyu başında ya da ölü gömme sırasında birbirleriyle anlaşan iki asker gibi kendi varlıklarını unuttukları bir ateşkes dönemi olduğunu sanıyor aşkın.

'Öğrendiğim zaman,' diye düşünüyor, 'çok daha tuhaf olmayacak mı?'

IV

Kasım ayı ortalarında, ailelerin yanında geçen uzun tatil sona erince *İç Savaş* yayınlandı. Mavi kapağında, Pluvinage'ın siyah renkli makineli tüfeği. "İçindekiler" bölümünde, büyük harflerle basılmış adlarından ve Serge'in makineli tüfeğinden oldukça gurur duyuyorlardı.

Okurlar abone oldular; yönetim yerleri Fossés-Saint-Jacques sokağındaydı, bütün gün elektrik yakmak zorunda kaldıkları nemli ve karanlık küçük bir dükkâna yerleşmişlerdi.

Dijon, Caen, Aix-en-Provence üniversiteleri öğrencilerinden –taşrada insanların canları öylesine sıkılır ki, Paris'ten gelen en küçük bir sesin yankısı olur–, duygulu ve eleştiri düşkünü köy öğretmenlerinden, kadınlardan, delilerden coşkulu mektuplar geldi; sürekli barış tasarılarından, gizlenmiş bulgularından, simgesel yazılarından, düşsel oyunlarından, sonu gelmez dava savunmalarından söz ediyorlar ya da yürek paralayıcı adalet çağrıları yolluyorlardı: Bilinmez dostları özellikle yenik kimselerdi. Küfürnameler, "delikanlı-bu-yaptığınızdan-utanmıyormusunuz"lu mektuplar da geliyordu, çünkü *İç Savaş* doğal bir öfke durumunu oldukça başarıyla dile getiriyor, yazarları da, hayatta olan, gerçekten saygıdeğer kişilere adlarını anarak saldırıyorlardı. Bu suçlamalar için ileri sürdükleri kanıtların tümü felsefi bir nedene dayanıyor da olsalar, kesin ve geçerli değildiler, ama Fransa'da şu anda büyük adam olarak Başbakan Poincaré'nin, Bay Tardieu ve Bay Maginot'nun bulundukları düşünülecek olursa, içgüdülerinin onları yanıltma payı pek fazla değildi denilebilir.

Topluluğun ilk politik anısı 1924'e dayanıyordu. Ölümlerle başlamıştı bu yıl, Barış'ın ilk yıllarının en önde gelen simge ve oyuncularının ölümleriyle: Lenin Ocak ayında ölmüştü, Wilson Şubat'ta, Hugo Stinnes Nisan'da. Mayıs ayında, coşkun duygular içinde, genel seçimler Sol Cephe'yi iktidara getirmişti: Ufuk mavisi Meclis'ten kurtulunmuştu, savaşın kesinlikle ortadan kalkacağına ve küçük, düzenli adımlarla rahat rahat sola kayılacağına inanılıyordu; ciddi tarihçiler, Cumhuriyet'in geleceğini burada görmekte ve bu Tanrı yazgısının birçok şeyi yoluna koyacağını, vatandaşları, kaygısız uykular beklediğini ileri sürmekteydiler. Kasım ayında, beş aydır umutlanmaktan vazgeçmiş bir ülkeye hoş görünmek için, Jean Jaurès'in cesedini Panthéon'a aktarmaya karar verdiler. 1914 Temmuzu ölüsünü, iyilikbilir Vatan ile Büyük İnsanlar'dan geriye kalan La Tour-d'Auvergne, Sadi Carnot, Berthelot, Kont Timeleon de Cosse-Brissac ve Kont Paigne-Dorsenne orada beklemekteydi.

O yıl, Laforgue, Rosenthal ve Bloyé, Louis-le-Grand Lisesi'nde Yüksek Öğretmen Okulu'na hazırlanıyorlardı. Solgun tuğlaları, yaldız yazılı güneş saatleri ile büyük bir kışlayı andırmaktaydı lise. Grekler, Romalılar, idealist filozoflar, Temmuz Monarşisi'nin kuramcıları arasında yaşayarak, on dokuz yaşındaki delikanlıların hayat hakkında dişe dokunur bir şey öğrenmeleri olanaksızdı bu okulda: Bununla birlikte, uygun deyimini kullanmak gerekirse, soldaydılar. Sadece izinli günlerinde, dünyada olup bitene bakıp, baktığını görmemek için kör olmak gerekirdi yoksa...

Rosenthal'in tanıdığı bir öğretmen okulu öğrencisi, 24 Kasım gecesi cenaze nöbetine davet ettirdi onları. Tören Bourbon Sarayı'nda, sabahtan beri adı artık Casimir-Périer değil Mirabeau olan salonda yapılacaktı: Bu birleştirme çizgili Casimir-Périer adının anımsattığı anılar yüzünden bu değişikliğin zorunlu olduğu düşünülmüştü son anda: 1831 yılın-

da İçişleri Bakanı dede tarafından ezilen Lyon ayaklanmalarına, yapılan araştırmaların kötü etkileri olmuştu, öte yandan Jaurès ile Cumhurbaşkanı torun arasında da büyük bir ilişki yoktu; sonunda, işi düzeltmek için, söylevlere ve "süngüle-rinzoruyla-buraya-çağrılı-olmak" gibi tarihsel sözcüklere yaslanıp, Saray'la ilişkilerin üzerine bir şal örterek, Mirabeau çaresine başvuruldu. Robespierre, Saint-Just ve Babeuf herhalde söz konusu olamazlardı...

Taş duvarlar boyunca sarkan mor tül örtüler, daha şimdiden, Haussmann Bulvarı'nın günah bağışlatıcı Küçük Kilise'sini, Panthéon'un mahzenlerini ve yeraltı şanını düşündürüyordu; örtüler, avizeleri örtüyor, tabutun gelmesini bekleyen ince uzun sekiye ve gümüş renkli yıldızlarla bezenmiş siyah örtüye yarı matem havası veren mor bir alacakaranlık yayıyorlardı. Duvar diplerine oturmuş kadınlar, bu mor ışığın tenlerine tuhaf bir renk verdiğini düşünüyorlar, ama pudralanmayı da akıllarına getirmiyorlardı. Bütün davetliler ölü evi yüzü takınmıştı; köşelerde fısıltıyla konuşan küçük topluluklar vardı; milletvekilleri, ezik bir teklifsizlik okunan yüzleri, kamburlaştırdıkları sırtlarıyla el sıkıyorlardı; kimi zaman usulca konuşmayı beceremeyen birinin kısık yankıları duyuluyordu.

Kokartı üç renkli küçük şapkalarını kollarının altında taşıyan İsviçreli muhafızlar gösterişli adımlarla yürüyorlardı; sanki hepsi de Jaurès'in gerçekten kardeşleri, akrabaları, teselli bulmaz dostlarıymışçasına yoğunlaşmış kalabalığın içinden, katafalk ile kapı arasında, bir geçit açtılar. Herkes kapıdan tarafa baktı... On yıl beş ay önce bu dünyadan göçmüş, bir türlü gelmek bilmeyen ölüyü düşünüyor, belli belirsiz bir kuşku duyuyorlardı: Albi treninin Aubrais'de bir kaza yaptığı haberi ağızdan ağıza dolaştı. Laforgue ile Rosenthal'in yanı başında biri bir şeyler söylüyordu.

"Gerçekten büyük bir şanssızlık."

Bernard bıyık altından güldü.

Lévy-Bruhl*'le sohbet eden Lucien Herr**'in sesini tanımışlardı. Gençlere, başarısızlığı seçme iradesinden söz ettiğini öğrendiklerinden bu yana Herr'e büyük bir saygı duymaktaydılar. Henüz yazmadığı büyük kitaplarının görünmez ağırlığını, yakın ölümünün yükünü daha şimdiden taşıyan Herr, delikanlılara yaklaştı; selamlaştılar. Ulm Sokağı yoldaşlarına, Herr:

"Buralardan uzaklaşmayın. Sizi, Blum***'la tanıştırmak istiyorum," dedi.

Biraz sonra Léon Blum'la birlikte yanlarına geldi. Blum'un uzattığı uzun, ince eli sıktılar, nemli elin yakıcı sıcaklığını ellerinde hissettiler; Blum, bir kuş gibi başını dört bir yana çeviriyordu, sonra sert ve garip bir yürüyüşle uzaklaştı.

Saat on bire çeyrek kala, kapının iki kanadı opera sahnesindeymişçesine ağır ağır açıldı; kalabalık sıkıştı, bir gürültü duyuldu, tiyatrolarda perde açılırken duyulan uğultu benzeri. Dışarıda, gökyüzünün arkalarında bir yerlerde, bir don ya da ilkbahar ayı çıkmış gibi, kasım ayı sonu için şaşırtıcı, pırıl pırıl bir süt aydınlığı vardı gecenin. Bourbon Sarayı'nın karanlık avlusu üzerinde parıldayan bu sisler, Mirabeau salonunun sevimsiz, mor alacakaranlığını solduruyordu; hava iyice soğumuştu, insanlar bu upuzun mağaradan çıkıp, dışarıda ağaçların altında yürümek istiyorlardı; kadınlar titremeye başlamıştı.

Taşıyıcılar tabutu merdivenin son basamağına koydular; uğultulu sessizlikle boğuk boğuk yankılandı adımları. Maden işçileri kalabalığın önünde bir set oluşturdular. Bourgogne Sokağı'nın avlu parmaklıklarına dayanmış, Orsay Garı'ndan beri, cenazeyi taşıyan vagonun peşi sıra uykulu sokaklardan koşarak gelmiş olan kalabalığın üzerinde hoyrat bir haykırış dalgası yükseldi. Ama tabut içeri girdi, kapı kanatları kapandı ve haykırışlar kesildi. Muhafızlar, cenaze taşıyıcılar, vagonun dondurucu ka-

---

* Lévy-Bruhl: Fransız düşünür. *-çev.*

** Lucien Herr: Fransız aydın. Sosyalizm öncülerinden biri. *-çev.*

*** Léon Blum: Fransa'nın ilk sosyalist, Yahudi başbakanı. *-çev.*

ranlığında yolculuk etmiş, solgun çelenkleri üst üste yığarlarken, siyah elbiseler, deri şapkalar giymiş Carmaux maden işçileri, katafalkın çevresinde beceriksizce sıralandılar.

Kimse ağlamıyordu: On yıllık ölüm bütün gözyaşlarını kurutur, ama insanlar birer maske geçirmişlerdi yüzlerine; Saumande*, kertenkele acısını; Lautier**, domuz acısını; François-Albert***, bir dağ gelinciği acısını başarıyla canlandırıyordu.

Daha ne beklendiği bilinmiyordu –belki de şafağın sökmesi. Arada sırada, bir orkestra, vakit geçirtmek için Siegfried'in "Cenaze Marşı"nı çalıyordu.

Çekilmez bir geceydi. Laforgue ve arkadaşları, bu taş peteğin içinde, bir oyunun önemli bir parçası olan şu kahramanlara yaraşır tabutu ve öldürülmüş insanın tozlarını beceriksizce ele geçiren kurnaz politikaların sessiz suç ortakları oldukları izlenimine kapılmışlardı; öteki piyonlarsa, hiç kuşkusuz, anıtlar, insanlar, konuşmalar, oylamalar, verilen sözler, madalyalar ve para oyunlarıydı: Bu içten hesaplı insanlar arasında, kendilerinin hiçliğini hissediyorlardı. Bereket versin ki, duvarların, ayak ve müzik seslerinin boğuk uğultusu arasında, bazen kısa bir çığlık gibi bir şeyler yükseliyordu; bu, gecenin sessizliği içinde, Meclis'in yalıyarlarında öfke ve sevecenlikle çarpan bir denizi düşündürüyordu onlara; bu çığlıkları oluşturan sözcükleri kesinlikle seçemiyorlardı, ama bu uğultuların bitiminde Jaurès**** adını duyar gibi oluyorlardı bazen. Davetliler, deniz kıyısında bir fırtına akşamı sıcaktan bunalan, gecenin hazırladığı kasırgaları düşünmek istemeyen insanlar gibi birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. Rosenthal sigara içmek istiyordu, dişlerinin arasından Laforgue'a seslendi.

"Léon Blum'un madencilerin nasırlı ellerini sıkarkenki yüzünü gördün mü?"

---

* George Saumande: Fransız politikacı. *–çev.*

** Eugéne Lautier: Fransız politikacı. *–çev.*

*** François Albert: Sosyalist politikacı. *–çev.*

**** Jean Jaurès: Sosyalist politikacı. *–çev.*

Saat bire doğru Laforgue konuştu:

"Artık dayanamıyorum. Çıkalım artık şu şaraphaneden!"

Kimseye belli etmeden yavaş yavaş çıktılar, ama gidişlerini kimse fark etmedi. Dışarıda, Laforgue tekrar konuşmaya başladı:

"Eh artık, Jean Jaurès'in ölüsünü beklemek şerefine de eriştik."

"Öyle," dedi Bloyé. "Bay Eugène Lautier ile paylaştığımız bir şeref."

Rosenthal ekledi:

"Ve Herr ile."

"Bu daha da ilginç," diye sürdürdü Laforgue. "Onun yanında az buçuk rahattık: kafasında bir art düşünce, dalavere olmayan bir adam. Sanki 14 Temmuz saldırısı dün olmuş gibi; Jaurès'i gerçekten bir o düşünüyor olmalı, Baudrillart ve Bergson düzeyinde bir adam, gücü, sakalı, cesareti, sesi... gençliğinde, duyularla algılanan dünyanın gerçekliği üzerinde Latince tez yazmış..."

İnsanlar, son metroya yetişmek için, Concorde Köprüsü'nden ya da Saint-Germain Bulvarı'ndan geçerek Meclis'ten ayrılmaya başladılar. Bununla birlikte, cenaze marşlarının sütunlar arasındaki hoparlörlerden çıkan son ölgün notalarını dinlemek amacıyla geciken topluluklar da vardı. Sütunların yiv oluklarını, Bourbon Sarayı'nın alnacını baştan başa örten üç renkli kocaman örtüyü* belirsiz bir sis sarmıştı; Seine Nehri tuhaf bir şekilde yalnızdı, karaydı; sanki sular boyunca tarlaların içinden yürünüyormuş gibi, Paris'in sessizliği içinde, köprü ayaklarının çevresinde dolandığı, ağır ağır hışırdadığı duyuluyordu. Légion d'Honneur Kız Okulu'nun önünde konuşmaya başladı Laforgue:

"İyice düşünüyorum da, bu akşam tüm aşağılık herifler bir araya gelmişti... Cenaze taşıyıcısı, saygılı okul öğrencileri gibi davranmamakta da iyi ettik, öğrencilerle birlikte rıhtımda beklememiz de iyi oldu..."

---

* Fransız bayrağı. *-çev.*

Ertesi gün, öğleden sonra, Soufflot Sokağı ile Saint-Michel Bulvarı'nın kesiştiği köşede yerlerini almışlardı, topluluklar arasında dolaşıyorlardı: Büyük toplulukların yankılarını, sunduğu olasılıkları sevmeye başlamışlardı. 27 Kasım'da, hava bulanıktı, bacaklarının arasında dolaşan esinti, manto giymiş kadınları üşütüyordu. Arkalarından bir ses yükseldi:

"Tam bir Toussaint* havası."

Bir başka ses karşılık verdi:

"Yortu ayı zaten... Tam gömülme havası. Jaurès 14 Temmuz'da ölerek çok iyi bir şey yaptı..."

Genellikle herkes durum ve ortamdan hoşnuttu, çünkü ölümün geçit töreni Bourbon Sarayı'ndan başlayıp flamalar ve ölümsüzler yığını arasında Panthéon**'un dondurucu mahzenlerinde sona erecekti; çünkü gökyüzüyle insanların çelişkisinden, ilkbaharda mezarlıklarda çiçekler açarken gömme töreni yapmaktan, yağmur altında yapılan düğünlerden hoşlanmaz insanlar.

Hukuk Fakültesi'nin önünden Bourgogne Sokağı'na kadar büyük bir kalabalık vardı kaldırımlarda: Kalabalık, geçidin büyük kişilerini ve öğleden beri Champs-Elysées boyunca Marbeuf Metrosu'na kadar toplandıkları söylenen komünistleri, kalabalığa özgü sağduyusu içinde, öksürerek, ayaklarını yere vurarak sabırla bekliyordu.

Kuru bir nehir yatağı gibi bomboştu bulvar. Arada sırada, koyu renkli bir resmî araba ağır ağır geçiyor, tekerleri kumlar üzerinde gıcırdıyordu. Sonunda, batıdan bir uğultu yükseldi, bunu gittikçe büyüyen rahatlama, öfke ve kıvanç dolu bir çığlık dalgası izledi.

"Geçen gecenin devamıysa bu," diye konuştu Rosenthal, "aşağılık bir gösteri olacak."

---

* Bütün azizler adına, kasım ayının birinci günü yapılan yortu. *-çev.*

** Paris'in Quartier Latin semtinde önemli insanların gömüldüğü anıtmezar. *-çev.*

"Ama," dedi Laforgue, "bu gece sanki diriltecek güçleri varmış gibi Meclis'in önünde Jaurès adını haykıran ve hoşnut görünmeyen insanları unutmayalım..."

Tekerlekli katafalk geldi: Fransız Devrimi bayramlarını ve onun örtülerle süslü tribünlerini, hasat, gençlik, savaş, vatanseverlik ve ölüm arabalarını anımsatan kırmızı ve altın rengi garip bir sal. Onu tören alayı izledi: Yargıçların, öğretmenlerin, askerlerin oluşturduğu ince bir yaslı insan şeridi: Kepler, şapkalar, beyaz göğüslükler, göğüs ve bele sarılmış nişan kurdelaları, hermin kürkler, ipek yansımalı giysiler, soluk mavi mason şeritleri, madalyonlar ve kılıçlar; bu taş kesilmiş insan seli boyunca, göğüs, baş, bacak ve az sonra yolun üzerine yayılacak olan çığlıklardan oluşan iki devingen duvara doğru, bir sağa, bir sola, kaçamak bakışlar fırlatan ünlü insanlar.

Doğal olarak, Kızıldeniz'in geçilişini anımsatan bir görünümdü bu ve hiç kuşkusuz, Başbakan da, bu Firavun ve adım adım ilerleyen savaş arabaları ve ayrıca bu tanışıklı duruma sinirlenmeye başlayan ve Panthéon kıyısına ulaşmak için sabırsızlanan iki akışkan duvar karşısında, Musa Peygamber'den çok daha fazla gurur duyuyor olmalıydı.

Bir boşluk genişledi, sonra kalabalık saflarından sesler yükseldi:

"İşte geldiler!"

Bulvar birden doldu: Kenar mahalle işçileriydi bunlar, kentin Doğu ve Kuzey mahallelerinden gelen yığınlar caddeyi bir baştan öteki başa doldurmuşlardı; ırmak sonunda akmaya başlamıştı. İlk geçenler ağırbaşlı kişilerdi, şarkı söylememişlerdi; ama bunlar şarkı söylüyorlardı, *Enternasyonal*'i söylediklerinden olacak, bunca kalabalık görmeye alışmamış ve kapalı perdelerin gerisinde huzursuzluk duymaya başlayan Soufflot Sokağı ile Saint-Michel Bulvarı'nın kiracıları küfretmeye, yumruk sallamaya koyuldular; ama haykırışları kimse duymadığı için bu gösterilerin büyük bir önemi yoktu.

Kaldırımların üzerindeki seyirciler gözlerini dört açmışlar, eğilip bükülerek pankartlardaki yazıları okuyorlardı: "Savaş kurbanı Jaurès'i, katilleri taçlandırdılar" yazılı pankartlar; Dawes tasarısını, Sol Blok'u, faşizmi ve savaşı suçlayan, devrim yapılmasını ve savaş suçlularının devrim mahkemesine çıkartılmasını isteyen pankartlar: Belki biraz ütopik yazılardı bunlar, ama sosyalist milletvekillerinin İçişleri Bakanlığı'nın örtülü ödenekleri lehinde oy verdikleri düşünülünce, bu yeniden bir araya gelmiş haykırışların saf gerçekliğinden kuşkulanmak olanaksızlaşıyordu. İnsanın aklına büyük güçler, besisuyu, bir ırmak, kanın akışı geliyordu. Bulvar birdenbire atardamar kimliğine yaraşır düzeye erişmişti. Kaldırımlardaki kadınlar ve erkekler başlangıçta belki de heyecanlanmamaya kararlıydılar, aileleriyle gelmişlerdi, kimi meraktan, kimi gönül borcundan, kimi ünlü kişilerin geçişini görmek, kimi de Paris'in Jean Jaurès'e, hasır şapkasına, eski ceketine, Pre- Saint-Gervais göğüne doğru kaldırdığı savaş karşıtı yumruklarına karşı içinde sakladığı duygusal imgelere bağlılığından gelmişti; ama heyecanlanmamanın olanağı yoktu. Ölen bakanlar, kardinaller, akademi üyeleri, generaller için yapılan büyük cenaze törenlerine bir türlü alışamamıştır Parisli; büyük geçit alaylarının yalımından daha çabuk yayılan bir heyecan dalgası yoktur. Champs-Elysée'den gelen göstericiler, durumun zorladığı gibi davranmayı bir an olsun akıllarının ucuna getirmediklerinden, kaldırımlardaki kalabalık, Jaurès birden geri dönseydi kendi onuruna toplanmış bulunan iki yüz bin neşeli insanı görerek çok memnun kalacağını ve bu yüzden de caddedeki kalabalığın haklı olduğunu düşünüyordu: Bir anlık duraksama geçtikten sonra, kaldırımlardaki topluluk kendini heyecanın kucağına bıraktı.

Duranlar yürüyenlere, seyirci gösteriye, suskunlar şarkı söyleyenlere karşı koymadılar artık ve ırmağın devinimini görmek için kaldırımlardan indiler; Laforgue, Rosenthal ve Bloyé de kalan dirençlerini yitirdiler, insan seline atılıp şarkı söylemeye başladılar.

Daha sonra, Başbakan, dekoratif ve sembolik görevlerini sürdüren iki sıra maden işçisinin arasından geçerek, Panthéon'un merdivenlerini ağır ağır çıktı, konuşmaya başladı; kollarını iki yana açtığı, göğsünün şiştiği, elini yüreğinin üzerine vurduğu görülüyordu, ama gri-siyah alanın dört bir yanından yükselen alkış ve bağırtı patlamaları arasında söylevinden tek bir sözcük duyulmuyordu. Bir lav ağırlığıyla ilerleyen göstericiler pankartlarını parmaklıklara fırlatıyorlardı; hiç bu kadar dinç ve açgözlü olmamış görünen Düşünen Adam, bu odun, bu kaput bezi, bu mukavva yığınına, Jaurès'in tabutu önünden geçen Akademi üyelerine bronz gözleriyle belirsizce bakıyordu. Kalabalık, Valette, Montagne-Sainte-Geneviève, Clovis ve Estrapade sokaklarından akıyordu. Gece bastırmaya başlamıştı, üçer beşer sarı ışıklar yanıyordu.

L'Hôtel des Grands-Hommes ile Fossés-Saint-Jacques Sokağı'nın köşesinde, içini çekerek konuştu Laforgue:

"Her şey ortada. Kiminle olmak gerektiğini biliyoruz artık."

Kendini biraz sarhoşlamış hisseden Rosenthal:

"Geçen gecenin yüz karasından kurtulmamız için böyle bir geçit alayı gerekiyordu," dedi.

Hiçbir şey duygusal olayın yöntemli sömürüsünden daha güç olamaz, hiçbir şey yıldırım aşkının dalgalarından daha çabuk yok olup gidemez. Sınavlar, tembellik, edebiyat, kadın merakı, yeniyetmelerin güç yaşamlarından paylarını alan bütün yanlış davranışlar, Laforgue ve arkadaşlarının 24 ve 25 Kasım'ın acımasız anılarından çıkartmaları gereken sonuçlardan ders almalarını önledi: Yıllar boyu bilgi dağarcıklarında kaldı, o kadar.

'25, '26, '27 ve '28 yıllarının bazı olaylarının onları sarsmamış olması garip karşılanabilir: Kitaplarla kadınları aynı zamanda keşfeden bunca delikanlının gönlünü kaptırdığı oyalanma durumunu iyi değerlendirmemek olur bu. 1925 yılı Temmuz'unda, Laforgue, pazarlarını Paris çevresinde dolaşmakla geçiriyor ve

kendisine her şeyden daha önemli gelen Saint-Honoré mahallesinden küçük bir satıcı kızı Saint-Cloud'ya, Nogent-sur-Mame'a dansa götürüyordu; 1926 yılı Mayısı'nda, *Ethique*'ın önemli açıklamaları uğruna her şeyi unutuyordu Rosenthal. Fas Savaşı, Kanton ayaklanması, İngiliz genel grevi, onlar için, birkaç günlük büyük politik coşkunluk fırsatından başka bir şey değildi: Kendilerini ailelerinin sandığından çok daha az bağlayan bildiriler imzalamışlardı. Dünyaya olan ilgileri de belirsizdi. Sacco ile Vanzetti olayı, Paris'te yapılan büyük kıyımlar, onların hayatında, Jaurès törenlerinin etkisinden daha önemli bir rol oynayabilirdi, ama tatil dönemiydi, hiçbiri Paris'te değildi, bütün bu olaylar, Brötanya ya da Güney Fransa'da gazetelerden kırk sekiz saat gecikmeyle okudukları haberlerden öteye gitmedi.

Bu yıllarda, tutku dönemleri oluyor ve sabaha karşı üçte yatmaya karar veriyorlardı: Sınavlara hazırlanmak için gerekenden çok fazla, kendilerini unutmak için gerekenden az bir uykusuzluktu bu. Bir iz fark ediyor ve kendilerini yetiştirmekten daha çok bir aynaya ya da bir kaynağa rastlamak umuduyla peşinden atılıyorlardı. Sırayla Mendelssohn'u, Bilinmeyen Filozofu ve Rabbi ben Ezra'yı keşfettiler. On beş gün sonra, kavak yelleri esiyor, uykularından uyanıyorlar ve her akşam sinema sinema dolaşmaya başlıyorlardı. Hem sabırsız, hem de tembeldiler.

Bu havailik, Devrim'e inanmalarını önlemiyordu: Sözleriyle davranışlarının uyumu, gerçekte pek ırgalamıyordu onları. Bazen iç hesaplaşma yaptıkları da oluyordu, ama Devrim'e olan eğilimlerinin, ne insanlık sevgisinden, ne de olayları kesinlikle onaylamaktan kaynaklandığı sonucuna varmak için yapıyorlardı bunu. Gerçekten de, doğal başkaldırı duygularında insanseverliğin küçük bir kırıntısı bile yoktu; insanseverlik, onlara göre, olumlu bir nitelik değildi. Devrim'in, laikleşmiş Hristiyanlığın bir yeniden doğuşu olmasını düşünmüyorlardı.

"Devrimde benim hoşuma giden ne biliyor musunuz," diyordu Laforgue, "getireceği uygarlığın katı bir uygarlık olması."

"Tamam," diyordu Rosenthal. "Kolaylık çağı sona eriyor..."

Zulüm ve vahşetten çok, kargaşalık, saçmalık ve mantıksal yanılgılara karşı duyarlıydılar. Ürünü oldukları burjuvaziyi, kıyıcı ve tehlikeli olduğundan çok, budala buluyorlardı. Bu sınıfın yıkılıp ortadan kalkacağından hiç kuşkuları yoktu. Ama işçiler uğruna savaşmak akıllarının ucundan bile geçmiyordu, işçilerin de böyle bir şey bekledikleri yoktu ya zaten, onlar kendileri için savaşacaklardı: İşçileri doğal bağlaşıkları (müttefikleri) olarak görüyorlardı. Geminin içinde olmakla onu uzaktan seyretmek başka başka şeylerdir...

Burjuvaziye karşı duydukları aşırı ve aileden kaynaklanan iğrenme, onları amansız, ama anarşist bir eleştiriye götürmüş olmalı. Ne var ki, onlara anarşi de cahil ve havai görünüyordu. Kendilerinden bir önceki kuşağı, başkaldırıyı sadece sözlüklerde ve şiirin güvencesi altında dile getirdikleri için hor görüyorlardı: Bu felsefe düşkünlerinin canına okuma sırasının geldiği kanısındaydılar.

"Ciddi işlerle uğraşalım," diyordu Bloyé.

Rosenthal açıklama yapıyordu:

"Hegel ve Marx'ın, Rimbaud ve Lautréamont okullarını gençliğin gönüllerindeki tahtlarından indirdiklerinden bu yana, tarihî bir değişimin oluştuğu, bir süre sonra görülecektir."

Sadece galipleri, yeniden kurucuları seviyorlardı; hastaları, ölümcülleri, umutsuz davaları hor görüyorlardı: Burjuvazinin bozgununda yer almak istemeyen genç insanları, onlara tarihin gelecekteki galiplerini gösteren bir felsefe kadar –örneğin Marx'ınki gibi– hiçbir güç sıkı sıkıya bağlayamaz. Bu yüzden, biraz da aceleyle, kaçınılmaz zafer yazgısına adanmış görüyorlardı işçileri. Zaten Devrim'in, kendilerini artık kesinlikle burjuva sınıfına bağlı hissetmemeye başladıkları anda gerçekleşmiş olduğuna inanmaya kadar vardırmışlardı işi. Aşırı bir hoşnutluk ve doygun bir gururla, devrim sonrası bilincinden söz ediyorlardı. Kimse tehlikeli bulmuyordu onları. *Şimdi*'yi yıkmak-

tan çok, son derece olağan görünen bir *Gelecek*'i tanımlamaya çalışıyorlardı.

İç Savaş, ilk aylarda çok oyaladı onları: O sıralar, bu serüvendeki en önemli şeyden kuşkulanmıyorlardı. Bu, onlara bol bol kitap okuma, işçilerle ilk ilişkileri kurma şansını sağlamıştı. Baskı provalarını düzeltmek, derginin sayfa düzenini yapmak için gittikleri Seine Sokağı'ndaki küçük basımevinin becerikli ve alaycı basımcılarıyla birlikte geçirdikleri saatleri, mutluluk anısının verdiği şaşkınlıkla anımsayacaklardı daha sonra.

Alçakgönüllü değildiler, kendilerini ünlü ortaklıklarla, Ansiklopedicilerle, Hegelcilerle karşılaştırıyorlardı.

Rosenthal, en önemli girişimlerini, değerlerinin ansiklopedik eleştirisi ve düşüncelerin gerçek nedenlerine indirgenmesi olması gerektiğini düşünüyordu; hiçbir araştırma, yutturmacanın eleştirisinden, yalanın aydınlatılmasından daha önemli gelmiyordu ona; Laforgue, Marx'ın meta fetişizmine ilişkin çözümlerini genelleştirmeyi, yanılsamanın belirleyici, evrensel niteliğini ortaya çıkarmayı düşlüyordu.

Savaş sonu ve barışın ilk düzensizlik günleriydi. Önce savaşı sürdürmenin zorunluluklarının, sonra da barışa yönelik büyük çizim yollarının başarıya ulaşması kaygısının sırayla beslediği görkemli gevezeliklerin ortasında, bütün bir gençliğin eğitim gördüğü, şaşılacak ölçüde yalana dayalı bir dönem sona eriyordu. Lise öğrencileri, cephedeki babalarından, ağabeylerinden daha az aldatılmamış olduklarını fark ediyorlardı. Erkekleri savaşta ölecek olan bütün kadınlar gibi, yalnız ve kolay kahraman olan anaları, kolayca yalan söylemişler, bu da işleri iyice karıştırmıştı. Versailles Barış Antlaşması'nın üzerinden on yıl geçmiş olmasına karşın "ateşkes borusu" sayesinde son anda postu kurtarıp cepheden sağ dönmüş olan erkeklerin büyük bir çoğunluğu, uğrunda savaştıkları tumturaklı yalanların üzerindeki örtüyü kaldırıp kaldırmamak arasında hâlâ kararsızdılar:

Bir zamanlar yalan sözlere inanmış olduğunu kendi kendine itiraf ettikten sonra, bunu herkese açıkça ilan edecek yürekli kişi pek azdı; bu tür itiraflar için insanın çok güçlü olması gerekir ve bu yüzden de açık yüreklilik değil de suç ortaklığı yeğ tutulur. Bu nedenle, Laforgue ve arkadaşlarının en çok Eski Muharipler'den nefret etmelerinin nedeni kolayca anlaşılır. Savaşın son gününden sonra yükselen sesler, henüz pek fazla değildi. Gençleri etkileyemiyordu. Her şey bir rastlantıya bağlıydı; bu da, ha deyince olmuyordu. Bir yıl önce, Laforgue'la Rosenthal, daha o zamanlar dağılmaya başlayan *Clarté** hareketine yetişememişlerdi.

Fossés-Saint-Jacques Sokağı'ndaki dükkânın kapalı pencereleri arkasında, ya da Ulm Sokağı'ndaki salonlarında, bunları tartışarak saatler geçiriyorlardı. Takımdan olmayan arkadaşlar ziyaretlerine geliyorlardı; Bloyé'nin dağıttığı çayları içerek, duman ve sözden sarhoş oluncaya kadar geceler boyu tartışıyorlardı. Örneğin Rosenthal konuşuyordu:

"Modern bir ansiklopedi, küstahlığın içtenliği üzerine temellendirilebilir ancak. Hiç kimse bizden küstahlıktan başka bir şey istemiyor zaten. Vicdanları sarsmak için etkili tüm anlatım araçlarıyla, yalan döneminin sona erdiğini ilan etmek gerek. Böylesine bir açıklama yöntemsiz olmaz: Bu yüzden, bizim özel felsefi görevimiz, tüm değerleri gözden düşürücü sistemlere, Spinoza, Hegel ve Marx'a, çağımızın anlayış ve vurgusunu geri vermekten ibaret olacaktır. Öyleyse, girişimimiz burjuva uzlaşmacılığının bütün kusurlarını kapsayan d'Alembert Ansiklopedisi'nden çok Hegelci Ansiklopedi'ye benzeyecek... İnsanlar can çekişiyorlarsa, bunun nedeni, yalan kabuklarının altında soluksuz kalmış olmalarıdır. Bu miskin ördeklere niçin öldüklerini biz söyleyeceğiz. Hepsi bize kızacaklar, hiç kimse hoşlanmaz kendi gerçe-

* Aydınlık. *-çev.*

ğinden. Marx, kendileri istemeseler de, insanlara kendi özlerinin bilincini vermek gerektiğini söyler. Bilinci sevmiyor bu insanlar, ölümü seviyorlar... Bir süre için tek bir görevimiz olacak: Bu insanlara düşüncelerinin değersizliğini göstermek ve çevrelerini saran dalkavukluk çemberini kırmak... En çok hayranlık duyduğum bir cümle var, Lenin'in, altını iki paralık eden bir cümle, hatırlar mısınız bilmem? 'Dünya çapında zafere ulaştığımız zaman, bütün başkentlerde altından genel helalar yaptıracağız...' böyle der Lenin."

Sözü Laforgue alıyordu:

"Bu görevin tahmini süresi biraz gözümü korkutuyor benim... Kendimizi kimlerle bir tutuyorum, biliyor musun?"

"Hayır," diye cevap veriyordu Rosenthal.

"Genç Hegelciler topluluğuna benzetiyorum, devrimci patırtıya bilinçlerin devrimini yeğ tutan Bruno Bauer ve arkadaşlarına. Doktorklub'u hicveden şu iki dizeyi bilmiyor musun?

'Unsere Täten sind Worte bis jetzt und noch lange
*Unter die Abstraktion stellt sich die Praxis.**'

Bazen, bir hücre üyeleri gibi, duvarlara afişler yapıştırsaydık, acaba daha iyi olmaz mıydı, diye düşünüyorum..."

"Tersine bir romantizm bu, oldukça aşağı düzeyde," diye cevap veriyordu Rosenthal. "Gerçek karşısında kazanılacak zafer, düşüncedeki zaferden önce gelmeli."

"Evet, gerçekten," diyordu Laforgue. "İşte tam bu tarafınla, idealist geliyorsun bana. Gerçeği sarsmak bizim için biraz güç olmasın sakın?"

"Sanmam," diye sözünü kesiyordu Rosenthal. "Filozofun görevi, özellikle fikirlerin *horlanmasına* dayanır. Hiçbir şiddet eylemi, sonuçlarıyla, teorik şiddete denk olamaz. Daha sonra eylem gelir..."

---

* Yaptıklarımız şimdiye kadar sözde kaldı, uzun süre de böyle olacak; eylem, kuruntunun altına düşüyor.

"Teori, yığınlar tarafından kavrandığı zaman gelir eylem," diyordu Laforgue. "Yığınların etkilenmek için beklediği teori, bizim teorimiz midir sence?"

"Bakalım, göreceğiz," diye yanıtlıyordu Rosenthal.

Bununla birlikte, aralarında en sabırsız olanı Bernard'dı. Ama genel olarak, "bildiriler" adını verdiği, sadelik yoksunu çığlıklar atmak, her şeyden önce daha ivedi görünüyordu ona. Rosenthal, *İç Savaş*'ın Aralık ve Şubat sayılarında, kapitalizmi sarsmak konusunda ciddi şansları olmayan sayfalar yayınladı.

V

İlk çığlıklar atıldıktan, ilk çığlıklar yazıldıktan sonra, Bernard eyleme geçmeyi tasarlamaya başladı.

İç Savaş üç aydır yayınlanıyordu, beş yüz abonesi, her sayıyı satın alan sekiz yüz okuru vardı, üç yayınevinden de reklam alıyordu: Önemli bir başarıydı bu, ama Fransız düşünce tarihinde bir sarsıntı olduğu ileri sürülemezdi. Öfkeyi dile getirmek, değerleri amansızca yerin dibine batırmak ya da burjuva mantığının düzenlerini ortaya çıkarmak amacıyla kaleme aldığı yazılar hakkında kovuşturmalar açılsaydı, bu, hiç kuşkusuz, bir süre oyalardı Rosenthal'ı; ama şu saçma basın özgürlüğü, Cumhuriyet Savcısı'nı yerinden bile kımıldatamıyordu: Felsefi alıştırmayı bir eylem saymak olanaksızdı.

İlkbahar yaklaşıyordu. Çok sert aylar yaşanmıştı, ama buzlar eriyor ve sağanaklar kışın sonunu haber veriyordu; insanlar erken uyanmak istiyorlardı. Sinema perdelerinde, büyüdükleri, titreyerek açıldıkları görülen bitkiler gibi uzuyordu günler. La Paix Sokağı'ndan dizi dizi çıkan terzi kızlar Vendôme Alanı'nı geçip Rivoli Sokağı'nda kol kola yürüyorlardı. Bazen birdenbire hava güzelleşiyordu. Birkaç ay öncesine kadar rastlanması olanaksız, bir yağmur ya da bir fırtınayla sona eren yazdan, güz ya da ilkbahar sonlarından artakalmış günler, tüm sıcaklıklarını, henüz uyuşukluklarından kurtulamamış ellere, henüz çatlakları kapanmamış dudaklara yağdırıyordu. Luxembourg bahçesinin çimenlerinde hâlâ buzlar vardı, ama iki sağanak arasında, hava tekrar açıyordu.

Bu ilerleyen ilkbaharı saymazsak, sabırsız gençler için kötü bir dönemdi bu. Ekonomi ve politikada işler genellikle duruluyor gibiydi. Tarihin tıpkı bir durgun deniz yüzeyine benzeyen bir dönemini yaşıyordu Avrupa; savaş, barış, Ruhr, Fas ve Çin bir kalemde unutulmuştu. Deauville mevsimi hiçbir zaman bu yılki kadar parlak olmamıştı; yarışlar ve gazinolar açısından hiç de fena geçmeyen '37 yılının yaz ayları boyunca bundan hâlâ söz edilecekti. Rosenthal'lerin evinde, güzel çağlarını savaşa dönüşmeyen seferberliğe doğru yaşamış hanımlar konuşuyorlardı:

"Bu ilkbaharda savaş öncesi tadı bulmuyor musunuz, şekerim?"

Gerçekten de önemli bir şey olmuyordu. *Gazette du Franc* olayı milleti eğlendiriyordu. Başkan Poincare'nin yüz oyluk bir çoğunluğu vardı. Briand-Kellogg Antlaşması'yla işler daha da yoluna girecekti. Kuşkusuz birkaç grev olmuştu, ama Halluin ve kuzeyin dokuma fabrikaları uzaktaydılar. Taksilerin grevi özel arabalar için bulunmaz bir şenlikti, Paris'te şöyle rahat rahat dolaşabiliyorlardı. Mart ayında, Ren ordusunda meydana gelen otuz ölüm olayı belki biraz heyecanlandıracaktı ortalığı. Sağanak mevsiminde, Hindiçini'den ve Madagaskar'dan daha yakın, ama gene de anayurtlarından oldukça uzak ülkelerde, askerleri kırıp geçiren bu bulaşıcı hastalıklar nasıl da korkunçtu! Başkaca, Ren ordusunun askerleri zihinleri pek öyle oyalamadan ölüp giderken, o ay içinde Mareşal Foch da öteki dünyayı boylamıştı. Saint-Germain mahallesinin göbeğinde, İngiliz kızlar, Champs-de-Mars'ın dadıları, yaşlı kadınlar ve rahiplerle birlikte, ünlü ailelerin yaslarının ne mene bir şey olduğunu ve tulga çenelikleriyle ölüme yerleşen yaşlı, galip mareşalleri görmek uğruna Grenelle Sokağı'nın bir ucunda kuyruğa girmek için eşsiz bir fırsat! Ama Nisan ayında, Gard ilindeki grevcileri kuyulardan uzaklaştırmak emri alan askerler, madencilerle dayanışmaya girince, askerlik hikâyelerinden insanlara gına geldi. Nihayet, rahat bir soluk aldı kadınlar; 1928 yılında nasıl savaş öncesinden söz ediyorlarsa, bir-

kaç yıl sonra da bunalım öncesinden bahseden aynı kadınlardı bunlar; salonlarda, kendilerine, son savaşta ellerinden oğullarının alındığı, ama yakın savaşta ellerinden paralarının da alınacağı söylenmişti: Yatıştırılmaya ihtiyaçları vardı. Bereket versin ki Vali Chiappe, bu yıl, düzenin yılmaz bir bekçisi olduğunu göstermişti; 1 Mayıs ve 1 Ağustos'tan sonra, komünistlerin, uzun süre geçmeden bütün yaralarını saramayacakları söyleniyordu.

Düzenin iyice bozulmasına umut bağlamış gençler için gerçekten güç bir yıl oldu; onlar için gelecek, geleceksizlikten başka bir şey değildi. 20'li yılların çalkantılı, tuhaf dünyasına bakarak çocukları için yaptıkları tasarılardan uzun süre kuşku duymuş olan aileler, bunlara bir kez daha sarılıyorlardı: Oğlunun Politeknik Okulu'na girmek istememesinin üzüntüsünü bir süredir unutmuş görünen Laforgue'un babası, agregasyondan sonra doktora tezinden falan konuşmaya başlamıştı.

"Beni ne sanıyorsunuz, siz?" diye haykırıyordu Philippe.

Her şey yeniden mi başlıyordu? Tantanalı, büyük çağlara özgü batışların tümüne bel bağladıktan sonra, gemicilik yönergelerine, köprülerin kırmızı işaretlerine uyarak, burjuva yaşamının ölü sularında gemi yönetmek zorunda mı kalacaklardı sonunda?

'29 yılında gözüken gelişme ve dalgalanmalara, reportların* uzatılması konusunda çıkan kavgalara rağmen oldukça iyi durumda olan borsalar, on yıl önce ağabeylerini bunaltan 1919'un ünlü başarısız devrimi kadar ezmişti onları.

Lisede, derslerin uçak akınları, obüs patlamaları yüzünden durmadan kesildiği, önemsiz bir kapı çarpmasının bir bomba patlamasını düşündürdüğü, dört yıl süren savaşla şaşırtıcı bir şekilde ara verilen tasasızlığın hüzünlü çağının tekrar başlamasının olanaksız göründüğü dönemden bu yana, alabildiğine coşkun bir kararsızlık içinde yaşamışlardı.

---

* Borsada alışveriş gününü uzatmak için ödenen para. *-çev.*

Laforgue'la Rosenthal, tarihi 1914'ten başlatıyorlardı: Rusların Ekim Devrimi'nin "on üçüncü yılı" dedikleri gibi, onlar da yeni bir döneme tarih düşürerek, 1929 yılına "on beşinci yıl" adını veriyorlardı. Hristiyan çağın devamında yaşamaları, kendilerini İsa'ya, Charlemagne'a, IV. Henri'ye, XIV. Louis'ye, Voltaire'e, Napoléon'a ve Bay Thiers'ye kesinlikle bağlı hissetmeleri mi gerekiyordu? Birkaç ay süreyle, Restorasyon'dan* ya da Üçüncü Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana hiç görülmeyen bir geriye dönüş ve sıkıntı döneminin başlamasını öngörmüşlerdi. Oysa bunları düşündükçe, ağabeylerinin savaş ve barış serüvenlerini özlemle andıkları gibi, devrin savaşlarını, İtalya seferini, Napoléon'un bir baştan bir başa bütün Avrupa'yı kapsayan serüvenini yaşamış olan 1820'lerin gençlerine ve Paris yangınlarına, Komün'ün şanlı altmış gününe tanıklık eden 1880 yıllarının delikanlılarına da özeniyorlardı: Kendileri şiir yazmakla mı yetineceklerdi?

Devlet aygıtlarının ve ailelerinin, onları parlak geleceklerin, ilerleme tasarılarının, paranın ve iyi evliliklerin kucağına tekrar atmak için, eskiden olduğu gibi elbirliği etmiş olduklarını hissediyorlardı. Bu istekler karşısında isyan ediyorlardı, ama tarihin akışında ortaya çıkan aksamanın bu istekleri doğruladığını görerek sarsılıyorlardı. Yeniyetmelik dönemleri boyunca, her şeyin sürekli uğultulara göz yumduğu '29 yılı kadar tedirgin edici bir yıl yaşamamışlardı belki de.

Bereket versin, Kasım ayında Wall Street'in iflası bütün tasalarını dağıttı: Bu olayı bir zafer haberi gibi karşıladılar. Kapitalizmi, başta babaları olmak üzere büyük kişilerle bile bile karıştırdıklarından, hayatlarını kargaşa kartına bağlamak kararlarının haklı bir karar olduğuna ve büyük değişimlere gebe bir dünyaya kesinlikle güvenebileceklerine inandılar. Yok olacak bir düzenin içinde yer almak söz konusu bile değildi.

* Fransa'da I. Napoléon'dan hemen sonra gelen krallık çağı.. *-çev.*

"Biz söylemiştik bunu!" diye haykırdılar.
Ama korkudan ecel terleri dökmüşlerdi.

Bu düşüşlere ve ani potansiyel yükselişlerine karşı hiçbiri Rosenthal kadar duyarlı değildi. *İç Savaş*'ı, sadece durumun gelişmesini beklemek, neler yapabileceğini gösterme fırsatı çıkıncaya kadar zihnini boş bırakmamak için kuran biri olarak düşünmek gerek Bernard'ı. Seve seve kahraman olmak isterdi: Ama fırsat çıkmamıştı henüz.

Mart ayının sonlarına doğru bir akşam, Ulm Sokağı'nda, devrimin makalelerden çok daha fazla şeyler gerektirdiğini haykırdı:

"Bir şeyler yazdık ve devrim yaptığımıza inandık," dedi. "Devrim sonrası fantezilerine gömülüyoruz. Hoşnut musunuz bundan? Evet mi, hayır mı? Devrime inanç, onun uğruna yapılacak fedakârlıklar, onun için göğüs gerilecek tehlikelerle ölçülür ancak..."

"Benim de sana söylediklerim aşağı yukarı buydu," diye cevap verdi Laforgue.

Bloyé ertesi gün, Laforgue'a şunları söylüyordu:

"Dergi dört aydır yayınlanıyor, uzun bir süre... Rosenthal'in kafasında bir şeyler var galiba. Bir şeyler tasarlayanların aldatıcı ikiyüzlü hoşnutluğu var yüzünde..."

"Evet," dedi Laforgue. "Sinsi sinsi yeni bir şarkı söylüyor kendi kendine."

Rosenthal anıştırmalar yapıyordu:

"Dostoyevski'yi ve sahip olunması, gücüne inanılması gereken düşünce için söylediklerini anımsıyor musunuz? Kendime Arkad Makaroviç Dolgorouki'den daha yakın hissettiğim bir canlı varlık yok yeryüzünde..."

Bununla birlikte, arkadaşları bekliyorlardı: Gizemlere, beklenmedik değişimlere düşkünlüğünü bildiklerinden, ona hiçbir şey sormuyorlardı.

VI

Bir cumartesi günü akşama doğru, ertesi gün saat ikide Saint-Germain-des-Prés'nin karşısında bulunmalarını rica eden mektuplar aldılar hepsi: Laforgue, Bloyé, Jurien ve de Pluvinage.

Aralarında aşama sırası ve ayrımın bulunmadığı bir gençler topluluğuna rastlamanız olanaksızdır; sanki aralarından birileri, öteki arkadaşlarından büyük bir gelecek kredisi almıştır. Aralarında şef gibi görünen ve bu konumdan hoşlanan Rosenthal'in Pluvinage'a karşı belirsiz bir güvensizliği vardı, bu yüzden onu çağırmak konusunda bir türlü karar verememişti: Gizlerini ona açmak istemiyordu. Belki de adı yüzünden: İnsanın Pluvinage* diye bir adı olamaz. Ama o gün, büyük gizler bakımından cömert değildi. Bernard bu yüzden Pluvinage'a da haber vermişti.

Nisan başlarında, ilkbahara bağlanan umutların gökyüzü kadar çarçabuk eridiği, mart sağanaklarının soğuk kalıntısı yağmurlu bir gündü. Bu kara yağmur nedeniyle ve günlerden pazar olduğu için Paris sokaklarında şemsiyelerin parlak medüzaları dalgalanıyordu; aileler kendilerini hiç de eğlendirmeyen ziyaretler yapıyor ve çocuklarını tokatlıyorlardı; nemli rüzgâr dalgaları, akşam duası müminlerini, göze değen manastırın sundurmasının altına sığınmış üç dilenciyi ve gazete satıcılarını kırbaçlıyordu. Clamart tramvayı ile Saint-Germain-des-Prés Alanı'nın Légions d'Honneur madalyalı satıcısı arasında duran üstü açık eski bir otomobil içinde bekliyordu Rosenthal.

* Pluviner, "çiselemek" fiilinden türemiş bir ad. *-çev.*

"Aşağılık bir herifsin," dedi Bloyé, "cenaze arabanla Ulm Sokağı'na kadar gelebilirdin."

"Binin," dedi Bernard. "Gideceğimiz yer yakın değil."

"Nereye gittiğimizi öğrenebilir miyiz?" diye sordu Laforgue.

"Biraz sonra öğrenirsin," diye yanıtladı Rosenthal, arabayı çalıştırırken.

Hiçbiri üstelemedi: Anahtarsız bilmece çözme meraklarını henüz yitirmemişlerdi.

Araba, Neuilliy Avenüsü ile Défense yolunu izleyerek Paris'ten çıktı; Argenteuil'de nehir kıyısından ilerlemeye başladı, rüzgârın yan yatırdığı dümdüz çayırların üzerindeki yağmur perdesinin gerisinde fabrika bacaları yükseliyordu; ekşi buharlar, pazarın buruk havasında dört bir yana sürükleniyordu; Argenteuil'ü, Bezons'u geçtiler, Maisons-Lafitte Köprüsü'nden Seine Nehri'ni bir kez daha aştılar. Sonra Saint-Germain yönüne döndüler.

Araba, Mesnil-le-Roi'ya varmadan hemen önce, bir zamanlar Vexin yollarında görülen, yumuşak yontma taşlardan yapılmış eski bir evin önünde, bütün eklemleri gıcırdayarak durdu. Yağmur dinmişti, siyah renklerinden daha kurtulmamış, sonsuz kıştan sonra henüz yeni yeni tomurcuklanan ağaç dallarından, parmaklığın üzerindeki salkım çiçeğinden sular damlıyordu.

Rosenthal demir kapıyı çaldı; sahanlığa çıkan bir genç kadın, içeriye girmelerini söyledi bağırarak. Bahçe kapısını ittiler.

"Günaydın, Rosenthal, nasılsınız?" diye sordu genç kadın. "Yağmurdan korkmadınız mı?"

"Önemli değil," diye yanıtladı Bernard. "Hoşumuza bile gitti. Simone, size sözünü ettiğim arkadaşlarım işte bunlar."

"François'nın onları tanımaktan memnun olacağından eminim," dedi genç kadın.

Biraz miyop bir bakışla hepsinin gözlerine bakarak uzun uzun ellerini sıktı. Yüzüne düzgün sürmüş, oldukça zayıf bir sarışındı. Ellerinin kuru ve küçük kemikleri kaygılandırıcıydı. İçeriye girdiler; yağmurluklarından akan su hemen bir birikinti

oluşturdu. Yemek salonunda, örgü at örtüleri, abajurlar, duvarlarda resimli tabaklar, sarı çiçekler işlenmiş bir halı, üzerinde bir yığın dergi ve gazete duran bir yuvarlak masa vardı. Genç kadın, bakışlarını yakaladı:

"Oldukça pis, değil mi?" dedi. "Ama çalışması için François'ya rahat bir yer gerekiyordu; buluşmalar ve şu korkunç telefon yüzünden hiçbir şey yapamıyor Paris'te. Size çay yapacağım, soğuktan donmuş olmalısınız..."

Yanlarından ayrıldı, fincanların sesini duydular. Siyah mermer şöminede yanan odun ateşine yaklaştılar.

"Kim bu hanım," diye sordu Laforgue, "kimden bahsediyorsunuz?"

"Bir arkadaşımın evindeyiz," diye yanıtladı Rosenthal. "Biraz sonra aşağıya iner."

Genç kadın geri döndü. Limonlu çaylarını içerek bir süre daha beklediler.

"Rus usulü çay; sevdiniz mi bari?" diye sordu genç kadın.

Konuşma kesildi. Yukarıdan ayak sesleri geliyordu.

"François çalışırken," dedi genç kadın, "kafese kapatılmış bir aslan gibidir... Geldiğinizi kendisine haber verdim."

Biraz canları sıkılıyordu, berbat bir nisan pazarıydı. Camların gerisinde, Saint-Germain yamaçlarının eteğinde kıvrılan Seine vadisini, kapalı bir ufuk üzerine dağılmış kırmızı çatılar topluluğunu ve Mont Valérien eteklerine kadar uzanan yolları görüyorlardı.

"Manzaranız güzel," dedi Bloyé.

"Ne yapayım ben güzel manzarayı!" diye haykırdı genç kadın, çıplak bacaklarını üst üste atarken. "Kırlar içimi karartır benim. Hele bu mevsim!"

Birinci katta bir kapı kapandı, merdiven basamakları gıcırdadı ve ev sahibi içeriye girdi; biraz kamburca, uzun boylu bir adamdı, mavi gözleri öylesine hareketliydi ki, insan kimi zaman onu şaşı sanabilirdi. Çıplak alnı ona biraz dalgın bir görünüş veriyordu.

'Bu yüzü bir yerlerde gördüm ben,' diye düşündü Laforgue. 'Bu zevke düşkün ağzı...'

"Régnier," dedi Rosenthal, "izin verirseniz size arkadaşlarımı tanıtayım. Laforgue, Bloyé, Jurien, Pluvinage..."

Régnier ellerini sıktı: Hepsi adını biliyorlardı onun, kitaplarını okumuşlardı, rastladıkları ilk ünlü yazardı: Hemen parlamak ve onu kendilerine hayran bırakmak istediler. Kolay olmadı bu, aslında başaramadılar da. François Régnier, bir ona bir buna geçerek, havalardan, üzerinde çalışmakta olduğu kitaptan kesik kesik söz etti, neredeyse sadece o konuşuyordu. Kitabının konusu gençlikti. Yaptığı gezileri onlara anlatmaktan son derece memnundu; İspanyol, Yunan yemeklerini saydı; onu dinleyen biri, gezgin milletinin lokantalardan çıkmadığına inanabilirdi.

"Madrid'de Barraca'da bir sebzeli sığır çorbası getirirler ki, parmaklarınızı yersiniz... Madrid'e yolunuz düşerse, eski dostum El Segobiano'yu görmelisiniz muhakkak, size bir çorba yapar, korkunç..."

Ya da:

"Atina'da, Costi'nin orada, kızarmış yabani güvercin yemeli. Ama benim Yunanistan'da yediğim en müthiş yemek, zeytinyağında kızarmış yumurtaydı, Elefsina'da yedim, bir bakkalda, Salamis Savaşı üzerine bir yığın şey anlatmıştı adam."

Nereden baksalar, gerçekten olağanüstü bulamıyorlardı adamı. Çok şey görmüş, çok şey bilen kırk yaşındaki erkeklerin şu üstünlük havası sinirlerine dokunuyordu. Régnier bazen ayağa kalkıp etraflarında dolaşıyordu.

"François, dur artık," dedi sonunda genç kadın. "Başımı döndürüyorsun..."

"Simone," diye karşılık geldi, "battaniyemi verir misin! İnsan donuyor bu evde."

İskoç battaniyesini omuzlarına attı, ama oturmadı. Delikanlılara, kendileri, aşk ve politika hakkındaki düşüncelerini sordu.

Kaçamak cevaplar verdiler ona: Böyle şeylere neden burnunu sokuyordu? Ünlü adamların sözlerini tekrarladı, Paris yüksek sosyetesini yakından tanırmış gibi bir havası vardı:

"Geçen hafta," diye başlıyordu konuşmaya, "Herriot* bana, 'Azizim Régnier' diyordu..."

Ya da:

"Philippe Berthelot** anlattı, Briand-Kellogg Antlaşması'nın imzalandığı gün..."

Platon adı resim konusunda ilham verdi ona; Berthelot resimden hiç mi hiç çakmıyordu; parlak bir çeşitleme söz konusuydu ama *Sophiste* ve *Politique*'ten çıkan uzmanlara gelince, düzmece olduğu kanısındaydılar.

Bloyé ona, bu denli katlanılmaz bir tanık olmaktan; Berthelot, Hériot ve Léon Blum'u tanıyan biri olmasına karşın Platon'dan habersiz olduğunu kendisine kanıtlamaktan üzüntü duymadıklarını, küstahlığa varan bir sertlikle açıkladı.

"Çok mümkündür," diye cevap verdi Régnier, dişlerini gösterip umursamazlıkla gülerek. "Savaştan önce Sorbonne'da *Cumhuriyeti* açıkladığımdan bu yana! Aslında bunun hiçbir önemi de yok ya. Benim yaşıma gelince, metinlere saygıyı siz de umursamayacaksınız."

Resim sanatını açıklamaya devam etti: Resim, tiyatronun yirmi yıl önceki rolünü oynuyordu şimdi. Tanımadıkları ressamların adını andıkça, onu bayağı buluyorlardı.

Bir ara sordu:

"Kaç yaşındasınız?"

"Yirmi iki."

"Yirmi üç."

"Yirmi üç."

"Rosenthal, sizinkini biliyorum."

---

* Edouart Herriot (1872-1957): Fransız siyaset adamı. Bakan, Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı. *-çev.*

** Philippe Berthelot: Fransız diplomatı. *-çev.*

"Ya siz?"

"Otuz sekiz. Nasıl da gençsiniz!"

Beş buçuğa doğru evden ayrıldılar. Gece bastırmıştı; sonsuz bir ışık kıpırtısı, bir bulut tavanının altında, Paris'in çok uzaklarına, yeryüzünün öbür ucuna kadar yayılıyordu.

Rosenthal gaza basar basmaz, Saint-Germain ormanının çürümüş ağaçları altında yanaklarını dalamaya başladı soğuk. Rüzgâr yosun, mantar ve çürük toprak kokuyordu.

"Ne düşünüyorsunuz onun hakkında," diye sordu Rosenthal. "Nasıl buldunuz Régnier'yi?"

"Fena değil," dedi Bloyé istemeye istemeye.

"Korkunç can sıkıcı," dedi Laforgue.

"Formunda değildi," dedi Rosenthal. "Çalışma gününde yakalamamalıydık onu, korkarım ki rahatsız ettik biraz, o zaman ağzına geleni söyler, yüzeyde kalır. Onunla tanışmanızı istiyordum, daha sonrası için. O da oldu, ileride onu tanımak fırsatınız olacak."

"Özür dileme," dedi Laforgue. "Hava daha da kötü olabilirdi."

Bernard üzgündü. Sustu. Ama Bougival'a doğru, birden meydan okurcasına konuştu:

"Régnier gene de tanıdığım en zeki insandır."

"Neden olmasın?" dedi Laforgue. "Belki de kendini belli etmek istemiyordu..."

VII

Bernard Rosenthal'den Philippe Laforgue'a
Paris, 26 Mart 1929

Sevgili Philippe,

Tasarılarımdan sana haber vermenin sırası geldi artık. Hiç şüphesiz, bir şeyler tasarladığımdan kuşkuluydunuz hepiniz. Ayrıca, Bloyé ve Jurien'e yazdım. Şimdilik Pluvinage'a hiçbir şey söylemeyeceğiz.

Yaşama nedeni olarak Devrim'i seçtik. Yaşama nedeni, akşamları gönül rahatlığının alçaklıkları içinde uyuyabilmek için kullanılan bir zihinsel rahatlık öğesi değildir. Bu nedenin içerdiği sonuçlar üzerinde derinlemesine düşünmek gerekir, hayatın tümüne ancak böyle ulaşılır. Bu konuda hiç bağışlamayacağız kendimizi. *Acquiescentia in se ipso** der Spinoza. Bizim için de gerekli olan bu. Önemli olan buna bizim inanmamızdır.

Benim tek tutkum, dönüşsüz bağlanma düşüncesi. Değişkenliklerimizi önleyecek baskı yolları bulmamız gerekiyor kendimize; Devrime adanma, bir süre sonra cayılabilecek, süreli bir söz veriş olmamalıdır. Gelecekteki sadakatsizliklerimizden şimdiden sakınalım...

Tanrı'ya inanan bir insan, dünyanın en iğrenç duygusu tehlikesiyle karşı karşıyadır, ama tüm yaşamı mahkûm olmuştur, en küçük bir çatlak yoktur varlığında, inanç ile olağan hayat arasında bölünmemiştir; geriye dönmesi ve bir yok olmuşluk duygusuna kapılmaksızın karar değiştirmesi olanaksızdır onun için. Devrim

* Kendinden hoşnutluk.

bizden, Hristiyanlarınki kadar etkin, iç yaşamdan o denli uzak ve artık geri dönemeyeceğimiz kadar bizi içine alan eylemler ister. Hristiyan hayatında beni en çok etkileyen nedir biliyor musunuz? Onun, sonuçların ve kanıtların yalnızca içeriğiyle ilgilenmesi; iyi dilekler, Protestan masallarıdır. Bağlanmayı işte böyle düşüneceğiz biz: önceden tasarlanmış sert bir baskı sistemi gibi.

Anarşi, bu tür eylemler için son derece uygundu. Bir bomba atmak, önemli birini öldürmek: Bundan sonra, bomba ya da cinayet öncesinin yaşamını sürdürmek gerçekten olanaksız olurdu, statüko falan kalmazdı artık, geri dönüş yolları kesilirdi, boynumuza kadar tarihe gömülürdük, ancak sınırın ötesine geçtikten sonra insan tehlikeye atılabilir. Ama tarih, yirminci yüzyıl devrimleri, bu devrimleri yaşayan yığınlar ve devrimcinin, düşmanını, tedhiş yoluyla kazanılmış başarılarla tam olarak yıldıramayacağının gerçekliği; hep birlikte öldürdüler anarşiyi. Tedhişçilikten ve onun katkısız bağlantılarından yoksun bırakılmış politika, bireye başka sorunlar getirir, bunların en büyüğü etkililik sorunudur. Sorunları yok eden aşırı derinliğe karşı çıkmamız, basit gerçek ve Varlık'a doğru açıkça yol almamız gerekmektedir.

Anarşinin eski tutkuları, hükümet ve polisin etkili teknikleri karşısında yok oldu. Devrim, teknik olacaktır. Zor olan, aynı zamanda hem devrime yararlı, hem de bizim için tersine çevrilmez olaylar oluşturacak eylemleri türetmektir. Artık Gerçek'e inanmamız gerek, kötülük yok olmalı. Kötülük'ü ortadan kaldırmak gerek. Çılgınca tartışmak. Onarılmaz şeyler türetmek.

Şurası açık ki, bunu sen de benim gibi hissediyor olmalısın, yayınladığımız yazılar, her fırsatta patlattığımız söylevler, hiç olmazsa uzun bir süre için, tehlikeli bir biçimde bağlamamaktadır bizi. Tıpkı kadınların okuduğu kitaplar gibi, genellikle gençlerin yapıtlarıdır bunlar, kurnazca ve hoşa gitsin diye yazılmışlardır.

Bana öyle geliyor ki –Carriéres'e yaptığımız başarısız ziyaretten sonra kendisiyle konuştuğum François Régnier bana bu

konuda gerçekten önemli şeyler söyledi– *şu anda*, casusluk hem *etkili*, hem de *onarılmaz* bir eylem olabilir, bunu tutkuyla düşünmekteyim. Casusluğun geleneksel alçaklıkları, tümüyle, casusları yöneten geçici çıkarlara ve onları kiralayan emperyalistlerin aşağılık amaçlarına bağlıdır. Casusluk hiçbir zaman aklın eylem biçimlerinden biri olarak görülmedi. Kaynağında çıkar bulunmayan ya da en büyük *yararı* somut ve metafizik nitelikli amaçları tam anlamıyla katkısız bir casusluk eylemi, bize yakışmaz gibi gelmiyor bana: Hiçbir araç uygunsuz değildir.

İki devrim var: Biri yapılmış, biri de yapılacak olan. Ekim Devrimi'nin henüz içinde bulunduğu yeniden kuruluş dönemi, gereksinmeleri arasında teknik bilgilere en önemli yeri vermektedir. SSCB'nin parolası en gelişmiş kapitalist ülkelere yetişmek ve onları geçmek. Bizler, bu ülkelerden birinde yaşamak şansına sahip bulunuyoruz. Görüyorsunuz ki bir çeşit sanayi casusluğu düşünüyorum, burjuvazinin içinde yaşadığımız ve bu konuda hiç kimse bizden kuşkulanmayacağı için, uygulama bakımından gerçekleştirilmez gibi görünmüyor bana. "Düşünce" alışkanlıklarını kolay kolay değiştirmez onlar, ancak geleneksel düşmanlara ve hain giysilerine karşı kuşku duyarlar.

Tüm görünüşlerine ve tüm durulmuşluk belirtilerine rağmen, hazırlanan Fransız devrimi, iktidarı ele geçirme ve silahlı çatışmanın ilk haftalarında karşı koyabilecek direnmeler sorunlarını ön plana almak zorundadır. Demek ki, ordu içinde politik olarak çalışmak zorunluluğu, karar günlerinden önce, askerî bilgileri ele geçirmek için bir *gizli işbirliği* zorunluluğu söz konusu; güvenlik aygıtları, koruma planları, silah stoklarının yerleri, seferberlik merkezleri, vb. Sanayi casusluğunun başarısının gerçek koşullarının ayrıntılarını pek iyi bilmiyorsam da –kendilerine kesinlikle güvenebileceğimiz karmaşık bir teknisyen ağı kurmamız gerekiyor, bu tür teknisyenden Merkez Okulu ile Politeknik çevrelerinde pek az vardır; ancak, Sanat-

lar ve Meslekler Okulu çevrelerinde, yoksulların gittiği teknik okullarda belki biraz daha fazlası bulunabilir–, oldukça çabuk ve geniş bir askerî casusluk başarısı bana daha kolay gibi görünüyor; askerliğimizi piyade ya da topçu subayı ya da kültürün erdemlerinden yararlanarak ayrıcalıkları olan görevlerde er olarak yapacağız. (Subay hazırlık eğitimine sistemli bir şekilde karşı koyarak, Quimper Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri gibi *bonvoust**'ya karşı savaşım örgütleyerek aslında şimdiye kadar gülünç bir politika izledik.) Askerî sırların özellikleri, kapsadıkları bilgilerin derinliğinden değil birbirlerine benzemelerinden ileri gelir: Yeryüzünde bir genelkurmay kadar Kierkegaard'cı kuruluş yoktur. Öyleyse, başlangıçta gerçekten önemi olan bilgileri aktarmak ve sınırsızca genişletilmesi gereksiz bir haber alma örgütünü çalışır duruma getirmek için sayısı belirli bir arkadaş topluluğu yeterlidir. Somut ayrıntılar üzerinde, aceleye getirmeden seninle tekrar konuşuruz: Şimdi senden dileğim bu konuda biraz düşünmen.

Toplayacağımız bilgilerin gidecekleri yere aktarılmaları, uygulama yönünden değil de, daha çok ahlaki açıdan bir sorun getirmektedir: Bu ulaşımın anonim bir biçimde yapılmasının kaçınılmaz olduğu kanısındayım. Gönderdiklerimizi alacak olanlarla, ki bunlardan kuşkulanılmaması gerekir, bizim aramızda hiçbir ilişki kurulmamalı. Zaten, eylemlerimizin özel değeri, bir ödül ya da bir minnet beklendiği oranda tümüyle lekelenmiş olur. Erdemin, kendisinden başka ödülü yoktur. Senin.

P. S. - Louis-le-Grand Lisesi'nde bizimle birlikte okuyan, sonra da Chartes'a** giren Simon'u anımsıyor musun? Clignancourt'da albayın yazmanlığını yapıyor şimdi. Bir deneme yapılabilir. Deneyeceğim: Her zaman benim etkimde kaldı, şimdiye kadar kendisinden ne istediysem *hemen hemen* yerine getirdi.

---

* Dönemin Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin kullandığı özel argo dağarında yer alan bir sözcük. Askere ve askerliğe ait her konuda kullanılıyor.–*çev.*

** Paris'te bir okul. Eski yazı arşivcisi ve kütüphaneci yetiştirmek için 1821'de kurulmuş. –*çev.*

Philippe Laforgue'dan Bernard Rosenthal'e
Strasbourg, 28 Mart 1929

Sevgili Rosen,

Demek senin Dostoyevski'den esinlenme düşüncen buydu. Akıl almaz ölçüde romantik görünüyor bana. Bir bağlanma söz konusuysa, bir madencinin bir parti hücresine ya da bir fabrikanın hücresine girmesinin, kurnaz ve mistik bir girişimden çok daha etkili olacağı kanısındayım. Kurnaz diyorum, çünkü bizim gibi insanlar yakalanmazlar, yakalanabilir türden değildir onlar. Oysa bir madenci, öyle altı ay ya da belirsiz bir süre sonra da değil, özgürlüğünü, işini, nafakasını hemen tehlikeye atmış olur. Aynı şey, anarşist-propaganda-amacı-ile-askerleri-itaatsizliğe-kışkırtırken kışlada yakalanan kişiler için de söz konusu.

Politik tutsaklıktan çekinmiyorsak ve hiçbir şey bize seçememekten daha önemli gelmiyorsa, partiye* katılma belki bizim için de gerçek bir çözüm yoludur; bir aydın için orada bulunmak her zaman kolay olmasa da bu böyle. Denemeye değer...

Kısacası, bir şeyler yapmaya karar vermeyi, bu aşağılık çağda devrimin somut bir biçimde yakınlaşmasını beklerken, genç seçkinlere özgü yaşamımızda öylesine canımız sıkılıyor ki, Narodnikler** gibi, Ecinniler*** gibi biz de hükümete karşı niçin bir komplo hazırlamıyoruz bir türlü anlamıyorum. Bununla birlikte, senin kişisel yetkinliğine bakarak, senin gizli düşlerinin, proletaryanın politik iktidarı somut olarak ele geçirmeyi başarmasından daha yararlı olacağı kanısındayım.

Ama sen de sensin, olduğun gibisin, şimdi tutup bir atın yetkinliği insanın ne işine yarar diye cevap vereceksin.

Politeknik diplomalı, tekniğin öncüsü –ki öncü olmak zorundadır çaresiz– babam sayesinde, teknik alanda bir şeyler yapıla-

---

* Fransız Komünist Partisi. *–çev.*

** Halkın Dostları adlı sosyal-devrimci hareket. *–çev.*

*** Dostoyevski'nin *Ecinniler* adlı romanın kişileri. *–çev.*

bilir, bu olası. Ama ne var ki, Paskalya'yı bekleme havası içinde, bu iş için gerekli gücü hemen bulabilir miyim, hiç sanmıyorum, tersi akıl almaz bir şey olur.

Düşmanın elinden şanlı bir şekilde kurtarılarak yurtseverleri sevince boğan Strasbourg ve amiralleri sıfırın altında bir soğukta çırılçıplak dolaşırken, ayaklanmış denizcilerin kızıl bayraklarla donanmış doklarda, elde tabanca, başında nöbet tuttukları Ren filosunun Alman subayları; Strasbourg diyorum, işte bu Strasbourg, babamın altı yıl önce galiplerin vagonlarıyla geri dönüşünden bu yana havai ve şenlikli kimliğinden çok şey yitirmiş olmasına karşın, hiçbir olayı ciddiye almayan Ren Kolonisi'nin büyüleyici havasını hâlâ sürdürüyor.

Fransız ordusu teğmenlerinin Broglie üzerinde ve Mésange Sokağı'nda en saygın kişiler oldukları o büyük çılgınlık dönemi; akıl almaz dolapların çevrildiği, askerden daha yeni terhis olmuş ve karıları kısa bir süre sonra Mercedes'lerin, Rolls'ların içinde gezecek olan önemsiz serüvencileri sekiz gün içinde zenginliğe kavuşturan o çılgınlık dönemi gerilerde kaldı artık; o zamanlar, en değerli parsaları İngiliz-Fransız bardaklarında tutan Ren Nehri üzerinde, kıyıdan kıyıya, gemiyle romanesk döviz kaçakçılığı yapılırdı; iniş takımlarına bağlanmış bisiklet ve dikiş makineleri kaçırırdı askerî uçaklar; Kehl Köprüsü gümrükçüleri, hepsi de Alman enflasyonunun dehşetinden bunalmış kadınların ipek çorap dolu bluzlarını, erkeklerin ceplerini, rahiplerin cübbelerini boşaltırlardı; büyük bira fabrikatörü ve bankacı aileler, ellerinden oğullarını kurtarmak istedikleri gelinleriyle yatmak için ülke içlerinden gelen aylak takımına avuç dolusu para öderlerdi; Millerand ve Alapetite komiserliklerinin yüksek memurları, Fransa'daki kır evleri için vagonlar dolusu demirbaş eşya gönderirlerdi; üst gerçekçiler*, Alman romantizminden esinler aramak için Strasbourg'a gelirlerdi. Bitti bunlar, ama insanlar, etrafı çan kuleleriyle, çalar saatlerle, saraylarla,

* Sürrealistler. *-çev.*

kiliselerle ve turistlerin, cam tabutlarda tafta giysiler içinde yatan küçük kızlara, on sekizinci yüzyılın içi saman doldurulmuş ve kurtların insafına bırakılmış generallerine yakından bakarak ölüm üzerine derin düşüncelere daldıkları tapınaklarla çevrili rıhtımlar üzerinde başıboş dolaşarak eskisi gibi hâlâ vakit öldürüyorlar. Kanalların ve İll Irmağı'nın kıyılarında, ağaçlı, çimenli, sessiz alanlar vardır; şaraphanelerine, derileri kötü bir salatalık beyazlığında da olsa, okşama isteği uyandırmak için uyluklarından daha yukarılarını açan hizmetçi-metresler gelir; biraz tanıştıktan sonra, Almanca aşk sözleri fısıldayarak dudaklarınızdan öpmek için mutfaklara sürüklerler sizi. Paskalya fena geçmez Alsace'da, ama bu kentin kış aylarına hiçbir şey erişemez. O sıralar bütün genelevlerde Noel ağaçları vardır, ana-babaları Munster'e gece yarısı ayinine giderlerken, şehrin genç burjuvaları Noel ağaçlarının çevresinde kızlarla oynaşırlar. Bu gençlerin hepsinin, dediklerine bakılırsa, siyah önlüklü, iri memeli, kendilerine cep harçlığı veren birahane garsonu metresleri vardır. Wanzenan ve Fuchs am Buckel lokantalarına gitmek için havalar henüz serin olduğundan, kız kardeşlerinin arkadaşlarını pazar günleri Hannong Oteline, Maison Rouge'a dansa götürürler. Kısa bir süre sonra, bu genç kızlar Robertsau kortlarında tenis oynamaya başlayacaklar, güller açacak. Ailelerin baştan çıkarıcı etkisi... Senin.

Bernard Rosenthal'den Philippe Laforgue'a.
Paris, 30 Mart 1929

Sevgili Philippe,

Kullandığın romantik sözcüğünün üzerinde durmayacağım: Bunu daha sonra tartışırız, çünkü bana öyle geliyor ki, bu sözcük, aramızdaki korkunç bir yanlış anlamaya tanıklık etmektedir. Sendeki gevşeklik ve tutku yokluğundan kuşkulanmam ilk değil zaten. Ile de France'ın bahçelerine, Tours şivesine, tedbire,

nedensiz tedbire, dünyanın-en-iyi-bölüşülmüş-nimeti olan sağduyuya, Anatole France'ın hıyarlıklarına, Voltaire'in itliklerine dikkat. Kimi zaman korkunç *Fransız* oluyorsun.

Parti'ye katılmaya gelince, bunu gene konuşuruz. Ciddi bir sorun çünkü. Bizim görevimiz inançlar türetmek ya da inançları derinleştirmektir, hepsi bu, yoksa politikalar içinde onları yok etmek değil. Önemli bir gönüllü görevi yapmanın olanağı olmalı. Hollande'ın amcasının da dediği gibi, aşırı özgürlük diye bir şey yoktur.

Her şeye karşın benim tasarımı onayladığın için sağol: Ne sen, ne de ötekiler olmaksızın bir şey yapabilmem olanaksız. Bloyé, tedbirli olmak konusunda tıpkı bizim gibi düşünüyor, beni asıl şaşırtan Jurien. Çocuklukla birlikte devrim tutkusunu da yitirecek olan bu geleceğin fakülte öğretmenine pek güvenim yoktu. Simon'a rastladım, askerlikten iyice bunalmış. Henüz kendisine bir şey söylemedim. Aslında, personel listesinin dışında, onun albayından öğrenilecek bir şey yok. Paris garnizonu karargâhlarından birine yazman olarak atanmayı tasarlıyormuş, tek tutkusu bu. Clignancourt'daki 21. Sömürge Alayı'ndan, Lourcine'de bulunan 23. Alay'a aktarılmasını istemiş, bu alayın karargâhında yakında bir görev açılacakmış. Bu değişikliği garnizonun işlerinin azlığından, bir de hareketli hayatı için istiyormuş; bu düşüncesini tümüyle destekledim. Pek az tanıdığı var Paris'te. Ama şu günlerde bir araya gelince, sömürge birliklerinin komutanının çok yakın arkadaşı Bayan Z'yi tanıyan Bay Falanca'ya onu salık verdirtmek olanağını nasıl olsa bulacağız. Gouraud çevresinden bir piliçle bir dalgan yok muydu senin? Selam.

Philippe Laforgue'dan Pauline D...'ye
Strasbourg, 2 Nisan 1929

Sevgili Pauline,

Küçük bir yardım rica edeceğim sizden, kötü ilişkileriniz sayesinde kolayca yapabilirsiniz bunu. Dostlarımdan biri, Clignancourt Kışlası'nda asker, sol kıyıya, Lourcine Kışlası'na en kısa zamanda gelmek istiyor. Sizi ve beni ilgilendirmeyen, ama kendisi için çok önemli nedenlerden dolayı istiyor bunu. Gırtlağınıza kadar generallere gömüldüğünüzü düşünüyorum da, omzu kalabalıklardan birine bu işin nasıl olacağını sorabileceğiniz geliyor aklıma. Benim arkadaş, bir süre sonra boşalacak bir görev var, onu istiyor, hem de garip bir tutkuyla, kendisine sorarsan tam bir talih kuşuymuş. Paris Garnizonu'nun ikinci bölge yazmanlığı. Bu garnizon ya Lourcine'de ya da Port-Royal'de olacak. Arkadaşımın adı André Simon, 21. Sömürge Alayı, Clignancourt Kışlası, XVIII.

P. S. – Paskalya'dan sonra, sevgili Pauline, Ulm Sokağı'na gelmek isterseniz, akşam saat dokuzdan sonra olmasını rica edeceğim. Zenci kızlara varıncaya kadar kimlerin girdiğini gören kapıcı bırakmaz yoksa sizi, hiç kuşkunuz olmasın, âdet böyle.

Pauline D...'den Philippe Laforgue'a
Paris, 9 Nisan 1929

Philippe Dear,

Sizden bir görev ha! Çok hoş bir şey. İnceliğinizin beni aldatmayacağını çok iyi bilirsiniz. Ulm Sokağı'ndaki küçük suç ortaklıklarımızdan kötü davranışlarınızı bağışlayacak kadar hoşlanıyorum. Gerekli generali buldum pek tabii, amcamın eski bir arkadaşı, bir telefon etti. Arkadaşınız istediği göreve atanacak. Yerine getirilmesi olanaksız bir istek değildi. Bana teşekkür etmeyin sakın, gönül borcunuzun bende *yazılı* tanıkları var,

hem de öfkeli cinsten. Sizi görmeye geleceğim. Akşam dokuzdan sonra olacak, siz böylesini istediğinize göre. Yakında görüşmek üzere.

Philippe Laforgue'dan Bernard Rosenthal'e
Paris, 9 Nisan 1929

Dostum Rosen,

Oldu. Port-Royal'e gidecek Simon. Paris'e dün akşam geldim. Yakın zamanda görüşeceğimizi umuyorum. Bir Büyük Komplo'nun başlangıcında hiçbir şey kolay değil. Senin.

VIII

André Simon oldukça zayıf bir gençti. Çocuklarını hayranlık uyandıracak bir şekilde yetiştiren, ama sonunda sadece maneviyata saygı duymaya başlayan Nantes'lı büyük bir tüccar ailenin oğluydu; hayatın en önemsiz etkinliklerine olan bu garip saygının her şeyi berbat ettiğini, ticari çöküşlerinin, henüz hiç kuşkulanmadıkları burjuva bilinçlerinin belirtisinden başka bir şey olmadığını düşünemiyorlardı. Bir yığın mazeretleri vardı: Ticaret ve saygıya ilişkin değerler, yazarları, sanatçıları, diplomadan, bütün bahane yaratıcılarını hiçbir zaman ilgilendirmemişti.

Yalnızca Delorme Bulvarı armatörleri ile Fosse'un büyük deniz simsarlarının kendisinden daha üstün olmalarıyla avunarak, babasının Crébillon Sokağı'ndaki ipek tecimevinde alışverişe yönelmesi gereken bu çok yetenekli çocuk, Chartes okuluna girmişti. Ne serüven!

Savaşı izleyen yıllarda, Nantes'ın bazı büyük tecimevlerinin yazgısından daha tuhaf pek az toplumsal devinim vardır: Simon'u ticarete sırt çevirip yasa ve resmî belgeleri inceleme biliminin küçük meraklarına sürükleyen bu sapma, cephede bulunan ya da savaş alanında can vermiş öğretmenlerin yerlerinin yaşlı erkekler ve genç kadınlarla doldurulduğu yıllarda Clemanceau Lisesi'nde tanımış olduğu, kendi çevresinden olan gençleri Siyasal Bilgiler Okulu'na ve diplomasinin küçük gizlerine itmiş olan sapmaydı.

Kutsal Haçlı çan kulelerinin dibinde büyümüş olan bu toptancı tüccar oğulları, 1925 dolaylarında, La Baule'de golfu,

Paris'te atı keşfettiler; saraylar ve kışlalar adına yapılan antlaşmaların kanı ve gelecekteki şiddeti iyi gizlemeyi beceremediği bu Versailles, bu Saint-Germain ve bu Trainon Avrupası'na dağılmış Fransız elçiliklerinde gurur verici ama karanlık havalı diplomatlık mesleklerine girdiler. Paris'in ya da Alsace'ın çağrısına uyan bazıları şiirsel eyleme gözleri kapalı atıldılar. Paranın sağladığı kolaylıklar ve lise arkadaşlarının dağılması yüzünden aylaklığa başlayan bazıları ise havai bir tutkuyla Amerikan caz plakları biriktirdiler, poker oynadılar; can sıkıntılarını kocalarını boynuzlatmakla gideren evli kadınların peşinden koştular, kentin kötü ünlü eczanelerinde kokaini ve eteri keşfetmeyi öğrendiler; Crébillon Sokağı'nın kaldırımlarında ya da pantolon askıları, ofort resimler, prezervatifler, kasık bağları ve Jauréguiberry zırhlısının eski bir modelini hâlâ sergilemeyi sürdüren Pommeraye Pasajı'nın beyaz kemerleri altında, ödünç verdikleri parayı hakaretler savurarak geri isteyen Royale Alanı ve Graslin Alanı'nın pörsük orospularından yüz frank borç aldılar. Mücevherci çocukları, ilk şaraplı ekmek ayini madalyalarına, nişanlılık armağanı sofra takımlarına, nişan yüzüklerine, vaftiz oyuncaklarına saygı duymaksızın, babalarının vitrinlerini soydular. Fosse ya da Gloriette adasının rıhtımlarındaki, Londra depolarını, Hamburg'un edebî mendireklerini anımsatan küflü mahzenlerde toplanan gençler, çocukça kuralları olan gizli dernekler kurup, buralarda, doğdukları kentin kapatma kadınları kadar modası geçmiş bir erotizmi denediler.

Taşra büyük burjuvazisinin, geleceğinden tasayla kuşkulanmaya başladığı dönemde, gençliğin bu düzensiz yaşamı, 1919 barışından sonra Nantes, Reims, Nancy, Bordeaux, Rouen ya da Lille gibi büyük taşra kentlerine yerleşmiş bulunuyordu artık. Mirasçıları iki eğilimden birini seçmek zorunda gibiydi: Bordeaux'lu şarap tüccarının Yüksek Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra Khersonésos'ta ya da Delos'ta yapılacak arkeolojik kazının hazırlıklarını Atina'da yapacak olan oğlu,

Rouen'lı noterin otomobil hırsızlığı, batakçılık işi ya da uyuşturucu madde kaçakçılığı suçuyla mahkemelere çıkan oğlundan daha az yoldan çıkmış değildi.

Sekiz dokuz yıl sonra, ittifaklar, silah kaçakçılığı ve komplolar dönemi gelince, her şeyin politik serüvenlerle yoluna gireceği düşünüldü: O zaman, oğulların yaşadığı kargaşanın, babaların "Defter-i Kebir"ini savunduğu sanıldı.

André Simon dünyada en çok Rosenthal'in kendisini horlamasından korkardı, ortaöğrenimlerini Louis-le-Grand Lisesi'nde birlikte yapmışlardı, ona hayrandı, tıpkı Bernard'ın zaman zaman Francois Régnier'ye hayran olduğunu düşündüğü gibi, ama başka türlü. Yoldaşsız, sırdaşsız ve tanıksız yürüyemeyecek kadar kendini omurgasız hisseden bir delikanlının yaşamında nice etki zincirleri ve nice aldatıcı ışık oyunları vardır. Simon, bir gün babasına gönderdiği mektupta şunları yazıyordu:

"Arkadaşım Rosenthal, belki de şu anda, Fransa'da *hayatta olan* tek filozoftur. Bu gerçeği kimse bilmiyor henüz, bilmeleri de gereksiz. Ama yazdıklarını yayınladığı, ilk derslerini vermeye başladığı zaman bu gerçek anlaşılacak, Bergson kadar önemli bir filozofumuz olduğu görülecek."

Aslında bu heyecanlı atılımların kaynağı, Bernard'ın ağzından çıkan birkaç cümleden ileri gitmiyordu.

Bu hayranlığın ilk sonucu, André Simon'un askerliğini ikinci sınıf er olarak yapmasıdır: Asteğmen olabilirdi, dahası öğrencilerin askere hazırlık yasalarına uymuş olsaydı olurdu da; '28, '29 yıllarında birçok gencin şiddetle karşı koydukları bu kurallara boyun eğmesini Rosenthal yasaklamıştı ona.

"Yedek subay olmayı kabul edersen," diyordu Rosenthal, "hayatım boyunca bir daha görmeyeceğim seni. Kendilerine suç ortağı olmamızı istiyorlar, tamamen suç ortakları; kendileri sayesinde komutanlık yapabileceğimize neredeyse içtenlikle inanıyorlar. Ama düşmanlarının yanında ve onlara karşı olduğumuzu

gösterebileceğimiz her fırsattan yararlanmalıyız. Askerlik, köylüler, işçiler ve küçük banka memurlarıyla birlikte yaşayabilmemizi sağlayan ilk şanstır. Kendimizi sınıfımızdan ayırmanın da. Elimize geçen şu ilk şansı kaçıracak mıyız?"

Asker Simon, insanlık dışı koşulların birine bile alışamadı. Her şey bunaltıyor, eziyordu onu: Clignancourt'da, dış bulvarların duvarları ile bölgenin çamurlu köyleri arasında uzanan barbar dünya, şaşırtıcı şiddet kurallarına ve alışkanlıklarına sıkı sıkıya bağlıydı. Bu dünya, yemek yiyişlerinde, uyuyuşlarında, yıkanışlarında, kadınlardan söz edişlerinde, emirlere tepkisiz boyun eğişlerinde bütün somutluğuyla görülmekteydi. Sayılmayacak kadar emir, kendilerine gelinceye kadar, saçma bir görünüşe bürünüyordu.

Askerin yaşamını, anlamı belirsiz parolalar, her yana sinmiş horlanış yönetir: Kışlaya gelirken, bir sömürge astsubayının, ancak insanın alçalmasında erişebileceği incelikleri pek aklına getiremezdi Simon.

Alay kalabalığına karşı kendilerini kelime oyunları, şakalar ve son derece rahat savunma yöntemleriyle savunan, kentte bir metresleri ya da karıları, kimi zaman yemekle atış talimleri arasında yapmayı sürdürdükleri bir meslekleri, yani bir hayatları olan; zihinsel çeviklik, alay ve insanların aşağılıklarını yakından tanıma yetenekleri sayesinde Brötanyalı çavuşları, Korsikalı başçavuşları kıç üstü oturtan 21. Sömürge Alayı'nın Parisli genç işçilerini kahraman gibi görüyordu. Taşra hayatının sıcaklığından, eski burjuva ayrıcalığından yeni çıkmış olan bu genç arşivci, tıpkı savaş ve istila belaları yüzünden okuma-yazma öğrenememiş Pas-de-Calais'li genç madenciler ve askerlik hayatının ilk haftalarının serseme çevirdiği zayıf düşmüş ve hemen hastalanmış Vendée'li köy çocukları gibi, aynı umutsuz özgürlük sevdasına tutulmuştu.

Yarbay De Lesmaes, ilgi duyduğu Çin ve Hint felsefeleri üzerine sorular sormak için bazen odasına çağırıyordu Simon'u. O

da, bu durumlarda, Yarbay'ı hayal kırıklığına uğratmamak için, hemen büyük adlar, öğretiler uydurmak zorunda kalıyordu.

Yarbay De Lesmaes kimi zaman askerlik hakkındaki düşüncelerini de açıklıyordu ona:

"Biliyor musunuz Simon, arkadaşlarınız saygının dış belirtilerinin gereğini bir türlü anlamıyorlar; altı adım kala durmak, bir üste hitap etmeden önce selam vermek, onlara budalaca bir şeymiş gibi geliyor. Saygının dış belirtilerini yararsız eziyetler gibi görmemek gerekir: Şurası muhakkaktır ki, serbest bıraksan, insanın ilk hareketi subayını öldürmek olurdu; bir alay, tıka basa patlayıcı madde doludur, bu içtepileri, saygının dış belirtileri ile disiplin altına alabilirsiniz ancak. Tuzağa yakalanmış bir hayvan gördünüz mü hiç? Hayır mı? Hiç kımıldamaz, artık yapılacak bir şey olmadığını bilir. Hazır ol da bir tuzaktır; askerî disiplin, tedbirli bir nezakettir. Erkekler karşısında orospular gibi kırıtmak değil söz konusu olan. Disiplin, patron olmaktır; bu insanlara, siz olmadan hapı yuttukları duygusunu vermektir..."

"Albayım," diyordu Simon, "komuta etmek felsefesinin ezdiği Alain'i tekrar okumalısınız."

Yöntemin, arkadaşlarından birçoğunu avucunun içine almış olduğunu hissediyordu: Onbaşı Palhardy'nin, 1 Mayıs günü, askerlik görevini bitirip Poitou'daki nalbant işliğine dönmeden önce söylediklerini duymuştu:

"İşçiler ne yapsınlar istiyorsun yani? Bizim karşımıza çıkacak silahları mı var? Ve Chiappe* Baba sayesinde saygıya iyice alıştırdık onları..."

Yeni yeni silahlar doğuran sistem karşısında duyduğu köklü ama ilkesiz öfke ve boğuntusunu yöntemli bir başkaldırı sanıyordu Simon: Kışla ona göre, ister dört bin metre yükseklikte olsun, ister bir o kadar yerin altında olsun, soluk alamadığı bir

* Jean Chiappe: Dönemin genel güvenlik müdürü. *-çev.*

yerden başka bir şey değildi. Dumanlı Saint-Ouen bölgesinin karşısında, müstahkem mevki mazgallarının arasındaki yolun korkuluk duvarlarına sık sık dirseklerini dayıyor, akşam büroya dönmek zorunda olduğunu, orada alay sancağının, savaş ganimeti dolu sandıkların, miğferlerin, Alman sancaklarının, ölülerin kollarından sökülmüş rütbe işaretlerinin arasında uyuyacağını, uykusu kaçınca Paris'in mor ışıklarıyla parçalanmış pencerenin önünde Kuzey trenlerinin düdüklerini bekleyeceğini umutsuzlukla düşünüyordu. Kaçmaktan başka bir şey düşünmüyordu, bir sömürgeden başka bir sömürgeye giderken, geçici olarak, birkaç haftalığına Clignancourt'da kalan, bu sırada Lübnan ve Saint-Jacques Burnu hakkında zırva hikâyeler anlatmaya, bölgenin eski tekerlek izleri arasında ya da XVIII. Mahalle'ye giden sokaklarda kadın tavlamaya, Poteau Sokağı'nın pezevenkleriyle tartışmaya zaman bulan uzatmalı eski askerlerin ustalığıyla beceriyordu bunu. Nizamiye kapısından ya da çavuş ailelerinin oturduğu kesimin küçük kapısından geçmesini sağlayabilecek bütün imzaları aşağı yukarı tıpkı taklit etmeyi çok kısa zamanda öğrenmişti. Yeterli bir şey değildi bu: Kışlaların, hapishanelerin geceler boyu ürettiği kötü düşlerin kuyusuna düşmenizi önlemeyen birkaç saatlik gece yarısı izniyle yaşanamaz ki. Alay doktorunun, kendisini Val-de-Grâce Hastanesi'nin hummalı salonlarında, klasik manastır grisi bahçelerinde üç hafta geçirmek üzere göndermesini sağlamak için başarılı bir karaciğer krizi taklidi yaptığı gün gerçekten gurur duydu. Sadece, rastlantı yoldaşlarını seviyordu, asileri, kaçakları, askerlik sicilleri sürekli kötü davranışlar yüzünden verilen cezaların kırmızı ve siyah renkli güzelim arabesklerini taşıyanları, yasadışı sıvışmaları firar sayılmadan bir saat önce ortaya çıkan saygısız erleri seviyordu; her şey bu körü körüne tutsaklıktan, kışlaların sonsuz geviş getirmesinden daha iyi gibi geliyordu ona: hastane, hapis, intihar. Bir adamın, ordunun bütün doğaüstü tehditlerinden kurnazca kurtulduğu intihar kadar hiçbir şey altüst etmemişti Komutanlık'ı;

ama altmış saatlik izinsizlik cezasından sonra, kendini bir gece C binasının merdiveninin son basamak tırabzanına kravatıyla asan Vendée'li köylünün beyaz tabutunu, düzenin en yürek paralayıcı simgesi, cesaretin en büyük tanığı olarak gören Simon'a, hiçbir şey bu denli doğal gelmiyordu. Subayların canları müthiş sıkılmıştı bu işe; askerler, morg niyetine kullanılan banyoların açık kapısı önünde amaçsız dolaşıyorlardı; Yüzbaşı, sert bir albayın, intihar etmiş bir ödleğin gübreler üzerinde sergilenen cesedi önünden bütün adamlarını geçirtmesini hatırlatıyordu Albay'a.

Simon, umduğu gibi, Port-Royal Kışlası'nda biraz özgürlüğe kavuştu: Sömürgelere gidiş-geliş kargaşasının yol açtığı, birçok tutuklunun kaçmasına neden olan şaşırtıcı, lagar bir düzensizlik vardı bu kışlada; nöbetçilerin pek tanımadığı Simon gibi kaygısızlar, kendilerinden hesap sorulacağını bile akıllarına getirmeden, ellerini kollarını sallayarak girip çıkıyorlardı kışlaya.

Paris Garnizonu 2. Bölge Karargâhı, Lourcine Sokağı'na bakan bir yapının birinci katındaydı: İki yazmanın, Simon ile pek ender gördüğü Dietrich adlı askerin yaşadığı, gözden uzak, ısısız bir sığınaktı. Her sabah, bir başçavuş sigara içmek için gelirdi karargâha; bir binbaşı haftada iki-üç kez komutanlık ettiği, ama aralarından birinin yükseköğrenim görmüş olduğunu ve Sömürge Birlikleri Başkomutanlığı tarafından salık verildiğini şöyle böyle anımsamasına karşın adlarını unuttuğu adamlarını ayak üstü ziyaret edip gidiyordu.

Başçavuş Giudici, sefer yılları ve Hindiçini ile Marsilya arasında denizde geçen yarı seferler sayesinde çabuklaşan emekliliğini beklerken, Pascal Sokağı ile Gobelins Dörtyolu kızları çevresinde yer alan karmaşık bir düzenle beslenen bir yaşam sürdürüyordu.

Simon'dan hoşlanmıştı, çünkü esrarengiz bir eğitim görmüş olan insanlara daha fazla güvenebileceğini düşünüyordu;

onların akıl sır ermez tasaları ve uygar dünyaları, hiç kuşkusuz kendisininkinden çok ayrıydı, uzaktı; bu bakımdan, onun işlerine burunlarını sokmaları tehlikesi söz konusu değildi: Genç bir burjuvanın bir gün bir casus, bir rakip olabileceğini aklına getirmiyordu.

Askerî komutanın sınırsız gücü, çoğunlukla mutlak yetkinin görkemli bir biçimde uygulanmasına dayanan bayağılık ve her zaman bir asttan daha çok inanılan gerçeklik, küçük rütbeli subayları, adamlarını uşaklarıymış gibi görmeye ve özel hizmetlerinde kullanmaya götürür; disiplinin savaş için koyduğu ast-üst ilişkisi ve bağımlılık, barış döneminde köle ruhu ilişkisine dönüşür. Bir kışla, aşağı yukarı, bir efendiler ve uşaklar topluluğudur artık: Askerî hayatın hiçbir çizgisi bundan daha feodal görünüşlü değildir.

Garip bir toplumsal denkleştirme ve öç alma oyunu çıkar ortaya: Sivil hayatta hiçbir önemi olmayan bir çavuş, genç bir avukata ya da maden mühendisine odasını süpürtüp kovasını boşalttırarak, eski ezikliklerin güzelce öcünü alır.

Her zaman uşakları olmuş olan Başçavuş Giudici, Simon'a, Port-Royal Bulvarı'nın demir köprüleri altından geçen, Mouffetard mahallesini Broca ve Santé mahallelerine bağlayan sokakların karanlık meyhanelerinde yapılacak görevler vermeyi çok doğal buldu.

Nereden baksan bir pezevenkten başka bir şey olmayan bir astsubayın gönül postacısı, aracısı olmak zorunluluğuna, ilkin aşırı bir sabırsızlıkla katlandı Simon. Clignancourt'dan tanıdığı bazı çavuşları anımsayarak bir arabulucunun bir cinsel sapıktan ya da bir hıyarağadan yeğ tutulması gerektiğini, bu suç ortaklığının başçavuşu bazı kayırmalara zorlayacağını, canı istediği zaman kendisine kaytarma olanakları sağlayacağını düşündü sonunda. Zaten, gülümsemesinin, Bastia şivesinin ve sömürgelere ilişkin yalanlarının oldukça sevimli yaptığı babacan bir yanı da vardı Giudici'nin. Sonunda Simon, varlığını bile bilmediği,

şimdiye kadar içine adım atmadığı bu havai, hareketli ve zevk düşkünü evrene yaptığı kısa yolculuklardan hoşlanmaya bile başladı: Gurbet yolculuklarından etkilenmedikten, bunları romanlaştıramadıktan sonra, insana aydın mı denirdi; sanki Çin'e ya da Peru'ya göz kamaştırıcı bir yolculuk yapmış gibi Pascal Sokağı'nda olmaktan safça bir şaşkınlık duyuyordu.

Simon böylece bir meyhaneye giriyor –genellikle hüzünlü renklerle boyalıydı bunlar– ve tezgâhtaki birine Bayan Jeanne ya da Bayan Lucie'nin orada olup olmadığını soruyordu; oradaysa, Giudici'nin pusulasını veriyordu. Başçavuş'un ahbabı kadınlar, kızları askerlere yaklaştıran içgüdüsel bir teklifsizlikle karşılıyorlardı onu.

"Başçavuş Giudici'nin emir eri misin sen?" diye soruyorlardı.

"Pek sayılmam," diye yanıtlıyordu Simon. "Adamlarından biriyim sadece."

"Bir şeyler içmeden katiyen bırakmayız sizi..."

Bayan Jeanne ya da Bayan Lucie mektubu okurken, Simon kendisinde büyük bir güvensizlik duygusu uyandıran içkileri içiyordu. Bazen mektubu alan kadının bağırdığı da oluyordu:

"Ah! Domuz! Koca domuz seni! Senin deyyusa benim tarafımdan söyle: Bıktım artık kendisinden, bir daha adımını atmasın buraya! Katiyen!"

Kimi günler, her şey sakin geçiyordu, oturuyor ve boyacı ya da berber dükkânlarında duyulan hareketsizlikle, Saint-Jacques Sokağı'ndaki Luxembourg'lu kadının ya da Feuillantines Sokağı'nın melezinin saçma sapan sırlarını, sanki bu öyküler mırıltılı tatlı haberlermişçesine, sabırla dinliyordu. Bu kadınların karmakarışık hayatları, son derece titiz saygınlık, özsaygı ve Yüzyıl Savaşları döneminden kalma şerefsizlik anlayışlarına benzer saçma sapan şerefsizlik anlayışları vardı.

Bir akşam, genç bir kadın, kendisini gelip bulduğu, XII. Mahalle'deki 46. Piyade Kışlası'nın karşısındaki kahveden kışlanın kapısına kadar taksiyle getirdi Simon'u. Aylardan nisandı,

akşam yaklaşıyordu, kısa süren, mavi bir akşam; mevsime göre hava oldukça soğuktu; ilkbaharın serinliğinin uyuşturduğu Simon ağzını açmıyordu, bu taşkın kadınlar, kendisinden hoşlanmadıklarını sandıracak kadar gözünü yıldırmıştı. Birden bacağında pantolon düğmelerini yoklayan yakıcı bir el hissetti, uzaklaştırmak istedi, ama kalınca bir ses engel oldu:

"Bırak yapayım tatlım... Isıtır seni. Hiçbir şey görmez şoför, bak dikiz aynası yok..."

Sıktığı bileği bıraktı Simon ve şiddeti kendini altüst eden, kızların şimdiye kadar bir efsane olarak nitelendirdiği becerileri hakkında yeterince bilgi veren bir kendinden geçmeyle sarsılıncaya kadar salıverdi kendini; karanlıkta gümüş tükürüklü görünmez bir ağız öptü; örselenmiş bir memenin ucuna, korkunç bir çıplaklıkla tıraş edilmiş ama yakıcı bir cinsel organa dokundu. Lourcine'in yanıp sönen ışıklarına varıncaya kadar, akşamın dondurucu sularında dalgalandı durdu taksi. Arabadan inince adı galiba Gladys olan bu genç kadın, dudaklarındaki ruju silmesini söyledi Simon'a.

Simon onu tekrar gördü. Ayrılırken, duvarları çeşit çeşit takvim, yatağı üzerleri soytarı resimleri işlenmiş kadife yastıklarla dolu odanın eşiğinde, Gladys onun kaput cebine sigaralar sokuşturuyor, yüz kızartıcı deyimlerle onu sevdiğini söylüyordu, o da bir çeşit gurur duyuyordu bundan.

Bu görüşmeler hiç kuşkusuz alçaltıyordu onu, ama sol kıyının sokaklarında başıboş yürüyebilme; kentte, siğil otu ve sabun kokan bir kızın gündüzleri kullandığı yalnız bir otel odasında, hiçbir boru sesi, hiçbir ikinci yoklama yüzünden bozulmayacak ayrı bir uykuya dalabilmek özgürlükleri sayesinde, her şey aklanmış gibi geliyordu ona. Geçmiş ya da gelecek yaşamıyla hiçbir ilişkisi bulunmayan bir yarı düş durumunda yaşıyor ve okulda, V. Charles üzerinde yaptığı tez aklına geldikçe gülmek istiyordu.

IX

1 Mayıs'tan birkaç gün sonra, bu yıl Emniyet Müdürü'nün düzenlediği dört bin beş yüz tedbir tutuklamasını düşünerek öfkeden titreyen Rosenthal, sanki polisin güç gösterisine hemen bir karşılık vermek istiyormuş gibi, gelip kendisini görmesini rica eden bir mektup yazdı Simon'a. André, Gladys'e bıraktığı sivil elbiselerini giydikten sonra Mozart Avenüsü'ne gitti. Gözlemevi ile Botanik Bahçesi çevresi dışında sömürge askerî üniforması içinde görünmekten utanıyordu.

Bernard, Simon'a neler yaptığını sordu. Gençler, ana-babalarına söylediklerinden daha az yalan söylerler arkadaşlarına, babalarından gizledikleri şeyleri onlara biraz da gururla anlatırlar. Simon da ona her şeyi anlattı. Yıllardır, birbirlerine her şeyi anlatmaya alışmışlardı. Ya da hemen hemen her şeyi.

İki kışla, başçavuşlar, kızlar, Gladys ve taksi serüveni ile epeyce yüklüydü öykü. Rosenthal'in odasında, Lenin, Chirico ve Descartes'ın karşısında yapılan bu itiraflar birden tuhaf göründü. Bernard öfkelendi, töreci yanları vardı, arkadaşlarından birinin gevşek bir yaşam sürdürmesine katlanamazdı: Bütünlüğü ve gerilimi her şeyin üzerinde tutardı; bir insanın tedirgin olması gerektiği kanısındaydı.

Sonunda, yaşadığı hayatın aşağılığının hiç farkında olmadığını ve bu kayıtsızlığın zevk düşkünlüğünden de kötü olduğunu söyledi Simon'a. Simon da, durumunu bildiğini ama umursamadığını söyledi:

"Tek zevkim kendimi salıvermek," dedi. "Bu askerlik hayatı kemiklerime kadar gevşetti beni. Eridiğimi hissediyorum. Çe-

virdiğim dolaplar ve korkunç zihin yorgunluğu pahasına ancak kurtulabildiğim sersemce bir köleliği, biraz cansız da olsa büyük bir tatile çevirmeyi öğrendim bereket versin... Uzun sürmez bu vazgeçiş."

"Hayır," dedi Rosenthal. (Ne yapacağını şaşırmış ya da tasasız insanlara öğüt vermekten, uyarılarda bulunmaktan çokça hoşlanırdı.) "Hayır, bu durum daha fazla süremez. Karşı koymanın tam sırası. Çay ister misin?"

Simon, susadığını söyledi. Rosenthal zili çaldı. Bir hizmetçi kapıyı tıklattı ve içeriye girdi. Bernard sıkıntılı bir incelikle birtakım emirler verdi kadına: Pek az sorun, ailesinin hizmetçileriyle olan ilişkilerinden daha zor çözülebilir gibi geliyordu ona; ne yapacağını bilemiyordu. Gladys serüveninden sonra kendine güven kazanmış olan Simon, hizmetçiye bakıyordu. Bu kısa sahne süresince, Simon'un içinde bulunduğu törel umursamazlığın belki de kendi tasarılarının gerçekleşmesini kolaylaştırabileceğini düşünmek fırsatı buldu Rosenthal; gerçekten de, teslim olmuş bir insan kendi varlığına yeniden kavuşmak isterdi mutlaka. Hizmetçi çıktı.

"Port-Royal'e gelmende niçin direttim," diye sordu Rosenthal, "düşündün mü hiç?"

"Hayır, kesinlikle," diye cevap verdi Simon. "Hoşuma gideceğini düşünerek yaptığın bir yardım olarak gördüm ben bunu."

"Asla yardım etmem ben," dedi Bernard, "kimseye."

"Bazen," dedi yavaşça Simon. "Kendine rağmen."

Rosenthal, Simon'a Komplo'nun metafizik nedenlerini, anlamını ve mekanizmasını açıkladı; Simon dinliyor ve bu cesaret denemesinin son derece boş bir girişim olduğunu düşünüyordu. Bernard, kendisine çok önemli bir görev ayırdığını ve Komplo'yu onun başlatacağını söyleyince, Rosenthal'ın betimlediği, mitsel ve ilgisini çekmeyen bir devrim için tek başına harekete geçmeyi hiç istemediğini hissetti André. Bu serüve-

ne karışmak istemediğini söyledi. Bunun üzerine, Rosenthal, bunalım anlarında durumu kurtarmak için bağlılık, dostluk kavramlarından medet uman ve anılara sığınan kadın uslamlamalarına başvurdu; karşı koymakta güçlük çekiyordu Simon. Kendini savunmakta direndi; bu serüvenin kendisine çocukça ve son derece saçma geldiğini ekledi, ama bir saat sonra, Rosenthal tartışmaya onur kırıcı bir yön verince, direnci tükendi:

"Bizi ister ilke, ister dostluk adına olsun izlemek istemiyorsan, bunun nedeni korku mu acaba? Korkak mısın sen?"

Bernard'ın gözünde değerini yitirme düşüncesi yüzünden acı çekmeye dayanamayacağını düşündü Simon, çaresiz kaldı. Düşüncelerinin, gerçekleşmeye, birinin gerçek davranışlarını yönetmeye başladığını görmekten değil de, isteklerinden birini bir kez daha zorla kabul ettirmekten hoşlanan Rosenthal, arkadaşına güven verdi:

"Zaten," dedi, "ne olabilir? Tehlike son derece az."

"Eh, olsun," diye karşılık verdi Simon. "Göreceğiz."

Simon'un elde edeceği bilgileri aktarma yönteminde anlaştılar. Birkaç yol vardı: Simon, mektupları Port-Royal'e uzak bir mahalleden postaya verecek ve adresleri yazı makinesi ile yazacaktı... Gitmek üzere ayağa kalktı.

"İşte hayatında bir amaç," dedi Rosenthal.

"Oh! Bir amaç..." diye yanıtladı Simon. "Hiçbir şeyi abartmayalım. Belki küçük bir bahane, ve sonra..."

Paris'in 2. Bölge savunma planı, yatılı öğrencilerin lise yatakhanelerinde, gömleklerini, diş fırçalarını, annelerinden, kız kardeşlerinden gelen ve bir kadından geldiğini belli etmek için ellerinden geleni yaptıkları mektupları içine koydukları dolaplara oldukça benzeyen, beyaz ağaçtan yapılmış küçük bir dolapta duruyordu. Griye boyalı, çikolata rengi duvara asılı bu kutunun olağan kimliği, koruduğu gizli belgelerin ciddiyetine ters düşüyordu; kapısını dört harfli bakır bir asma kilit savunuyordu; bu gülünç kilit askerî sırların durumunu oldukça iyi belirler.

Mozart Avenüsü'nü ziyaretten sonra, Rosenthal'e olan dostluğunun kendisini zorladığı girişimin, kendi anlayışına göre, biraz çocukça olduğunu düşünerek üç gün bekledi Simon. Sonuç olarak babasının oğluydu, başarı şansını, geleceğini, alçakgönüllülükle düşündü; yakalanırsa, işin sonunda hapis vardı, savaş divanı vardı, geleceği adamakıllı tehlikeye düşerdi; tutuklanmış olduğunu gözünün önüne getirdi, sorguya çekildiğini, pençesinden kurtulamayacağı askerî adaletin ve duruşmaların garip aygıtını gözünün önüne getirdi. Bununla birlikte, ona göre sonuçları belirsiz, Rosenthal gibi birini heyecanlandırdığı için iğrenç görünse de, bu yasadışı girişimin haklı ve soylu olmadığından kuşku duymuyordu. Sonuç olarak, bir zekâ oyunundan başka bir şey değil alt tarafı, diyordu, bu işten vazgeçmediğine kendini inandırmak, yüreklendirmek için. Tam yaşının adamıydı: Gençlik eylemlerinin sonuçları olabileceğine bir türlü inanamıyordu.

Üçüncü gün, gün sonuna doğru, Port-Royal'de demir yatağı ile gizli belge dolabının arasında tek başına dururken, artık kilidi incelemenin zamanının geldiğine karar verdi Simon: Sözcüğü bulması için iki dakika yetti: Siam'dı.

Bu kışlalarda, hemen hemen her şey sömürge seferlerinin, ünlü savaşların adlarına boyun eğmiştir. Bayraklar, yemekhaneler, koğuşlar, çıkartma resimlerle süslenmiş asker kantinleri ve devlet sırları, bunların hepsi bulmaca bilmece çözme yöntemiyle kolayca çözülebilir.

Ertesi gün, ailesi Pas-de-Calais'de bulunan ikinci yazman izinli çıktı; Dietrich gidince, üç gece yalnız kalacağını düşündü Simon. Yemekten sonraki o ölü saatte, koğuşların boşaldığı, insanların bulvarlar boyunca, kahvelerin önünde ya da Gobelins Caddesi'ndeki varyete salonlarının önünde vakit öldürdükleri sırada dolabı açtı. Başçavuş Giudici'nin ya da Binbaşı Sartre'ın gelişini görmesi olanaksızdı.

Dolap yarı yarıya dosya doluydu, üzerlerinde *mahrem* ya da *gizli* yazıları vardı. Gerçekten önemli olan tek dosyayı, 2.

Bölge'nin savunma planını bulmakta hiç güçlük çekmedi: Büyük bir yavanlıkla savaşı, devrimi, iç savaşı anlatan bir defterdi; bu kıyamet tahmincisi idari belge, geleceğe yönelik betimlemeleriyle, Simon'u etkileyecek kadar şiirseldi. Paris'in, her satırdan yükselen alevler içindeki görünümleri üzerine beş dakika düş kurduktan sonra, defterdeki bilgileri kopya etmeye koyuldu. Choisy-le-Roi su fabrikasında, şu kadar insan, diye okuyordu. Villeneuve-Saint-George'da şu kadar makineli tüfek. Lyon Garı'nda, 21. Sömürge Alayı'nın şu kadar birliği. Birliklerin Paris'in stratejik noktalara inişini görüyor, bütün tarihsel fırtınaların sessizliğinde yankılanan komutları, pencerelerinden arabasız, ışıksız ve ürkütücü sokakları gözetleyen Parislilerin boğuk soluklarını duyuyordu. Işıkların sönmesi durdurdu onu.

Ertesi gün Simon yine çalıştı; üçüncü gün, kopya ettiklerini Rosenthal'e gönderdi: Mektubu postaya vermek için Champs-Elysée'ye gitmişti. Üçüncü günün akşamı kapı açıldı. Kapıyı kapatmayı unutan Simon sandalyesini itti ve esas duruşa geçti. Sabahleyin eldivenini unutmuş olan Binbaşı Sartre gelmişti. Simon'un gerektiğinden de fazla bir suçlu görünüşü vardı: Binbaşı, yüzlerin anlamını okuma duyarlılığı olmamasına karşın bir şeylerin olduğunu sezerek çevresine bakındı ve gizli belge dolabının açık kapısını gördü.

Simon'un subaylarını en çok şaşırtan şey, onu gizli belgeleri kopya etmeye iten nedenin ne olduğunu kavrayamamaları oldu. Binbaşı, Simon'u hemen o gece hapse atmıştı: Bu karar, komutanlığa düşünme zamanı kazandırıyordu. Bir işçi olsaydı kolaydı, hemen casusluktan, Almanya ya da Moskova ile romansı ilişkilerden kuşkulanılabilirdi. Ama Simon? Yarbay De Lesmais, eski yazmanın serüvenini öğrenmiş, Binbaşı'ya soruyordu:

"Allah aşkına bana söyler misiniz binbaşım, politikayla asla ilgilenmeyen, –biliyoruz bunu biz Simon'un çevresinden–, Char-

tes okulu eski öğrencisi bir genç, Paris'in savunma planlarından ne gibi bir menfaat sağlayabilir!"

Binbaşı kollarını kaldırıyor ve konuşuyordu:

"Bu olay beni aşıyor, albayım. En küçük bir fikrim yok bu hususta."

Alay hapishanesine kapatılan Simon sorguya çekilmeyi bekliyordu: Lise çağına geri dönmüş hissediyordu kendini, böylesine iyi bir öğrencinin bir skandala sebep oluşundan şaşkına dönmüş lise müdürü Albay ile yardımcısı Binbaşı tarafından sorguya çekildiğini gözünün önüne getiriyordu. Meslekten bir subayın, iyi yetişmiş bir er için oluşturduğu kavramla bağdaşmadığı için, insanların bir insan hakkında çok ilkel düşünceler edindiğini ve davranışının onlara karanlık geldiğini düşünüyordu. Sonunda sorguya çekildi:

"Söyleyin bakalım, Simon, sizi buna iten biri mi var? Kötü bir etki? Bir kadın?"

Simon, "hayır," diye cevap verebileceğini ve bundan dolayı da kendisine inanılacağını anladı: Askerî eşitlik, uğruna kendi aşırılıkları disiplin icabı bağışlanan bir görünüştür, çünkü en azından başkaları gibi aynı sancak altına alındığını sanır insan, ama bu kuruntular kışla hayatına üç ay bile dayanamaz. Simon, subayların tutumundan, toplumsal suç ortaklıklarının ordunun tüm yazılı yasalarını etkisiz kılacak bir güçte olduğunu anladı. Günah çıkarıcı papazlar gibi ya da polis romanı okurları gibi akıl yürüttüklerini ve onları atlatabileceğini keşfetti.

Susma, apaçık bir görev gibi görünüyordu ona: Rosenthal'e ihanet söz konusu değildi. Kendini yücelmiş bulmuyordu, hep lisedeydi ve bir liseli, arkadaşlarını ele vermezdi asla. Bernard'la olan eski arkadaşlığını keşfetmelerinden ve bu sayede bazı devrimci topluluklara erişmelerinden korkuyordu; gereksizdi, askerî yetkililerin yaptıkları soruşturma hiçbir sonuç vermemişti; sadece politikaya karışmadığı, kuşku uyandıracak ilişkileri bulunmadığı ve paraya ihtiyacı olmadığı öğrenilmişti. Başçavuş

Giudici, kendisinin Simon'u soktuğu garip ilişkileri ağzına bile almamıştı. Kışlaya gelen bilgiler sadece onun erdemlerinden söz ediyordu.

Yorum biraz tehlikeli görünse de, sonunda bile bile tehlikeyi göze aldı: Albay'a, askerî şeylere büyük bir ilgi duyduğunu, korumakla görevlendirildiği planlara bir göz atma tutkusuna karşı koyamadığını söyledi; bu belgelere yakın olmak, bir öngörü romanı yazma isteği uyandırmıştı içinde, Binbaşı kendisini yakaladığı zaman işte bu roman için notlar alıyordu; boyutlarını önceden tahmin edemediği bu çocukça davranıştan dolayı çok mutsuzdu.

"Hay Allah!" diye haykırdı Albay, "daha önce neden konuşmazsınız? Susmanız her türlü tahmine müsaitti!"

Binbaşı Sartre ile Albay'ın bakışlarını fark eden Simon, kazanmış olduğunu anladı. Bir başka er için saçma görünebilecek bir açıklama, onlara gerçekten inanılır geliyordu.

"Albayım", dedi Simon, "size karşı gülünç olmaktan çekindim, bana inanmayacağınızı sandım. Susarak kendimi savunabileceğimi düşünmüştüm."

Bu masal, bu askerlerin insana ilişkin düşüncelerine tamamen denk düşüyordu: Sadece kendilerinin eylem adamı olduklarına inandıklarından, bu roman uydurmacası, tüm aydınlara yakıştırdıkları düşlere hiç de ters değildi. Kendi değer ölçülerinden hiçbiriyle çelişmeyen olayın bir yorumu karşısında bulunduklarını belirttiler; bu onları gülümsetti; Albay, bir çocuk gibi davrandığını, insanın başını devekuşu gibi kuma sokamayacağını söyledi Simon'a. Kışladan hiçbir şey çıkmadığına dair şeref sözü vermesini istedi ondan: Hemen şeref sözü verdi Simon ve Binbaşı içeriye girdiği sırada not almaya henüz yeni başladığını da ekledi. Bernard'a karşı duyduğu dostluğun bütün bu yalanlara değdiğini düşünüyordu, Simon'un subaylarının törel alışkanlıklarında şerefin önemli bir yeri vardı; bu öylesine doğal bir önemdi ki, onun yaşında bir delikanlının yalan yere yemin

edebileceğini akıllarına bile getiremiyorlardı. Belki bir işçi çocuğunun sözlerine inanmazlardı, ama onları büyük bir rahatlıkla aldatmıştı Simon.

Bu patavatsızlığı cezasız kalamayacağından, on beş gün hapis ile sekiz gün hücreye kapatılma cezasına çarptırıldı, üst makamların diretmesiyle bu ceza otuz gün hapis ve on beş gün hücre cezasına yükseldi. Bu işten ucuz kurtulacağı, Glady'nin artık daha fazla ağlamasının gerekmeyeceği sonucuna vardı.

İlk belgelerin gönderilmesinden bu yana Simon'dan hiçbir haber alamayan Rosenthal hemen kuşkulandı. Lourcin Kışlası'na gitmeyi düşündü, ama André yakalanmışsa bütün ziyaretlerin tehlikeli olabileceği geldi aklına. Port-Royal Bulvarı üzerinde, işsizlerin nizamiye önünde askerlerin akşam yemeklerini yemelerini bekledikleri saatte, kışlanın kapısı önünde dolaştı, ama Simon'un dışarı çıktığını görmedi. Hapı yuttuklarına inandı: Simon hasta olsaydı, bir çaresini bulur haber uçururdu. Bu kuşkular, Komplo hakkında aklına coşturucu bir düşünce getirdi: Laforgue'u görünce her şeyin öğrenildiğini söyledi:

"Bu zavallı çocuk kodesi boylayacak," dedi Laforgue. "Anladığım kadarıyla divanıharplik bir iş bu."

"Simon'u tanırım," dedi Bernard; "ağzını açmayacaktır. Hiçbir şeyden kuşkulanmayacaklar."

"Düşündüğüm sen değildin," dedi Laforgue.

"Gene duygusal olmaya başladın," diye karşılık verdi Bernard.

Bir tehlike düşüncesi kanını ateşliyordu: Birkaç gün yaşadığını hissetti, İtalya kentlerinin çevirdiği fesatları, bir komplo, polis ve müzik evrenini düşündü. Polis müfettişlerinin kendisini izlediklerini sandı ve Simon'un gönderdiği belgeleri gizledi. Ama hiçbir şey olmadı: Polisler kendi işlerine dalmış gidiyorlardı.

Simon'un tutukluluk günleri tamamlandı ve Paris Garnizonu tarafından tekrar Clignancourt Kışlası'na gönderildi.

Haziran başlarıydı, havalar son derece güzeldi. Özgürlüğünün ilk gününde, çoktandır anlamını unuttuğu borazan seslerini dinleyerek, kışlanın avlusunda, ahırlarla banyolar arasında, bu çılgın askerî gezegeni bir baştan öteki başa dolaştı. Yüksek demir kapı ve taş duvarlar onu bir gün daha dünyadan ayırdılar: Karakolun küçük kapısının aralığından işçilere, uzun saçlı kızlara, serserilere, kamyonlara, ağır yük arabalarına, Ceinture demiryolunun çiçeğe durmuş akasyalarının altında çocuk arabalarını süren kadınlara uzun uzun baktı, hayatın garip akışına. Avlunun öte yakasında, eskici ilanları ve hapishanenin Afrika tipi kulübeleriyle askerî bölge uzanıyordu; kızlar ilkbaharın beyaz tozları içinde ayaklarını sürüyorlardı, çorapları topuklarına düşmüş yarı çıplak çocuklar moloz yığınları üzerinde eski bisiklet tekerleri, molozlar, paçavralar, konserve kutuları ve somya yaylarıyla oynuyorlardı; siyah çan kuleleri, bacalar, Parislilerin kederli evrenlerini delik deşik ediyordu. Aylardan beri Simon ilk kez koğuşta yattı; belirsiz bir pembe ışık, pencerelerin dışında inatla dayandı. Şafakla birlikte iç çekmeler ve öksürükler arasında uyandı koğuş. Simon'un komşusu yatağına oturdu, yeşil bir kumaşın içinden bir trompet çıkardı; şakayla karışık kalk borusunu üfledi, ardından uykudan uyuşmuş koğuşun uçsuz bucaksız tavanı altında yitmiş erlerin ilgiyle dinlediği bir java çaldı. Simon, komşusuna trompeti iyi çaldığını söyledi; yumuşak başlı görünen er, adının Di Maio olduğunu, bir caz topluluğunda solistlik yaptığını açıkladı. Cüzdanından bir resim çıkardı. Resimde üç delikanlı ve bir kadın, bir caz davulunun çevresinde toplanmışlar, dikkatle bir yere bakıyorlardı: Davul derisinde, bir çelenk resminin üzerinde "*The Selec's Jazz*" yazısı vardı.

"Benim arkadaşlarla bir kız arkadaş," dedi Di Maio. "XIII. Mahalle'de çalardık. Bilir misin?"

"Tabii," dedi Simon. "Kodese girmeden önce, Lourcine'deydim, 23. Alay'da. Benim mahalledir orası."

İnsanların arasına bile girmeden, Gobelins mahallesinin çekici evrenine işte böyle düştü Simon.

Simon, Rosenthal'i görmeye gitti ve savunma planının başına gelenleri anlattı. Bernard, gereken sıkı önlemi almamakla suçladı onu.

"Senin ulaşacağın bilgilerin çok büyük önemi vardı," dedi. "Bak işte yarım kaldı."

"Bağışla beni," diye yanıtladı Simon, "bu tür görevlere göre değilmişim demek ki."

"Çok yazık," dedi Bernard.

X
Bir Siyah Defterden Parçalar

Rosenthal ve arkadaşlarını gördüm. Doğrusunu söylemek gerekirse dayanılmaz insanlar bu delikanlılar, insana ders vermeye kalkışıyorlar. Gittikçe yaşlanıyorum: Ve bütün gençlerden tiksiniyorum. Ama Allah kahretsin, sorumsuzca ve içlerinden geldiği gibi davranışları var ya, geberircesine kıskanıyorum. Ben onların yaşındayken savaşıyordum, hayatım dünyanın en akıl almaz, en saçma işlerini yapmak peşindeydi, tutsaktım.

Komuta etmenin kesinlikle bizim hakkımız olduğu düşüncesi. Yanılgımız. Askerî buyruk, sivil buyruğu hiçbir zaman haklı göstermez. Buyruk ile yönetmeyi birbirine karıştırmamak gerekir. Ufuk mavisi Meclis'in ahmaklığı, komut verme özlemini yönetmeyi onaylamaya dönüştüren İtalyanlar. Nezaket, pohpohlama, yönetilenlerin kişisel güçlerini tanıma ve inandırma ile gerçekleşir yönetim. Etkililik adına söz sanatına inanacak kadar uygunsuzuz hepimiz. Ama toplumsal kümemizden düşmüş değiliz. Küme düşme, barış içinde mümkün olan bir olgudur. Bizim öğretmen okullular da yerlerini arıyorlar: Yaklaşan büyük kargaşaların içinde bulacaklar onu. Biz değil, bitti bizim için.

Serüvenler... Başımdan yığınla geçti: Verdun, Gelibolu. Savaş vardı, onun olağanüstü kargaşası, kan, açlık, kadınlar, barış

sırasında düşünülmesi olanaksız bilinç durumları, şans. Geçenlerde P... konuşuyordu: "Üst gerçekçilikle ilgilenmem için bir neden var mı sence? Bilgelik üzerine en zorlu ruhsal deneyleri yaptım." Serüvenlerimizin anlamına ilişkin en küçük bir düşüncem yok, bütün anahtarlar eksik, ama karaciğerim hasta, romatizmalarım var ve ölümün pis kokulu jelatininden sonra da hayat tatsız, yavan, sevimsiz. Savaştan geldik, olaylardan geldik. Bununla birlikte yeni yazgılar bekliyoruz. Ya da ılımlı bir doğaötesinin yöntemlerine sığınacağız: Köktencilik mi, S. D. N.* mi, yoksa milliyetçilik mi? Yorgunluk. On yıl içinde epeyce yıkılacağız.

.....

Simone'u bırakmanın olanaksızlığı ve dahası, onu aldatmanın. Tıpkı yirmi beş yaşında olduğu gibi, salt elde etmiş olmanın keyfi için kadınları elde etmek, her birini ele geçirme yollarını bulmanın, yeniden doğmanın keyfi için. Ama dişinin önünde yapılan dans, cıvıltılar, tavus gibi kabarmalar, onlar hakkında, kendi hakkımda konuşmak, bekledikleri şeyleri bulup çıkarmak, canımı sıkan şeyler benim. Benim hakkımda yaptıkları tüm yorumların, tüm değerlendirmelerin üzerinde görüyorum kendimi. Simone bozulmuş anlaşmaların kısasa kısas öcünü almak istiyordu, özsaygı adına, adalet duygusu adına yapıyordu bunu. Yitirecektim onu. Ama bu yedi yıl önceydi: Kendimi yitiriyordum. Çıkmazdaydım: Bir kadını, yaşlanmayı hissetmemek, yeniden başlamak için aldatmak, hayatının yedi yılını, on yılını yitirmemek için bunu yapmaktan korkmak. Aşk bir meslek gibidir: Erişilince, yeniden staj yapmak, sıfırdan başlamak gerekir mi?

Ölümden korktuğu için karısını aldatmayan bir erkeğin öyküsünü yazmak; aynı nedenden dolayı, aldatan bir erkeğinkini yazmak.

---

* Société des Nations (Milletler Cemiyeti, 10.01.1920-1946). Yerine Birleşmiş Milletler kuruldu. *-çev.*

Kadınlar sevdikleri erkeklere asla tatil tanımazlar. Randevu-evleri olmasaydı nereye giderdik? Gençlerin şansı var.

.....

Daha iyisi olmadığına göre, benzersiz yazgılar tasarlanabilir. Daha iyisi olmadığı için: Otuz beş yaşında, artık tek bir yazgı vardır. Anka kuşu değil ki insan, ne de deri değiştiren bir yılan. En büyük istek, bu hayalleri olası dünyaların üzerinden gerçeğe aktarmak, yaşamlara yön vermek, örnekler sunmak, etki yapmak. Stendhal ya baştan çıksaydı diye düşünüyorum. Çok güç olurdu. Cinsel gücü yerinde bir erkek hemen hemen hiç yazmaz size; yazanlar her zaman kadınlar, yeniyetmeler, yozlardır, sanki yazar geleceği okumayı, avutmayı, öç almayı bilirmiş gibi. Şu günah çıkarma papazı Duhamel, ya da şu Protestan papazı Gide benzeri ne Tanrı ne de rahip olmak nasıl da yorucu bir şeydir. Hiçbir şey gerçek kavgaların yerini tutamaz.

İnsanı edebiyata savaşlardan daha iyi hiçbir şey hazırlayamaz. Bütün barışlar Stendhal'cidir.

.....

Scheler*'in *Vom Umsturz der Werte*'sindeki genç üzerine: Bazı ruh hastalıklarında, örneğin isteride, hastanın artık kendi varlığını duyurmayan, kendi varlığını yaşatmayan, yaşam deneyini bir başkasına, bir başkasının şu ya da bu durumdan edineceği algı, umut ya da tepkiye göre oluşturan bir çeşit özgecilik vardır...

Dahası kimi zaman da, özellikle savaş öncesi Rus aydınlarında görüldüğü gibi, özveri tutkusu ve kendinden kaçışın –ki bunun ikisi de bir tür hastalıktır– bir süre sonra bir tinsel kahramanlık görünümü kazanan politik ya da toplumsal amaçlar ilham ettiği üniversite gençliğinde bir ortak yanılsama boy gösterir.

---

* Max Ferdinand Scheler (1874-1928): Alman filozof. *–çev.*

Rosen bana "tasarı"sından söz etti. Gülünç ve etkisiz, her zaman olduğu gibi şıpınişi, doğaçlama. Canları sıkılıyor delikanlıların! Kendisini desteklememi istiyor, çok tuhaf. Genellikle casusluk, "komplonun değerleri", eylemlerin anlamı ve iki karşıt özelliği üzerinde tartışıyor; gerçek nedenlerini ya da gerçek sonuçlarını araştırmak yerine girişimini haklı göstermeye çabalıyor. Herkes gibi. Gerekçe korkusunun her zaman doğrulanma eğilimi oldu. Ama bu gençler kendi doğrulamalarının doğruluğu ve *uygunluğunu* umursamıyorlar, Rosen'e dedim ki:

"Bu öyküyü doğrulayış şekliniz çok keyfe bağlı göründü bana."

Güldü ve eminim ki benim ahmak olduğumu düşündü ve cevap verdi:

"Bu olmazsa, başkalarını buluruz! Eylemin önünde, tıpkı göksel fiziğin karşısındaki Epikuros gibiyiz, umurumuzda bile değil varsayımlar."

Bununla birlikte, son derece tedbirli, çekingen ve iyi eğitilmiş olduğundan, birisinin kendisine şu ya da bu casusluğun iğrenç değil, aksine soylu bir şey olduğunu söylemesini istiyor. Neden olmasın? Benden hoşnut. Bereket versin, çok rahatım: Düş kurmaktan başka bir şey yapmayacaklar.

Kocamak (başka şeylere bakarak, daha az korkunç), varsayımların doğrulanmasını kaçınılmaz bulmaktır: O zaman kendisine en yakışır olanın, doğrulanmış bir insandan sonra da varlığını sürdürebilecek bir eylemin doğrulanması olarak görünüyor.

Kötü sıkışma: İnsan, uğruna yaşadığı değerlerin sonsuzluk olasılığından kuşku duyuyor, Tanrı için olgunlaşıyor. Ya da komünizmin büyük geleceğinin kaçınılmazlığı için.

Kimse yazgısını kabul etmiyor. Ama uyuşmak mümkün. Roman. Betimlemeye zamana dayanacak gücü vermek için, yete-

rince etkin araçlarla değişen bir insan ya da dünyayı nasıl betimlemeli? Artık yazmayalım. Ama hiç de uslu değil insanlar, kitaplara, çocuklara inanılıyor, sanki dünyanın sonu yokmuşcasına yaşanıyor.

Canımı sıkan, sadece ölmek zorunluluğu değil, ama bir gün yeryüzünde *kesinlikle* insan kalmayacak olması düşüncesi. Peki, yok oluşa daha iyi atlamak için sadece tarihte bunca uzaklara gitmek gerekir mi?

.....

Tıpkı yaşlanmaya başlayan kadınların erkekler karşısında yaptıkları gibi, gençlerin hoşuna gitmeye çalışıyorum. Sonunda, kendime aynalarda inanmayı da deneyecek miyim acaba?

Rosen geldi eve, arkadaşı S...'nin kışlada başından geçenleri, savunma planı olayını anlattı. Bir erkeğin artık sevmediği, ama kendini izlemek uğruna her şeyi göze almaya hazır bir kadın üzerindeki büyük gücünü yeni keşfetmiş olan bir erkek benzeri, gurur duyuyordu bu olaydan. Ona:

"Ama reis", dedim, "aşağılık bir davranış bu sizinki, sizin için hiçbir tehlike söz konusu değildi!"

Kahkahayla güldü:

"Törel kuruntu bunlar! Bu fetişler karşısında daha soğukkanlı olduğunuzu sanırdım, çok daha az tutsak olduğunuzu düşünürdüm. Dostlara karşı dürüst olmak gerektiğini de söyleyeceksiniz: Bu pezevenk ahlakı da ne oluyor?"

.....

Yalan. Söylediğini söylemez görünmeyle söylenen, iyi niyetle susulan: "Susmaya hakkım var: Bu susma sayesinde verimli olacağım bir gün. Tek yargıç benim." Geleceğe dönük yedeklemeler. Edebiyatta. Aşkta.

Büyüklüğün katılmaktan çok katılmamakta olacağı bir çağ düşünüyorum. Kendisini koşullara uymuş hissetmenin bazı övünçleri olacağı bir çağ. Şimdiye kadar tüm insani büyüklükler olumsuzluklardaydı sadece. Umutta. Us, her zaman, yalnızca umut adına yadsır, insanların hiç umutlanmayacakları bir çağ düşünmek.

.....

Bu gençlik, vaktini bir düş durumunda geçiriyor; simgelerinin ve imlerinin türetilmesiyle iyicene doymuş. Eyleminin izlerine ve sonuçlarına kayıtsız. Yaptığı davranışlardan birinin, kendi düşlerinin havasını taşıması ve orada kendisini bulması yetiyor ona. Eylemlerinin, çok yüksek nitelikli gerçek diyebileceğimiz bir katsayısı yok, işte bunun içindir ki acı çektirmekten asla korkmuyor. Rosen'e dedim ki:

"Peki ya, her şey kötü gitseydi de arkadaşınız gerçekten kodese tıkılsaydı, divanıharbe çıkarılsaydı?"

"Peki, sonra?" dedi. "Sonunda işin ciddi olduğunu, oyuna gelmeyeceğini anlardı."

"Söylevleriniz, tutkularınız ve başarılarınız arasındaki sapma bana gene de son derece gülünç geliyor."

"Aklınız ermiyor da ondan."

Savaştan önce Alfred de Tarde* ve Massis** döneminde ciddi miydik? Babalarını uzaklara götüren savaş, sorumluluktan kuşkuya varıncaya kadar neler almıştı bu kuşağın elinden.

Çok haklı Rosen. Hâlâ oynuyorlar, bir hiç eğlendiriyor onları. Dayanma güçleri yok, bir çocuk kararsızlığıyla durmadan oyun değiştiriyorlar. Kendi mutluluklarını bilmiyorlar.

.....

Eğer zaman tersine döndürülebilse, *anlam* değiştirilme olanağı bulunabilseydi, o zaman, hayatın uyarlılığı anlaşılmaz ve aşağı-

---

* Jean Bertrand Alfred de Tarde: Fransız yazar, ekonomist, gazeteci, sosyolog, Gabriel Tarde'un oğlu. *–çev.*

** Henri Massis: Edebiyat eleştirmeni, siyasal denemeci, edebiyat tarihçisi. *–çev.*

lık olmaktan kurtulurdu. Değiştirilebilecek hiçbir anlam yoktur, tek bir anlam vardır, zorunlu olarak, *tek anlam* ve *anlamsızlık*... Hayatın başlıca konumu, olasılıklar ve seçim bakımından çoktan aşılmış ve çoktan gerçekliğini yitirmiş bir yol kavşağına bir daha kesinlikle geri dönemeyebilmekten ibarettir: Bütün yollar aynı yönde ilerler. Bu durum, saçma olduğundan çok korku vericidir, düşünülmeye hiç dayanamaz.

Anlam üzerine oynanan saçma bir cinas oyunu anlayışında, bir *anlam*'ın yerine yön konulmak istendi her zaman. Ama varlık hiçbir şeyle bağıntılı durumda değildir. Hayattan ölüme doğru tek yönlü gidişte bir anlam ilişkisi bulmak isteyen her anlayışın yazgısı başarısızlığa uğramaktır.

YOK olalım! Toptan kılık değiştiriyoruz, yazgısı yoktur İNSANIN.

İnsan, kendinden yana tanıklık edecek, öfke eylemlerinden başka bir şey üretmedi henüz: En eşsiz düşü, en önemli yüceliğidir, tersine çevrilmeyeni tersine çevirmek. Tüm fizik ve tüm sanayinin tek bir amacı vardır: Azalan enerjiyi yükseltmek, en düşük biçimlerden en soylu biçimleri yaratmak, başarısızlık ve dağılmaları geciktirmek. Verimin kayıpları ve değersizlikleri ne olursa olsun.

Öfke sayesinde ölümü geciktirmek. Özel hayatta. Siyasette.

.....

Santé Cezaevi'nin karşısındaki bir duvarda okundu:
"Çocukları kırbaçlayan kadın kendine âşık eder."

Matyrs Sokağı'nda, pembe korseler, ipek çoraplar dolu bir vitrinin önünde, koltuğunun altında yeşil bir bez tutan bir adamdan duydum. Kendi kendine konuşuyordu:

"Doğadan söz etmek istiyorum. Ben saçtan yoksunum, sizse teneke parçaları icat edip uçmaya kalkışıyorsunuz!"

Bundan iki ay kadar önce, kapısının önünde bir kiracı ile sohbet eden bir kapıcı kadından duyuldu:

"Gelip geçiciyiz," diyordu. "Bütün bunlar evrime bağlı."

.....

Öfkelenmeyecek kadar tembelim.

*Poe, Arnheim Malikânesi**'nde şunları yazıyor: "... şimdi bile, içinde bulunduğumuz bilgisizlikte ve toplumsal koşulların büyük sorununa ilişkin insan düşüncesinin çılgın durumunda, insanın, birey olarak, alışılmamış ve son derece beklenmedik bir ortamda mutlu olabilmesi olanaksız değildir."

Gene çok özenişli. Elli ya da yüz yıl sonra, mutluluktan kesinlikle vazgeçilecek.

Bereket versin, çocuğum yok: Yaşlandığımı görmüyorum. Ama her gün değersizleştiğimi hissediyorum. Tek umut kendime yeniden başlamak olacak.

Bir erkek, kendisine ancak bir kadınla başlar tekrar. Ya da savaşla, devrimle. Kitaplar yazalım.

.....

* *The Domain of Arnheim.* –çev.

İKİNCİ BÖLÜM

CATHERINE

XI

Hemen hemen her gününü Ulm Sokağı'nda, Sorbonne'da, sokaklarda, kahvelerde, gönlüne göre, özgürce seçtiğini düşündüğü arkadaşlarıyla birlikte geçirdiği, Mozart Avenüsü'ndeki baba eviyle pek az ilişkisi olan bir hayat kurmayı denediği için, Bernard Rosenthal, ailesinin zevk aldığı, tutkuyla bağlandığı şeylerden bütünüyle uzaklaşmış olduğu kuruntusu içindeydi. Sınıf, suç ortaklığı ve soya ilişkin sorunların çözülmesinde kendisini zorlamayan, hatta yan çizmesini sağlayan böylesine tatlı bir kuruntudan nasıl kurtulabilir genç bir insan?

Ama Bernard ailesini oldukça sık görüyor, haftanın dört-beş günü, akşam yemeği saatlerinde, Mozart Avenüsü'ndeki yemek masasını onlarla paylaşıyor, tatilinin bir bölümünü onlarla birlikte geçiriyor, babasından aldığı harçlık, babaannesinden kalan mirasın kuruşuna dokunmamasını sağlıyordu: Kısacası, öğrenim giderlerini karşılamak, ekmek parası kazanmak zorunda değildi. O istediği kadar babasının verdiği paraların kendi doğal hakkı olduğunu, Devrim adına burjuvaziden geri alındığını düşünsün ve babasına karşı bir gönül borcu duymaktan kaçınsın, bu para ilişkileri, bu karşılaşmalar, onun tamamen kopardığını sandığı bütün bağları olduğu gibi koruyordu: Yürek hoşnutluğundan başka hiçbir eylemin gerçekliğine tanıklık etmediği bir iç bozuşma, nasıl da kolaydır! Ona kimse, ağırbaşlı ve şimdiye oranla çok daha nazik olduğu çocukluk döneminin ayrıntılarını vermeseydi; hiç kimse, zamanın kemirdiği, yok ettiği hayatının başlangıçlarına ait duygulandırıcı görüntüler arasında kendi kendine sevdalanma olanağı hazırlamasaydı, yapayalnız kalırdı.

Edouard Rosenthal, sarkık yanaklı, ağır bir adamdı, kantaşlarına rağmen yanaklarındaki ustura kesikleri uzun süre kanardı: Bernard bir zamanlar onda kendisini görüp öfkeye kapılırdı; kendi gövdesinin geleceğini dayanılmaz bir kesinlikle gözünün önüne getirmesi için babasına şöyle bir bakması yeterdi. Annesinin vücut çizgileri, sevmeye başladığımız bir kadının gövdesel geleceğini haber verdiği zaman, bu tür canlı bir gelecek sezgisi, geleceğin cisimleşmesi, oldukça çarpıcıdır, ama söz konusu kendimizsek bu daha amansızdır; insanın annesine, babasına benzemesi ve kendisine ilişkin önsezisi olması korkunç bir şeydir. İnsan nasıl öleceğini, nasıl yaşlanacağını bilmezse, ancak o zaman yaşamaya razı olabilir.

Bernard zayıf vücutlu bir delikanlıydı, şimdiye kadar üç-dört kadının hoşuna gitmiş, onu oldukça yakışıklı bulmuşlardı; ince bir burun, yüksek alın, kıvrık dudaklar, siyah bir bakış, donuk bir ten... Ama otuz yıl sonra, saçları dökülmüş, yüzünün kasları gevşemiş, gözlerinin altı torbalanmış, burnu uzamış ve dudaklarının üzerine düşmüş, karaciğer bozuğu tenli olarak görüyordu kendini. Böbrek ve karaciğerinin vücuttan atamadığı aile zehirlerini düşündüğü zaman, gelecekteki görüntüsünde, babasından mı, yoksa kendi özünden mi nefret edeceğini bilemiyordu; Küçük Asyalı* delikanlıyı, Volhiniya'lı ya da Galiçya'lı iriyarı, çökmüş bir insana dönüştüren korkunç değişimden sonra, sezdiği geleceğin bir habercisi gibiydi babası.

"Doğu hâlâ devam ediyor," diyordu kendi kendine, "ama Doğu değerden düşecek: Yaşlı bir Romen erkeğine benzeyeceğim."

Bay Rosenthal, sanki önemli bir yer sahibi olduğu Borsa tüm tutku ve enerjisini karşılıyormuş, sanki birkaç soyut işaret ve katı düşüncelerin yönetimine dayalı olan bu iş ilişkileri kendisini yeterince beslermiş gibi yaşıyordu. İlkbaharda, kimi öğle sonlarında, Auteuil, Chantilly ve Longchamp'da, sevdiği ve ustalık

* Anadolulu. *–çev.*

gösterdiği briç partileriyle, tiyatroyla ve pazarları Sologne'da ava çıkmakla biraz eğleniyordu, ama pek az ve kısa bir süre. Pek az yolculuğa çıkıyordu. Birlik'in onur üyesi olmak, Légion d'Honneur madalyasının şövalye rütbesine yükseltilmek gibi tutkuları vardı. Sonra ölecekti: Ölüm ona hiç de korkunç gelmiyordu, hiçliğin paradoksları karşısında isyan etmek için gereken hayal gücünden yoksundu; sadece az acı çekmek, bir atardamar tıkanması, belki de genişlemesi sonucu, uyurken ölmek ya da öteki dünyaya göçmek istiyordu.

Oğlunun onunla hiçbir zaman çok candan, çok belirgin bir ilişkisi olmamıştı: Babalarla oğullar arasında hemen hemen her zaman egemen olan karmaşık güvensizlik duygusu içinde, öykünme dönemi sona erip, babaların her zaman yenik düştüklerini düşünmeye başladıkları sırada oğullarda ortaya çıkan rekabet, aşma tutkusu ve başarısızlıkları horlama eğilimi içinde çok güç kurulur bu ilişkiler. Önce Janson-de-Sailly, sonra da Louis-le-Grand liselerinde parlak bir öğrenciydi Bernard. Çok zeki olmayan, ama bunu değerlendirebilecek kadar sağduyusu olan Bay Rosenthal, bir gün ikinci oğlunun, Vivienne Sokağı'ndaki bürolarda kendisinin yerine geçebileceğini hiçbir zaman aklına getirmemişti. Büyük oğlunun varlığı firmanın geleceğini güvence altına aldığına göre, Bernard, canı isterse bir aydın, ya da 1927 yılından pek az sonra söylendiği gibi, bir "bilgin" olmak özgürlüğüne sahipti. Bernard'ın gönül eğiliminin kendininkileri bir gün temize çıkaracağı, Ruh'un Para'nın suçlarını bağışlayacağı duygusunu belli belirsiz hissetmişti belki de Bay Rosenthal: Taşra ailelerinde, çocuklardan birinin rahip olmasına, bir kızın rahibeliği seçmesine işte bu yüzden ses çıkartılmaz; insanın kendisini bağışlatacağı öylesine çok şey vardır ki, akrabalardan birinin şefaat için aracı olması hiç de yararsız değildir.

Bayan Rosenthal hiçbir zaman güzel olmamıştı, ama insanlar onu her zaman seçkin ve zarif bulmuştur.

"Berthe güzel değil," derlerdi, 1890'a, 1900 yıllarına doğru, "ama bir havası var.'

Kocası, göçme ve ağırlaşma anlamında yaşlanırken, o, kuruma, erime, zayıflama anlamında yaşlanıyordu: uzun boylu ve kemikliydi, boynundaki sarkıklıkları gri renkli, hareli kurdelelerle, cesaretle sarardı; gece giysilerinde çıkık kürekkemiklerini göstermekten çekinmezdi. Büyük bir evi, mutfağı, bir oda hizmetçisi, bir şoförü, Normandiya'daki yazlığı; üç çocuğun öğrenim ve eğitiminin, tüm iyiliksever Paris'e yayılmış, ünlü doktorlar ve hükümetin ikinci dereceden üyeleriyle birlikte çalıştığı önemli hayır kurumlarını yönetmenin verdiği kendini saydırma gücü vardı onda.

Kimi zaman, üç yaşındayken menenjitten ölen dördüncü çocuktan söz ettiği de olurdu Berthe Rosenthal'in: dünyanın gözyaşlarından, acılarından habersizdi. Onun yanında hastalığın sözü edilemezdi. Hiçbiri semtine uğramamıştı onun, demir gibi bir sağlığı vardı, ama hastalıkları biliyordu; amcalar, halalar, dayılar korkunç karın zarı iltihaplarına, kanserlerin türlüsüne yakalanmışlar, ameliyatlar geçirmişler, ama bunların hiçbiri onun yanına yaklaşamamıştı. Hiçbir şeyin orta değerde olamayacağı bir soydan geliyordu. Korkunçluk ve olağanüstülük onlara özgüydü.

Bayan Rosenthal, kocasının başka kadınlarla ilişkisi olup olmadığını öğrenmeye hiç kalkışmamıştı; aklına bile getirmezdi bunu, aslında kocasından emin olması için bir yığın neden vardı: Çünkü Bay Rosenthal'in randevuevlerinde geçen bir saatlik serüvenleri olurdu ancak, ya da Bayların, dantelleri, çorapları ne kadar sevdiklerini söyleyerek soyunan saf orospularla –zaten bir erkek değil de bir "Bay" olmak yüzünden daha başlangıçta adamakıllı tedirgin olursunuz.

Claude Rosenthal, Hukuk ve Siyasal Bilgiler'de de özel maliye okumuştu. Eğer sağlam bir onur duygusu, iyice düşünüp taşın-

dıktan sonra, Drumont'un ve her gün Yahudilere sövgüler yağdıran yazarların hicivlerinden esinlenen bir siyasi örgüte girmesini önlemeseydi, fakültedeyken hiç kuşkusuz kralcıların saflarına katılırdı; Milliyetçi Gençler, Action Française*'den çok daha az soylu; Bay Taittinger ise şiirler ve her gün üç sütun makale yazan Bay Maurras**'dan daha az önemli gibi görünmesine karşın, Claude, Milliyetçi Gençler'le yetindi. Damremont Sokağı'nda çıkan kavgada birkaç yumruk yiyince, bu ikinci dereceden katılmayla avundu: Kim bilir, belki de ölebileceğini söylüyordu. Yedek süvari teğmeniydi, eğitim dönemleri geldikçe gidip işini yapıyordu, babasının izinden gidiyordu, bir gün onun yerini alacaktı.

Claude, Bernard'dan beş yaş büyüktü, ama Borsa yaşlandırıyordu erkekleri: İki kardeşin de savaştan kurtulmuş kuşaktan olduklarını söylemeye bin tanık gerekirdi; birçokları Claude'u eski muhariplerden sanıyordu ve bu kendisinin yanında söylendiği zaman, yanlışlığı düzeltmek için hiçbir şey yapmıyordu.

Bay Rosenthal, kimi zaman, büyük oğlunun soğuk olgunluğundan ürkmüştü: Kendisi, hafif yanları olan, içki içmeyi seven, Reaumur Sokağı'nın büyük berber salonlarında, borsacıların manikürcülere anlattığı açık saçık hikâyelerden çekinmeyen bir insandı. Bazı kitaplar okurdu, Marcel Proust'u sevdiğini düşünürdü, çünkü Champs-Elysées'nin ağaçları altında, Léon Brunschvicg***'in yanında rastlamıştı bir zamanlar ona: Charles Swann****'in canlı modelini görmüş olduğunu anımsıyordu, Gilberte de Saint-Loup'nun yaşını çıkarmaya çalışıyordu ve bütün bunların kendisini artık gençleştiremeyeceğini söylüyordu; ama Saint-Guillaume Sokağı'nda menkul kıymetler piyasası yasalarından, Harvardlı iktisatçıların grafiklerinden söz edildiğini

---

* AF: Aşırı sağcı, milliyetçi ve monarşist düşünce ve hareket akımı. *-çev.*

** Charles Maurras: Fransız yazar ve siyaset kuramcısı. Geliştirdiği "bütünsel milliyetçilik" görüşü faşizmin bazı temel ilkelerini etkilemiştir. *-çev.*

*** Léon Brunschvicg: Fransız oyun yazarı. *-çev.*

**** Charles Swann: Marcel Proust'un *Yitik Zaman Peşin*'de adlı romanının kahramanı. *-çev.*

duymuş ve bu sokak tarafından tepeden tırnağa yozlaştırılmış olan Claude, Borsa'nın bilimsel kuramlarından başkasına inanmıyordu. Bay Rosenthal'e göre büyük bir saflıktı bu:

"Buraya bak küçüğüm", diye bağırıyordu, "sen de benim kadar biliyorsun ki, Borsa tamamen bir oyundur, Rio Borsası oynar, çünkü büyük bir siyasi operasyon yapılmaktadır, ya da adamın biri Gallopin yahut Omnium'da öğle yemeği yerken, maden fiyatlarının yükselmesi üzerine budalaca bir hikâye anlatmıştır; yıllık faizler kirişi kırarlar, çünkü sıradan bir ahmak, bakanın muhtemel düşüşünün sırlarını bilmektedir! Bütün pazarlar kapıcı gevezelikleri üzerine bina edilmiştir: Kapıcılık diye bir bilimin varlığını mı savunacaksın bana?"

Marie-Anne, Kahire'de yaşayan bir sanayiciyle evlendi evleneli pek az görünüyordu. Bu evlilik gerçek bir serüvendi. Aile bu işe çok şaşmış, olay hakkında kesin bir yargıya varamamıştı, onurlandırıcı mıydı, yoksa garip bir olay mıydı, bilememişti. Demetrios Yunan vatandaşıydı; işin iyi tarafı, imparatorluğun Akdeniz'e açılışından, Yunanistan'ın bağımsızlığı uğruna girişilen romantik savaştan bu yana Kiklat Adaları'ndan hiçbir yere ayrılmamış olan eski Fransız ailelerinden geliyordu ataları. Son mirasçıları, Naxia'daki Azize Ursule rahibe okulunda Fransızca öğrenen kızlarının modası geçmiş öğrenimlerini bitirmelerini beklerken, Ariane'nın selvi ve zeytinleri altında, siyah yünlü geleneksel giysileri içinde yaşayan Lastic baronlarının akrabasıydı. Kocasıyla sevdiği için evlenen Marie-Anne, kışın iki aylığına Paris'e geliyor, yazı Demetrios'un Naksos adasında satın aldığı evde geçiriyordu. Kızlarının doğuya özgü bir ortamda yaşaması tüm aileyi düşsel bir evrene sürüklüyordu.

Bernard, aile içinde gerçekten yalnızca kız kardeşini seviyordu; çünkü içinde ona karşı bir yakınlık duyuyordu. En mutlu anısı 1924 yılı yazına aitti. O yıl ilk yolculuğunu yapmış ve tatilini Naksos Adası'nda geçirmişti.

Bu yolculuk sırasında, geziye çıkan insanların dedikleri gibi, Napoli'yi, onun barok mahallelerini, taş süslemelerini, bakır hamutlu atlarını; Pompei'nin erotik lambalarını, şeker ve kozhelvası bina cephelerini; Capri'nin derin sularını, bütün iyi eğitilmiş yeniyetmeler gibi, Kerameikos'un beyaz boğası ile ne gülüşlerini, ne de göğüsleri üzerinde duran tuniklerin kıvrımlarını kimsenin hiçbir zaman unutamadığı Akropol bakireleri arasında, Athena sütunlarına kişisel bir anlam verebilmek için bir yığın ter döktüğü Atina'yı keşfetmişti. Sonra da Kiklat Adaları'na giden bir gemiye binmişti.

Dünyanın en mitolojik yörelerine gitmek üzere yola çıkılan Pire rıhtımından, günbatımından pek az önce ayrılmıştı gemi; açık denize çıkar çıkmaz ölümcül çığlıklar atarak kusmaya başlayan yolcularla doluydu.

Pire'den ayrıldıktan az sonra kısa bir şenlik ateşi gibi sona ermişti gün; liman fenerleri, lumboz ışıkları, teknenin lambaları yandı; Salamina gözden kayboluyordu, sonra Egina, sonra karanın son sesleri, kıyıda havlayan köpeğin sesi, bir çağrı, bir otomobil düdüğü; kaptan köprüde dolaşıyordu; harita odasının ışıkları söndü; uykusu gelenler güverteye çıktı, kimileri düşlerinde konuşuyordu:

"İşte Sounion Burnu..." dediler.

Gemi gece yarısı Syros adasına yanaştı. Adanın tüm genç kadınları mermer rıhtımda, lokanta masaları arasında, lokum dükkânları, piyanolar ve hurma kutuları boyunca dolaşıyorlardı; insan Katolik tepe ile Ortodoks tepe arasında gidip gelen ışıklar içinde yitip gitmek istiyordu ama vapur düdüğü çaldı ve tekne Paros'un değirmenlerine, Naksos'un küçük kahvelerine doğru demir aldı. Bernard büyük bir coşku içindeydi, Syros'un tekrar gelinmesi gereken bir yer olduğunu düşünüyordu, deniz üzerindeki bu kör gidişten sarhoşlamıştı.

Sabahleyin gemiden indi. Kayıkçılar bavullarını ve gövdesini kapıştılar; kendini başkalarının yönetimine bıraktı. New York

ağzıyla İngilizce konuşan bir şoför, anlaşılan bir süre orada yaşamıştı, Potemia'ya götürdü onu. Yunanistan üzerine fikir yürütmekten vazgeçti artık, kendini, yolun her dönemecinde Ege Denizi'nden esen rüzgâra, mermer dağlarını taçlandıran haddeden geçmiş cam ışığına ve kadife vadilerin yamaçlarına dizilmiş köylerin tavla zarı evlerine bıraktı. Bir saat sonra, Dionysos adlı şoför, bir sıra selviyle kesilen zeytinliğin üzerinde yükselen, kare şeklinde, mazgallı bir kuleyi gösterdi eliyle:

Marie-Anne'ın eviydi, on iki yıl önce, otuz bin drahmiye alınmış eski bir Venedik şatosu.

Marie-Anne, otomobilin motor gürültüsünü duydu, merdivenin ilk basamaklarına kadar indi; kardeşinin bir gün sonraki posta vapuruyla geleceğini sanıyordu. Onu kucaklamadan önce çığlıklar attı. Naksos'ta yalnızdı, işleri, Demetrios'un Kahire'de kalmasını gerektirmişti. Saçları sıfır numara kesilmiş çocuklar koşup geldiler, onların eve girişlerine baktılar. Marie-Anne çat pat Yunancasıyla bir şeyler söyledi. Genç kız bir tepsi üzerinde limon, üzüm, kahve fincanları ve su bardakları getirdi. Pencere aralıklarında, duvar kalınlığında yontma taş çıkıntılar vardı. Oturdular.

Bu kireç taşından yapılmış kalede, yüksekliği beş metreyi bulan tavanın altında düş gördüğünü düşünüyordu Bernard; duvardaki haçlara, siyah portrelere bakıyordu; hizmetçi kızın çıplak ayakları döşeme taşlarının üzerinde şaklıyordu; kız kimi zaman Bernard'a bakıyor, sonra gözkapaklarını mavi gözlerinin üzerine indiriyordu. Marie-Anne ona bir şeyler söyledi, yüzü kızararak dışarıya çıktı kız.

Kolalı muslin perdeleri ağır ağır sallanan açık pencerenin ötesinde, büyük ve dikey bir görünüm uzanıyordu; bahçeler, Bernard'ın Potamia yolunda gördüğü, portakal, limon ve nar ağaçlarının yeşil kadife rengi, vadinin aşağılarına kadar iniyordu; fundalıkların ve ağaçların gizlediği derenin ötesinde, zeytin ağaçlarının arasında yükseliyordu arazi; sonra taraçalı evler

üst üste sıralanıyordu; göz kamaştırıcı bir parıltı içinde epeyce uzakta da olsalar, köyün bütün ayrıntıları fark edilebiliyordu: Siyahlı kadınlar kapı önlerinde konuşuyorlardı, kırmızı-mavi giyinmiş köylüler eşeklerini sürüyorlardı; köyün üzerinde, zeytin ağaçları beşli kümeler halinde, hareketsiz gümüş rengi duman dalgaları gibi tepelere doğru yükseliyordu; daha yukarıda, dikey ya da eğik mermer duvarlardan, çalılıklardan ve yırtıcı kuşların süzüldüğü gökyüzünden başka bir şey yoktu. Tepelere şimdiden sıcak bastırmıştı. Doruklar, titreşen mavi-beyaz yalımlardı.

Her şey kapalı ve yoğundu: Var oluş nedenlerini kendi varlıklarında taşıyan görünümlerden biriydi. Burada, yeryüzünün korkunç büyüklüğünü insan aklına getiren ne bir kaçış, ne bir yok oluş, ne de bir ufuk özlemi vardı; sanki hiçbir şey kocamıyor, durmadan kendini yenileyen bir yapıt benzeri, dünyanın bağrında durmaksızın tekrarlanıyor gibiydi. Şaşkınlık ve mutluluktan soluğu kesiliyordu insanın; kendi kendine yeten bir evrenin karşısındaydınız, burada ne geçmiş, ne gelecek vardı, zaman ve ölüm durmuş gibiydi, bitimsiz anların tekrarının büyük düşsel serüvenini yaşıyordunuz.

"Haydi, uyan artık Bernard," dedi Marie-Anne.

Bernard, kız kardeşine baktı, dünyanın başka yörelerinde zaman yürümeye başlamıştı sanki. Marie-Anne gülmeye başladı:

"İnsanın aklını başından alıyor, değil mi?" dedi. "Hisarımı, manzaramı nasıl buluyorsun?"

"Müthiş," dedi Bernard. "Gerçek mi diye biraz kuşkuya düşüyorum."

"İnsan bir kez görsün, artık tutsağı olur ayrılamaz," dedi Marie-Anne. "Bir kahve daha ister misin?"

"Hayır, yıkanmaktan başka bir isteğim yok."

"Kal-lio-pi!" diye bağırdı Marie-Anne.

Küçük hizmetçi geldi.

Böylesi bir rastlantı ilk kez bu kadar yaklaştırıyordu Bernard'la kız kardeşini. On, on iki yıl önce, dadılar, öğretmenler, akrabalarla boğulmuş olan çocukluklarında yaşamak olanağını bulamadıkları çocuklara özgü suç ortaklığını ancak şimdi yaşayabiliyorlardı. Hiç kitap yoktu yanlarında, Yunanca gazetelerden başka gazete de görmüyorlardı: Avrupa'nın varlığı bile inanılacak gibi değildi. Oyunları paylaşmaktan başka bir işleri yoktu. Adayı baştan başa dolaştılar. Naxia-Aspiranthos yolu henüz yapılmadığı için, bu yolculuğu yaya, ya da eşek sırtında tamamladılar.

Kiklat Adaları'nın kederli köylülerinin bayram dönemiydi, Eggares'te, Tragia'da, Komiaki'de törenler vardı. Adanın doruğundaki kutsal Aspiranthos'u ziyaret sırasında, çiftçilerin kuru peynir yiyip reçineli şarap içtikleri rüzgârlı masalarda, yaban güvercini avcıları hikâyeler anlatıyorlardı; kolalı, fistolu beyaz entariler giymiş genç kızlar, uzun saçlı, yağ kokan, sarhoş papazların kirli ellerini öpmeye geliyorlardı. Kilisenin önünde erkekler, fısıldayarak konuşan kadınların ortasında sirtaki oynuyorlardı. Bazen, bir seyirci, dans edenlerden birine bir bardak rakı ya da şarap getiriyor, adam bunu dans ederek içerken arkadaşını gözleriyle selamlıyordu.

Naxia'da, doktor, noter ve Atina'da basımcılık yapan bir prens, Marie-Anne ile Bernard'ı, deniz kıyısındaki alanın ağaçları altında yapılan şölenlere davet ettiler; her erkek çağrılı gelirken yanında bir testi beyaz Aspiranthos şarabı getiriyordu; hizmetçiler evlerden balık dolmaları, yağda kızarmış tavşanlar, vanilyalı pastalar, mandalina turşuları taşımak için dar sokaklarda koşuşturuyorlardı. Doktora göre, Aristofanes'e layık yiyeceklerdi bunlar. Dağda, kır yemekleri, av partileri de düzenlenmişti. Ay ışığında, kurumuş sel yataklarında yürüyerek, sakız ağaçlarının, katmerli zakkumların, güllerin arasından geçerek dönülecekti dağdan: Yorgunluktan bitkinleşen Marie-Anne, bazen kumsala, bazen de soğuk mermer alana uzanıyordu. Eve dönmek için kendisini uyandırmak gerekti.

Komiaki'de, küçük bir koyun kıyısındaki bir tarlada bulunan Apollon heykellerini görmeye gittiler. Bu, Apollon'u ışık tanrısı biçiminde gösteren devasa heykellerin hepsi yere uzanmıştı, sırtları hâlâ mermer ocağına dayalıydı; içlerinden birinin yüzü eski bir yıldırımla parçalanmıştı. Delos Adası'nda, gemiye binmeden önce, bu yitik heykelleri uzun uzun düşünmüştü Bernard. Heykeltıraşları ve din adamlarını dört bir yana dağıtmış olan büyük din ve savaş tufanlarını gözünün önüne getirmişti. Kendini tarihsel coşkunluğa dönmüş hissediyordu: Bereket versin, Marie-Anne durdurdu onu. Kocasının Tragia'da yaşayan amca kızlarını dinlemeye bayılıyordu. Genç kızlar, Kral Othon çağından kalma beyaz şatonun önünde kahve içerek, adada nasıl yaşandığını, başarısız evlilikleri, kanlı büyük aşkları, aşağı kentin Ortodoksları ile yukarı kentin Katolik Venediklileri arasındaki kavgaları anlatırlar; tıpkı Paris'ten söz eden taşralı Fransız kızları gibi, ileride gitmeyi tasarladıkları Atina'yı konuşurlardı. Marie-Anne bayılırdı bu konuşmalara.

Bernard'la kız kardeşi, geri kalan zamanlarda, Venedik kulesinin çevresinde, içinde nar, limon ve portakal ağaçları ile sarısabır dizilerini, alçak duvarların kuru taşları arasında kök salmış yaban incirlerini sulayan sıcak ve yeşil sulu havuzların bulunduğu teraslı meyve bahçesinin uzandığı Potamia'dan ayrılmıyorlardı.

"Ne yazık," diyordu Bernard, "seni çok daha erken tanımalıydım. Bütün çocukluğumuz boyunca, senin de ötekiler gibi bana karşı olduğunu sanmıştım."

"İyi bir kız kardeş olmaktan başka bir dileğim yoktu," diyordu Marie-Anne, "ama sen bir kirpi, bir kedi gibiydin, yaklaşmak olanaksızdı... 'Yalnız gezen kedi' adını takmıştım sana..."

Dostlarından, tasarılarından, düşlerinden, kendinden söz ediyordu Bernard, tıpkı bir aynanın önünde konuşur gibi; anlattığı şeyler, tasaları, ona son derece çekici ve ilginç görünmeleri-

ne karşın, Marie-Anne, ancak büyük bir sabırla dinliyordu onu; ona Kahireli tanıdıklarını, Heliopolis'teki büyük kırmızı otelleri, Hûlvân kaplıcalarında geçirdikleri tatilleri, Hecatompyle kalıntılarında yaptıkları gezintileri, kara leylekleri, Nil Nehri'nde yüzen tekneleri, piramitlerin yanında, Mena-House'ın ağaçları altında yaşanan akşamları, Mısırlı iri kadınların kahkahalarını, Asiatic Petroleum'daki İngilizlerin ev sahipliğinde yaptıkları kahvaltıları, Gezireh kulübünde yenen akşam yemeklerini anlatıyordu. Örneğin Bernard'a:

"Kahire Üniversitesi'nde korkunç eğlenirdin," diyordu. "Heliopolis elektrikli tren yolu boyunca arabayla gidilir. Çeşit çeşit villalarla dolu, yepyeni bir mahalle. Hep Hediard'ın badem kurabiyelerini düşünüyorum, bir yığın parlaklık, fenerler, çakıllar, cam küreler. Üniversite, tam bir gazino havasında; çimenliklerde, merdivenlerde fesli öğrenciler, hepsi çok şık, çok zarif, çok kokulu, çok ceylan gözlü. Ve birden Bay Lalande'ın çıktığını görürsün bir yerlerden. Dünyanın dört bir yanına taşıdıkları hasır şapkaları ve ceketleriyle harikadır Fransızlar. Bay Lalande ceket giymiştir, güzel İlyada kralı sakalı, saplı gözlüğü ve tüm kibarlığıyla sana süzülerek yaklaşır, seni Sorbonne'dan çok iyi anımsadığını söyler, çantasını göğsüne bastırır, şemsiyesini sallar, hava sıcaklığı gölgede otuz sekiz derecedir..."

Marie-Anne, bütün bunları büyük bir hoppalıkla anlatıyordu, sanki taşradan evlenmiş de Limoges ya da Bourgen-Bresse'den öyküler anlatıyormuşçasına.

Bernard ona:

"Ciddilikten eser yok sende. Aslında senden tiksinmem gerek..." diyordu.

Ne var ki, Marie-Anne sanki bir başka gezegende yaşıyordu, Bernard'ın kendisine anlattığı Devrim'den hiçbir şey anlamıyor, ona dostça bakıyor, onunla birlikte gülüyordu. Bernard her şeye karşın onu kendisine çok yakın, suç ortağı gibi hissediyor-

du, ailelere ilişkin ilginç düşünceleri vardı; nihayet kendisinin de gevşeyip yatışabileceğini anlamaya başlıyordu: Hiç bu denli sevmemişlerdi onu.

Kahire'den bir mektup alan Marie-Anne, Bernard'a, kocasının oraya gelemeyeceğini, kendisinin Mısır'a dönmek zorunda olduğunu haber verdi; canının istediği kadar Naxos'ta kalabileceğini söyledi: Bernard bu yalnızlığı düşledi, Marie-Anne'ın küçük hizmetçisini düşündü, ama sonunda, onsuz Naxos'un bomboş olacağını, en iyisinin dönmek olduğunu söyledi kız kardeşine: *Adriaticos*'a birlikte bindiler.

Eylül sonuydu. Atina'da, bütün Mısırlı Grekler vapurla dönüş hazırlıkları yapıyorlardı. Bernard, bir akşam, kız kardeşini Pire rıhtımına kadar geçirdi ve kendini yalnız hissetti. Bununla birlikte, birkaç gün daha kaldı Atina'da. Bunca katı kusursuzluğu, kemiklerine kadar temizlenmiş kalıntıları, bu beyaz iskeletleri belirli bir şekilde sevmemeyi kabul ederek, sonunda Atina'yı olduğu gibi gördü; kendini zorlamıyordu artık, at kılı bıyıklı balmumu askerler, parçalanmış bayraklar, dumanlı deniz savaşı gravürleri, Türk eşyaları, Byron, Mialoulis, Botzaris ve Kolokotroni'nin romantik anılarıyla dolu zırva ulusal müzeyle, kentin Rüzgâr Kulesi dolaylarındaki en doğulu sokaklarıyla, Erechteion'un tavan süslerinin Asyalı kötü beğenisiyle, su yılanı ve çağanoz tasvirleriyle, elleri kıvılcım ve güvercinler tutan, omuzları yılanlı ve kanadı, mavi sakallı fırtına tanrısıyla ve akşamları, çavuşların yönetimindeki genç askerlerin edebi mutluluk ve Antikite'ye yaptıkları zorunlu ziyaret saatinde Akropol'le, Akropol'ün tekrar mermer göktaşları, bir çevgin oyunu gezinti yeri, denize bakılan bir duygusal ve karmakarışık bahçeyle bezenmiş bir süngertaşı yalıyar havasına büründüğü –sadece genç erler, Lycabette ve Hymette tepelerinin arkasından yükselen geceye sırtlarını dönerek öpüşen, taş ve ateş ormanında yollarını ve evlerini bulmaya çalışan âşıklar için– saatle yetiniyordu. Hoppa havasıyla Marie-Anne, yalnızca kendi varlığıyla yetinmeyi acaba

öğretmiş miydi ona? 'Belki doğrudur', diye düşünüyordu, ama ne olursa olsun, yalnızca Doğu'yu ve arabeskleri sevdiğini, mantığın kendisini ürküttüğünü ve nihayet kendi soyunun ortamını bulmaktan çok mutlu olduğunu düşünüyordu.

Bununla birlikte, büsbütün rahat değildi Bernard: Potamia'nın tembelliği içinde biraz yatışmış gibi görünen hoşnutsuzluk duygusu ve tedirginlik her yerde peşindeydi. Harp Okulu öğrencilerinin ve polislerin saygısızca davranışlarını, stad yolu boyunca dizilmiş teneke ve karton kulübeleri, siyasal tutukluları, trahomlu çocukları ve akşamları Sintagma Alanı'nda, Zappeion'un bülbüllerinin doluştuğu ağaçların altında, düzgünlü yanaklarını, çıplak kollarını ve küstah memelerini gezdiren, Amerikan arabalarına kurulup Glifada'nın denizci dansinglerinin Venedik fenerleri altında dans etmeye giden, Türk-Yunan Savaşı'ndan sonra Anadolu'dan göçmüş olan İzmirli ve tarifsiz güzel burjuva kızlarını unutmanın olanaksızlığını hissediyordu.

XII

Claude'un karısı Catherine, evlenmeden önce –1928'in Ocak ayındaydı– Rosenthal'lerin çevresini oluşturan küçük topluluklardan hiçbirine katılmamış olduğu için, henüz pek az tanınıyordu: Babası operatör doktordu; bu nedenle Catherine, güzel sanatlar ve edebiyatla ilgilenen, yazarların griplerini, karaciğer krizlerini iyileştiren ve fazladan da hastalarının acılarını dindirmekten hoşlanır görünen doktorlar arasında yaşamıştı. İlkbaharda, Meulan havzasında, birçok evlilikle sonuçlanmış olan pazar günü tekne gezintilerinin rastlantıları, bu genç kızla Claude Rosenthal'i bir araya getirmiş, genç borsacılarla birlikte, Seine Nehri'ni tekneyle dolaşmışlardı. Genç kızların evlilikten başka bir gönül eğilimi olabileceğini kimsenin hayalinden geçirmediği, zamanaşımına uğramış bir çevreydi bu. Kadın olmakla sonuçlanabilecek ilk fırsata hemen dört elle sarılıyordu genç kızlar. Para ve ahlak uzlaşmalarına karşı bu şaşırtıcı uysallık, daha sonra, birçok acıklı olaya neden oluyordu.

Bernard, uzun süre, belki de dört-beş ay, ailesinin, çiçeklerle, Rebattet'lerin evinde verilen büyük bir akşam yemeğiyle, Mozart Avenüsü'nde, düğün marşları ve Verdi'nin Musa'sından parçalar çalan bir dini orkestrayla, kahverengi kadife giysiler giymiş çocuklarla, Villejust Sokağı'nın aşağı ucuna dayanan otomobillerle ve Copernic Sokağı'ndaki tapınağın küçük taş peykesinin arkasında oturan hahamın Rosenthal'lerin erdemleri ve cerrah babanın saygınlığı üzerine verdiği şaşırtıcı söylevle birlikte, gösterişli bir satıştan edindiği bir çeşit taşınır mal gibi düşünmüştü yengesini.

Catherine'i bir kadın gibi görmeye yeni yeni başlamıştı Bernard. On beş yaşındayken, Fouquet's ya da Cladridge'e giderken görünce yüreğini çarptıran o Champs-Elysées'li uzun kızlara benzeyen, canı epeyce sıkkın, bu iri, sarışın ve yabancı kadını görür görmez arzulamıştı belki de, ama aileden kadınları doğal ensestten koruyan şu büyü, şu bir tür "aura" Catherine'e de geçmişti. Catherine'i bacak bacak üstüne atarken gördüğünde, kurulu bir makine gibi, gözlerini başka yöne çeviriyordu: Catherine, onun için, elleri ve yanakları duygusuzca öpülen, vücudu kutsal bir itme duygusu uyandıran, balmumundan yapılmış bir kadından başka bir şey değildi.

Ağabeyi Claude, kendince önemli bazı hayalî işlerden başını kaşıyacak durumda olmadığını ileri sürünce, tiyatro ve konsere götürmek zorunda kaldığı yengesiyle birlikte olmaktan hoşlanmasından oldukça çabuk şaşırmış olmalıydı Bernard. Catherine'in gülümsemesi adını verdikleri şeye onun boyun eğişine tüm aile hayranlık duyuyordu.

"Kate, bizim vahşiyi evcilleştiriyor," diyordu Bayan Rosenthal. "Ben onun kadar başarılı olamadım..."

Sahi! Catherine'e Kate diyorlardı; adları İngilizleştirmek Rosenthal'lerin eski alışkanlıklarıydı; doğru dürüst İngilizce bilmeyen anneler oğullarına, ablalar kardeşlerine basit cümleler söylerlerdi:

"Shut the window. Ring the bell. Go to bed. Eat your eggs..."*

Çocukların da masaya alındığı en küçük akşam yemeği, sanki çocukların zekâ düzeyi küçük köpeklerin henüz pek üzerinde değilmiş gibi, emir ve uygulama örnekleriyle dolu İngilizce hazırlık sınıflarına dönüyordu.

Kısacası, tıpkı bütün aileler gibi, birlik ve sürekliliği hakkında iç açıcı hayaller kurmaktan hoşlanan bir aileydi: Yükselen borsa kurları, anlaşan kız ve erkek kardeşler, iyileşen hastalıklar, lamba altında geçen geceler, çocukların dersleri, evlilikler, doğumlar,

* Pencereyi kapat. Zili çal. Yat. Yumurtalarını ye... *-çev.*

nişanlar, canlıların Montmartre ya da Pere-La-Chaise mezarlıklarının kapısında birbirleriyle karşılaştıkları cenaze törenleri, yolculuklar, değiştirilen mobilyalar, yenen yemekler, kutlanan bayramlar –bütün bunlar, Rosenthal'leri mutsuzluklardan, acılardan, ölümden korur gibiydi.

Bu nedenle olacak, amca, hala, teyze ve dayı kızlarına karşı hiç de nazik olmayan Bernard'ın, bir önceki gelişlerine göre amca, hala, teyze ve dayı kızlarına ya da annesine karşı daha yumuşak davrandığını görmek kimseyi kızdırmıyordu; kötü yıllarını yaşadığını, bunların yeniyetmelik döneminin belirtileri olduğunu, ama olgunlaştıkça nasıl olsa değişeceğini ve toplumcul olacağını düşünüyorlardı.

Kendisi ve dostlarının "gönül alma" adını verdikleri, ama toplumsal bir dağılışın belirtisi olarak gördüğü bu gezmeleri kabul ettiği için kendine biraz kızıyordu Bernard: Bunları kendisine uygun bulmuyordu, arkadaşlarına anlatmak zorunda kalmış olduğunu düşününce, onların kaba şakalarını gözünün önüne getirerek yüzü kızarıyordu. Ama dışarıya çıkmaya hazır Catherine'i görür görmez, Villiers Avenüsü'ndeki evlerindeki odasının aralık kapısından "Vaktinizi boşa harcatmıyorumdur inşallah?" dediğini duyar duymaz, kendisini suçlamaktan vazgeçiyordu

Tiyatro çıkışlarında, coşku, müzik, kırmızı yansımalar, ısı ve parfümden büyülenmiş bu dünyanın etkisi altında, temsilden sonra, Catherine'in mantosunu omuzlarına koyarken, sadece kendi güzellikleri ve inci parıltılarıyla ilgilenen kadınların yanında oluşun verdiği zevklere ilk kez boyun eğip eğmeyeceğini, ya da Catherine'in kendisini ağabeyiyle karşılaştırmasını ve bu karşılaştırmayı kazanmayı isteyip istemediğini bilmiyordu.

Bir haziran akşamı, Mozart Avenüsü'ne akşam yemeğine geldi Laforgue: Rosenthal'in eve davet ettiği tek Ulm Sokak'lı arkadaşıydı; ötekilerin, nezaket kurallarına daha bağlı bu dünyanın

yemek masası alışkanlıklarından, konuşmalarından canlarının sıkılacağına inandırmaya çalışıyordu kendini. Ama aslında, babanın, Catherine'in ya da Claude'un alaylarından korktuğunu bir türlü itiraf edemiyordu kendine. Hele Claude'un alayları... Bir gün, Emile Brehier'in dersinden sonra, kendisini almak üzere Ulm Sokağı'na gelen ağabeyinin horlayıcı konuşmasını hiç mi hiç unutmamıştı:

"Senin bilgin arkadaşların gerçekten çok kötü giyiniyorlar! Taşrada, valilerin öğretmenleri kabul etmeye cesaret edemeyişlerinin nedenini anlamaya başlıyorum."

Belki Rosenthal, kendisini beğenmelerine, onaylamalarına her zaman önem verdiği arkadaşlarının, onlardan daha uzlaşmaz biçimde savunduğu düşüncelerle, hâlâ içinde yaşadığı aile dekoru arasındaki çelişkileri görmelerinden daha az korkmuyordu.

Yemekten sonra, Laforgue'u otobüs durağına geçirirken, Philippe ona:

"Yaman bir aile düzeniniz var," dedi.

"Açıkla," diye üsteledi Bernard, yüzünün kızardığını hissediyordu.

"Bir başka gün," diye karşılık verdi Laforgue. "Öfkelenmeyeceğin bir gün... Aileden vazgeçmek bizler için kolay değil –suç ortağı sıcaklığını, çocuk odasını, salonu, çocuk yuvasını bilirsin... Ben de öyle... 'Yalanın Gücü'ndeki kahramanı, sadece, baba evi kışın çok sıcak olduğu ve anjine yakalandığı zaman herkes kendisine iyi davrandığı için, herhangi bir suç işlemiş olan babasına karşı tanıklık edemeyen oğulu hatırlıyor musun? Daha sonra konuşuruz bunları. Bırakalım şimdi. Birtakım bilinmez nedenler yüzünden işlere boş vermen de gerekmez hani. On gündür Cujas Sokağı'na adım attığın yok. Son sayı benimle Bloyé'nin sırtına bindi. Yiğitlik etmek, işleri yoluna koymak isterim istemesine, ama önümüzdeki sayı bir yığın konuda karar vermemiz gerekecek, grevler var, Amerikan borçları var, Marty'nin

mahkûm edilmesi var... Gelecek yazı kurulu toplantısında hazır olursan sevinirim."

"Gelirim," dedi Bernard, "bir yığın işim vardı da."

"Sana onları sormuyorum," dedi Philippe. "Ha bak, beni ailenle tanıştırırken isimleri pek iyi anlayamadım. O, babanın solundaki güzel kız da kimdi? Gözleri senden başkasını görmüyordu sanki, sen Yunanistan'ı, İtalya'yı anlatır, tavus gibi kabarırken..."

"Babamın yanındaki mi?" diye sordu Bernard. "Yengem Catherine."

"Bir çam mı devirdim?" diye sordu Bernard. "Hani 'Ensest Yasağı'na dokunan bir..."

"Elbette hayır, budala," dedi Rosenthal. "Bak otobüsün de geldi. Yarın yazı kuruluna uğrarım."

Mozart Avenüsü'ne indi Bernard. Philippe'in yüzlemelerini düşünmüyordu bile: Şaşırtıcı bir mutluluğa kaptırmıştı kendini. Devrim mevrim umurunda değildi, şu "insan ölebilir!" denilen durumdaydı. Bomboş Assumption Sokağı'nda on dakika yürüdü. Sonra eve döndü.

Gözleri Catherine'i aradı salonda; briç oynuyordu, ortağının sitem etmesini istemediği için, Bernard kapıyı kapatınca başını kaldırıp bakmadı.

Bir süre sonra oyun bitti.

Bay Rosenthal, gelinine:

"Size on iki frank borcum var," dedi. "Yıkıcı bir akşam."

Claude'lar gittiler. Bir türlü uyuyamayan Bernard yatağında dönüp duruyor ve boğuntu içinde, Laforgue'un iyi görüp görmediğini düşünüyordu.

Bununla birlikte, Bernard gibi bir çocuğun hiçbir zaman sevemeyeceğini sandığı bir kadın değildi Catherine. Bir kadınla teklifsizliğin verdiği istek ve geçici zevkler ile aşk arasında büyük bir alan vardır. Geniş bir alan ve Bernard'ın henüz beceremediği bir olgular düzeni. Sonsuz hazırcevaplık ve zihin

çevikliğiyle, umursamaz ama kusursuz savunmasıyla, kesin kararlılığı, yargı güvenliği, eksiksiz töre, davranış ve cümle bilgisiyle, hastalık ve yaşlılığa bağışıkmış gibi görünen süslü ve bakımlı vücuduyla, coşkuya duyarsız eti ve bozulmaz derisiyle yengesinin benzediği o kamelya ya da dalya türünden çiçek yanaklı kadınlardan her zaman nefret etmişti Bernard. 'Bir gün olsun yarım baş ağrısına tutulmayacak mı?' diye düşünüyordu. 'Ya da bir karaciğer krizi? Bir yanlışını yakalayamayacak mıyım? Bakmayın bana, kendimi korkunç hissediyorum, dediğini duymayacak mıyım?'

Arkadaşlarından bazıları, bastırılmış öç alma, egemen olma ve yenilgiye karşılık verme isteklerini duyurmak için eşsiz bir fırsat gibi bakabilirlerdi Catherine'e; ama o, sona ermesini tutkusuyla istediği bu geçit törenleri dünyasının çekilmez ve katı kahramanlarından biri olan bu kadının yanında bulunmasından ve gevezeliklerinden hoşlanıyordu! Ve buna çok hayret ediyordu.

"Bu iş fazla uzamayacak," diyordu. "Vaktimi sevimli görünmekle yitiriyorum."

En eski büyüler, hatta vahşileri ve borsa simsarı oğullarını zincire vuran büyüler bile, bir mevsimden daha fazla sürmez.

Bernard, kendisini alçaklıkla suçlamasına karşın, Catherine'le çıkmayı sürdürdü. Yılın, bir genç kadınla çıkılabilecek dönemi de geçmişti zaten, ilkbaharın sonuydu. Onu, Paris'ten uzakta, mevsimlerin büyük bir özgürlük içinde başlayıp sona erdiği banliyölerde, nisan ve mayıs aylarında, yaşamışlardı, ilk arılar vızıldıyor, ilk kırlangıçlar çığlık atıyordu: Yeryüzünün suskunluğundan kurtulduğu aylardı, köy yollarında, tarlalarda doğurup yavrularını ağızlarında taşıyarak çiftliğe dönen kediler görülüyordu, insanın yüzüne sinekler, kanatlı karıncalar çarpıyordu. Bazı günler, yollar rüzgârın havalandırdığı çiçek tozlarıyla örtülüyordu. Çan kuleleri, şatolar, sanki toprağı delip çıkan tomurcuklardı. Buğday tohumları çatlıyor, kara yılanlar, tarla sıçanları

uykularından uyanıyorlardı ve kış uykusuna yatanlar arasında son uyananlar, belki de, insan kalpleriydi.

Kılı kırk yaracak, hesaplar yapacak zaman değildi: Bernard gözlerini zevkle kapıyor ve hiçbir şey olmadığını söylüyordu kendi kendine; bu gezintiler, bu karmaşık arkadaşlık sonsuza dek sürmeyecekti.

"Bir genç kadının yanında sakinleşmem gerek," diye düşünüyordu. "Bu aradan sonra, insan daha da güçlenir."

Yaz gelince, ailesiyle birlikte Vikontluk'a gitmeyi kabul etti Bernard, iki yıldır ilk kez, tek başına tatil yapmakta direnmiyordu.

Catherine de onlarla birlikte Normandiya'ya geliyordu. Ondan, giysilerinin hışırtısından, tekdüze sesinden, sıkıntılı havasından vazgeçememişti Bernard.

"Nasıl memnun olduğumu bilemezsin," diyordu Bayan Rosenthal. Çocuklarından en ele avuca sığmazını tekrar ele geçirmiş gibiydi.

Bay Rosenthal eylül ortalarında Vivienne Sokağı'na dönünceye kadar Paris'te kalıyordu Claude.

XIII

Neufchâtel dolaylarında bulunan Bray bölgesi, Dieppe ve Treport'un arkalarındaki açık vadilerden gelen tuzlu Manş Denizi rüzgârlarının mevsim ortalarına kadar estiği, hüzünlü, yeşil, geniş bir bölgedir. Evleri tahtadan ve kırmızı-beyaz kiremitten yapılmış küçük köylerin, meyve bahçelerinin arasında dolaşan derelere, tarlalara, çitlere egemen olan yüksek tebeşir yalıyarlarının deniz yalıyarlarına özgü görkemli ve dalgın bir görünüşü vardır. Neufchâtel'den denize uzanan yol üzerinde, her dönemeçte, dalgaların parıltılı görüntüsü beklenir. Ormanların, yarı yaban tayların dörtnala dolaştığı otlakların, bırakılmış bir arabanın, bir tohum ekicisinin, gökyüzünde büyük böcekler, çayır örümcekleri, demir ağustosböcekleri görünümüne büründüğü çıplak tepelerin üzerinde koca koca bulutlar vardır...

Vikontluk, Grandcourt köyüne bir buçuk kilometre uzaklıktadır: 16. yüzyıldan kalma bir av evinin büyük bir bölümüne sırt vermiş, yontma taş kat silmeli, pembe tuğladan yapılmış uzun bir Normandiya villasıdır; yemek salonundaki şöminenin davlumbazı üzerinde Guise'lerin* silik armaları görülür hâlâ. Bay Rosenthal'in annesinin, tohumlarını Oxford'dan getirttiği çimenlikler, yollar boyunca gül ağaçları, içinde yarasaların barındığı bir güvercinlik, bir dere, beyaz boyalı parmaklıklar, bir bekçi evi, bir de tatilde yapılan birkaç gezintinin düşlerini kuran Bois-Belleau ve Uranie adlı iki attan başka bir canlının yaşamadığı büyük ahırlar vardı Vikontluk'ta. Ve altı soytarı Danimarka köpeği.

* Guise: Lorraine düklerinin bir kolu. *–çev.*

Malikânenin arkasında, büyük yolun öte yakasında, fırtınalı dal uçlarıyla ufku kesen Eu ormanının eteklerine doğru vadi yükselir.

Yeryüzünde hiçbir manzara, birkaç güzel çizgi ve sevimli ayrıntıdan başka hiçbir özelliği olmayan, çayırların üzerine şafak ya da gecenin örtüsünün inmesiyle bir başka görünüm kazanan bu boğucu otlak bölgeleri kadar yoğun bir sıkıntı veremez tatildeki kent insanına. Sayfiyelerdeki malikânelerinde yaşayan insanlar, bu kusursuz yeşillik bölgelerinden uzaklaşıp, Paris'in kış eğlencelerini yaşamaya koşarlar her yaz. Tatil haftaları konuşmalarla, malikâneler arası sürekli yazışmalarla, ziyaretlerle, komşuluk ilişkileri adı verilen kent törenleriyle geçer. Hemen hemen yalnızca deniz ya da karın yarattığı o doğal tembellik duygusuna hiç kimse kaptırmaz kendini; hâlâ feodal saygı ilişkilerine öykünülmez bir biçimde bağlı taşranın eski toprak sahipleri sınıfının kendilerinden yukarlarda yaşadığını hisseden burjuvalar da...

Feodal aileler: Yılın altı ayında, kızlarının evlendiği Azize Clotilde Kilisesi yakınlarındaki iç karartıcı, hüzünlü evlerde oturan; güzel mevsimde çiftliklerini dolaşan; kimliği belirsiz çiftlik uşaklarından çocuk peydahlayan kızları ve kırık elma şarabı biberonlarının bazen pek erken öldürdüğü bebekler yüzünden, erkek sesli, iri ayaklı büyük vikonteslerin nasihatlerine gerçekten gereksinme duyan, Bray ülkesinin soylu aileleridir bunlar; bu sırada aile reisleri yanlarına kâhyalarını alıp, inek ve at satın almak, at cambazları ve tüccarlarla içki içmek için, Picardie dolaylarında, Envermeu, Londinières, Gamaches ve Foucamont'da kurulan panayırlara giderlerdi. Orléans Prensesi'nin, Grande Mademoiselle* ile Lauzun'ün** abanoz ve

* La Grande Mademoiselle (Büyük Bayan): Kral XIII. Louis'nin yeğeni, Montpensier Düşesi. *-çev.*

** Lauzun (Antoine Nohpar de Caumont, Dük): XIV. Louis'nin yakınlarından. İtalya'da Pinerolo Kalesi'nde on yıl hapis yattı; Montpensier Düşesi ile gizlice evlendi (1670). *-çev.*

pullu anıları arasında tatillerini geçirdiği, Brezilya İmparatoru I. Pedro'nun hediyesi yaban silahlar, içleri saman doldurulmuş Güney Amerika papağanları ve kertenkelelerle dolu, yeşil kafesli odalarını konuklarına açan Eu Şatosu'na saygı ziyaretleri yapılırdı. Sonbaharda, avcılar Eu ormanında hâlâ sürek avları yaparlar, meşalelerin ışığında ağlayarak ölmesini bilen soylu hayvanları acımaksızın öldürürlerdi; geyikler, marallar ve yabandomuzları, kuru yapraklar ve kilden kanlı bir yatak üzerinde, kendilerini sonuna dek savunurlardı köpeklere karşı: Ormanda ya da parkın ağaçları altında bazen av borusunun çaldığını duyan şatolu burjuvalar, küçük bir tavşan avı düzenlemeye çekinirler ve soylularla serserilerin rahatlıkla tilki avlayabildikleri İngiltere gibi bir ülkenin vatandaşı olmadıklarına üzülürlerdi.

Rosenthal'ler hemen hemen her yıl konuklar davet ederlerdi. Konukların kimileri Deauville ya da Touquet'den dolaşıp gelirler, kimileri ise doğrudan Paris'ten gelip birkaç gün geçirirlerdi.

Otomobille yolculuk yapmayı sevmeyen bazı konuklar, eskiden olduğu gibi 09:36 treninden Blangy-sur-Bresle İstasyonu'nda inerlerdi: Bekleme salonundan çıkarlar, küçük bir dükkânın uzak ışıklarından başka bir şeyin aydınlatmadığı düşman ve karanlık alana şöyle bir göz atarlar, bu arada işlerin hiç de iç açıcı olmadığını düşünürlerken şoför Jules karanlığın içinden çıkarak onları kurtarırdı; Bay Rosenthal'in annesinin ölümünden önce, 1922 yılında, İskoçya göllerine yaptığı son gezide bindiği 1918 modeli eski Panhard'a binip Vikontluk'a hareket ederlerdi. Bütün ışıkları yanmış olan Vikontluk, gecenin karanlığı içinde, bir gemi gibi parıldardı.

Rosenthal'ler küçük salonda oturmuş olurlardı: Konukları karşılamak için yerlerinden belli belirsiz kalkarlar ve hemen sohbet başlardı. Oda hizmetçisi valizleri odalara çıkarırken, Bayan Rosenthal:

"Sarı odada kalacaksınız –ya da, mavi odada," derdi.

Bazen de konuşmasını sürdürürdü:

"Görüyorsunuz işte, sizin için özel bir şey hazırlamış değilim, aile hayatı devam ediyor, istiyorum ki ilk akşamdan itibaren Vikontluk'un konukları kendilerini *at home**'da hissetsinler, şereflerine hiçbir tören, hiçbir şamata yapılmadığını görsünler, herkes özgür ve samimi olsun... İngiliz usulü konukseverlikten yanayım ben, insanı rahat ettirmekte İngilizlerin üstüne kimse yoktur..."

İlk akşam, konuklar Paris'ten getirdikleri son haberleri aktarırlar: Her şeyin eskisi gibi olduğunu ama Paris'te kimse kalmadığını söylerlerdi –tabii tatile çıkmamış olan iki buçuk milyon Parisli hariç. Saat on bire doğru konuşma tavsardı.

"Sanırım," derdi Bay Rosenthal, "ışıkları söndürmenin zamanı geldi."

Birisi cevap verirdi:

"Kırda geçen ilk saatler şaşkına çeviriyor insanı..."

"Öyle! Öyle!" diye haykıran Bayan Rosenthal'in sesinin muzaffer tonundan, Vikontluk'un kentliler üzerindeki dayanılmaz etkisinin itirafı olan böyle bir sözü beklediği belli olurdu. "Doğru, öyledir! İnsan başının döndüğünü hisseder biraz..."

Aylı gecelerde, konuklar yatmaya gitmeden önce, bulutların çimenler üzerinde dalgalanan sedef gölgelerini göstermek için, büyük salonun terasına çıkılırdı; pek tabii, hepsi birden içlerini çekerler ve "Ne sessizlik," diye mırıldanırlardı.

Ya da birinin,

"Mutluluğunuzun değerini bilin," dediği duyulurdu. Ama bu fısıltılı bitki örtüsü ve sınırsız gece karşısında, herkes gibi onlar da belirsiz bir boğuntuya kapılırlar ve lambaların koruyucu ışığı altında bulunmaktan üzüntü duymazlardı. Konuklara, çimenlerin ötesindeki parkın karanlık ağaçları da gösterilirdi:

"Dostlarımızdan Besnard'ın mülkü," derdi Bay Rosenthal.

---

* Evde. *–çev.*

"Besnard-Tissages ailesi mi?" diye sorardı konuklar.

"Besnard-Tissages, Besnard-Raffıneries, Besnard-Papier* ve daha bilmem ne," diye cevap verirdi, alçak gönüllülükle Bay Rosenthal.

Borsa simsarı, bu Besnard adını, ülke soylularının, ağustos ayında, Dieppe at yarışları tribünlerinde gördükleri zaman, iki-üç yüz hektarlık buğday tarlalarının ve çayırlıklarının aşağılık duygusuyla, Polignac'lara ya da Berthier du Sauvingny'lere karşı takındıkları tavırla söylüyordu: Hiç kimse, büyük üreticilere ve sanayi patronları denen kişilere, sermayelerin "geldi cicoz gitti cicoz" oyununda simsarlık ve trajedi sırdaşlığı rolünü üstlenen kişilerden daha çok saygı duyamaz; Bay Rosenthal, Borsa Acentaları Birliği'nden olmanın verdiği gurura rağmen, büyük bir sanayiciyi ya da bir büyük sanayi temsilcisini, Atlantik ötesinin ya da Kuzey'in bir yöneticisini, önemli kişi olarak görüyordu; gerçekten de, iplik, dokuma, tarama ve şeker fabrikaları alanında egemenlik süren Kuzey'in şu korkunç hanedanlarından birinin şefleri olan Besnard'ların üzerine kimseleri koymuyordu: Lille'de, *Bellevue*'de, *Huitriére*'de onlardan Prouvostlar, Mathonlar gibi söz ediliyordu.

Yumuşak çizgili, pembe beyaz renkli, bir "Direktuvar" dönemi şatosunda oturuyordu Besnard'lar. Bembeyaz saçları yüzünden ilk bakışta saf bir adam izlenimi uyandıran "yaşlı" Besnard'ın, karısı, oğulları ve gelinleri üzerinde hâlâ tartışılmaz bir etkisi vardı; biri otuz dört, öteki otuz beş yaşında olan "genç" Besnard'lar, babaları sofrada kendilerini sorguya çektiği ya da soluk almak için dinlendiği sırada konuşmaya cesaret edemezlerdi. Kadın olsun, erkek olsun, tüm Besnard'lar, sarışın ve iriydiler, bir prens ailesinin üyeleri gibi, bir amcanın ya da bir yeğenin yasını tuttukları için de her zaman karalar giyinirler-

---

* Besnard özel adının sonundaki "Tissage" (Dokuma); "Raffinerie" (Rafineri); "Papier" (Kâğıt), ailenin uğraştığı mesleği anlatmak için alınmış ekler olabilir. *-çev.*

di. Bayan Besnard iplik, gelinleri ise ipek çoraplar giyerdi. Pazar günleri hayırseverlere ayrılmış peykelerinde oturan ve koro çocuklarının giyimlerini, ayinin gidişini bir tezgâhın verimi gibi gözlemleyen bu altı büyük meleği arkasında hissedince huzursuzlanırdı Grandcourt rahibi.

Rosenthal'ler, her mevsim bir ya da iki kez yemeğe giderlerdi Besnard'lara. Bu yılki yemekte, "yaşlı" Besnard şöyle konuşmuştu:

"Bu akşam nereden geldim, katiyen bilemezsin. Bilebilir misiniz? Roubaix'den. Giderken de gelirken de arabayı ben kullandım. Benim orada kısmi seçim vardı: İnsan çaba göstermesini bilmeli; işçilerimin aleyhine oy vermeye gittim."

"Bütün büyük sanayicilerde sizin bilinciniz olsaydı, dostum," diye iç çekti Bayan Besnard.

"Aslında," dedi Alain Besnard, "bakanın kullandığı oyun, yanında çalışan önemsiz bir vasıfsız işçinin oyuyla aynı değerde olduğunu düşünmek, çılgınlıktan başka bir şey değildi."

Çocukluğundan beri Devler adını taktığı, ama Gobineau'yu okudu okuyalı Kral'ın Oğulları dediği Besnard'ların verdiği yemeğe gitmezdi Bernard: Annesi olayı anlatınca, pişman oldu.

Vikontluk'un '29 yılı yazı konukları hakkında söylenecek çok şey vardı. Ama neredeydi şimdi ana Rosenthal'in çağı, 1900 ile savaş arası? O sıralar Vikontluk pelüş mobilyalar ve aile fotoğraflarıyla tıka basa doluydu. Çocuk odalarında Paskalya yumurtası koleksiyonları bulunurdu; gipür kuşaklı, işlemeli giysiler giymiş yaşlı kadınlar, fırfırlı şemsiyeleriyle, ağaçlı yollar ve dere boyunca dolaşırlardı. Ya şimdi, burjuva yaşamı kurallarının görkemli katılığından başka ne vardı?

Önce, borsa acentasının kurucusu ve Scheurer-Kestner'in çocukluk arkadaşı Bay Charles Rosenthal'in, daha sonra da Bayan Rosenthal ile kız kardeşi Clotilde'in dostu olan, Drey-

fus* yanlısı üniversite profesörlerinin onur konukları oldukları Grancourt'un özelliklerinin yok oluşu kadar hiçbir şey zamanın yıkıcı gücüne tanıklık edemez. Edouard Rosenthal'in, annesinin evine, ancak, Wagner'i keşfedebilmiş, ilk kitabını yeni yayınlamış, İran ya da Yunanistan'a yaptığı geziden, görevli gittiği İtalya'dan yeni dönmüş, hepsi "ilginç" olan dostlarını götürmeye cesaret edebildiği dönemdi o yıllar: Paraya, o sıralar, soylu amaçlara ve dünyanın öğrenilmesine adanmış bir hayat için gerekli olan geçici bir koşul gözüyle bakılıyordu; parayı kültür, müzik ve düşünceye üstün tuttuğunun sanılmasından ödü kopardı insanların, yüzleri kızarırdı.

Ama işte şimdi, '29 yılında, Vikontluk'ta konuk olarak sadece Adrien Plessis'ler, Henri Lyons'lar ve Kontes Kamenskaia vardı: Lyons'lar banker, Plessis'ler sarraftılar, Kontes Kamenskaia ise kontesti.

'Ne güruh!' diyordu Bernard kendi kendine. 'Dayanılmaz insanlar. Lyons'lar tam bir domuz, Plessisler dersen tümü budala, Beyaz Rus Kontes'e gelince Bükreş'te ve Pera'da kaldırım yosmalığı yaptığı muhakkak. Defolup gidelim buradan!'

Bernard, Catherine'i peşi sıra sürüklüyordu. Her şey bir yana, yirmi iki yaşındaydı Catherine, insanlarla alay etme gücünü ve delişmenliğini büsbütün yitirmemişti.

Yüzmek için Criel'e, Dieppe'e ya da Treport'a, roman satın almak için Neufchâtel-en-Bray'e gidiyorlardı. Sabahları, Bernard'ın beş-altı yıl önce İlham Perisi ve Meçhul At adını taktığı Uranie ve Bois-Belleau'ya biniyorlardı; peşleri sıra iki-üç Danimarka köpeği koşuyor ya da gemlerini, suluk zincirlerini şangırdatan atların burunlarına sıçrıyorlardı; bütün verimli ve bereketli ülke ormanları gibi nemli ve çürük kokuluydu Eu Ormanı da, ama Bernard

* Dreyfus olayı: Albert Dreyfus adlı Yahudi asıllı Alsace'lı bir yüzbaşı (1859-1935), Almanlar hesabına casusluk yaptığı iddiasıyla mahkûm edildi ve Guyane'a sürüldü. Bu olay Fransa'yı ikiye böldü. "Suçluyorum" başlıklı bir mektup yazan Zola'nın öncülük ettiği kamuoyunun baskısıyla, 1899 yılında davaya tekrar bakıldı ve 1906 yılında Dreyfus'un itibarı iade edildi.

ile Catherine, rüzgâr altında, güneşten parlayan bir at sağrısı gibi parıltılı ve meyilli bir patikaya birdenbire çıkmaktan, ya da iki ağaç dizisi arasında uzanan geniş yolda, altlarındaki hayvanların ince bacaklarını düşünmeksizin dörtnala at sürmekten hoşlanıyor gibiydiler. Bernard, o zaman, yarışın ve rüzgârın verdiği coşkuyla, Catherine'i "Diana of the crossways"* diye çağıracak kadar ileri gidiyordu, çünkü büyük romansı cümlelerle bezeyerek sevmek daha kolaydır şehvet kadınlarını.

İnsanlar, sevdikleri kadınlara hep çocukluklarını anlatırlar; dizleri çıplak olduğu, tırmık yaralarının uzun beyaz izlerini ortaya çıkaran kısa etekler giydiği sıralar onunla oyun oynamadığımıza hayıflanırız; bu yitik zamanı kazanmak gerektiğini, ama bunun olanaksız olduğunu söyleriz kendi kendimize; umutsuzdur, önümüzde tatlı gevezeliklerle dolu bir yaşam vardır. Bernard'ın henüz kendine güveni yoktu: Catherine'e güzel havalardan, denizden, atlardan, yaptığı bazı yolculuklardan ve yetişkinlerin garip soytarılıklarından başka bir şey anlatmıyordu hemen hemen. Bir kadının suç ortağı olmak için, ona bazı özel sözcükler öğretmek; onu bir bakışta anladığınıza inandırmak yeterlidir.

Bir gün Catherine'i, on beş yıldır tanıdığı Martin-Eglise İl Genel Meclis Üyesinin evine öğle yemeğine götürdü: Kapalı hava, toz ve asitfenik kokan bir yemek salonunda, zenginleşmiş çiftçilere özgü bitimsiz bir yemekti. Camekânlarda, saman doldurulmuş canavarlar, beş bacaklı danalar, iki başlı koyunlar, bir de cenin vardı: Genel Meclis Üyesinin koleksiyonu. Genel Meclis Üyesinin karısının kocaman yuvarlak bir yakası vardı, kızıl-gri renkli bir topuz takmıştı.

* Diana of the crossways: "Kavşakların Dianası." Diana, erken çağlardan beri Yunan Artemis'iyle bir tutulan İtalyalı bir tanrıça, özgür doğanın tanrıçası olan fidan boylu ulu bir avcı kızdır. Erkek kardeşi Apollon gibi yay ve ok taşır; oklarından kara ve deniz titrer. Pek güzel köpekler, sevimli su ve orman perileriyle birlikte ormanlarda, dağlarda dolaşır. *–çev.*

"Beni niçin bu kuklalara getirdiniz?" diye sordu Catherine, dışarıya çıkarken.

"Sizi eğlendirmek için," dedi Bernard, hiç istemediği halde ağabeyinin sırıtmasına benzeyen gülümseme sesiyle." Ama koleksiyonun en güzel parçası eksikti: evin oğlu. Adı Victor, on üç yaşında, tiroit yetersizliği çekiyor, durmadan salyası akar, gözleri kurbağa gözü gibi, derisi Moğol sarısı. Ataların Calvados'unun* ve toprakları genişletmek için yapılan yakın akraba evliliğinin ürünü. Ama Genel Meclisi Üyesinin iki milyonu ve baba makamı miras kalacak ona: Seçmenler ona yakından bakmayacaklar. On yıl önce bana biraz Latince dersi vermiş olan Martin-Eglise rahibi, onun iyi bir çocuk olduğunu söylüyor, senato seçimlerinde Allah'ın izniyle o zamana kadar hayatta kalacak olan Mösyö Thureau-Dangin'e verecek oyunu. Senatörler bu ülkede çok uzun yaşarlar. Bu geleceğin dana başlı Norman büyük burjuvası güldürmüyor mu sizi?"

"Hayır," dedi Catherine, "güldürmüyor beni. Oldukça üzücü bir şey bu, insanı çileden çıkartıyorsunuz."

O gün, Bernard'la Catherine Neufchâtel-en-Bray'e oldukça geç döndüler. Bernard, arabayı Vikontluk'un beyaz, demir kapısı önünde durdurdu. Martin-Eglise'e yemeğe giderken bir kent elbisesi giymiş olan Catherine, çantasını, eldivenlerini aldı: Bu sırada, şöyle bir doğrulayım derken, çorabın bittiği yerden kalçasının acımasız dolgunluğuna kadar bacağı açıldı, ipek ve yünün karmaşık bulutları arasından ortaya çıkan bu çıplaklık karşısında Bernard'ın yüzü kızardı, yüreğinin fırlayacakmışçasına çarptığını hissetti.

Catherine, bir saniye sonra, belki de Bernard'ın taş gibi donmuş halinden olacak, tehlikede olduğunu, dramatik bir şeyler geçtiğini fark etti nihayet: Dizini gördü, öfkeye kapılmışçası-

* Elma konyağı. *-çev.*

na, şiddetli bir utanma hareketiyle eteğini indirdi; soluna baktı, Bernard'ın gözleriyle karşılaştı. Tamamdı artık, ölmüştü aile büyüsü. Arabadan inerken, dirseğinin üzerinden Catherine'in kolunu tuttu Bernard ve öylesine sıktı ki genç kadın hafif bir çığlık attı, sızlanarak,

"Canımı acıtıyorsunuz!" dedi.

"Özür dilerim," dedi Bernard, ama kapıdan eve gelinceye kadar yengesinin kolunu bırakmadı. Bay Rosenthal salonda kitap okuyordu, ortalık henüz aydınlıktı.

"Nasıl, iyi miydi gezintiniz?" diye sordu.

"Mükemmeldi," diye cevap verdi Catherine, "fakat oğlunuz beni çekilmez insanlara götürdü."

"Eminim ki Bureller'e gittiniz," dedi Bay Rosenthal. "Bu insanlara Bernard'ın akıl almaz bir zaafı vardır."

Akşam yemekten sonra, Catherine, Bernard'ın yanına geldi, elbisesinin kolunu sıvadı: Derisinde parmaklarının izleri vardı hâlâ. Aynı şekilde, hiçbir şey söylemeden kolu tekrar tuttu ve sıktı. Catherine kurtulmaya çalışmadı, sadece hafif bir sesle,

"Yarın moraracaklar," dedi. "Ağustosun ortasında, uzun eldivenlerle iki-üç gün neye benzeyeceğim Allah bilir..."

XIV

Belki de gerçek eylem niteliğinde pek az şey bulunduğundan olacak, çiftleşmeler, cinayetler, anıtların yapımı, yol açma, bir tiyatro topluluğunun kaçırılması gibi şeyler birer serüven sayılıyor. Bernard için aşk, gerçeğin sahneye girişinden başka bir şey değildi; Catherine'e gelince, ilk şansıydı onun. Çünkü ilk darbesi için bir fırsattı, ilk eyleminin bahanesiydi.

"Nihayet," diye söylendi bir akşam Bernard, "oyun oynamak yeter! Bir zafer kazanılacak, dirençler kırılacak."

Ama her şey çok kolay oldu. Hiç kuşkusuz, ele geçirilmesi güç bir kadın, kendini bırakışı bir savaşın sonu, bir teslim demek olan bir metres gerekirdi Bernard'a: Ama Catherine direnmedi; kendini vermeyi bilen bir kadındı...

Beş gün boyunca düşler içinde yaşadı Bernard: Günlerini geceyi iple çekerek geçiriyordu; artık Catherine'in yanında olmasına da ihtiyaç duymuyordu, yalnız başına yürümek, çimenlere uzanmak, Bayan Lyons, Bayan Blessis ve Kontes Kamenskaia'nın çıkardıkları kuşhane sesini dinlemek için ondan kaçıyordu.

Herkes uyuyuncaya, babasının, çocukluğundan beri ona can çekişmeyi ve ölümü düşündüren horultusu birinci katın merdiven sahanlığında duyuluncaya kadar bekliyor, sonra Catherine'in odasına gidiyordu.

Gece kuşlarının iniltili hışırtılarının, çatı üzerinde yürüyen bir kuş ya da bir kedinin ayak seslerinin pek az bozabildiği ezici bir sessizlik egemendi odaya. Çimenliğe bakan açık pencereden, vızıldayan ve gidip duvara çarpan bir böcek ya da bir tutam kararsız sis giriyordu kimi zaman.

Beş gün boyunca, bu soğuk kadife karanlığında, bu insanlara sadece yıldızlardan ve ölümden söz eden kırların karanlık yalnızlığında, hazzın korkunç gizlerini, kendi varlıklarını unutmayı, özverilerini, sabırlarını, tembelliklerini, uykularını, suç ortağı savaşçıların bir aldatma savaşındaki iç çekişlerini, bir gövdenin bir başka gövdeye verdiği iğrenme duygusunun yok oluşunu, hoşnutluğu, coşkunluğu ve bayağılığı paylaştı Bernard ile Catherine. Mutluluk şimşekli aşk ile zamanın ölümünü, bu nemli, çıplak ve iri kızın eşliğini, hafif bir çıtırtı karşısında kimi zaman kendilerini kımıltısız bırakan suç ortaklığı ile bir deniz gibi her şeyi kapsayan kulaklarındaki kanın uğultusunu nasıl karıştırmamış olmalı Bernard? Altıncı gün, Claude geldi.

Her cumartesi olduğu gibi, arabasıyla akşam saat beşe doğru geldi. Bernard şaşırdı: Kardeşinin varlığını tamamen unutmuştu.

Banyo yaptıktan sonra odasından indi Claude, tweed bir takım, beyaz çoraplar, beyaz renkli yarım getrler giymişti: Catherine gülümsedi. Gülmek istiyordu Bernard.

Akşam yemeği saati geldi. Oda hizmetçisi salona girdi ve Hanım'ın sofraya davet ettiğini bildirdi. Vikontluk'un tüm düzeni tıkır tıkır işlemeye devam ediyordu. Yemek masasında Bayan Lyons, Claude'a sordu:

"Paris'te havalar nasıl?"

Bayan Lyons çok iri bir kadındı, gözlükleri altın çerçeveliydi, bir inci kolye takmıştı: Dünyadaki bütün derdi yediği yemekler ve hava sıcaklığıydı; fazla sıcak yürek çarpıntısı yapıyordu. Bununla birlikte, herkesin son derece doğru bulduğu, ama aslında gevşek dudaklarının arasından kaçmış olan korkunç bir sözcük söylediği de oluyordu bazen.

"Korkunç," diye yanıtladı Claude. "Her gün bir gün öncesinden daha sıcak oluyor. Dün gölgede 32 dereceydi. Bu sabah, Borsa Alanı'nda arabaya bindiğimde çoktan 35'i bulmuştu..."

"Göreceksiniz," dedi Bayan Lyons, "ya bugün ya yarın müthiş bir fırtına çıkacak. Eminim. Zavallı kalbimin nasıl çarptığını bir dinlemem yeter..."

"Allah'a şükür," dedi Bayan Plessis, "insanın soluk alabildiği kırda bir fırtına, hiç de fena sayılmaz."

"Ya borsa," diye sordu Bay Rosenthal, "nasıl gidiyor?"

"Haberin yok mu?" dedi Claude.

"Pek tabii ki hayır," diye karşılık verdi Bay Rosenthal, "bilirsin ki tatil benim için son derece kutsaldır, Vikontluk'ta kaldığım sürece tek satır gazete okumam."

"Prensip sahibi bir borsa acentesi olduğunu hep unutuyorum," dedi Claude. "Eh, borsa fena sayılmaz. Süveyş tahvilleri 23.000 dolaylarında kaldı. Royal-Dutch 43-44.000. Norveç 95 puan yükseldi..."

"Fena değil," dedi Bay Rosenthal. "Neydi o? Bourbon Sarayı*'ndaki ahmakların meşhur itimatları?"

"Düşünüyorum ki," dedi Claude, Bernard'ın Saint-Guillaume tarzı adını verdiği tavırla, "uluslararası durum böyle. La Haye anlaşmaları dün imzalandı, ama imza işi çarşambadan beri beklendiğinden spekülasyon hemen başladı, taşra müşterileri takip etti... Hareket ancak başladı: Young Planı ve Uluslararası Ödemeler Bankası, Avrupa piyasaları için oldukça iyi. İnsanlar her zaman olduğu gibi garantiden başka şey istemiyorlar. Londra'yı iyice huzursuz eden Filistin olayları olmasaydı..."

Gerçekten de, Filistin'de bu olaylar sırasında altı yüz kişi ölmüştü. İnsanlar yedi-sekiz yıl sonra Habeşistan, Çin ve İspanya'daki müthiş kıyımlara korkunç bir yatkınlıkla alışacaklardı, ama bu cinayetler henüz şaşırtıyordu onları.

Son derece heyecanlanmış olan Henderson'un, az önce Jaspar'a armağan etmiş olduğu altın dolmakalemi kendi cebine koyduğu sırada, "La Haye'de oynanan son komediyi seyretmek

* Fransa Millet Meclisi. *-çev.*

için ne isteseler verirdim," dedi Bernard. "Snowden'e hiçbir zaman tahammül etmemiş olan Cheron hariç, orada bulunanlar iyice gülmüş olmalılar. Fransız birlikleri Ren bölgesini boşaltacaklar nihayet: Hiç değilse bir rezillik sona eriyor. Biraz geç de olsa."

"Devam edelim," diye bağırdı Bay Lyons. Karısından biraz zayıf görünüyordu, yemek yediği için şimdiye kadar ağzını açmamıştı. "Devam edelim! Almanya karşısındaki son kalemizdi. Eserini yerle bir etmek için Poincaré*'nin yorgunluğundan pek çabuk istifade ettiler! Bu Briand** serserisiyle işler kötüye gidecek..."

"Prostat iltihabının tarihî sonuçlar doğurduğu ilk defa görülmüyor ki," dedi Bay Rosenthal.

"Edouard!" diye seslenerek sözünü kesti Bayan Rosenthal. Bay Plessis, Bay Lyons'dan gözünü ayırmayarak:

"Çok haklısınız," dedi. "Almanlar kuvvetten anlarlar sadece. Şu Uluslararası Ödemeler Bankası, şu Young Planı bir başka aldatmaca. Zaferi kemirmeyi iyi becerdiler doğrusu..."

"Mali bakımdan pek kötü değildir belki de," dedi Claude. "Ren bölgesinin işgali her zaman işleri halletmiyordu."

"Rakamlardan gına geldi baylar," diye haykırdı Bayan Rosenthal, "Manş'ın öte tarafında söylendiği gibi '*never talk shop.*'***"

Bunun üzerine konuşmanın konusu değişti: Kır hayatından söz edildi; Bayan Lyons, en iyi dostlar arasında bile bazen sıkıcı olduğunu, kendisine gelince, küçük Paris alışkanlıklarını *son derece* özlediğini söyledi; ama yaşı daha genç olan ve ev sahiplerine neler borçlu olduklarını daha iyi hisseden Bayan Plessis, kır hayatını çok dinlendirici ve sinirleri zayıf insanlar için *denize oranla daha az sinir bozucu* buluyordu.

---

* Raymond Poincaré: Fransız siyasetçi, Başbakan, Cumhurbaşkanı. *-çev.*

** Aristide Briand: Fransız devlet adamı. 1906-1932 arasında 11 kez başbakan oldu. *-çev.*

*** Asla iş konuşulmaz. *-çev.*

Her bakımdan bulunmaz bir konudur sağlık. Bayan Rosenthal, konuklarına çözüm yolları gösterdi, insanın sağlığı yerindeyken küçümsenen ama ateş 37,9'a yükselince çağırmaktan mutluluk duyulan doktorların övgüsü yapıldı; küçük salonda, çay, kahve içmek ve uykudan önce ruh yüceltecek zaman gelmişti.

Moskovalı kadınların çoğu gibi kısa boylu, ama göz alıcı kızıl saçları olan Kontes Kamenskaya terasa çıktı ve yeryüzünde sadece büyük ovaları sevdiğini, bu ülkeye *hayran* olduğunu, çünkü Picardie sınırındaki küçük korulu step parçalarının, doğup büyüdüğü Zagorsk dolaylarını; Trinite manastırı rahibini, Çin paravanalı, XV. Louis üslubunda döşenmiş küçük yazıhanesinde görmeye gittiği dönemi hatırlattığını haykırdı. Baron Vrangel'in ordusunun Kırım'dan ayrılmasından sonra yaşadığı gerçek hayat hariç Kontes'in serüvenlerini biliyordu bütün konuklar, ama çok hoş bir şivesi olan Kontesciğin ağzından birkaç şiddet öyküsü dinlemekten de her zaman hoşlanırlardı. Bir kez daha anlatmaya başladı:

"Evlendiğimiz akşam, kocam beni Kiev ilindeki köylerinden birine götürdü. Korkunçtu, köylüler bize hakaret ediyor, saldırıyorlardı; içlerinden biri atlardan birinin başına balta savurdu. Sabahleyin erkenden, parkın küçük kapısından kaçtık. Bizi Kiev'den getiren dört atlı araba ahırda kaldı. Kiev'de kocamı kaybettim ve iki yıl ondan haber alamadım. Bolşevikler tarafından tutuklandım, ama mahkemelerinde yargıçlık yapan Yahudi öğrenci hayatımı kurtardı, bu sırada, biri, devrimden önce şarkı söylediğimi hatırladı, gülünç propaganda filmlerinde roller verdiler bana. Sonra bir defa daha tutukladılar. İçinde on dört kadının yaşadığı, yemyeşil, korkunç bir binada kalıyordum. Penceremin önünde tüfekle ateş edildiğini duyuyordum, hiç şüphesiz insanları kurşuna diziyorlardı, ama pencerelere tahta çivilediklerinden hiçbir şey göremiyordum, sadece yukarıda karlı bir dam görüyordum, sabahları Kiev'in kızıl güneşi doğunca, kargalar, karın üzerinde yuvarlanıyorlardı yağmur oluklarına ka-

dar. Hava nasıl da soğuktu! Ve nasıl da açtım! Ama Moroussia isimli bir kadın gardiyan sayesinde her zaman kokain bulmak mümkündü. Hayat nasıl da korkunçtu Tanrım! Nasıl korkunç! Bir gün beyazlar bizi serbest bıraktılar. On üç aydır sıkıntıya öylesine alışmıştık ki sokaklar korkutuyordu bizi. Dostlar karnımı doyurdular, annemin bana verilmek üzere bıraktığı incileri verdiler ve pek tabii bu felaket içinde ölmüştü zavallı annem..."

Bayan Rosenthal, Kontes Kamenskaya'nın ellerini okşadı; Bayan Lyons, Kontes'in Rusça şarkı söyleyerek biraz neşelenmesini istedi.

Kontes, onu biraz yalvarttıktan sonra, Çariçe'nin şarkısını söylemeye söz verdi.

Bay Rosenthal, annesinin sağlığında Vikontluk'ta bulunan ve kendisine II. Nikola'yı hatırlatan Paskalya yumurtaları koleksiyonunu anımsadı, ne var ki, bu anımsamanın nedenini bulamadı.

Bayan Plessis, Claude'a Paris'te canının sıkılıp sıkılmadığını sordu:

"Oldukça sıkıcı," diye yanıtladı Claude. "Herkes gitti, briç bile oynamak mümkün değil. Tiyatrolarda görülecek bir şey yok. Çarşamba günü Mayol konserine gittiğimi söylemiştim size."

"Kate'ciğim korkmuyor musunuz acaba?" diye sordu Bayan Lyons. "Hepsi çıplak kadınların... Kocaların tatillerde kaybedildiğini bilirsiniz..."

"Korkmadım," dedi Catherine. "Claude'la..."

'Bu hayat devam edemez,' diye düşünüyordu Bernard. 'Bu iğrenç hayaletlerin arasında, Catherine'le benim ne işimiz var?'

Daha sonra, küçük salonun lambasının altındaki konuşmalardan ve terasta Çariçe'nin şarkısından sonra –her zaman olduğu gibi gene birisi *Boris Godounov*'un *Prens İgor*'dan çok üstün bir eser olduğunu ileri sürdü– Bayan Plessis'in kadınların önümüzdeki kış tombullaşacaklarını söylediği, Bayan Rosenthal'in yoksullar için diktiği her şey gibi bej renkli olan giysiyi bir kıyı-

ya koyduğu sırada, Bernard, ağabeyinin Catherine'e seslendiğini duydu birden:

"Kate, yukarı çıkalım isterseniz?"

Bu *biz* sözcüğü korkunç geldi Bernard'a: Catherine'i de kapsıyordu çünkü. Birlikte geçirdikleri beş geceye rağmen, onun gene kardeşinin karısı olduğunu irkilerek anladı.

'Bu paylaşmayı uzun süre sürdürürsem alçaklık etmiş olurum,' diye düşündü. 'Catherine'le yatmış olmak bir şey değil. Bak işte o da... Onun yatağına giren sadece ben olmalıyım...'

Geceyi uykusuz geçiren, köpek havlamaları arasında, uykulu gözlerle Grancourt'a kadar iki saat yürüyen Bernard, ertesi sabah, Catherine'in dudaklarını, yanaklarını inceledi, titreyeceği bir mutluluk belirtisi arıyordu bunlarda, ama hangisini? Sabahleyin Catherine bir ara gülümsedi ona, ama Bernard bu gülümsemede pis bir suç ortaklığı tanıklığından, bir genç kız teklifsizliğinin belirtisinden başka bir şey göremedi. Aşkın ilk anlarının çocuksu bütünlüğünü yıkmak, son gezintileri, son geceleri unutturmak için yeterdi bu kadarı Bernard'a. Catherine'i kocasından büsbütün koparması gerektiğini, bunun kendisine düşen başlıca görev olduğunu düşündü.

Öğle yemeğinde, öğleden sonra Dieppe at yarışlarına gitmekten söz etti Claude.

"İyi yarışlar çıkabilir," dedi. "Grand Steeple günü, hiç şüphesiz Auteuil ya da Deauville ayarında değil, ama atlar taşra yarışları için hiç de fena sayılmaz."

"Deauville'e gidemez miydik acaba?" dedi Bay Plessis.

"Bu sıcak havada tavsiye edilir mi dersiniz?" diye sordu Claude. "Biliyorsunuz Rouen'dan en az 150-200 kilometre, ancak son yarışa yetişebiliriz."

"Zaten," dedi Bayan Plessis, "pazar günleri yollar da korkunçtur. Şimdi herkes araba kullanıyor."

Claude, Bernard'a,

"Sen de gelecek misin?" diye sordu. "Bu kapitalist eğlenceleri Devrim'in şartlarıyla çelişmiyorlarsa tabii..."

Güneşli ve karanlık bir boşlukta Catherine'i nasıl bir başına bırakabilir insan?

"Aptal," diye karşılık verdi Bernard. "Geleceğim."

Bay Rosenthal söze karıştı:

"İlkelere ihanetin başlangıcı olmayacak mı bu?"

"İnsanı şaşırtıyorsun," dedi Bernard. "Devrimcilerin birer papaz olduklarını sanıyorsunuz. Bir komünistin yıkanması, bir rahibin sigara içmesi kadar şaşırtıyor sizi! Çocukça tuzaklar bunlar."

Bayan Rosenthal gülümsüyordu: Bernard at yarışlarına gidiyordu, kızmıyordu. Nasıl da mutlu bir aileydiler!

Hareketten az önce, Bernard, Catherine'in ruj süründüğünü gördü, tek başınaydı büyük salonda, içeriye girdi ve ona doğru yürüdü:

"Bu gece kocan nasıldı?" diye sordu.

"Korkunçtu," dedi Catherine, gözlerini kapatarak.

Bernard'ın korkarak beklediği bir cevaptı bu: Bununla birlikte soluk aldı, kardeşinin hafta sonu kocalık görevini yerine getirdiğini kabul etmişti sanki, bunun üzerine kendini üstün hissetti. Gururlandı, tavus gibi kabarmak, rüzgârda kocasının vücudundan arındırmak için, dışarıda Catherine'le koşmak istedi.

Catherine'in zevk alması için kendi zevkini feda ettiği o sabır gecelerini düşünerek,

'Bu canavar kendinden başkasını düşünmüyor,' diye geçirdi içinden.

Catherine gözlerini açtı, Bernard'a baktı, sonra alt dudağını boyamaya devam etti küçük parmağıyla.

Yola çıkıldı. Dieppe yolunda, otomobilin gerisinde, Kontes Kamenskaia'nın yanında düş kuruyordu Bernard; üç yüz yıl öncesinin modasına uygun şekilde yukarı kaldırılmış beyaz me-

melerine, güvercin gibi kuğurmasına bakılırsa gerçekten kontes değildir belki de, diye düşünüyordu. Catherine'le baş başa olduklarını düşlüyordu, her şeyden kaçmış, her şeyden arınmış, İtalya'da ya da Naksos'ta artık kendini tanıyamayacak kadar değiştiği tutkulu bir serüvene sürüklenmiş bir Catherine'in yanında düşünüyordu. Her erkek için aşkı tasarladığı bir yer vardır: Bernard için yirmi beş yılından bu yana bu yer Yunan adalarıydı:

'Naksos'ta,' diye düşündü, 'kız kardeşimin yanında mutluydum. Sevdiğim, yatağımda yatan ve geceleri benden ayrılmayan bir kadınla birlikte orada yaşamak ne büyük bir mutluluk!'

Yarışlarda, Anna Karanina'yı anımsamıştı Bernard, kendisini at süren, atlatan ve sonra attan düşen Voronski'nin yerine koymuştu.

Acaba Catherine de Anna gibi bir çığlık atıp her şeyi belli eder miydi? Kılını oynatmayacak kadar taş yürekli mi olurdu yoksa?

Dönüşte, Claude hoşnut değildi: Elbeuf ödülünde Theocrite'e ganyan oynamış, ama Theocrite, Libellule'ün arkasından 8,50 plase vermişti ancak; kapanış ödülünde 97,50 vermişti ama ne var ki ona oynamamıştı. Beş yarışta dokuz frank veren bir ganyan, pek iç açıcı değildi.

"İş parada değil," diyordu, "ama kaybetmekten nefret ederim, dayanamam."

Taşra topraklarına, atların budala isimlerine müthiş kızıyordu. Yanında oturan kontes onun söylediklerinin tek kelimesini dinlemeksizin Çarskoye-Selo at yarışlarını anlatarak karşılık veriyordu. Hava alabildiğine güzeldi, ısı düşüyordu, Bayan Lyons'un haber verdiği fırtına patlamamıştı. Hızın yaptığı rüzgârın uyuttuğu Catherine'in elini okşuyordu Bernard. Sevmeyi düşündüğü bir kadını uyurken görmekten hoşlanmıyordu: Uyurken, ölüm dışında hiçbir gücün vücudunu ondan ayıramayacağı bir anda, nefret ettiği korkunç bir kadının onun yerini almasından korkuyordu. Catherine'i uyandırdı.

"Niçin uyandırdın beni?"

"Seni yitirmemek için," diye yanıtladı Bernard.

"Ne duygusallık!"

Akşam, küçük salonda konuşmalar sürerken, Catherine ile Bernard dışarıya çıktılar, pencerelerin ışık dikdörtgenlerinin, konuşma uğultularının ötesinde, yan yana, çimenlere uzandılar. Bernard gökyüzüne bakarak anlatıyordu:

"Laforgue ve ben on üç yaşımızdayken, Aldebaran adlı yıldıza büyük bir düşkünlüğümüz vardı. Büyükayı'nın sol yukarısındaki yıldızın Aldebaran olduğunu düşünürdük. Belki de gerçekte değildi, Cassiopeia* ya da Orjon**'du belki, ya da bir başka Yunan, bir başka Arap'tı, ama ne olursa olsun Aldebaran'a karşı dostluk duyuyorduk."

"Evet," diyordu Catherine.

"Catherine," dedi Bernard. "Her şeyi bırak, gidelim buradan, böyle devam edip gidemez. Bu uzlaşmalar giderek aşağılık bir görünüm kazanacaklar. Benim gibi insanlar sadece uzlaşmayla yetinemezler."

"Bırak biraz soluk alayım," dedi Catherine. "Hemen sonuna kadar gidiyorsun! Kararsızlığın zevki nedir, bilmez misin sen? Mutlu değil miyiz böyle?"

"Hayır," dedi Bernard, "seni paylaşarak mutlu olamam, olamayız. Kararsız olmanı istemiyorum, beklemek istemiyorum, seni alıp buradan gitmek istiyorum ben."

Bernard, Catherine'in bluzunun kopçalarını açtı, memelerini öptü; Catherine kurtulup, göğsünü kapattı.

"Sen delisin, Bernard," dedi.

"Allah'a şükür!" dedi, Bernard. "Ve başkaları gibi suçu aya yüklemiyorum ben, biliyorsun, *It is the very error of the moon, She comes more near the earth than she was wont. And make men*

---

* Kraliçe ya da Koltuk takımyıldızı. *-çev.*

** Avcı takımyıldızı. *-çev.*

*mad...** İlk çeyrek, iki gün sonra görünecek, toprağın içinden sanki, tam Besnard'ların karaağaçlarının üzerinden..."

"On beş yaşındasın sanki," dedi Catherine, tıpkı bir ortaokul öğrencisi gibi.

"Catherine," dedi Bernard, "çevremizde çok insan var, anlaşamıyoruz artık. Büyük kayalıklar, büyük sular gerek bize, bir çöl, bir deniz ya da göllü dağlar, sümbül ya da unutmabeni renkli sonsuz karların örttüğü yamaçlar..."

Catherine dizleri üzerinde yükseldi, öpmek için Bernard'ın üzerine eğildi, sonra salona döndüler.

"Niçin dışarıya çıkmıyorsunuz?" diye sordu Catherine. "Korkunç güzel bir gece..."

Hep birlikte dışarıya çıktılar ve yıldızlar karşısında da doğal olarak hep birlikte çığlık attılar; doğayı seven Bayan Plessis, bu güzellik karşısında, içeride oturmanın günah olduğunu söyledi, "Catherine haklı," dedi.

"Eskiden," dedi Bay Rosenthal, "kozmografyam çok kuvvetliydi. Ama şimdi, boynumu kesseniz, Kutupyıldızı nerede söyletemezsiniz..."

---

* Bütün kabahat ayın. Dünyaya gerektiğinden fazla yanaşıyor ve delirtiyor insanları. *-çev.*

XV

Claude, pazartesi günü şafakla Paris'e geri döndü. 2 Eylül'dü; her zamanki gibi güzeldi hava. Henüz yataktan çıkmamış olan Bernard, sabahın sessizliğinde, dönen motorun gürültüsünü, kırların ötelerinde, çiftliklerde doğan günü öterek selamlayan horozları dinliyordu.

'Her şey yeniden başlayacak,' dedi içinden. 'Bir sonuca varamayacağız.'

Aşağıda motor homurdandı: Vites değiştirmeleri fark etti Bernard. Claude uzaklaştı. Bernard tekrar uykuya daldı.

Eğer Bernard, ilk günlerin dalgın sıcaklığını tekrar bulabilseydi, Vikontluk'un tepesinde sadece uykusuz geceler için yaşayabilseydi, bekleyiş nedir, umut nedir bilebilseydi, her şey yeniden başlayabilirdi. Ama o durmadan varlık ve yazgı hakkında kafa patlatıyor. Catherine'i kurtarmaktan ve onu kendi mutluluk anlayışına göre mutlu olmaya zorlamaktan başka bir şey düşünmüyordu. Erkekler hep böyledirler işte: Kendilerine dayatılan mutluluğu kabul eden kadınları pek ender bulurlar. Geleceği düzenlemeye kalksaydı, her şeyi yitirebilirdi Bernard: Aşkı kurtarmak istiyorsan, gözlerini kapatıp kollarını açacaksın ona.

Akşamları, gene Catherine'in odasına gidiyordu: Yatağına uzanmış genç kadın Bernard'ı bekliyor, yeni zevkler yaşayacakları yeni bir gece geçireceklerini düşünüyordu. Bernard odaya girince, yataktan atlıyor, onu kucaklamak için koşuyordu, ama Bernard ona konuşmaları gerektiğini söylüyordu. Catherine içini çekiyor, yatağında diz çöküyor ya da pencereye dirseklerini dayayıp karanlık ve ıslak kırları seyrediyordu.

Bernard, çıplak ayakla odayı enine boyuna dolaşıyor ve Catherine'e, kendisini hoşnutluktan, ölümden kurtarmak istediğini söylüyor; hayatın ona koşullar dayatarak, ona her şekilde egemen olarak kabul edilebileceğini anlatıyordu alçak sesle. Catherine, sonunda, kendisinden ne beklediğini soruyordu ona.

"Kesinlikle hiçbir şey," diyordu. Ve hemen ekliyordu: "Niçin karşı koyuyorsun?"

Catherine tıpkı hayat gibi karşı koyuyordu, direnmeden.

Aslında, dünya hayatına, paraya, önem verilmeye, saygı görmeye delicesine düşkün, kendini zevke adamış bir kadın mıydı yoksa Catherine? Bernard, Catherine'in aptal bir kadın olmasından korkuyordu, insan ahmaklık dışında her şeyin üstesinden gelebilirdi; yoksa kocasını bırakmaya niyetli değil miydi artık, yoksa bir başka erkek kendini sevdi seveli, Claude'un varlığının öcünü aldı alalı, onu artık katlanılır mı buluyordu; yoksa kadınların çoğu gibi, o da, yalan ve gizlilik içinde bir öcün tadını mı çıkarıyordu? Bunları düşünmekten ürküyordu Bernard.

"İstiyorum ki," diyordu, "benden başka bir kimsen, başka bir şeyin olmasın, her şeye yeniden başlayasın. Gidelim buradan, biraz param var, çok yoksulluk çekmeyiz... Hiçbir şey ayıramaz bizi birbirimizden, ne bir çocuk, ne de ödevlerimiz. Özgürsün, tıpkı kısır bir kadın gibi özgürsün, bir yetim kadar özgürsün. Onlara hiçbir şey borçlu değilsin... Birkaç ay aylaklık ve aşktan sonra, yoldaş, suç ortağı oluruz, konuşmadan anlaşabiliriz, sonra geri döneriz. Savaşa, öfkeye yeniden başlarım... Göreceksin, sonunda benim gibi düşüneceksin, bunun insana kıvanç veren bir hayat olduğunu öğreneceksin, birinci ve ikinci hayatından tümüyle kurtulacaksın..."

"Zorlama beni," diyordu Catherine, "baştan çıkarma. Ne yapacağımı bilemiyorum, bırak biraz daha bekleyeyim..."

"Hayır," diyordu Bernard, "tatil yeterince sürdü. Her şeyi bırakmanın zamanı geldi."

On yıl sonra olsaydı, tasarılar yapmazdı Bernard, hiç kuşkusuz onu sabırla ele geçireceğini hissederdi. Ama bir genç insan,

geleceği zorla boyunduruk altına almak, güvenceler, vaatler elde etmek istediği hayatında, kendini boşlukta sanır: Her şeye sahip olmadığı zaman, her şeyi zorlayacak, soyulduğunu sanacak yüreği olan tek varlık o'dur. Daha sonra, yeryüzünde anlaşmalardan, değiş tokuşlardan başka bir şey olmadığını anlayacaktır.

Her şey Bernard'a bağlı görünüyordu; kendisinden esirgenmemesini istediği her şeyi bir gün geri verecekti. Catherine'in hayat boyu bağlanması gerekiyordu. Ağabeyine, ailesine karşı kazandığı zaferin, yeniklerin bilmediği gizli bir zafer değil, tersine, Catherine'i zaferinin göz alıcı, çarpıcı tanığı yapan bir patlama, bir kopuş olmasını dilediğini sözlerine ekleyebilir miydi? Bu gizden henüz pek az kuşkulanıyordu ve sadece şunları söylüyordu:

"Her şeyin uzlaştığı bu öfkesiz dünyanın yanında kalamazsın. Sadece paranın bölünmediği, ama yüreğin bölündüğü bu dünyanın..."

Catherine'in kaçtığını, kendisini sürüklediği her sevişmenin onu cevap vermek zorunluluğundan kurtardığını ve vahşice öpüşlerinin amacının kendisini susturmak olduğunu hissediyordu.

"Hayır," diyordu Bernard.

Bu yeni uykusuz geceler hüzün ve yitik zaman doluydu.

Bernard, bu sırada Laforgue'dan bir mektup aldı, oysa tamamen aklından çıkarmıştı onu. Philippe'in mektubu şöyleydi:

Dostum Rosen,

Bu mektubumun ekinde Fesat'a olan küçük katkımı bulacaksın: Sana Leonardo da Vinci'nin uçan aygıtları kadar karanlık görünecek olan planlar için birkaç daktilo sayfası açıklama da var. Bu teknik arabeskleri anlar dostlarımız. Babamın yönettiği demiryolu atölyelerinde yapılan bir kazanın planları.

İngiltere'den yeni döndüm, altı hafta kaldım orada, göller bölgesini yaya dolaştım; İngiltere ve İngilizler hakkında söylenecek çok şey var, istersen dergiye yazarım bunları.

Aile hayatının hiç mi hiç tadı yok; akşamları, keçe patikler giymiş hizmetçinin hizmet ettiği masada, lambanın altında yemek yemekse çok yavan. Babam politeknikli ve mühendis konumuna giderek daha çok uyuyor, hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyorum: Kabuklarının çatlaması ve onların sardığı insanın ortaya çıkması için hastalanması ya da birdenbire toplumsal bir felakete uğraması gerekiyor hiç kuşkusuz. Şimdilik, dayanılmaz bir kendini beğenmişlik ve mesleki gurur sergiliyor. Bunaltıyor beni bunlar. Akşamlar, makine yapımı, işletmelerin yönetimi ve işçi sınıfının sinsi kusurları üzerine çekilen söylevlerle geçiyor. Konuklardan biri borsada alışveriş, günün uzaması ve borç vadelerinden konuşmaya başladığı zaman, ev sahibesinin her zaman İngilizce olarak "İşten bahsetmeyiniz!" diye haykırdığı senin ailenin insanlarını büyük bir üzüntüye boğardı bu yemekler. Annem, bütün vaktini kendi çevresinden kadınları ziyaret etmekle geçiren, Strasbourg'da bir yüksek memur karısının Hanoi ya da Casablanca'da yaşadığı gibi yaşayan, yerli halkla hiçbir ilişki kurmayan süslü ve havai bir kadın. Sevecenliğinin kabardığı anlar da vardır, bu damarı tuttu mu odama girer, sanki on yaşımdaymışım gibi yatakta yanıma uzanmaya kalkışır; beni yıllar boyu duygulandıran bu davranış, şimdi daha az etkiliyor. Bunların gerçekle uzak yakın hiçbir ilişkisi yok ve hayaletleri tutkuyla sevmek olanaksız; bununla birlikte, babamın bana sevgi ve küçümseme halinde geri gönderdiği bir çeşit acıma duygusu uyandırıyorlar bende.

Tabii tasarılarımızı hiç çıkarmadım aklımdan. Babamın planlarına göre yapıldığını gururla söylediği kazanın –kendisi Avrupa'nın en modern kazanı olduğunu iddia ediyor– bizi ilgilendirebileceğini düşündüm. Babam gibi insanlar övülmeye dayanamazlar; kendisine yeni bulguları görmek istediğimi söylediğim zaman, benim gibi soyut ve havai bir aydının, tekniğin erkek somutluklarıyla ilgilenmesi karşısında şaşırdı. Arınmış casusluk, kronometreli ve hesap kurallı hafiyelik türüyle ilgi-

lenmediğimi kendisine en az on kez açıklamış olmama rağmen, agregasyondan sonra Monsieur de Freminville ya da Monsieur le Chatelier gibi rasyonalizasyon ve Taylorizm konusunda uzman olmam için bir süre beslemiş olduğu umudun, içinde yeniden kabardığını hissettim. Savaştan sonra, yeni Saint-Simoncular* tarafından gözleri boyanmış kapitalizm uşaklarından biri olduğunu söylememe gerek yok babamın, yirminci yüzyılın en büyük adamını sorarsan, ona göre Ford'dur.

Fabrikaya gidip yeni kazanı gördüm; bana uygun göründü. Babam bana makinelerin yerlerini, işleme düzenini, lokomotiflerin tüm onarımının örnek grafiklerini kapsayan ozalitler gösterdi; kılıf ve bağlama kuşağı tüp ve levhalarından uzun uzun söz etti. Her şey daha şimdiden tozlanmış bir klasörün içinde duruyordu. Klasörün anahtarı olmadığını göz önünde tutarak bu kâğıtların gerçekten değerli olup olmadıklarından kuşku duyuyorum, ama küçük de olsa tasarımıza benim de bir katkım olması gerektiğini düşündüm ve babamın bürosunda yalnız kalmak, plan ve grafikleri almak için fabrikaya yaptığım yeni bir ziyaretten yararlandım. Oğulluğa ilişkin tüm değerlere aykırı olan bu davranışım bana tümüyle doğal göründü. İşte sonuçları. Onları sana gönderiyorum. Senden haber var bana. Otladığın Vikontluk'un, Grafenstaden villası ve Strasbourg sokaklarından daha eğlenceli olmadığını düşünüyorum. Senin.

Bu mektubun, üzerinde en küçük bir etki yapmadığını fark ederek şaşırdı Bernard, coşku içinde ortaya attığı ama artık ilgilenmediği bir düşüncenin hâlâ birtakım sonuçları olabileceğini ve özerk bir varlık sürdürebileceğini düşünerek biraz ürperdi. İçinden düşünmesi gerektiğini geçirdi, ama yapılması gereken başka şeyler vardı ve Catherine'in aşkı bütün gençlik komplolarından daha önemliydi. Laforgue'un mektubunu bir kez daha okudu ve onu çocukça buldu: Çünkü bir kadın, kendisini bir-

* Fransız sosyalizminin kurucusu. Claude Henri de Saint Simon'un izinden gidenler. *–çev.*

denbire erkeklik çağına ulaştırmıştı. Laforgue'un kâğıtlarını bir çekmeceye koydu ve onları unutmaya çalıştı. Arkadaşını yanıtlamak zorunda olduğunu ve bu yanıtın bir türlü yazılmadığını ne zaman düşünse bulanık bir sıkıntı duyduğundan olacak, sonunda ona Grandcourt postanesinden bir telgraf çekti:

"Mektubunu aldım. Sağol. Yakında görüşürüz."

Bu telgraf onu kendisiyle barıştırdı; oysa Laforgue, telgrafın ne anlama geldiğini düşünerek kafa patlatıyordu. Rosenthal'in artık aklını başına almak istediğini, dostlarının kendilerine ihanet ettiğine inanabileceklerini kabul ettiğini, bir iç meydan okuma tavrıyla, "Peki sonra? Aşkın doğurduğu kendinden geçme durumundan nice güçler kazanılabileceğini bilemez onlar. Her şeyden vazgeçmeye razıyım, hatta etkilemenin verdiği zevkten bile. Artık bensiz büyüsünler!" diye haykırdığını keşfedemezdi Laforgue.

Bir hafta daha geçti: Claude bir aylığına Vikontluk'a geliyordu, Bay Rosenthal Paris'e dönmek üzere valizlerini hazırlıyordu. Bir hafta sonunda bile patlayayazdığı şeye otuz gün boyunca katlanamayacağını anladı Bernard: Gitmeye ve Catherine'e yatağını seçmesi için bir ay süre tanımaya karar verdi. Catherine'in katlanamayacağını, ona verdiğinden emin olduğu zevkin, kendisine, genç kadın üzerinde, yokluğunun çoğaltacağı bir güç sağlayacağını düşünüyordu: Catherine ona Claude hakkında aşağılayıcı itiraflarda bulunmuştu.

Ne var ki, Catherine'in hayal gücü, vücudunun ise belleği yoktu. Onun, cinsel hazzın çelişkilerini ve doyumlarını birtakım hoş rastlantılar ve kazalar dizisi olarak karşıladığını aklına bile getirmiyordu Bernard: Catherine'e gelince, bunlar olmaksızın yaşayamayacağını hiç mi hiç düşünmüyordu. Aşk konusunda, dinledikleri anda müziğin etkisiyle sarsılan ama melodiyi aklında tutmayan insanlara benzeyen bir kadındı.

XVI

Paris'e, kendisini oyalayacak tek bir arkadaşının bulunmadığı, Mozart Avenüsü'nde babasıyla karşılıklı, ya da bir lokantada tek başına yemek yediği bir Paris'e dönünce, kafasında büyük bir aşk yaratmaya başladı Bernard.

Yeryüzünde hiçbir şey, bu yalnızlık ya da sıla hasreti anlarından, yüreğin bu içe dönüşlerinden daha tehlikeli değildir: Yöntemler buldu Bernard, duygularını, gururunu yorumladı. Ne var ki, Catherine'in yüzünü tümüyle unuttuğunu, onun bir acı gibi inatçı bir yokluktan başka bir şey olmadığını fark etmiyordu: Bu unutuşlar, hiç kimsenin, birkaç bellek dalgası, birkaç anı kırıntısı ve birkaç uykusuz gece çevresinde büyük aşk destanları yaratmasını asla önlemezler. Vikontluk'a tek satır olsun yazmıyordu, Catherine de tıpkı onun gibi susuyordu.

"Yazmayı sevmem... Zaten bilmem..." diyen kadınlardandı o.

Bernard hiç kuşkulanmıyordu. Bu sessiz ayraçların erdemine inanmak ve aşkın, sözcükleri umursamadığını sanmak için insanın yirmi yaşında olması gerekir.

Kendisine yeni bir hayat kurmaya hazırlanıyordu: Bir akşam, babasına, Quartier Latin dolaylarında küçük bir daire arayacağını haber verdi; yakında agregasyon yılı başlayacaktı, önceki yıllarda olduğu gibi Sorbonne, Yüksek Öğretmen Okulu ve Mozart Avenüsü arasında vakit öldürmek istemiyordu çünkü, öte yandan Ulm Sokağı'nda yatılı olması da kesinlikle söz konusu değildi. Bay Rosenthal göz kırptı, hayır demedi, oğluna kuracağı yuva için gerekli olan parayı verdi; Bernard çeki kabul etti.

Observatoire ile rıhtımlar arasındaki kesimde birkaç gün dolaştıktan sonra, Edmond Rostand Alanı'nda bir binanın altıncı katında bir daire buldu; pencerelerden, Luxembourg parkının ağaçlarının yeşil şeritleri görünüyordu; Catherine'i bu evde düşlüyordu; işçiler getirtti bazı onarımlar için, o geri döndüğü zaman evin korkunç boya kokacağını düşündü.

Yaz sonunda havalar kötü gidiyordu; bu yılın eylül ayı, fırtınalar mevsimine dönüşmüştü.

Bernard uzun uzun uyuyordu; her şeyin askıda olduğunu, Catherine'in döneceği ve kendisinin hayatıyla oynayacağı anı beklemekten başka yapılacak bir şey olmadığını düşünerek Paris'te dolaşmaya çıkıyordu akşamları.

Saat altıya doğru, Paris'in kristal yanlarını tümüyle unutacak vakit bulunca, gökyüzünün batısında büyük bakır yapılar yükselmeye başlıyordu; Tuileries'de, Luxembourg parkında güvercinler, merdivenlerden topallayarak iniyorlardı; yürekleri hayvanları insanlar karşısında güçlendirmek için yumuşatılmış, gizli alışkanlıkları olan renksiz erkekler, yaşlı kızlar ve çocuklar, bu iğrenç kuşlara tembel tembel ekmek atıyorlardı; terden yapış yapış insanlar başlarını kaldırıyorlar, yorgunluk ve sabırsızlıkla iç çekiyorlardı. Nihayet akşama doğru fırtına patlıyordu: Çılgın hava akımında açık pencereler çarpıyor, perdeler havalanıyor ve tutsak hayaletler gibi dalgalanıyor, cam çağlayanları şıngırdıyor, karınları toprağa sürünürcesine uçan kırlangıçlar çığlık atarak dönüyorlardı. Kapı sundurmalarının altına sığınmış insanlar köpekler gibi silkinerek pıhtılaşmış gökyüzüne, aceleci yağmur oklarına bakıyorlardı: Herkes, büyük göksel olaylar karşısında insanı saran gülmek, konuşmak, haykırmak arzusu hissediyordu. Sonra boğuntu geçiyor ve pırıl pırıl bir gökyüzü yeniden ortaya çıkıyordu.

Ama gökyüzü öylesine büyük öfke birikimiyle doluydu ki, karşı konulmaz gecenin derinliklerinde yeni bulutlar toplanı-

yordu; bütün kentte uykuya dalmış olanlar, ilk uykularından sıçrayarak uyanıyorlardı. Ağaçların tek bir yaprağı bile kımıldamıyordu. Gece yarısından sonra, sokaklar boyunca, kapı eşiklerinin önünde bacaklarını açmış, ağızları balıklar gibi aralanmış insanlar görülüyordu. Kanalların yukarısında, şalupalar üzerinde gemiciler güvertelere uzanıp uyuyorlardı.

Paris'te sabırsızlıktan bunalan Bernard'ın tüm direnci kırılmak üzereydi. Her şeyi bırakıp Blangy trenine binebilirdi: Catherine birkaç saat uzaklıktaydı, ama o kendini olduğu yere çivileyen zorunluluklara saygılıydı, bu yüzden yerinden kımıldamadı.

Catherine nihayet Paris'e döndü, hem de beklediğinden çok daha erken; Vikontluk'ta canı sıkılan Claude, yaz tatilini kısa kesip geri kalan on beş gününü kışın Davos'ta geçirmeye karar vermişti. Mozart ve Villiers avenülerinde sandık ve valizler açıldı. Bernard, Catherine'e telefon edip, kendisini, ilkin aile ocağından başka bir yerde görmek istediğini bildirdi; ertesi gün için saat on birde, Carrousel Zafer Anıtı'nın önünde randevu verdi.

Kadınların bu mevsim sonunda giydikleri şapka ve giysileri sevmeyen Bernard, Carrousel'in korkulukları boyunca yürürken, Catherine'in belki de saçlarını ezen bir şapka ve kendisini utançtan öldürecek bir giysi giyebileceğini içinden geçiriyordu: Önemsiz bir şey bu buluşmayı engelleyebilirdi. Gelip geçen kadınlara uzaktan bakıyor ve her birinde Catherine'den bir parça bulduğunu düşünüyordu. Sonunda Catherine göründü: Carrousel'in Palais-Royal tarafından geliyordu, pembe-siyah Çin ipeğinden bir giysi giymişti, şapkasını elinde tutuyordu. Giysisi bacaklarının diri ve parlak yanını ortaya çıkaran bir hareketle yukarıdan aşağıya doğru iniyordu: Bernard, onun her zamankinden daha gönül çelici, inanılmayacak kadar göz kamaştırıcı olduğunu düşündü; yeniden ortaya çıkışı sanki bir çeşit mucize, zamana, uzaklıklara ve hayatın acımasız çarklarına karşı bir tut-

kuymuşçasına ona doğru yürüdü. Kendi hayatını hemen onunla birlikte düzenlemek üzerine yaptığı tüm hesapları, umutları ve tasarıları unutulmuştu: Bütün insanlar gibi, sadece uzun bekleyişler için yaşamamakla, yeryüzünde doğal ve saf yürekli bir yaşam sürdürmemekle delilik ettiğini düşündü.

'Artık hiçbir şey istemiyorum,' dedi kendi kendine. 'Her şey Catherine'in çıplak eline dokunduğum anda belli olacak. Eldivenlerini çıkarıyor, adımlarını hızlandırıyor, gülümsüyor; böylesine bir mutluluk tatmadım ben...'

Yeryüzünde hiç kimse, hiçbir şey beklemeyen, her şeyi gözden çıkardıkları için artık bir gelecekleri olmayan insanlar kadar; bir savaş, bir ölüm öncesi sevişen insanlar kadar mutlu olamaz: Bernard ilk kez böyle bir şey hissediyordu.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Catherine. "Bütün günüm senin."

Sonbaharın ilk günüydü, hava alabildiğine güzeldi, ayın son parçaları kentin üzerinde yükselirken, ancak akşamları yaşamakla mutlu olunan, Paris'ten kaçmak istenecek bir hava. Catherine, Trianon'a* gitmek istediğini söyledi. Louvre yakınlarında tramvaya bindiler ve öğle yemeğini Versailles'da, şatonun demir parmaklıklarına doğru yükselen taş tepenin eteğinde yediler. Daha sonra, parkta büyük taş yapıların, heykellerin ve su birikintilerinin derinliklerinde yiten ağaçlı yollarda, son sonbahar gülleriyle kaplı, zamanın kemirdiği duvarlar boyunca yürüdükten sonra, Trianon'un arkasında, yüksek ıssız otların arasında, açıklardan, Saint-Cry ve Saint-Nom ovalarından gelen meltem kalıntılarının tembel tembel yatırdığı bir soğuk kadife ve yaban dikeni dünyasının üzerine uzandılar.

Bernard birden Catherine'e:

"Benim sonbahar gülüm," dedi.

Catherine dirsekleri üzerinde yükseldi ve gülmeye başladı:

---

* Versailles parkında bulunan iki sarayın adı: Büyük ve Küçük Trianon. *-çev.*

"Senden duyduğum ilk sevgili cümlesi bu," dedi. "Ne olduğunu kavrıyor musun?"

Bernard, dayanılmaz bir konuşmaya girişmenin ahmaklık olacağını düşünerek öptü onu, eksiksiz mutluluğu devam ediyordu. Saatler sonra, ayağa kalktıkları zaman iki adamın uzaktan kendilerine baktığını gördüler, biri bisikletine yaslanmıştı: Bernard ve Catherine,

"Ne yazık ki sonuna kadar gitmediler!" diye bağırdıklarını duydular.

Catherine kızardı; bu mutluluk ve yarı zevk saatlerinden sonra biraz titreyen Bernard, ona,

"On bin kişi olsun isterdim, kocaman bir pazar kalabalığı," dedi.

"Korkunç tedbirsiziz," diye karşılık verdi Catherine.

Bu mutluluk ancak bir gün sürdü. Bernard, mutlak fetih tutkularına yine teslim oldu. Mobilyalarını ve yüreğini hazırlayacak zaman bulmuştu, Catherine hile kumkuması bir âşıkla karşı karşıyaydı.

Kendi kişiliği üzerinde çokça çalışmış olan Bernard, eylül fırtınaları sırasında savunmasızlık ve özgürlük oyununu sergilemeyi denedi ve pek az kadının direnebileceği "savaşçının eğlence-kadını" konusunu işledi.

"Bana acıması, iş ve bunaltıdan ezildiğime, kendini devrimlerin acımasız yazgısına adamış, savaş alanında genç bir ölü adayı olduğuma inanması gerek," diyordu. "Hatta savaş yarın çıkabilir."

Gücü tükenmiş gibi görünmeye karar vermişti. Catherine'e,

"Sen benim güçsüzlüğümsün," diyordu.

Bir kılık değiştirmeden başka bir şey olmayan bir katılığa teslim olmuş durumda bunu söylerken, kendini içten sanıyordu. Ama doğaldı o. Yeryüzünde içtenlikten daha yapay bir şey bu-

lunmadığını; doğanın aslında, bitki ve böceklerin öykünme ve sonsuz yalanlar evreni olduğunu hiç mi hiç fark etmiyordu; bütün olası yüzler arasında, yalnızca, sonunda Catherine'i sonsuza dek zincire vurmayı ve onu skandala ikna etmeyi başarabilecek kendi imgesini arıyordu.

Ama bu alabildiğine kaygan olan kadının üzerinden her şey kayıp gidiyordu, birçok kadını bağımlı kılan, şu, bir hayat için kendisinin gerekli olduğu, sevdiği erkeği kurtarması gerektiği düşüncesi bile.

"Nasıl da kötümsersin," diyordu, Bernard'ın saçlarını okşayarak.

"Kötümser değilim," diye karşılık veriyordu Bernard. "Yalnızca her şeyin mutluluğumuzu tehdit ettiğine inanıyorum. Kıvanç, dünyanın en trajik olgusudur, her zaman insanın bastırdığı mutsuzluktan doğar."

Catherine, onun söylemesini beklediği şeyi hiçbir zaman söylemiyordu:

"Ölmeni istemiyorum, seni kötülüklerden kurtaracağım, seni korumak için yanında olacağım."

Hiçbir şey Catherine'i sonsuza dek bağlayamazdı, hiçbir büyük rol tutamazdı onu: Sürekli bir duraksamaydı o, tatlı bir kaçıştı. Her şey başarısızlığa uğramıştı.

Bernard, kimi zaman, onun kendisine, dönüşeceği kimliğe güvenip güvenmediğini, kadınlar için gerekli olan gurur ve övünç kanıtlarını kendi kişiliğinde hiçbir zaman bulamamaktan korkup korkmadığını düşünüyordu; bir gün bu konuyu açtı ona:

"Tam bir kadınsın, Catherine," dedi. "Bütün kadınlar gibi yaşlı, tedbirli ve korkunç. Erkekleri umutlarına göre değil, ancak başarılarına göre değerlendirirsiniz... Henüz her şeyini bilmediğim büyük bir gelecek için yaşadığımı nasıl anlamıyorsun?"

"Ağlamanın eşiğinde, 'büyüdüğüm zaman neler yapabileceğimi göreceksiniz,' diyen çocuklar gibisin tıpkı," diye cevap ver-

di. "Ama ben ne yaşlıyım, ne de tedbirliyim, seni olduğun gibi seviyorum..."

İşin kötü yanı şu ki, Catherine bunların hiçbirini asla düşünmemişti, Bernard'ın kendisine söylediği şeylerden tek bir sözcük bile anlamıyordu. Verdiği yanıtları ona söyleten şey, genç kadınlara özgü o uzlaşmacı iyilikten başka bir şey değildi: Bernard bir sağırla konuşuyordu, Catherine'in, hani derler ya, tam Claude'a göre olduğundan hiç kuşkulanmıyordu.

XVII

"Ona kalk borusu çalmanın zamanı geldi," dedi komiserlerden biri.

"İtiraz edecek hali mi var," diye yanıtladı müfettiş, "bizden daha geç uyuyacak."

Polisler gülmeye başladılar.

Savcılığın 5 Temmuz tarihli iddianamesi gereği, o günden bu yana aradıkları adamı nihayet tutuklayacaklarından ve ekim ayının sonuna yaklaşılmasına rağmen hâlâ yaz havası sürdüğünden olacak, keyifleri yerindeydi. Seine vadisinin üzerindeki, don ve kışa özgü kırmızımsı gün doğuşlarını haber veren sisler olmasa, bu bir yaz günü sayılabilirdi, ama her üç-dört yılda bir rastlanan ölümün iş başı etmediği, ağaçların bir fırtına ya da bir don gecesinde tüm yüklerini yitirinceye kadar yapraklarını korudukları bir yıl yaşanıyordu.

Paris'ten gelmiş olan sivil polislerle Saint-Germain jandarmaları, uyuyan eve bakıyorlardı. Polis müdürlüğü arabalarının şoförleri yerlerinden inmemişlerdi. Soruşturma Müdürü vaktin geldiğini söyledi ve demir kapıya doğru yürüdü: Zili çaldı. Çevrelerinde sınırsız bir sessizlik egemen olduğu, bütün gürültüler nehrin üzerindeki sis yığınları tarafından emildiği için, zil sesi pek az duyuldu. Müdür kapıyı itti, salkım çiçeği yapraklarından ince bir yağmur indi başına; komiserler onu izliyorlardı. Birinci katta bir pencere açıldı. Régnier aşağıya eğildi ve parmaklarını saçlarından geçirdi.

"Polis," dedi Müdür.

"Hayır," dedi Régnier.

Kapı açıldı. Müdür ve komiserler gözden kayboldular.

Müfettişler ve jandarmalar hep eve bakıyor, içerideki kargaşayı gözlerinin önüne getirmeye çalışıyorlardı.

"Çıngar çıkmayacak galiba," dedi müfettişlerden biri.

"Politik tutuklamalar," dedi bir arkadaşı, "her zaman kolay değildir, ama adamını yakaladın mıydı, yumuşak davranacaksın."

Beklemeleri gerekiyordu. Belki yirmi beş dakika ya da yarım saat. Polisler sigara içip çevrelerine bakıyorlardı, uzaktan Le Vésinet, Bezons, Sannois, Rueil ve Nanterre görünüyordu. Hava aydınlanıyor, sis kalkıyordu.

"İçeride iş uzun sürdü," dedi bir jandarma.

"Bayımız banyo yapıyordur," diye cevap verdi bir müfettiş. "Ya da ihzar müzekkeresini ezberliyordur."

Sonunda evin kapısı açıldı; arkasında Müdür, ilkin tutuklu göründü, sonra iki komiser. Kapıdan bahçe kapısına kadar parke bir yol vardı. Çimento harçlı yolun üzerinde ilerlemeye başladılar; Müdür, tutuklunun arkasında yürüyordu, ama onun arkasında yürümeyi onuruna yediremeyerek adımlarını hızlandırıp sardunyaların arasına daldı. Tutuklu, Müdür'ün yanında çok uzun duruyordu. Derken, Régnier, sundurmanın merdivenlerini üçer üçer indi: Pijamasının üzerine bir pardösü giymiş, Rosenthal'in ziyarete geldiği gün karısından istediği İskoç battaniyesini omuzlarına atmıştı. Arabaların yanına kadar geldi, tutuklunun koluna yapıştı.

"Bu tutuklamayı asla bağışlamayacağım," dedi.

"Ama senin bir suçun yok ki bunda, zavallı dostum," diye cevap verdi öteki. "Sonunda ölüm yok ya." Sonra kahkahayla gülmeye başladı.

"Çıkınız," dedi bir komiser.

Bir müfettiş, tutuklanan adamın valiziyle birlikte evden çıktı, getirip arabada Müdür'ün ayak ucuna bıraktı. Arabalar Saint-Germain yönünde yola çıktılar.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu tutuklu. "Tabii mesleki gizlilik bozulmuyorsa."

"Önce Versailles'a, Savcılık'a, sonra Paris'e, Santé Sokağı'nda* ikâmete."

"Hoş bir gezinti olacak bugün," dedi tutuklu. "Kırları sever misiniz?"

"Hayır," dedi polis.

"Beni tutuklamanıza sebep olan komploya inanıyor musunuz?" diye sordu Régnier'nin konuğu.

"İnanmasaydım burada olmazdım," dedi Müdür.

"Beni şaşırtıyorsunuz," diye cevap verdi tutuklu. Bahçe kapısının önünde, yolun üzerinde, acemice el sallayan küçük bir adamdı artık Régnier.

Müdür oldukça memnundu kendinden, savcılığın sorgu yargıçlığına gönderdiği 5 Temmuz iddianamesinde yüz yirmi iki isim, 18 Ekim tarihli ek iddianamede otuz iki isim bulunduğunu düşünüyordu. Vaillant-Couturier**'in 14 Eylül'de Voulangis'de, Monmousseau***'nun ertesi gün Clichy Alanı 15. numarada tutuklanmasından sonra, şimdi yanında hafif hafif soluk alışını duyduğu, devletin dış güvenliğine karşı komplo hazırlamakla suçlanan, Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi Carré kalmıştı dışarıda. Carré içini çekti.

"Yeterince erken kalkmıyoruz sabahları," dedi.

Arabalar Saint Germain ormanında gözden kayboldular.

Carré, François Régnier'nin evine yerleşeli daha bir ay olmamıştı, bir sabah elinde valiziyle gelmiş, Régnier'ye kendisini isteyip istemediğini sormuştu; Régnier kalmasını söylemişti. Bu kadar çabuk bir cevap, erkekler arasındaki ilişkileri bilmeyenleri

---

* Paris'te hapishanenin bulunduğu sokak. *-çev.*

** Paul Vaillant-Couturier: Yazar, gazeteci, politikacı. Fransız Komünist Partisi'nin kurucularından. *-çev.*

*** Gaston Monmousseau: Sendikacı, politikacı, Fransız Komünist Partisi yöneticilerinden. *-çev.*

şaşırtabilir. Erkekleri birbirine bağlayan bağların en güçlüsü savaşta oluşur: Réginer, Carré'ye:

"20 Ekim 1917 günü Perthes-les-Hurlus önünü hatırlıyor musun?" diye sorabilirdi.

Carré "hatırladığını" söylerdi. Régnier'ye partili arkadaşlarından daha az yakındı –parti bağlılılıkları, ölüm ve kan bağlılıklarından daha güçlüdür–, ama birlikte savaşılmış bir insandan, savaşın kendisine tanıklık ettiği birinden istenebilecek bir şeyi Régnier'den isteyebileceğini biliyordu.

Carré, temmuz tutuklamalarından ve yeraltının güç ama heyecan verici dünyasına girmesinden bu yana, Fransa'da dolaşıp durmuştu. Parti'nin, Paris bölgesine dönmesini istediği sırada, Marsilya'nın bir sokağındaki bir vitrinde Somme yoldaşının son kitabını görünce, Régnier'yi rastlantıyla düşünmüştü. 1918'den bu yana, ya yedi, ya sekiz kez görüşmüş olan Carré ile Régnier, konuşa konuşa birbirlerini yeniden tanıyor gibiydiler: Konuşacak konuları olan insanlardı onlar.

Komünizm, Carré için eylemine verdiği biçim değildi sadece, kendi varlığına ve hayata ilişkin bilinçti de; Régnier ile rastlaşması, yüreğinin vuruşlarından daha fazla tartışma konusu yapmayı aklına bile getirmediği, son derece karmaşık kişisel değerleri dile getirmek olanağı sağladı ona. Bir politika ile bir yazgının bu eşzamanlılığı, onu umutsuzluğa düşüren, tarih ile insan arasındaki bu hiçbir zaman ulaşılmayan düzen, Régnier'yi altüst ediyordu: Sorular soruyordu.

Carré günlük çalışmasını bitirince, bahçede elma ağaçlarının altında konuşuyorlardı. O zaman, Carré yatışmış oluyordu, sigara içiyor, bir süre önce bıraktığı, aralarında ak tellerin göründüğü sakalını çekiştirerek konuşuyordu.

Régnier soruyordu:

"Anlamıyorum, geldiğin dünya bana biraz nüfuz edilmezmiş gibi görünüyor. Anlatsana."

"Kolay değil," diye cevap veriyordu Carré. "Her şeyi okuduğunu düşünen senin gibi insanlar, komünizmde bir düşünceler

sisteminden başka bir şey görmezler; diğer sistemler içinde bir sistem. Sanki etiketlenmiş kutular vardır, sosyalizm kutusu, faşizm kutusu, komünizm kutusu... bunlar arasında, ilgi, estetik, incelik ve mantıksal zorunluluk ölçüleriyle bir seçim yaparsınız. Komünizm hem bir politikadır, hem de bir yaşama biçimidir. Kendisine karşı olmadığımız halde, Kilise bizi bundan dolayı yargılıyor, bu yüzden bizden korkuyor; kendisi gibi, komünizmin de eksiksiz bir zafer için çalıştığını biliyor. Hiçbir doktrin, Marksizmden daha az çoğulcu değildir."

"Ya sen?" diye soruyordu Régnier. "Genel düşünceler bana hiçbir şey demezler. Tours Kongresi'nden beri komünistim ben, bunun bir yığın nedeni var, ama 'kiminle birlikte yaşayabilirim?' sorusuna cevap vermekten daha önemlisi yok. Komünistlerle birlikte yaşayabilirim ben. Sosyalistlerle birlikte yaşayamam. Sosyalistler toplanırlar, politikadan, seçimlerden konuşurlar, hepsi bu kadar. Bunlar, onların solunumlarını, özel hayatlarını, kişisel bağlılıklarını, ölüm ve geleceğe ilişkin düşüncelerini düzenlemez. Vatandaştır onlar, insan değildirler. İster beceriksizce olsun, ister el yordamıyla, ister düşe kalka olsun, bir komünistin eksiksiz bir insan, tam bir insan olmak tutkusu vardır... Hayatımın en güzel dönemi, belki de taşrada militanlık yaptığım, bölüm sekreterliği yaptığım dönemdi. Her şeyi yapmak gerekiyordu, doğan, tekrar doğan bir ülkeydi; bölge komitesi, Balzac'ın romanındaki köy doktoru gibi çalışıyordu. Hatta daha ciddi. Bir komünistin hiçbir şeyi yoktur. Ama var olmak ve yapmak ister..."

"Bir türlü anlamıyorum," diyordu Régnier, "nasıl oluyor da senin gibi biri, bir aydın kişi, kökeni eleştirilebilecek biri, düşüncelere kadar uzanabilen bir disiplin kabul edebiliyor. Ben hiçbir zaman bu engeli aşamadım."

"İflah olmaz liberal," diyordu Carré, "insana sadık değildir. Her şeyi aynı plana koyuyorsunuz. Gururdan kendinizi yitirmişsiniz, kendinize ve hatta aşklarınıza karşı özgür olmak hakkını istiyorsunuz. Her katılma size bir sınırlama gibi geliyor. Sizi

bağlayan şeyden kurtulmak özgürlüğüne sahip olduğunuzu göstermek için, hemen kararınızdan caymak istiyorsunuz. Yaptığınız işten gurur duyuyorsunuz, birer Goethe'ci kesiliyorsunuz: 'Her zaman inkâr eden bir Ruh'um ben...' Sadece yadsımada büyüklük arayan, sadece olumsuzlamanın onursuzlaştıramadığı düşünceyle yaşamayı ne zaman bırakacağız? Benim için büyüklük ancak olumlamada vardır... Herhangi bir gün, herhangi bir gece kendi kendime 'parti yanılıyor, doğru değerlendirmiyor' demiş olabilirim. Bunu yüksek sesle de söylemişimdir. Yanıldığım, belki de haklı olduğum cevabını almışımdır. Peki, eleştirme özgürlüğü adına kendi varlığıma karşı çıkacak mıyım? Sadakat, her zaman, bir bozuşma, bir politik yön değiştirme pahasına kazanılan zaferden daha önemli görünmüştür bana. Günlük küçük gerçeklerle yaşamıyoruz biz, gücümüzü başka insanlarla olan temel ilişkilerden alıyoruz..."

Böyle uzun uzun konuşuyorlardı: On beş gün sonra, Régnier'nin gözünün önünde, içine girmesi imkânsız, katı ve imrendirici bir evren belirmeye başladı.

Carré'nin tutuklanmasından kısa bir süre sonra, Régnier, Rosenthal'e kendisini görmek istediğini yazdı, nisan başındaki ziyaretçilerden birini ilgilendiren önemli bir sorun söz konusuydu. Kısa bir süre önce Catherine'e tekrar kavuşmuş olan ve onunla cebelleşen Rosenthal, Régnier'nin mektubunu okurken sabırsızlanıyordu: Altı ay önce kendisini tutkuyla bağlamış olan şeylere birdenbire dönüş, onu en önemli şeyden uzaklaştıracakmış gibi görünüyordu. Bununla birlikte, çok korktuğu pişmanlıklara kendini hazırlamaksızın kurtulmanın söz konusu olmadığını düşündü: Vikontluk'ta kaldığı sürece iyice ihmal ettiği ve bir süre önce Paris'e geri döndüğünü bildiren Laforgue'a haber verdi, görevin ve dostluğun gereklerini böylece yerine getirmiş oluyor, yani bir taşla iki kuş vuruyordu.

Onları Maisons-Lafitte'e götüren elektrikli trende, Laforgue, "Hatırlıyor musun," diye sordu, "Mesnil-le-Roi çıkartmamızı? Yedi ay oluyor. Bana öyle geliyor ki, Simon serüveni ve bizim pederin kazanı dışında, fesat konusunda önemli bir ilerleme gösteremedik..."

"Korkunç zaman kaybediyoruz," diye cevap verdi Bernard. "Üç aylık tatil her şeyin canına okudu, kolları tekrar sıvamamız gerek. Hatta belki de, senin dediğin gibi, fesat ilkesini de gözden geçirmeliyiz... Bereket versin dergi yılda dokuz sayı çıkıyor..."

"Fesat konusuna gelince," diye konuştu Laforgue, "hiç olmazsa ilk şeyleri gidecekleri yere göndermişsindir?"

"Rica ederim," dedi Rosenthal.

"İyi," dedi Laforgue.

François Régnier, Carré'nin gelişinin, kalışının ve tutuklanmasının kısa bir özetini yaptı, bu olay altüst etmişti onu: Evinin dokunulmaz bir sığınak olmasını isterdi.

Nisan ayında olduğu gibi ocakta yine ateş yanıyordu; ova, Vésinet taraflarında külrengine bürünmüştü. Laforgue kendi kendine,

'Korkunç,' diyordu. 'Yedi aydır bir adım ileri gitmemişiz. Her şey hâlâ uykuda. Hiçbir şey olmamış.'

Catherine'den başkasını düşünemeyen Rosenthal, yemek salonuna, yıllardır unutulmuş bir dekor, eski bir hayatın kalıntıları olarak bakıyordu. Her şey ona tuhaf görünüyordu, kendisini çok daha az tozlu, yeni bir evrenin, bir kristal dünyanın çocuğu gibi hissediyordu.

François Régnier, sadece kendisine saklamaması gereken bir kuşkuyu onlara da açıklayacağını söyledi, çünkü olay sadece kendisini ilgilendirmiyordu, ilgilendirse de sadece bir sığınağın hakarete uğramış sahibi olarak ilgilendiriyordu. Yasal olmayan durumunun zorunlu kıldığı tüm tedbirleri almış olan Carré'yi, evde kaldığı süre içinde, Serge Pluvinage'ın garip ziyaretine ka-

dar –Carré'nin tutuklanmasından birkaç gün önce olmuştu–, kendisinden ve karısı Simone'dan –tabii ondan kuşkulanmak olanaksızdı– başka kimsenin görmediğini söyledi.

"Dostunuz Pluvinage'ın bir öğleden sonra geldiğini gördüm. Yapılması için kesinlikle bir sebep göremediğim, belki de sizin yaşınızdaki insanları peşinden sürükleyen açıklanmaz ve romantik bir duygunun etkisiyle yapılan bu ziyaretten hiçbir sonuç çıkarmazdım, ama Pluvinage'ın o tuhaf tavrı olmasaydı çıkarmazdım, sizin o yağmurkuşu* ve Alfred Jarry'nin maymunu arkadaşınız, adından daha büyük gariplikler yaptı. Arkadaşınız hakkında, yüzüne bakarak, erdemin dış belirtilerine göre karar verdiğim için, bir romancının tutarsız görüşü gibi kabul edebilirsiniz bu kuşkuyu, ciddi bulmayabilirsiniz; ama gerçekte, her türlü etkiden uzak biri için, arkadaşınızın, sizden daha az tutkulu dostlarda hemen güvensizlik duygusu uyandıran bir yalancı tanık, ikili ajan suratı var... Bana bir şeyler söyleyeceğini sandım, bir elyazması teslim etmesini ya da bazı sırlarını açmasını bekledim, ama bunların hiçbiri olmadı. Bir süre sonra, Carré odasından indi. Arkadaşınız onu görünce 'bu Carré!' diye bağırdı. Tanınmak Carré'yi çok ürküttü. On dakika sonra, bir yığın anlaşılmaz şey geveleyerek gitti Pluvinage... Böyle düşünüyorum ben... Rica ederim iyi dinleyin beni, belki gerçekte böyle bir şey olmamış olabilir, Pluvinage yiğit, temiz yürekli biridir, ama bu epeyce karanlık genç adamın ziyaretiyle, dostum Carré'nin beni çok üzen tutuklanması arasında tuhaf bir rastlantı var... Belki bir gevezelik, bir tedbirsizlik söz konusudur, çünkü bir insanın böylesine bir ihbarda bulunabileceğini kolay kolay kabul etmem... Beni saf bulacaksınız, ama muhbirlerin sayısının canilerden daha az olduğunu düşünürüm... Ama bu ziyaretten başka kuşku uyandıracak bir olay, bir olasılık yok... Polislerin kendilerine olan şaşmaz güvenleri, insanda karşısındakini tokatlama isteği uyandıran, kesin zafer kazanmışlara özgü mütevazı tavır-

* Pluvinage'ın adına gönderme yapılıyor. *–çev.*

ları, bir muhbirden ayrıntılı bilgi aldıklarını gösteriyordu... Size söylemek istediklerim bu kadar... Böyle şeylere benden daha çok alışmış olmalısınız: Sizin yerinizde olsaydım bir gizli araştırma yapardım..."

Rosenthal ve Laforgue, Paris'e döndüklerinden bu yana Pluvinage'ı görmediklerini düşündüler, ama durumda gizli bir taraf yoktu, çünkü tatil bitmemişti henüz, onların Sorbonne açılmadan, Ulm Sokağı'nda dersler başlamadan Paris'e döndüklerini bilmek zorunda değildi Serge. Bununla birlikte, Régnier'nin kuşkusunun kendilerine doğal görünmesi şaşırttı onları.

"Dikkatli olalım," dedi Bernard. "Pluvinage'a karşı, kafası, bize karşı gösterdiği belli belirsiz kölece davranışı, dalkavuk ve yarı resmî tutumu dışında, şimdiye kadar hiçbir kanıtımız olmadı..."

"Serge'in bir parti üyesi olduğunu da unutmamak gerekir," dedi Laforgue... "Mayıs ayında üye oldu... Hatırlarsın, aramızda en az emin ve en çok kararsız görünen birinin eşiği ilk geçen olması hepimizi şaşırtmıştı... Sonra, bizden önce bağlanma ve sıçrama cesaretini göstermiş birinden kuşkulanmayı doğru bulmuyorum ben..."

O yaşta hiçbir şey şaşırtmaz insanı: Bir insanın kişiliği hakkında en korkunç suçlamalar doğal görünür. Hayata ilişkin tiyatrovari bir düşünceyi doğrulayan canavarlara bir yakınlık duyulur, gösterişsiz varlıklar tekdüze ve yapay görünür. Nihayet bu kuşkular Bernard ve Philippe'e yargıç gibi konuşmak ve kendilerini lekesiz bulmak olanağı da sağlıyordu: Bernard, üç gün boyunca, Catherine'i bu sayede unuttu.

Pluvinage'ı, Laforgue'un bir sessiz koridorlar, salonlar, yatakhaneler çölü içinde yaşadığı Yüksek Öğretmen Okulu'na çağırdılar. Buluşma günü, Pluvinage'ı beklerken, ondan söz ediyorlardı.

"Bununla birlikte korkunç bir şey olurdu," diyordu Laforgue.

"Mektubu biraz sert yazdık gibi geliyor," dedi Bernard. "Eğer bir şey varsa, uyarılmış olacak."

Kapı açıldı. Pluvinage bir kedi gibi içeriye girdi. Rosenthal'le Laforgue hemen sustular, içeriye girmeden önce, kapı aralığından kendilerini dinleyip dinlemediğini düşündüler. Garip bir olay, konuya hemen girme cesareti verdi onlara: Pluvinage girer girmez birden geri dönmüş ve kapıyı sürgülemişti. Pluvinage kapıyı kapadığını inkâr etti, ama hiç kuşkusuz yalan söylemiyordu. Davranışının farkına varmamıştı.

"Peki," dedi Laforgue. "Garip ve başarısız bir eylem! Seni izleyen oldu mu?"

Konuşma kötü gidiyordu: Yoksa havalardan mı söz edeceklerdi böyle? Rosenthal karar verdi, hoyratlığın erdemlerine inanıyordu.

"Lafı gevelemeyelim," dedi. "Ne ben, ne de Laforgue, tatilden, yağmurdan ya da Alman fenomenolojisinden söz etmek için buraya çağırdık seni. Konu şu: KP Merkez Komitesi militanı Carré'nin Mesnil-le-Roi'da, Régnier'nin evinde tutuklandığından haberin var mı?"

Rataud Sokağı'nın ağaçlarının siyah tepelerinin sallandığı pencereye doğru baktı Pluvinage ve Vaillant-Couturier ve Monmousseau'nun tutuklanmalarından kısa bir süre sonra gazetelerden öğrendiğini söyledi.

"Güzel," dedi Rosenthal. "Tutuklanmadan kısa bir süre önce kendisine garip bir ziyaret yaptığını söyleyen Régnier, polis baskınının sorumluluğunu sana yüklüyor, bilerek ya da bilmeyerek Carré'yi ele vermenden kuşkulanıyor. Ne dersin buna?"

Serge ilkin hiçbir şey söylemedi, gidip pencereye dirseklerini dayadı. Yağmur oluğunda bir güvercin yürüyordu. Serge nihayet ağır ağır konuştu:

"Ve siz de bu pis herifin kuşkusunu haklı buldunuz, değil mi?"

"Bu konuda hiçbir kararımız yok," dedi Laforgue. "Görüyorsun ki sana soruyoruz."

"Beni yıllardır tanıdığınızı, nasıl yaşadığımı bildiğinizi, parti üyesi olduğumu düşünmediniz mi? Büyük Yazar'ın yüzüne karşı gülmediniz mi?"

Rosenthal, en küçük kuşkuları sonuna kadar araştırmak gerektiğini, hiçbir arkadaşlığın Devrim'in üstünde olamayacağını, Carriéres'e yapılan ziyaretle tutuklanma arasında en azından birkaç soru sorulmasını zorunlu kılan bir rastlantı ilişkisi bulunduğunu söyledi. Dilinin ucuna Stuart Mill'in ilkeleri geldi, ama hatırlamanın yerinde olmadığını, ahlakçıların her zaman var olduğunu, kendisinin de bir ahlakçı gibi alçaklığa devam ettiğini düşündü ve "ferisi*" sözcüğünü kullandı, bu sözcük Rosenthal ile Laforgue'a öylesine bayağı geldi ki, az kalsın badanalanmış mezarları** alaya alacaklardı. Serge'i daha da sıkıştırdılar, bu tutumları onu iyice sinirlendirmekten başka bir işe yaramadı. Serge onlara, belirgin bir sağduyuyla bakınca hakkında hiçbir olumsuz kanıt bulunmadığını, bu durumda "hayır" demekten başka bir şey yapamayacağını ve kuşkularını kuşkuyla karşıladığını söyledi; isterlerse şerefi üzerine yemin edebileceğini, ama bir şeref sözünün basit bir inkârdan daha etkin kanıt olamayacağını ve üstelik kendisine güvenmemekte kararlı göründüklerini söyledi.

"Gene de bilmek gerekir!" diye haykırdı Rosenthal.

"Hiçbir şansımız yok," dedi Laforgue. "Pluvinage'ın hakkı var. İnanırız ya da inanmayız, ama elimizde ahlaki doğrulardan başka bir şey yok."

Pluvinage, buluşmaya geldiği zaman kapattığı sürgüyü açtıktan sonra, kapıyı çarparak çıkıp gitti.

Rosenthal ile Laforgue birkaç gün geri dönmesini beklediler: Ne ortalıkta göründü, ne de herhangi bir hayat belirtisi verdi.

---

* Erdemli geçinen, dürüstlük taslayan. *-çev.*

** "Vay başınıza, yazıcılar ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Çünkü siz badanalı kabirlere benzersiniz ki, dışarıdan güzel görünürler, fakat içten ölü kemikleri ve her türlü murdarlıkla doludur." [İncil, Matta, 23: 27]

Günler geçtikçe, Rosenthal ile Laforgue, tüm kuşkuları doğrulayan anıları toparlıyorlardı. Suçlama somutlanıyor, gittikçe kesinlik kazanıyordu: Devam eden bu yokluk, bu sessizlik, onları yavaş yavaş doğruluyordu. Ellerinde gerçek bir kanıt olmaksızın, güçlü duygusal tahminlere dayanarak ne yapmaları gerektiğini düşünmeye başladılar: Partiye başvurmaya bir türlü karar veremiyorlardı.

"Neye benzeyeceğiz?" diye soruyordu Laforgue. "Tanımadığın insanların evine gidip, 'Biliyor musunuz, sizin oğlunuz bir hırsızdır, bir dolandırıcıdır,' denilmez."

Bununla birlikte, Régnier'nin konuşmalarını, kendi kuşkularını, Pluvinage'ın inkâr edişini anlatarak parti sekreterliğine yazmaya karar verdiler. Mektubu tamamlayınca, ağırbaşlı ve dürüst buldular, birdenbire vicdanları rahatladı: Yeryüzünde hiçbir şey, yargılama zorunluluğundan daha ağır değildir, sonunda bu yükü hafifletmişlerdi.

"Düşünce," dedi bir gün Rosenthal, "Pluvinage'ın görüngüsel, fenomenal kişiliğini düşündüğümüz için bu ihbar bize garip gelmişti, ama bununla birlikte, onun anlaşılabilir kişiliği hakkında hiç kuşkusuz söylenecek çok şey vardır. Çift değil miydi?"

Laforgue bu sirk gösterisinden hoşlanmadı:

"Kantçılığı bırak şimdi, rica ederim," dedi arkadaşına. "Belki de alçakça davrandık..."

XVIII

Kimse Bernard'ın yüzüne doğrudan bakmaya cesaret edemiyordu.

'Aile kurulu başarısızlığa uğradı,' diye geçirdi içinden. 'Korkuyorlar benden. Hâlâ beni kapı dışarı mı edecekler, yoksa katlanacaklar mı, onu düşünüyorlar. Ben etoburların dişlerine oldukça sert geleceğim galiba.'

Bernard onlara baktı, hepsi bir yargıç pozu takınmıştı: Bayan Rosenthal, üzerinde mektuplarını yazdığı, gelirlerin ve mutfak masraflarının kontrolünü yaptığı oymalı küçük masanın önünde, XV. Louis üslubu bir koltuğa oturmuş, elleri dizlerinde hareketsiz duruyordu; piyanonun gerisinde duran Bay Rosenthal'in belden yukarısını büyük bir lamba aydınlatıyordu. Claude, annesinin gerisinde, elleri koltuğun arkalığında bir şövalye adayı gibi duruyordu. Bütün lambaların yakılmasını gerektirecek bir dram kokusu vardı havada; sanki bir elektrik arızası varmış gibi büyük salon yarı karanlığa bürünmüştü, çalışma odasından tek bir lamba getirilmişti. Kalorifer radyatörlerinin hırıldadığı bu evcil yarı karanlığın içinde, açık mavi bir elbise giymiş Catherine, bir gençlik, bir yaz sürgünü gibi oturuyordu, ensesini kanepenin yivli ağacına yaslamıştı; ayak ayak üstüne atmıştı, çorapları parlıyordu, sigara içiyordu.

Bernard böylesine bir zafer duygusunu hiçbir zaman hissetmemişti. Bir gün önce, Edmond Rostand Alanı'ndaki, henüz görmediği dairede bir "mülk sahibi gezisi yapmak" isteyen Claude, kardeşinin dairesine gelmişti. Bernard'ın odasına girdiğinde, bir saat kadar önce uyumuş olan Catherine uykudan uyanıyordu.

Claude sararmış, tek bir kelime söylememiş, kaçarcasına uzaklaşmıştı. Daha sonra Catherine de ayağa fırlamış ve on dakika sonra evden kaçmıştı. Dün öğleden sonra beşten bu yana, yirmi dört saattir Bernard yalnız başına bekliyordu.

'Hele şükür,' diye düşünüyordu, 'ikiyüzlülük dönemi sona erdi. Şimdi dram yaşıyorlar, içinden çıkmaları gerek bunun...'

Annesi telefon etmiş, soğuk bir sesle eve gelmesini söylemişti: "Baban, ağabeyin ve ben, seninle konuşacağız."

İlk büyük oyununu oynuyordu Bernard. Catherine kumarda sürülen pey durumundaydı ve onunla birlikte, çocukluğu, geleceği, aşkı, umudu.

Aşk başarılarının hemen hemen bir ayaklanma başarısıyla birbirine karıştırıldığı bir kuşaktandı Bernard: Elde edilen bütün kadınlar, çıkarılan bütün skandallar, burjuvaziye karşı kazanılan zaferler gibiydi; 1930 yılıydı. Bernard, aşkın bir başkaldırı eylemi olduğuna inanmıştı, aşkın bir suç ortaklığı, bir dostluk ya da bir aylaklık olduğundan kuşkusu yoktu.

Catherine hiç kımıldamıyordu. Belki düş görüyor, belki sıkıntı ve sabırsızlıktan titriyordu, belki de sadece bu törenin sona ermesini bekliyordu.

'Tüm gücü canının sıkılmasında,' diye düşündü Bernard. 'Hatta bana karşı da. Beni bırakacak mı? Düşmandan yana geçecek mi? Dün çekip gittiği zaman sakın seçimini yapmış olmasın?'

Hep savaşmayı düşünüyordu: Bir savaşçı her zaman özgür olmalıdır. Yirmi yıldır belki de ilk kez hiç kin duymaksızın ağabeyine baktı; onun karşısında hissettiği sıkıntı, o tuhaf boğuntu yok olmuştu artık. Ailesinden skandal yoluyla kurtulmuştu, sonunda onları kendisiyle birlikte yalansız dünyaya, Habil ile Kabil'in, Eteokles ile Polyneikes'in,* Thebai'ye karşı yedi karde-

* Kral Oidipus'un oğulları. Oidipus Thebai'den kovulunca, iki kardeş, aralarında bir anlaşma yaparlar: Her yıl biri kral olacaktır. Sıra Polyneikes'e gelince, Eteokles, yönetimi ona vermeye razı olmaz. Çıkan savaş sırasında, teke tek çarpışmada birbirlerini öldürürler. Eteokles, Thebai'de törenle gömülür, oysa Polyneikes mezardan yoksun bırakılır. *–çev.*

şin* kaba dünyasına, trajedi dünyasına girmek zorunda bırakmıştı. Ezilmişti Claude, görünüşü bunu doğruluyordu: Her şey yıkılıyordu, aile geleneği, ağabeylik, ablalık, kardeş sevgisi; 'beklenmedik olan'ın Rosenthal düzenine girmiş olması, onu aklından ve gözlerinden kuşkuya düşürüyordu.

'Kim konuşmaya cesaret edecek?' diye düşünüyordu Bernard. 'Benim başlamamı bekliyorlarsa, aldanırlar... Hiç kuşkusuz annem konuşacak, büyük olayların kadını.'

Bernard oturdu. Sessizlik gittikçe dayanılmaz oluyordu. Yemek salonundan zaman zaman bardak sesi geliyordu: Hizmetçi sofrayı hazırlıyordu. Evde ölü olsa bile yemek yemek gerekir. Bayan Rosenthal yavaşça konuştu:

"Bernard..."

'Haydi,' dedi kendi kendine Bernard, 'biliyordum...'

"Bernard, hiç şüphesiz, bildiğimizi biliyorsun. Claude bize her şeyi anlattı. Catherine itiraf etti. Onun önünde seninle konuşmak istedik."

Bernard, hâlâ kımıldamadan duran ve artık sigara içmeyen Catherine'e baktı. Sigarasının dumanı dimdik yükseliyor, Bayan Rosenthal'in sesinin uzak dalgasıyla titriyordu.

"Seni azarlamanın lüzumsuz olduğu kanaatindeyim," dedi Bayan Rosenthal.

"Evet, gereksiz," diye cevap verdi Bernard.

"Sus," dedi Bayan Rosenthal. "Sen bir canavarsın. Korkutuyorsun beni. Rica ederim bize meydan okuma."

"Kuşkusuz," dedi Bernard.

Bayan Rosenthal hıçkırarak ağlamaya başladı. Oğlunun üzerindeki tüm etkisini yitirdiğini hissederek bozguna uğradı. Konuşabildiği zaman içini çekti:

---

* **Thebai'ye Karşı Yediler.** Aiskhykos'un tragedyası. Polyneikes, Tydeus, Adrastos, bilici Amphiaros, Kapaneus, Hippomedon ve Parthenopaios, Thebai'ye karşı savaşmak üzere birleştiler. *-çev.*

"Bizi görünce, davranışındaki korkunçluğu anlayacağını tahmin ediyordum... İyi bir davranış, bir pişmanlık belirtisi bekliyordum. Artık senden beklenecek bir şey yok, benim zavallı yavrum..."

"Ne beklemek?" diye soran Bernard, Catherine'e bir kez daha baktı, yüzünde bir gülümseme gölgesinin silindiğini gördü, 'onları hâlâ benim gözümle görüyor!' diye düşündü. "Nasıl iyi bir hareket? Claude'un dizlerine mi kapanayım? Beni hiçbir zaman bağışlamayacağını düşündüğüm için, yumuşamayı, ahlak derslerini, ortaklaşa gözyaşı dökmeyi de gerekli görmüyorum... Üstelik hiçbir şeyden pişman değilim..."

"Alçak!" diye haykırdı Claude, ileriye doğru bir hareket yaptı, annesinin koltuğunun arkasını sıktı.

"Claude," dedi Bayan Rosenthal.

Artık dayanamayan Bay Rosenthal, birdenbire salondan çıktı ve kapıyı hızla çarptı, karısı omuz silkti.

"Öyleyse birbirimize söyleyecek çok az şeyimiz var," dedi Bayan Rosenthal. "Hiç kimse bu dramımız hakkında bir şey bilmemeli. Catherine kocasıyla kalacak..."

Bayan Rosenthal, başını eğen Catherine'den yana baktı. Bernard bunun olanaksız olduğunu, herkesin çıldırdığını ve aile mahkemesinin iğrenç olduğunu düşündü.

"Sen de kendi köşende yaşayacaksın," diye konuşmasını sürdürdü annesi, "tıpkı başladığın gibi. Baban sana aylığını verecek. İstersen eğer, canın istediği zaman buraya gelebilirsin, bizim çocuğumuzsun. Ağabeyin ve karısıyla karşılaşmaman için gerekeni yapacağım. Açık bir bozuşma söz konusu olmayacak: Skandala göz yumamam. Daha sonrasını, göreceğiz..."

"Zaman hiçbir şeyi halletmez," dedi Bernard. "Tasarılar yapmayalım. Hepsi bu kadar mı?"

Hepsi bu kadar mı? Hâlâ bekliyordu. Kimse bağırmıyordu? Kimse üzerine atılmıyordu, neden? Claude, "alçak!" diye bağır-

dığında bir ara umuda kapılmıştı. Sona ermişti, susuyorlardı, öfkeleniyorlardı, darbenin şiddetini azaltmaya çalışıyorlardı.

'Ayaklarına kapanacağımı ya da ağlayacağımı mı sanıyorlardı? Bir budalaya benziyorum, hiçbir şey olmuyor. Trajedi yok. Gözü yaşlı komedi de yok. Neredeyse bir burjuva dramı, kötü Diderot cinsinden...'

Ayağa kalktı Bernard ve salonun gerisinde oturan Catherine'e doğru yürüdü. Catherine'in bitirinceye kadar içtiği sigara, kül tablasında hâlâ tütüyordu. Karar anıydı. Catherine onun geldiğini gördü, gövdesini dikleştirdi, parmaklarını birbirine geçirdi. Bayan Rosenthal ayağa kalktı. Claude soluğunu tutuyordu.

"Gidelim Catherine," dedi Bernard. "Gel mantonu giy..."

Catherine gözlerini kaldırdı ve Bernard'a baktı.

"Gidin buradan," dedi.

"Defol," dedi Bayan Rosenthal.

Herkes kımıldamaya başladı. Catherine bacağını indirdi, parmaklarını açtı, kendini koltuğun arkalığına bıraktı, gözlerini kapadı. Claude annesini kucakladı, Bernard çıktı.

XIX

Günler geçiyordu: Mozart Avenüsü'ne geri dönmüyordu Bernard, hiç kuşkusuz, diye düşünüyordu, en güç dönemin atlatıldığını, tutukların geçmesinden sonra hayatın tekrar başlayacağını söylüyorlardır kendi kendilerine. Ona karşı tedbirler alınıyordu: Catherine'i göremiyor, onunla konuşamıyordu. Oda hizmetçilerinin kaçamak bakışlarının duvarlarıyla karşılaşıyordu: Catherine hiçbir zaman evde olmuyordu. Bir mektubun yırtılacağını ya da unutulacağını, kendisine onun sesinin, öfkesinin, yürek coşkunluğunun, varlığının ve vücudunun gerekli olduğunu düşünerek, büyük bir sonuç beklemeksizin, ona mektuplar, boşu boşuna pusulalar yazdı. Bağışlanmasının koşullarına nasıl oluyor da ürkütücü bir yumuşaklıkla boyun eğiyordu? Ucuz atlattığını mı düşünüyordu yoksa?

Bernard, Claude'un Edmond Rostand Alanı'ndaki odaya girmesine izin verdiği dakikadan itibaren koca bir makinenin çalışmaya başladığını ve hareket kolunu durdurmaya çabalamanın boşuna olduğunu hissediyordu, artık dönüşünü durduramazdı.

Bir aile nasıl da güçlü ve sarsılmazdır! Bir vücut gibi rahattır, pek az kımıldayan, tehlike anına kadar hayal içinde soluk alan bir organ gibidir, ama bir granit kıvrımının dibindeki denizlalesi gibi gizlerle, gizli yanıtlarla, biyolojik bir hız ve öfkeyle doludur; bir yengeç, bir karides, akan bir deniz hayvanının üzerine kapanmayı beklerken güvercin boğazı dokungaçlarını başıboş bırakan bir çiçek gibi rahat, gayretsiz ve bilinçsizdir...

Bernard, nihayet kasım ayında bir mektup aldı Catherine'den. Kendisine artık yazmaması, karşılaşma çareleri aramaması için yalvarıyordu.

"Sizi artık görmek istemediğimi anlayınız lütfen," diye yazıyordu. "Benim zavallı Bernard'ım, sizin meydan okumalarınıza, kasırga aşkınıza göre yaratılmış değilim ben: Başka kadınlara benzeyen bir kadından çok fazla şey istiyorsunuz.

"Korkunç bir insansınız, bir kadının tüm varlığını istiyorsunuz, ama hiçbir şeye sahip olamayacaksınız. Haftalar boyu beni kendiniz, kendim, anneniz, kocam hakkında yanılttınız, kör ettiniz beni, ama artık bitti, uyandım uykumdan, her şeyi olduğu gibi, aydınlık görüyorum. Hepsi mükemmel insanlar: Claude'un özsaygısı olabileceğini nasıl tahmin edebilirdim?

"Korkunç gururunuz sizi mahvediyor, ötekilerden daha değerli değilsiniz, biraz değişiksiniz o kadar. Bu dramatik olay oldu, çünkü olmasını siz istediniz: Kocama sizin haber verip vermediğinizi, onu yattığım odaya bile bile sizin getirip getirmediğinizi düşündüm, hâlâ düşünüyorum bunu... Size nasıl karşı koyamadım, bu yaz, beni sevdiğinizi sandığınız sırada, sizin için ailenizden bir öç alma aracından başka bir şey olmadığımı nasıl anlamadım, bilmiyorum. Bu skandal içinde nasıl da rahat soluk alıyorsunuz! Oysa ben boğuluyorum. Bir nekahet dönemi geçirdiğimi hissediyorum...

"Belki bir gün tekrar görüşeceğiz. Her şey unutulur. Beni unutun ve kendinizi düşünün."

Bernard, öfkeyle Catherine'in ötekilerin yanında yer aldığını, düzen partisiyle anlaştığını düşündü. Geri çekilme ve unutma nasıl da büyük bir güçtür!

'Ben,' diye düşünüyordu, 'hiç unutmadım onun vücudunu... 'Ve bir vücuttan daha gerçek başka bir şey yoktur.'

Umutsuzluğa boyun eğmek, bitmiş şeylerin bittiğini kabul etmek çok zordur. Aşkın da hayatı vardır, hayat gibi o da devam

eder: Bu gökten inen mektup bir tür bağ oluyordu, Catherine'in vedası, sessizliği kadar yıkıcı değildi; belki hiçbir şeyi unutmamıştı, belki de sadece tembel, korkak ve aldatılmıştı. Bernard'ın, Catherine'in yalan söylediğine inanması gerekiyordu: Yalanların üstesinden gelebilirdi, ama unutmanın üstesinden gelmesi olanaksızdı, insan hastalıkları yenebilir, ama ölüme karşı eli kolu bağlıdır. Mozart Avenüsü'nü, Villiers Avenüsü'nü, dokunaklı büyük sahneleri, coşkulu cümleleri, bir iyilik ve acı komedisini, Catherine'in gözyaşlarını, annesinin açık kollarını, büyüklük büyüsü içinde aşağılanmasında boğulan ağabeyini gözünün önüne getiriyordu: Catherine'ini kandıramadıkları düşüncesi ona alçakça bir oyun oynayarak, bir umut ve bir kez daha Villiers Avenüsü'ne koşup Catherine'e, "Hatırlıyor musun?" demek cesaretini verdi. Bir süre kendini çok güçlü ve onu kurtarabilirmiş gibi hissetti.

Oda hizmetçisi, Bernard'a, Hanım'ın evde olmadığını ve ne zaman döneceğini bilmediğini söyledi: Catherine'in odasından ışık sızdığını gören Bernard'a bu yalan onur kırıcı geldi; uzaklaştı oradan. Jouffroy Sokağı'nda postaneye girdi, Catherine'e bir mektup yazdı, ona inanmıyordu, mektubunun en acılı, en sert sözcüklerini ona kendileri zorla yazdırmışlardı, böyle diyordu mektubunda.

"Senden," diyordu, "bir mektup bekliyorum, ama yarasaların odanın duvarına çarptığı, çığlıklarını bastırdığım Grandcourt gecelerimizde yaşadığımız havayı yansıtan, Trianon'u, Eu ormanındaki sabahlarımızı yansıtan bir mektup. Onların korkunç yaşamından kopmayı göze alamayacak mısın? Yazma bana, beklemeye cesaretim yok. Mantıklı, iffetli olmayı bir yana bırak, Paris'in sınırlarını aş, yüreğinle konuş benimle, telefon et bana. Bu akşam evde telefonunu bekliyorum. Ya da seni. Her şey mümkün henüz. Hatta umutsuzluğun sınırlarında yeniden doğabilen mutluluk bile. Aşkın öfkesinin neler yapabileceğini bilemezsin..."

XX

Bernard, Medicis Alanı*'na döndü. Saat beşti; eylül ayında olduğu gibi, yeryüzünde beklemekten başka yapacak bir şey yoktu: Son çağrısını yapmıştı, bir telefon sesi umudu, ya da ölümcül görünen Catherine'in birdenbire içeriye girmesinden başka hiçbir şey savunamazdı onu.

Saat on bir, ne Catherine gelmiş, ne de telefon çalmıştı; Villiers Avenüsü'ndeki daireye telefon etti; oda hizmetçisi, Hanım'ın gelip tekrar çıktığını, kuşkusuz Bey'in annesine akşam yemeğine gittiğini söyledi. Mozart Avenüsü'ndeki eve telefon edip oda hizmetçisine kendini Adrien Plessis olarak tanıttı, Bayan Claude Rosenthal'le konuşmak istediğini söyledi. Catherine telefona geldi:

"Mektubumu aldın mı?" diye sordu Bernard.

"Yine mi siz?" diye haykırdı Catherine. "Evet, aldım mektubunuzu."

"Cevabın ne?"

"Hiçbir şey," dedi Catherine, "size söyleyecek bir şeyim yok."

Catherine telefonu kapattı.

Bernard, Mozart Avenüsü'ndeki evi, Catherine küçük salonda telefondayken kesilen konuşmayı, Catherine'in salona dönüşünü gözünün önüne getirdi. Bayan Rosenthal, büyük günlere özgü sesiyle gelinine,

"O bedbaht çocuktu, değil mi?" diye sormuş olmalıydı.

---

* Edmond-Rostand alanı ile bağlantısı var. *-çev.*

Onlar için Bernard, kendisine karşı katı yürekli olunması gereken, hatta Catherine, Rosenthal ahlakının gerektirdiği gibi acımasız davransa bile tehlikeli olan "şu mutsuz çocuk"tu hiç kuşkusuz.

'Teslim olacağıma kesinlikle inanıyorlar,' diye düşündü. 'Bağışlanma dileyeceğimi sanıyorlar.'

Bir Rosenthal, sonsuza dek suçlu, sonsuza dek soyuna düşman kalamaz. Kendi yanlışlarını, başarısızlıklarını, zayıflıklarını açıklamak için, içgüdünün kör becerisiyle uydurdukları özürleri niçin onun için de harekete geçirmesinler sanki? Örümcekler gibi uslu ve titiz tavırlarıyla, yaşam ilişkilerinin tekrar başlaması hazırlığındaydılar uzaktan uzağa. Her şeyin, sonunda, Rosenthal düzenine boyun eğeceğini, üç ay, altı ay sonra, bunalım yatışınca, çile sona erince, onun, harika oğulların, sadakatsiz kardeşlerin, avunmuş âşıkların, bağışlanmış suçluların alçakgönüllü bakışıyla geri döneceğini, Claude'un, yani bu yüce gönüllü ağabeyin, Catherine'in, yani bu yolunu şaşırmış kızcağızın yanında aile fotoğrafları galerisinde yerini almaya ses çıkarmayacağını, eski fırtınaların halesini ölmeden atlatılan hastalıkların mutluluğu gibi başında taşıyarak yatışmış romantik genç rolü yapacağını, babası ve sonuna kadar iyilik ve sabır göstermiş olan Claude'la briç oynayacağını bildiklerinden, Bernard için harika çocuk masalını daha şimdiden uygulamaya başlamış olmalıydılar.

Bu çökmeyen duvarlar karşısında, öfkeden çok umutsuzluktan başkaldırıyordu Bernard, Catherine'in yitişine mi yoksa ailesinin zaferine mi isyan edeceğini bilemiyordu artık. Uzun süre yenik, yoksun, bağışlanmış, düşmanın elinden alınmış, ama aslında düşmanın onun elinden kaptığı, artık saçlarına, çıplak sırtına, dizlerine dokunamayacağı, ailelerin gönül alıcı bakışları ortasında, hiç kuşkusuz genç annelerin sevecen saygınlığına yücelmiş yürüyüşünü görmek zorunda kalacağı Catherine'siz yaşamak ona utandırıcı ve olanaksız görünüyordu. 'Hiç kuşkusuz,' diye düşünüyordu Bernard, 'aile içi barışmalar ve yarala-

rın iyileşmesi bir gebelikle sonuçlanır her zaman. Bu budala ona çoktan bir çocuk peydahlatmış olmalı...'

Evden çıktı Bernard. Geç olmuştu. Luxembourg parkı çoktan kapanmıştı, demir parmaklıklarının gerisinde, gizlerle dolu bir gece yaşamına bırakılmıştı. Quartier Latin'de bir yığın kahve ve bara girdi çıktı, iyi cins içkiler içti, durmadan. Kendisiyle dans etmek isteyen sokak orospularıyla konuştu. Parası tükenince eve döndü, iyice sarhoş olduğunu hissediyordu, gidip banyoya kustu. Odasına dönerken, bir masa lambası devirdi, ampul, yırtılan kâğıt sesiyle patladı. Bu serüvenin artık yettiğini, Catherine'in Claude'dan öcünü aldığını, artık ömür boyu ona bağlı kalacağını düşünerek Catherine'in mektuplarını, resimlerini yaktı.

'Gerçekten başlıyor mu trajedi?' diye düşündü Bernard. 'Yendiler beni...'

Tutkunun saflığının, mitlerin, toplumun ve yazgının büyük gücüyle çarptığına inanıyor. Ama şu anda, Catherine için duyduğunu sandığı tutku, düşündüğü kadar saf değil; içinde kıskançlık, öfke, eski çocukluk duyguları var; gücü ve saflığı yetersiz. Yanında onu uyandıracak, yeri doldurulmayacak bir kadın yattığını söyleyecek kimse yok: Karşılaştırma yapacak olanağı yok, onun yaşında birinin bilinmezlerle yaşayabileceğini, her şeyi Catherine üzerine oynamakla delilik ettiğini, kendi kendine tekrarlayacak güçten yoksun. Körleşmiş gibiydi, aşkı artık kendisini ayakta tutan inada indirgemişti. Yeryüzünde, ölüme karşı tek bir koruyucusu, tek bir dayanağı bulunduğu uydurmasını yaparak yanılmış olduğunu hiçbir zaman itiraf etmeyecek. Aşırı bir öfkeye kaptırmış kendini, ama bu öfkeden bir öç olanağı, ailesini yaralayacak hiçbir girişim, Catherine'e kavuşmak için hiçbir olanak sağlaması mümkün değil. Umutsuzluğu, gururun güçsüzlüğü olarak görüyor. Gerekiyorsa, her türlü paylaşmaya razı olarak, Catherine'i tekrar elde edebileceğini aklının ucuna bile getirmiyor. Tabii, Catherine'i sandığından daha az sevmesinden ileri geliyor bu.

Bernard, sarhoşluğun verdiği sendeleyen gösterişle, ölümü seçmek dışında trajedinin tüm kapılarının kendisine kapalı olduğunu düşünüyor.

'Ölüm, onlar'a karşı, eylemlerimden hiçbirinin gerçekleşmediğinin doğrulanması olacak. Ölümümün özgürlüğüne, bu tek eylemime varıncaya kadar her şeyi onlar için feda edecek miyim?.. Kendimi öldürmem şaşkına çevirecek onları... Her şeyi yitirdim ama hiç olmazsa kendi varlığımın sonuna kadar gitmiş olacağım. Mademki aşk yitirildi, hiç değilse trajediyi kurtaralım!'

Herhangi bir insanın, ölümün kendisi için olağanüstü bir önemi olmadığını kabul edeceği ve korkunun bile onu ölüme karşı koruyamayacağı anlardan birini yaşıyordu. Bu korkunç çözümün, onlar için eşsiz bir sonuç olacağından hiç kuşkusu yoktu. Kendisinin artık yaşamadığını, sonsuza dek erişilmez olduğunu öğrendikleri zaman, nasıl da unutacaklar!

Gecenin sonuna doğru, öfkenin, bitkinliğin ve alkolün etkisiyle yaptığı bazı girişimlerden sonra, midesi bulanarak, bir tür beyaz ezmeye benzeyen gardenal yuttu, haftalardır ilk kez soluk aldı, mutluluğa benzer bir rahatlama duydu. Gardenal her şeyi siler, –tıpkı buzlu bir rüzgâr gibi– acıyı, öfkeyi, uykusuzluğu, surları, mesafeleri, sevilen ve artık bir daha görülmeyecek kadınları alıp götürür. Bernard sonunda kayıtsızlık nasılmış öğrendi, tıpkı geceleyin ağır bir dalış gibi: Sonunda düşünme yetisine kavuştu, aşkta, yani bu gülme, cinsellik, paylaşılan gizler, geçmiş ve umut ortaklığında, bu izinli zinaya benzeyen beraberlikte, bu çocukluk ve kandan gelen bağ kadar güçlü bağda başarısızlığa uğradığını geçirdi içinden, Potamia bahçelerini, Marie-Anne'ı, Trianon'da geçen günü, mutluluğun somutlandığı anları bulanık bir şekilde anımsadı. Yaşadığı fırtına ve ardından gelen durgunluk, birdenbire korkunç saçma göründü ona. Catherine'i artık sevmiyordu bile ve çalınmış bir ölümle ölecekti. Ne çılgınlık! Ne olursa olsun yaşamak gerekirdi!

Ayağa kalkmak istedi Bernard, koşmak, zehirden kurtulmak istedi, ama ayağa kalkmayı, diz çözmeyi beceremedi, yataktan kayarak indi neredeyse, banyonun kapısına kadar sürüdü ve orada uykunun yapışkan kuyusuna gömüldü.

Sabahleyin, hizmetçi kadın her günkü gibi odaya girdi; yarısı odanın halısı, yarısı banyonun siyah-beyaz taş döşemesi üzerine uzanmış Bernard'ı görünce çığlığı bastı; ona dokundu, parmaklarının altında ölümün iğrenç soğukluğunu duydu.

Öğleden sonra, Catherine, Bernard'ın ölüsünü görmeye geldi. Oda kasımpatıları ve glayöllerle dolmuştu; her şey ölüm düzenine uygun biçimde yerleştirilmişti: Çenesine kadar örtülmüştü Bernard'ın vücudu, dizleri, ayak uçları, beyaz örtünün altında belli oluyordu. Oğlunun başucuna oturmuştu Bayan Rosenthal, ağlamıyordu artık: Hiç kimse canavar değildir, saatlerce hıçkıra hıçkıra ağlamıştı kadın. Gelininin içeriye girişini sessizce izledi. Siyah bir tayyör giymişti Catherine, yatağa kadar ilerledi, uzun uzun baktı ölü vücuda, dayanılmaz bir süre, en küçük bir hareket yapmadı; çok şey vadeden genç bir kadındı, ya da kendine hâkim olması özel bir çaba gerektirmiyordu belki de. İçini çekti sonunda, çevresine baktı ve sanki bu iç çekiş, bu bakış, duran bir şeyleri harekete geçiren işaretlerdi, Bayan Rosenthal ayağa kalktı, gidip gelinini kucakladı: Her şey tümüyle bağışlanmıştı. Ölüm uzaklaşınca, canlılar kendi aralarında uzlaşırlar. Bayan Rosenthal, bu sırada, hayatının son altı ayında ikinci beklenmedik olayla karşılaştı: Kucaklanmasına ses çıkarmayan Catherine, kayınvalidesini şiddetle geri itti ve hıçkırarak ağlamaya başladı.

Catherine gidince, Bayan Rosenthal eski yerine geçti ve gelinini usundan çıkardı. Telefonlar işlemeye başlamıştı, tanıdıklar geliyorlar ve anneyi teselli ediyorlardı. Claude, annesinin yanına geldi, onunla birlikte bekledi: Kardeşinin alnından öptü. Erkekler gibi ağlayan Bay Rosenthal'i Mozart Avenüsü'ne geri göndermek gerekti.

Bernard'ın ölümünden iki gün sonra, haberi *Temps*'de okumuş olan Laforgue geldi. Bayan Rosenthal hâlâ oradaydı. Ölü vücuda bakınca, arkadaşını güçlükle tanıdı Laforgue: Hiçbir ölü, ayrışma ile hayatı birbirinden ayıran dönem süresince, yerini tuttuğu canlıya benzemez. Bu sarı renkli maskta, balmumu kulakların altındaki kan rengi boyunda her şey yabancıydı Bernard'a, hiçbir şey ona benzemiyordu: Laforgue sadece kaşları tanıdı, çiğnenmiş kâğıttan yapılan Çin masklarına takılan doğal saçlar gibiydi tıpkı. Ölülerin çoğunda olduğu gibi, Bernard'da da cesetlerin sertleşmesinin oluşturduğu soğuk durgunluk vardı. İnsanlar, hiç kuşkusuz, Bayan Rosenthal'i yüreklendirmek için, oğlunun ölümde bile çok güzel olduğunu, uyurmuş gibi göründüğünü söylüyorlardı, ama gerçekte yalandı bu, bütün ölüler korkunçtur, tesellinin yalanlarını yutacak cinsten değildi Laforgue, öfkeden boğuluyor gibiydi: Şaşkına dönmüştü. Boğazının düğümlendiğini hissetti, gözleri yaşla doldu, bununla biraz yatışır gibi oldu. Kendisinin sandığından az dayanıklı olduğunu gören hangi genç insan solumaz? Bu yumuşama ona Rosenthal'in annesini selamlamak gücünü verdi: Anne elini vermedi, ayağa kalktı ve yaman bir sır verircesine alçak bir sesle,

"Eserinizle gurur duyabilirsiniz, arkadaşlarınız ve siz!" dedi.

Laforgue'un içeriye girdiğini görünce, Bayan Rosenthal'in usunda bir şeyler kıvılcımlanmış, Rosenthal'lerin onurunu kesinlikle kurtaracak aile yorumunu bulmuştu birden bire; Devrim tutkusunu, Catherine'in baştan çıkışını ve ölümü açıklayan aile yorumunu: Bernard bir hastalıktan, dışarıdan gelen bir tohumdan öldüğüne, Rosenthal'ler kendilerini öldüren zehirleri kendilerinin yapmadıklarını bildiklerine göre, bu etki masalı, bu kötü arkadaş yakıştırması Mozart Avenüsü'ndeki evin trajik folklorunda yeni yeni kaynaklar bulacaktı. Laforgue, Bayan Rosenthal'in gösterişli yasına baktı ve hemen hemen her şeyi anladığını düşündü; kuru at çenesine benzeyen bu uzun, kederli surata vurmak istedi, ama gene de nazik bir insandı:

"Rica ederim hanımefendi," demekle yetindi.

Cenaze töreni sabahı geldi. Pére-Lachaise mezarlığının yukarılarında, Komün Askerleri Duvarı'nın üst yanındaydı. Gambetta Alanı'ndaki kapıdan giren Laforgue, Bloyé ve başka arkadaşları, nemli rüzgârın altında, bir mezarın gerisinde bekliyorlardı. Cenaze alayı nihayet ağaçlı yolun dönemecinde belirdi. Lahit odasının önünden geçildi; siyah elbisesinde lekeler bulunan bir piskopos onlara gümüş bir kürek, içinde toprak ve çakıl bulunan bir tas uzattı; hiçbiri almadı, tören toprağının altında kaybolmaya başlayan bakır kaplamalı tabuta eğilip baktılar, Philippe sonuncu olarak geçti ve tabutun üzerine kırmızı çiçeklerden yapılmış saldırgan bir demet bıraktı. Sonra kimseye selam vermeksizin, aile tarafına horlayıcı bakışlar fırlatarak gittiler: Bernard'ın babası ellerini sıkarak ağlıyordu, hıçkırıklardan omuzları sarsılıyordu; Bayan Rosenthal ile Claude, öfkeli bir bakışla gençlerin bakışlarına karşılık verdiler. Bloyé, dişlerinin arasından, törenin tam bir dramatik gösteri olduğunu, ölümün bundan hiçbir zaman kurtulamadığını söyledi. Catherine yoktu. Bayan Rosenthal, gelininin belki de her şeye rağmen Bernard'ı sevmiş olabileceğini geçiriyordu aklından. Laforgue ve arkadaşları, Komün Askerleri Duvarı'nın önünde iki dakika düş kurduktan sonra, yıkılmış mezarlar, Restorasyon döneminin aşınmış heykelleri boyunca yürüyerek, mezarlığın kapısına doğru indiler.

Cenaze töreninden iki gün sonra, Philippe Laforgue'dan bir mektup aldı Bay Rosenthal:

"Arkadaşlığın kimseye herhangi bir hak vermediğini bilmemize ve ret sebebiniz ne olursa olsun boyun eğmeye hazır olmamıza rağmen," diye yazıyordu, "arkadaşımız Bernard Rosenthal'in bitirdiği yazıları, hazırladığı notları, bıraktığı kâğıtlar arasında aramamız için izninizi istemeye karar verdik."

"Ona gösterilecek en büyük saygının, bu yazıların kendi eliyle kurduğu ve sonuna kadar desteklediği dergide yayınlanması olacağı kanısındayız."

"Oğlunuzun yazılarını incelememize ve yayınlamamıza izin verdiğiniz takdirde bize unutulmaz bir iyilikte bulunmuş olacaksınız."

Aradan birkaç gün geçti. Laforgue, Bloyé'ye:

"Göreceksin kabul etmeyecekler," diyordu. "Hepsi rahat insanlar. Özel mülkiyet anlayışları cesetleri de kapsıyor olmalı. Bak, Rosenthal ailesinin bağrına döndü sonunda, onu bir daha kaçırmazlar ellerinden."

"Buna 'Harika Çocuğun Dönüşü' adını verirler," dedi Bloyé. "Öte yandan, Baba'ya yazdığın mektubun kölece bir havası olduğunu hep söyledim sana. Bu şekilde hiçbir şey elde edilmez. Onlara hakaret etmeliydin."

Bay Rosenthal, sonunda ertesi gün, Edmond Rostand Alanı'ndaki dairede ziyaretini beklediğini yazdı Laforgue'a. Gençlerin mektubundan karısına hiç söz etmemişti; oğluna karşı kendini garip bir şekilde suçlu hissediyordu, bilmediği sabırlı ve ölümcül bir ihanet yüzünden onun ölüsüne kendini bağışlatmak istiyordu.

Laforgue, buluşma günü Edmond Rostand Alanı'ndaki eve gitti, karşılaşma soğuk oldu, daha çok da beceriksizce: Bu borsa simsarı ile bu genç insan birbirlerinden müthiş çekiniyorlardı, yağmurdan, kötü havalardan, bir türlü sonu gelmeyen şu hüzünlü mevsimden, kötü giden politikadan konuşsunlar hiç olmazsa. Bay Rosenthal bir koltuğa oturmuş, sigara içiyor ve hiç konuşmuyordu; Laforgue, Bernard'ın sanki on yıl önce ölmüş gibi sararmış kâğıtlarla tıka basa dolu çekmecelerini birer birer açıyordu; babanın, sırtındaki bakışı yüzünden şöyle bir okuyup, rastgele elyazmaları alıyordu; son çekmecede, sırtlarında "Sanayi" ve "Ordu" başlıklarını taşıyan iki dosya buldu. Bitmişti. Laforgue doğruldu, Bay Rosenthal ayağa kalktı, öksürüğünü tutmaya çalışarak öksürdü:

"Oda buz gibi," dedi.

Kepenk kanatlarını kapatmak için pencereyi açtı, odaya bir tutam rüzgâr girdi. Philippe elektrik düğmesini çevirdi; oda, Bernard'ın öldüğü geceninkinin benzeri bir ışıkla aydınlandı. Ayrılma anında, Bay Rosenthal konuştu:

"Sanırım söndürebiliriz. Bir şey unutmadınız ya?"

Laforgue beceriksizce eğildi. Bay Rosenthal onu öne geçirdi; merdivende, çekingen bir sesle birdenbire sordu:

"Oğlum bazen bahseder miydi benden?"

Laforgue, bu bozgun itirafı, bu beklenmedik boyun eğme karşısında altüst oldu, Rosenthal'in öcünü almak için karşısına çıkan ilk fırsatı kaçırmadı:

"Hiçbir zaman," dedi.

Bay Rosenthal iç çekti.

Laforgue, Ulm Sokağı'na dönmek için bir taksiye bindi, sadece Gay-Lussac Sokağı'ndan çıkış izni olduğundan şoför karşı koydu, ama Rosenthal'in gizlerini düzenlemek, içlerinde yanıtlar, keşifler, bir vasiyet ve bir ölünün daha az yalancı yüzünü bulmak için sabırsızlanıyordu Laforgue. Ulm Sokağı'nda, Bloyé bekliyordu onu. Laforgue, takside açacak vakit bulduğu iki dosyayı hiçbir şey söylemeden ortaya attı. Bloyé açtı:

"Tanıdın mı?" diye sordu Laforgue.

"Biliyorum," dedi Bloyé. "Ne matrak iş!"

André Simon'un kesintili notları ile lokomotif kazanının planlarıydı bunlar, geçen ilkbaharın büyük fesatından kalan bunlardı işte.

"Demek ki yalan söylemiş bize," dedi Bloyé, "hiçbir şey yapmamış meğer."

"Böyle olduğuna emindim," dedi Laforgue. "İşin ne durumda olduğu sorulduğu zaman nasıl tedirgin olduğunu hatırlamıyor musun? Bir gün, belgeleri gönderdiğini, öteki işleri de geliştirdiğini söylemişti bana, yalan söylüyordu tabii, ama bu serüvenin düşleriyle bir-iki ay yaşamıştı..."

"Böyleydi o," dedi Bloyé.

Tutkuları arasında her zaman var olan garip oransızlık ve farkları, gerçekleştirdikleri tutkularını ve başarısızlıkla sonuçlanan bazı girişimlerini düşündüler.

"Gülüncüz," dedi Laforgue. "Tıpkı paranoyaklar gibiyiz. Ne serüven!"

Bununla birlikte, bu başarısızlıkların oldukça önemsiz olduğunu, bunları oldukları gibi, esneklikten yoksun deneyler olarak ele almak gerektiğini, hayatın doğaçtan gelen hareketlerin değişken ilkelerine her zaman bağımlı olmadığını sözlerine ekledi. Artık hiçbir hayatın, hiçbir geleceğin kendisini kurtarmasına izin vermeyeceği ve kesinlikle yitmiş olan Bernard'ı artık düşünmemeye karar verdiler: Saflarına ölümün girmesine göz yummamaları gerekiyordu. Bir gençler topluluğu, kendini bir aile kadar başarıyla savunabilir ölüme karşı. Daha sonra, elyazması makalelerin arasında, bir zarf buldu Laforgue, üzerinde Bernard'ın ölüm tarihi ve Catherine'in adresi yazılıydı. Zarf kapatılmamıştı, Laforgue açtı: İçinde Rosenthal'in küçük bir fotoğrafından başka bir şey yoktu. Fotoğraf bir mavi kalemle çaprazlamasına çizilmişti, arka tarafında şu satırlar vardı:

Ölümün size gelmesini beklemeden onun gizli evine sığınmak bir günah mıdır?

Haziran ayında, büyük tatil öncesinde, Rosenthal'lerde geçirdiği geceyi, Catherine'in Bernard'a bakışlarını, otobüs durağındaki konuşmayı, Rosenthal'in bir süredir devam eden kaçak tavrını anımsadı Laforgue.

"Rosen'in sırrı buydu demek," dedi kendi kendine.

Aşağılayıcı bir mektupla birlikte fotoğrafı Catherine'e göndermeyi düşündü: Kararsız geçen iki gün ve kafasından geçirdiği çeşitli saldırgan çözüm yolundan sonra, artık nasıl bir mektup yazması gerektiğini bilemedi, bir arkadaşın öcünü almak yükümlülüğünün, son derece güzel bir kadını aşağılamak

gibi uygunsuz bir tutkuya karışmış olmasından korktu: Fotoğraf gönderilmedi, sonsuza dek genç kalacak, sonsuza dek hayal kırıklığına uğramış, zamanın ve hayatın değişimlerinden –bir kâğıdın ve güneşin saptanmış ışıklarının dayanabildiği süreceekurtulmuş bir Rosenthal'in son görüntüsü olarak Laforgue'un kâğıtları arasında kaldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERGE

XXI

Bir insan bir başka insanın bakışı dışında her şeye karşı koyabilir: Hiç kimsenin uzun süre ışığına dayanamayacağı bir durağan yıldızdır bakış.

Pluvinage gözlerini indirdiği zaman, yanaklarındaki ya da alnındaki bir kızarıklığa baktıklarını biliyordu, derken birden başını kaldırıyor, ama bakışlar çoktan başka yöne çevrilmiş oluyordu.

Bölüm arkadaşları önlerindeki masaya ya da ellerine, tırnaklarına bakıyorlar, ya da gözleriyle sigara dumanlarını izliyorlardı, bakışlarını yakalamak olanaksızdı. Toplantının başından beri, bu oyunu oynuyordu Serge. Kendisinin, içinde gizli ve kaçak bir sınavın merkezi olduğu havayı değiştiren bir çeşit bekleyiş ve kuşkuyu, gelir gelmez hissettiğinden bu yana.

Bakış araştırmaya alışkın değildi, ürkekti aslında. Gözlerinin kaslarını iyi denetleyemeyen bir insan, bir başkasının gözlerini araştıramaz; gözleri iyi görmeyen, gözlüklerini çıkarıp hiçbir şey görmeksizin gözlerini birine diken insanları hep kıskanmıştır Pluvinage. Ellerine kimse bir şey söyleyemez, kusursuz eller, titremeyen, saklanmayan eller; kuşku uyandıran nemli ve sıvaşık ellerle hiçbir ilişkisi yok. Serge, tırnaklarının üzerine bir karton parçası koyarak Marguerite'e,

"Görüyorsun, Margot, hiç titremiyorlar," derdi bazen, "pilot olabilirim..."

Genellikle vücudundan ve sesinden öyle bir sıkıntısı yoktu, elleri uysaldı, şaşırmazdı, dengesini hiç yitirmezdi. Kızarmamayı, sararmamayı bilirdi, tek kusuru egemen olamadığı gözlerindeydi.

Çocukluktan çıktı çıkalı böyleydi bu, gözlerde yanıt değil de yalnızca kuşku, yargı, soru, horlama ve gurur aramaya başladığından beri böyleydi. Bir bakışlar dünyasında yaşamak nasıl da korkunçtur! Tüm dünya, sizi çevreleyen, sizi inceleyen yargıçlarla dolu bir mahkeme gibidir ve kendinizi suçlu hissetmemenin olanağı yoktur. Bir sağıra itirafta bulunur gibi, bir körün beyaz gözlerine, bir kızın puslu gözlerine, ya da pek ender olarak, sırlarınızı paylaşan insanların gözlerine bakarak duyulan rahatlamayı bilmez sıradan insanlar.

Ama bu akşam, her şeye karşın bir bakış arıyordu Pluvinage, emin olmak istiyordu çünkü bir yargıyı yaşamak istiyordu. Laforgue ve Rosenthal'le yaptığı buluşmayı, sorularını anımsıyordu:

'Bir budala gibi ihanet ettim,' dedi kendi kendine. 'Mutlaka Parti'ye bildirirler durumu.'

Sonunda, bu yargıya vardı; ardından bir başka korkunç hayatın başlayacağı bir yargıydı bu. Ötekiler, bölümün varlığından söz ediyorlar, hâlâ 1 Ağustos tutuklamalarını yorumluyorlardı. Bölümün yazmanı Daniel, kocaman, yara izli metalürji işçisi elleriyle incecik bir kalemle oynayarak karşısında konuşuyordu; sustu, bir süre sonra sordu:

"Kimse söz istemiyor mu? Ya sen, Pluvinage, hiçbir şey söylemedin, bizimle aynı fikirde misin?"

Serge sonunda gözlerle ve bu gözlerin tehdit eden, düşünceli bakışlarıyla karşılaştı ve titredi:

"Hayır," diye yanıtladı. "Tamam, aynı fikirdeyim."

"Eğer bir şey eklemek istiyorsan, sana söz verirdim, geç kalmış değiliz," dedi Daniel.

Hiç kımıldamıyordu bu gözler.

"Hayır," dedi Serge, "sizin gibi düşünüyorum."

"Emin misin?"

"Elbette."

'Patlamalı mı,' diye söylendi Serge, 'onlardan önce davranmak, bakışlarının hesabını sormak gerekir mi? Kendimi sa-

vunmak! Ya peki hiçbir şeyden kuşkulanmıyorlarsa. Laforgue'u bilirim. Konuşmuştur. Nefret eder benden. Biliyorlar. Disiplin Kurulu'na çıkaracaklar beni, buz gibi bir adam sorguya çekecek, cümlelerin sonunda sesini alçaltacak, Partili sesiyle konuşacak, ama ben inkâr edeceğim...'

Bitmişti, ne o, ne de ötekiler konuşuyorlardı. Tek bir cümle söyleyebilseydi, her şeyi anlatırdı onlara, Daniel'in bakışlarından sonra her şey boşunaydı. Her şeyi bildiklerini, kanıtları, tanıkları olmadığını, ama bildiklerini biliyordu, çünkü karşılarında birdenbire saydamlaşmıştı, onları aldatmayan içgüdülerinin karşısında. Serge içini çekti, bu gece patlama olmayacaktı. Belki hiçbir zaman olmayacaktı, belki Disiplin Kurulu kendisini çağırmayacaktı, belki de, sadece, onu kendi yazgısıyla baş başa bırakacaklardı.

'Her şey tamam,' dedi Pluvinage birdenbire kendi kendine. 'Artık görmeyeceğim onları.'

Toplantı böylece sona erdi, belirsizce, öteki haftaların uğultusu ve gevşemesiyle ve sandalyelerinden hiç kımıldamamış, sözcüklere, politikaya ve dünyaya karşı savaşarak ciddi ciddi konuşmuş olan bu insanlar gerinmek, eklemlerini çatırdatmak istemişlerdi. Küçük kahvenin sarmal merdivenini indiler. Eşikte, bir ses,

"Hey, Pluvinage, pek keyifsiz görünüyorsun bugün," dedi.

Serge belirsiz bir hareket yaptı:

"Gribe yakalandım galiba," dedi. "Havalar berbat..."

Combat Alanı'nda, ayrılmadan önce, ayakta bir şeyler içmek için, ışıkları yanan bir başka kahveye doğru yürüdüler. Pluvinage vedalaştı ve alanı geçti.

Velpeau Sokağı, Mathurin-Morcau Avenüsü, Meaux, Louis-Blanc ve Grange-aux-Belles sokakları, Combat Alanı'nda birleşirler; yakınlardaki Buttes-Chaumont vahasına ve kamyoncular şantiyesi ile Saint-Martin kanalının sularının düzlüğüne

doğru uzanan hastane duvarları arasındaki barışçıl inişe rağmen, bir öfkeli sokaklar kavşağıdır bu alan. Mathurin-Moreau Avenüsü'nde, 8 numaralı merdivenlerin karşısında ve Grange-aux-Belles Sokağı numara 33'ün çıkmazında, hemen hemen her zaman sendika toplantıları yapıldığı ve Komün'den bu yana bu yöreler Paris'in en ateşli mahalleleri sayıldığı için, Combat metrosunun çıkış yerinde, Bellevilloise'ın demir parmaklıklarının önünde, küçük Saint-Louis kapısında her zaman bir yığın polis vardır, burada ölülerin çıkışlarını gözetliyor gibidirler: Burası hüzün verici bir bölgedir, ama Grange-aux-Belles çıkmazına serbestçe girebilen, Mathurin-Moreau Avenüsü'nün çimento merdivenlerini serbestçe çıkabilen insanlar için coşku vericidir. Serge artık buraya giremeyeceğini, çift kişiliğinin son gecesi olduğunu düşündü. Bir başka kıtaya gitmek üzere gemiye binen biri gibi duraksadı alanın kıyısında; ötekilerin hâlâ kendisine baktıklarını, kendisinden söz ettiklerini ve örneğin,

"Her şeye rağmen onun polis olduğuna kim inanırdı?" dediklerini biliyordu.

Pluvinage arkasına baktı, kahvenin eşiğinde durduklarını gördü, ayrılık anlamında elini salladı; Daniel sağ elini hafifçe kaldırdı, hemen indirdi sonra; Saint-Louis Hastanesi'nin duvarları boyunca Grange-aux-Belles Sokağı'nın sol kaldırımından aşağı doğru yürüdü Pluvinage. Hava oldukça soğuktu, ama dondurucu değildi, sadece nemli ve rüzgârlıydı. Jemmapes rıhtımında, rüzgâr, kanal boyundaki ağaçların dalları arasında ıslık çalıyordu. Paris'in yansıları bulutların alçak tavanını aydınlatıyordu. Serge pardösüsünün yakasını kaldırdı, kanal boyunca yürüdü. Kasım ayı olmasına karşın köşede bucakta uyuklayan kadınlar ve erkekler vardı, bazıları ya konuşuyor ya da kaşınıyorlardı, öylesine kaşınıyorlardı ki tırnakların deri üzerindeki cızırtısını duyuyordu Serge; gecenin soğuğuna karşı yanlarında yedek gazete yığınları vardı, kaçacakları ya da yürüyecekleri saate kadar yeterdi bunlar. Sokak fenerlerinin ışığında, erkeklerin ölü sakalları vardı.

Kadınlar paçavra yığınlarına gömülmüşlerdi. Yazın, Notre-Dame rıhtımında, bir duvara ya da bir ağaca dayadıkları ayna parçasına bakarak tıraş olan serserileri anımsıyordu Serge. Serserilerin yoksullukları ve içinde yaşadıkları eksiksiz yalnızlık, izleme ve kaçışın benzer biçimleriydiler: Onun kadar yolunu şaşırmış, şaşkın birisi, hayatın kıyılarında dolaşan, kendisiyle aralarında müthiş benzerlikler bulduğu bu gece insanlarından birinin kurtulmak için çabaladığı çemberlerden kaçmasına yardım edeceğini umabilir. Ama Pluvinage hiç kimseye rastlamadı, yere uzanıp yatmış bir kadının ayaklarına çarptı, kadın kıç üstü oturdu ve ona küfretmeye başladı: Serge adımlarını sıklaştırdı, bir mahzen gibi yapışkan gecede, serseri kadın arkasından bağırıyordu:

"Pis herif! Deyyus! Pezevenk!"

Bir başkası bağırdı:

"Kapa be çeneni!"

Doğu garının çevresinde, garlarda çalışan kızlar son trenlerin gelmesini bekliyorlardı. Beyaz ve şiş yüzlü, kısa bir etek giymiş bir kadın Pluvinage'a yanaştı. Strasbourg Bulvarı'nı, Sebastopol Bulvarı'nı indi Serge; Hal yaşamaya başlıyordu, sebzeci kahveleri açılıyordu; köprüleri geçti, saat ikiye doğru Cujas Sokağı'na girdi. Marguerite uyuyordu, kaloriferin boğucu sıcağında yarı çıplaktı, bir barın yanıp sönen ışıkları aydınlatıyordu vücudunu. Serge, tıpkı bir kedi gibi usulca yanına uzandı. Marguerite uyanır gibi oldu, içini çekti:

"Çok geç dönüyorsun!.."

"Uyu," dedi Serge.

Marguerite tekrar uyudu. Sabaha kadar gözlerini kırpmadı Serge. Öfkeden daha ürkütücü yapay bir dalgınlıkla, mavi kalemle oynayan Daniel'in kocaman parmakları gözünün önünden gitmiyordu, güneşin tekrar doğmasıyla başlayacak olan yeni günün neye benzeyeceğini düşünüyordu. Hiçbir umudu yoktu, ihanetin ölüm gibi çaresiz olduğunu ve ölüm gibi asla unutulmadığını biliyordu.

XXII

Saat sekizde, Marguerite büroya gitti, Serge odada yalnız kaldı, ilkin Komiser Massart'ı görmeye karar verdi, artık onunla konuşmaktan başka çare kalmamıştı; kendini, bu bir tek gün için, gene garip doruk çizgisi üzerinde, yaşamıyla geleceğini, Parti ile polisi, boğuntu ile umudu denetlediği bir ufuk çizgisi üzerinde hissediyordu.

Komiser Massart elli yaşındaydı, siyah elbiseler giyer, oldukça geniş takma yakalar takardı. Tırnaklarını kemirirdi, bu, devlet memurunun hiçbir zaman belli etmediği tek sinirlilik belirtisiydi: Kör saydamlığında o anlaşılmaz açık mavi gözleri olmasaydı, yanakları biraz şişmanlamış tıraşlı yüzü son derece donuk görünebilirdi. Pluvinage, Massart'ın gözlerinin François Régnier'nin gözlerine müthiş benzediğini birdenbire fark etti.

Bazı polislerde bulunan kaypak içtenlik alışkanlığı vardı Komiser'de; Serge'i yirmi yıldır tanıyor, onunla senli benli konuşuyordu; dostlarını ve sorguya çektiği kişileri içinde boğduğu gevezeliğe başladı; biçimine çok özen gösterdiği tekdüze bir sesle konuşuyordu.

Komiserin odasının penceresinden Saint-Michel rıhtımının barok çatılarını ve çatı pencerelerini, Seine Nehri'nin Botanik Bahçesi'ne doğru yaptığı kıvrımı, kitap sergileri önünde ya da nehrin kolunun ağır suları boyunca gezen insanları görüyordu.

Bir arabalar, otomobiller, otobüsler, ağır yük arabaları seli, kitap sergileri ve Chat-qui-Peche Sokağı yakınlarındaki okkültizm, Japon felsefesi ve büyü kitapları satan dükkânlar arasında, bir durup bir akıyordu.

Massart konuşuyordu:

"Baban hep sadece aydınların iyi polis olabileceklerini söylerdi. Tabii bunda büyük bir gerçek payı var. Fouché bir aydındı. Paris Komünü valiliğinden çok daha iyisine yakışır olan şu Jacques Rigault da aydındı... Kötülükten ileri gelir bu, yani insanları tanıma yeteneğinden demek istiyorum... Bir polisi, polis memurlarıyla karıştıran budalalardan nefret ederim. Sicil Dairesi'ne ya da Gümrük'e girermiş gibi İdare'ye giren şapşallar da var hiç şüphesiz: Dün bana yeni bir müfettiş getirdiler, altı aydır Belle-Isle-En-Terre jandarmasında çavuş, onunla sanki toplumu suça karşı korumakla yükümlüymüş gibi konuştum, böyle şeylere inanıyordu. Gülmekten kırılıyordum..."

Bir gece önceki Daniel gibi kalemle oynayan Komiser'den tedirgin olan Pluvinage,

"Ben..." diye başladı söze.

"Belki de bana şu bizim işlerden bahsedeceksin, ha?" diye sordu Massart. Daha sonra, "şimdilik acelemiz yok... Bir kere, iyi bir polis memur değildir; sonra, 'Toplum'u Suç'a Karşı Savunma', akademik ressamlara ve belediye meclisinde meslek şehitleri anısına konuşan valinin sözlerine uygun bir cümledir. Bereket versin böyle şeylere inanmaz Chiappe, çünkü bu Chiappe namussuzu büyük bir polistir. Gerçek polis, bu tür saf aldatmacasına karşı bağışıklık kazanmıştır. Bu da polisliğin püf noktası, meslek sırrı..."

Birisi camlı kapıya vurdu, içeriye bir polis müfettişi girdi, siyah ipekten kolluklar takmıştı, sağ elinin işaret ve orta parmaklarında mürekkep lekeleri vardı; masanın üzerine bir dosya bıraktı, imzaya getirdiğini bildirdi, Komiser imza işi bitince zili çalacağını söyledi, müfettiş dışarıya çıktı.

"Polisin meslek sırrı," diye sürdürdü Massart, "*tarih yoktur*"a, dayanır. Bütün öğretmenler yalan söylediler, hepsi. Tarih yapmakla uğraşan güçler yoktur. Akademi üyeleri manevi güçlerden, Marksistler ekonomik güçlerden bahsederler, içinden çıkmak

mümkün değil, ya Bossuet'ler vardır, ya da Bossuet'ye karşı olanlar. Kimileri de Kleopatra'dan, rastlantıdan söz ederler. Haspanın burnu biraz daha küçük olsaymış, dünyanın durumu daha değişik olurmuş, falan filan. Kleopatra'nın burnu ve Cromwell'in sidik torbası üzerine hesaplar, beş aşağı, beş yukarı hepsi aptalca şeyler. Polis dünya görüşünün ilk taslağını veren yazar Pascal'dır... Büyük olayları, küçük raslantılar ve küçük insanlar yaratırlar. Büyük çoğunluk ve öğretmenler gerçek ilişkileri hiçbir zaman göremezler. Çünkü sebeplerle sonuç arasında gözle görülür bir orantı yoktur ve bütün belirtiler karışıktır. Rastlantının gizli taraflarını, küçük insanların sırrını hiç kimse bilmez."

Komiser bir süre daldı. Massart'ın kendisine niçin söylev çektiğini düşünen Serge yerinden kımıldamıyordu.

"Rastlantılara egemen olunabilir. Hiçbir şey tabiata bırakılmaz. Kimsenin nüfuz edemeyeceği, usulüne uygun biçimde korunan bir sessizlik içinde çalışılır. Benimki gibi kişiliksiz bir büroda oturan, örümceklere ya da hesap makinelerine oldukça benzeyen karanlık insanları düşün, bizi sevmeleri için zaman zaman hayal ettiğimiz büyük dedektiflerle hiçbir benzerlikleri yoktur: Siyaset adamlarının gençlikleri, büyük arzuları, zayıflıkları, öfkeleri, cinsel tercihleri, tutkuları hakkında bilinmesi gereken ne varsa, biraz şişirmeyle de olsa, aşağı yukarı hepsini içine alan dosyalar vardır ellerinin altında. Harekete geçmek ya da geçmemek hususunda, bu yoğun bilgi yığınından, bu bilgi ve siyasal ya da özel şantaj olanağı birikiminden daha etkili bir araç düşünemiyorum ben. Bu yüzden gerçek güç sendedir, tarihsel olaylar yaratırsın, kartları karıştırırsın. Bir dokunuş her şeyi değiştirir, kimse bir şey bilmez. Şu, Fransa'yı yöneten büyük adam var ya, biz iktidarına izin verdiğimiz için yönetir Fransa'nın işlerini. Falanca ihtilalci lider ise bizden biriydi. Villiers de l'Isle Adam*, Araf'ın olmamasının Kilise'nin sırrı

* Fransız yazar. *-çev.*

olduğunu söylerdi; bizimkiyse tarihin olmaması. Bu sırrı bütün yönleriyle değerlendirmek için bir fırın ekmek yemek gerek. Sen çok gençsin henüz..."

Pluvinage her şeyi kendi üzerine alınıyordu, Komiser'e baktı ve sordu:

"Bay Massart, polise niçin girilir, söyler misin?"

"Kuşkun mu var, yoksa?" diye sordu Massart. "Şaşırtıyorsun beni, görüyorsun ki baş başayız... Çok basit, benim küçük Serge'im, çok basit, intihar edermiş gibi girilir polise. Bizim gücümüz sahip olunmayan gözle görülür güç ve erişilmeyen başarılarla avunur. Gerçek bir polis, bir başka hayatta başarısızlığa uğramış bir insandır. Bana mesleği öğreten eski şeflerimden biri sarhoş olunca sık sık ağlardı ve sık sık sarhoş olurdu, büyük bir ağır ceza avukatı olmak istemişti çünkü. Size biraz hayal kırıklığı gerek; yenilgiler sertleştirir insanı. Dayanıksızlar kendilerini içkiye verir...

"Halk, çevresindeki yirmi kişiden on dört-on beşinin içki içtiğini bilmez; mezar kaçkınlarından söz edildiğini duyacaksın... Sen peşinen bizdendin. Yıllardır tanıyorum seni, her zaman eziktin, horlanmıştın. Yanılıyorsam söyle bana..."

"Hayır," dedi Serge, dişlerinin arasından.

"Küçüğüm," dedi Massart, "işin en zor kısmı halledildi... Bana söyleyecek bir şeylerin olmalı."

Pluvinage başını kaldırdı, Komiser'e baktı, Carré'nin ele verilmesiyle ilgili olarak Parti'de kendisinden şüphelenildiğinden emin olduğunu söyledi ona. "Parti'nin havasını iyi bilirim," dedi, "eminim ki biliyorlar. Beni sorguya çektikleri zaman ne Rosenthal, ne de Laforgue yanılıyorlardı. Hayatımda ilk kez yüzümün kızarmaması ya da gözlerinin içine bakmam gerekirdi."

Bir akşam önceki, duygularını doğrulayan bölüm toplantısını anlattı. Komiser ayağa kalktı, pencereye doğru yürüdü, sonra Pluvinage'ın yanına geldi:

"Yüzümü kara çıkarttın, küçük budala," dedi.

"Yanılmışım," dedi Serge, "soğukkanlı değilim."

"Doğru!" dedi Massart. "Yanıldın! Bayımız kendisini şimdiden bir Otrante Dükü* sanıyordu, daha küçücük bir muhbirken. Az kurnazlık değil hani! Bana umut veriyordun, Pluvinage'ın oğlu için bir şeyler yapayım istiyordum. Daha ilk denemede, görüyorsun her şey mahvoldu. Şimdi ne yapayım seni? Bir çuval inciri berbat ettin!"

"Rastlantılardan kimse sorumlu tutulamaz," diye soludu Serge.

"Bırak şimdi felsefeyi," dedi Massart. "Bir de senin gibi bir toyla, eşitimmişsin gibi konuştum! Haber alma servislerinin beceriksizlerle işi yok. Düşüneceğim. Yaylan şimdi, yeterince gördüm seni. Öbür gün sabah uğra..."

Pluvinage, yüzü öfkeden bembeyaz, dışarıya çıktı. Çamlara, sürgünlere, hayvanlara, ölüm kokulu sümbüllere bakarak, yazgısından çok Massart'ın sözlerini düşünerek Kuş Çarşısı'nı dolaştı, Çiçekçiler Rıhtımı boyunca yürüdü. Kopma gerçekleşmişti: Laforgue'un, Rosenthal'in, Daniel'in yüzlerini gözünün önüne getiriyordu, ihanet ederek onlardan öcünü almıştı. Komiser, ona en yaralayıcı sözleri söylemişti. Başarısızlığa uğramış olduklarına önceden inanmış olan Pluvinage gibi gençler, gizli güçlerin yönettiği bir dünyanın yaratılmasına tutkuyla bağlanmamak için her türlü eylemin gerektirdiği durumlarda insanlarla açıkça karşılaşmaktan, ilişki kurmaktan çok korkarlar. Onu komünizme çeken şey, gelecekten çok, yasadışı yaşam, gizlilik oyunuydu. Gizliliğe karşı duyulan güçlü eğilimi yadsımak olanaksızdır. Birdenbire kendini polis dinine adamış olduğunu hissetti.

---

* Fouché Joseph, Otrante Dükü (1754-1820). Convansiyon Milletvekili. Direktuar, Konsüllük, İmparatorluk ve Restorasyon dönemlerinin Polis Bakanı. Kralın öldürülmesine katkısı yüzünden sığındığı Avusturya'nın vatandaşı oldu. *-çev.*

'Haber alma servislerinin disiplini,' diye düşündü. 'Saint-Ignace'ın* sofuca ibadetlerinin disiplini kadar değerlidir. Ve Hérault de Séchelles...** değerimi kabul etmiş olsalardı, durum böyle olmazdı. Her şeyi ödeyecekler.'

Tepeden tırnağa bir meydan okuma içindeydi Pluvinage, Marguerite'e her şeyi anlatmaya kararlıydı, tüm hayatıyla olduğu gibi onunla da ilişkisini kesecekti. Cujas Sokağı'na koştu. Marguerite gelmemişti, bir saat kadar beklemesi gerekti. Genç kız şapkasını çıkarırken,

"Sana anlatacaklarım var Margot," dedi.

Büyük bir kopuş ve yıkım tutkusuyla, kendini haklı göstermeye çalışmaksızın, ona her şeyi anlatmaya başladı: Massart'la buluşmalar, Mesnil-le-Roi tutuklanması, bu tutuklanmadaki katkısı, yoldaşların kuşkuları, sabahki görüşme. Davranışlar ve tarihlerden başka bir şey içermeyen ve hiçbir yorumda bulunmayan bir rapor gibi kuru bir öyküydü.

Marguerite sonuna kadar dinledi. Serge susunca oturduğu divandan kalktı ve ona doğru bir adım attı; solgundu, Serge derisindeki pürtükleri, burun kanatlarındaki genleşmiş gözenekleri, dudağının tüylerine taşmış ruju yakından görüyordu:

"Rujunu iyi sürmemişsin," dedi, sanki her şey sürüp gidiyormuş, sanki dünya korkunç yalanın ortaya çıkmasıyla değişmemiş gibi.

Hiçbir şey söylemiyordu Marguerite, ama elini kaldırdı. Pluvinage'dan biraz daha uzundu, bir dev anası etkisi uyandırdı Serge'in üzerinde.

'Nasıl sevebildim bu kadar iri bir kadını,' diye düşündü, 'bir kısrağı?'

---

* Ignace de Loyola (Saint), (1491-1556), Loyola (İspanya) doğumlu. Cizvit mezhebinin kurucusu. *-çev.*

** Hérault de Séchelles (Marie-Jean), (1759-1794) Paris'te doğdu, Konvansiyon'a iki kez başkan seçildi. Danton'un emriyle, başı giyotinle kesildi. *-çev.*

Marguerite, Pluvinage'ın yüzüne iki kez bütün gücüyle vurdu, sonra kapıya koştu. Kapı kapandı. Şapkasıyla çantasını masanın üzerinde unutmuştu. Serge pencereye gitti, Marguerite'in kaldırımda görünmesini bekledi. Cujas Sokağı'nda neredeyse kimse yoktu, bomboştu. Yolun iki ucunda, ayrı yönlere yürüyen iki kişi vardı, bir kadın ve bir Çinli.

"Çantanı unuttun," diye bağırdı Serge ve çantayı ona attı.

Çantanın içindekiler kaldırıma saçıldı, parasını, tarağını, dudak boyasını yerden almak için diz çöktü Marguerite.

Pluvinage için en kötüsü, ihanet duygusu değildi, alışmıştı, yerini almıştı artık, Marguerite aylardır bir hastayla yatmış olduğunu keşfetmişçesine kaçıp gitmişti: Ateşli hastalıkların, dönüşsüz ayrılıkların saydam sarhoşluğu vardı Serge'de.

Onu boğan, daha şimdiden sessizliğe mahkûm olduğu, Margot'yla konuşurken son kez konuştuğu, yaşam gerçeğini artık kimsenin duymayacağı, içine girdiği ve artık içinde suç ortaklarından başka hiçbir şeye sahip olamayacağı yalnızlığa karşı kendini hiçbir şeyin savunamayacağı duygusuydu. Massart'ı anımsadı:

'Yapışmam gerek,' dedi kendi kendine. 'Artık onlardan başka kimsem yok!'

Saat birdi, ama aşağıya inip yemek yemeyi aklına getirmiyordu; divana uzandı ve hemen uykuya daldı, değişim tüketmişti onu. Marguerite'in şapkası döşemeye düştü.

XXIII

Pluvinage'in Öyküsü

Kendini pekiyi hissetmeyen ve Alsace'a gitmeye hazırlanan Laforgue'un Ulm Sokağı adresine, aralık ayının ortalarına doğru, daktilo edilmiş bir kâğıt paketi geldi. Paketin içerisinde mektup gibi bir şey vardı. Son sayfada sadece Serge'in imzası vardı. Pluvinage şunları yazmıştı:

Aslında, babam bu meslekten olmamış olsaydı, belki de hiçbir şey olmayacaktı...

Babam Seine Vilayeti'nde memurdu, belki bunun bir anlamı yok tek başına, kartlarına büro şefi unvanı yazdırıyordu; aydınlatma, ulaşım, yollar ya da taş ocakları gibi şeyler değildi görevi; gezinti alanlarının korunması ya da saatler ve yıldırımsavarlar özel bölümü gibi kırsal ya da göksel alanlarla ilgili görevler de yapmıyordu. Hatta Ulm Sokağı'nda, Yüksek Öğretmen Okulu'nun karşısındaki ısıtma idaresinde de görevli değildi: On iki yaşıma bastığım yıl, Belediye ve Hukuk işleri Müdürlüğü'nde cenaze işleri bürosu şefi olmuştu. Valilik'in Lobau Sokağı'ndaki ek binasının çatı katında bulunan bürosunda, koyu yeşil kuşaklı sarı-yeşil duvar kâğıtlarının üzerine ağırbaşlı suluboya resimler asılmıştı; dört bir yana kuru yaprakların yayılmış olduğu bir sonbahar göğü altında sunulan mezarlıklar ve kiliselerdi genellikle bunlar, ilk resimlerini araç-gereç kataloglarından kesen sanayici ya da mühendis oğulları gibi ben de çocukluğumda katafalk, cenaze arabası ve lahit odası resimleri kesiyordum.

Babamın beni sevdiğini sanıyorum. Beni bazen gezmeye götürmesi iyi bir belirti, çünkü erkekler çocuk sözcükleri kullanan, otobüslerde yüksek sesle konuşan, rastlanan kadınların gözünde yaşlılığınızın somut tanığı olan bir çocukla dışarıya çıkmaktan utanırlar. Ama tuhaf yerlere götürüyordu: Pazar sabahları, Auberviliers Sokağı garip bir sokaktır: Taşıma, Nakliye ve Devlet Demiryolları İşletmeleri, Gümrük idaresi, Paris Şehri Cenaze İşleri Servisi bu sokaktaydı, sanki canlı ve ölülere ilişkin tüm ulaşım ve taşıma işleriyle görevlendirilmiş gibiydi. Gaz Şirketi ve Genel Mağazalar yüzünden bütün gün arabalardan, saman ve sandık kargaşasından geçilmez ve nal seslerinden inlerdi: O sıralar otomobiller henüz bollaşmamıştı, ya savaş öncesiydi, ya da savaşın birinci yılıydı, babam savaşa 1915'te gitmişti çünkü. Hava son derece güzeldi, hiç kuşkusuz ilkbahardı: Deponun avlusu güneş doluydu, daha sonraları yalnızca kışla avlularında rastladığım gibi büyük, çınlamalı boşluklar vardı; gömleğinin kollarını sıvamış bir adam parkeleri suluyordu, bir titrek ebemkuşağı çizen su zerrelerinin yere düşüşlerini hâlâ anımsıyorum; arabalıkların önünde, yıkandıktan sonra kurumaya bırakılan, yiğit dağlı arabaları gibi oklarını havaya kaldırmış sorguçlu cenaze arabaları duruyordu; kara renkli korkunç atlar toynaklarıyla eşiniyorlardı. Kendi kendime, babamın mesleği gerçekten çok tuhaf, diyordum.

Hayatın kulislerinde geçen bir hayat yaşamanın tehlikeli bir şey olduğunu biliyorum bugün. Sıradan insanlar bu karanlık bölgeleri tanımadan kocarlar, ama beni en çok etkileyen şey, yaşanılan saklısız-gizlisiz dünyanın etrafında dönen gizli dünyalar ailesidir. Bunların yapılarını, olağanüstü bir biçimde bir araya getiren bir mahalle vardır Paris'te: Dauphine Alanı'ndan başlar Saint-Louis adasında biter; adalet sarayı, hastane, hapishane, emniyet müdürlüğü, valilik, belediye ve fazladan olarak, çiçek pazarı ve Noyau de Possy atölyesi; havası Notre-Dame ve Sainte-

Chapelle'i etkiler; yeniyetmeliğimde, Hector Berlioz* gibi bazı meraklılar, Morg'un kimliği belirsizlerine ziyarete gelir, akşamları arsasında çiftler öpüşürler, sıralar üzerinde aşk ilanlarına özendirirlerdi; XIV. Mahalle'de, Sainte-Anne gibi, Santé hapishanesi gibi korkunç köşeler, XX. Mahalle'ye doğru Père-Lachaise mezarlığı da fena sayılmasa bile, bu düzeyde bir toplanma merkezi bilmiyorum ben. Halkı acının ve yazgının somut görüntülerine karşı özel ilgi gösteren yoksul mahallelere özgüdür ölümün bu adaları: En küçük izlenme, kovuşturmaya uğrama ve ölüm yakıştırmalarına karşı korunma gereksinimi duymayacak kadar çok vergi ödeyen insanlara karşı saygı duyan insanlar.

Özellikle de hastalık, polis ve ölüm konuları gibi değişik alanlar arasında, insanın medeni durumuyla ilgili gizlerin sahnelendiği bu korkunç yerler arasında yakın ilişkiler kurulabilir. Ölülerin saygınlığını hâlâ güçlü bir biçimde savunan önyargıya boyun eğmezsem ve her şeyden önce, *ruh*'un yok oluşunun kesinlikle tamamlandığı yerler söz konusu değilse eğer, ben bunlara çöp yakma fabrikalarını da eklemek isterdim. Kendini, kentin artıklarını ortadan kaldırmaya ve kişisel felaketlerin kayıtlarını tutmaya adamış bir dünyada büyüdüğümü belirtmek isterdim gene de; insanlar bu dünyanın gizli yerlerini bilmezler, ortaya ancak rastlantıyla, pasaport istemek için, ölüm bildirimi ya da bir hastalık bildirimi yapmak için –*onarılmaz* olaylar için– girebilirler. Bizler orada yaşıyorduk. Her zaman. Babamın dostları, meslektaşları da bizim gibi orada yaşıyorlardı; ölü ilaçlayıcılarının, mumyacıların da aynı şekilde, kendi aralarında, yaşıyor olmaları gerekir, diyorum kendi kendime, pis işlerde çalışan işçilerin, casusların, polislerin, ölümün ve can çekişmenin memurlarının yazgısı bu; bunu on beş yaşımdayken hissediyordum ve iyileşmeyeceğime inanmam için bir yığın neden var. Ölümden daha utanç verici bir şey yoktur dünyada ve insanlar, tıpkı baba-

* Fransız besteci, yazar ve müzik eleştirmeni. *–çev.*

larının utandırıcı yerlerini gizleyen Nuh'un oğulları gibi, ölümü görmemek için onu kendilerinden saklamak akıllılığını gösterirler, istenmeyen şeyler dünyasından varlığın onur sahibi olduğu dünyaya sürekli olarak geçebilen sadece doktorlardır, başkalarının bunu becerdiğini hiç görmedim. Ve hele, adlî hekimler, hükümet doktorları ve akıl hastalıklarının şu iğrenç uzmanları...

Babamın en iyi dostlarından biri, mezarlıkta şef teknisyenlik yapan küçük bir ihtiyardı. Şimdi ölmüş olduğunu sanıyorum; onu tanıdığım kadarıyla atlı cenaze arabalarının yerini motorlu araçların almasından sonra yaşayamazdı. Kanımca biraz deliydi, mezarların cilalanmasına, ölülerin sıralanmasına bunca tutkuyla bağlı olabilmek için, insanın biraz deli olması gerekir; ama evde, çevremde bulunanların hiçbirinin garip bulmayı akıllarına getirmediği tuhaf insanlar görüyorduk. Babamın bir başka dostu, haber alma servislerinde komiserdi: Eugène Massart'dı adı, adını sık sık gazetelerde okurduk. Annem babam onunla gururlanıyor olmalıydılar, çünkü bize yemeğe geldiği zaman, masanın üzerinde hep bir "Rüzgâr Değirmeni*" şişesi olurdu. Ama Massart'dan daha sonra söz edeceğim...

Gerçekten garipti ailem ve ondan utanmakta çok haklıydım.

Kocalarını, oğullarını gözü yaşlı, titiz ve yumuşak bir sevecenlikle bunaltan kadınlardandı annem: Çocukluğumu zehir etti; çirkinliğini çok geç, babamın ölümünden iki-üç yıl sonra, Komiser Massart'ın metresi olduğunu keşfettiğim zaman fark ettim.

Benden on beş yaş büyük olan ablam Cecile, kocası ve iki çocuğuyla birlikte hemen hemen her pazar günü evi istilaya gelen, hizmetçi ve mutfak sıkıntılarından bağıra bağıra, iniltili bir sesle şikâyet eden, otuz yaşlarında kocaman bir kadındı. Enişte m, XII. Mahalle'de, Diderot Caddesi dolaylarında oldukça büyük bir garaj yönetiyordu; karısı gibi o da iriyarıydı, böylesine büyük yağ

* Beaujolais. *-çev.*

ve kas birikimine, böylesine yoğun kan ve lenfa dolaşımına sahip bir çiftin, nasıl olup da yeğenlerim gibi zayıf ve güçsüz çocuklar yaratabildiklerine hep şaşarım. Bende uyandırdıkları ürküntüye rağmen bu sinirli ve ezilmiş çocuklara acırdım, ama Cecile'in iri memelerini iğrenmeden düşünemem; soluğumu tutmadan, gözlerimi kapatmadan bir kez olsun öpememişimdir bu kadını.

Massif Central'in oralardan bir köylü ailesindendik, ama Paris'e göç etmiş öteki aile parçaları gibi, ailemizle hiçbir ilişkimiz yoktu. Nasbinals taraflarında koyunculuk yapıyordu dedem. Güzleri, kibirli kartalların ocaklarındaki kayaların üzerine tünediği bu sarı-siyah yaylaları, iki yıl önce, Güney'den gelirken geçtim. Bu bölgeyi seviyorum. Bu Auvergne'li aile ve babamın Paris'e gelişi hakkında pek az şey biliyorum.

Annemle babam, annemin Antoniette adlı kız kardeşini çok sık görürlerdi. Daha elli yaşında olmasına rağmen bana kocamış görünen teyzem felçliydi, hemen hemen kör gibiydi: Bütün küçük burjuva kökenli ailelerde olduğu gibi, onun hastalığından, sinsi bir gururu beceriksizce gizlemeye çalışan sakınımla söz edilirdi. Rosenthal ve seninle birlikte, Sainte-Anne hastanesinin nöropsikiatri servisinde çalıştığımız sırada, teyzemin parkinson hastalığına tutulmuş olduğunu ve bu kadar kuruntunun gereksiz olduğunu fark ettim. Paris'in batı banliyösünde, Vésinet'de, –Neuilly'de küçük bir evimiz olduğunu söylemiş miydim?– oturduğu için zaman zaman onu ziyarete giderdik; annem, kız kardeşinden başka kimsesi olmadığını söylerdi, bu yüzden onu görmekte acele etmek, ölümünden önce yeryüzündeki varlığından yararlanmak gerekiyordu. Ama Antoinette teyze bir türlü ölemiyordu.

Çok ağır hastaların incelmiş kötülüğü vardı onda; sonu gelmeyen felçli can çekişmesini, kızı Jeanne'ın hayatını kemirmekte kullanıyordu. Jeanne onun yanından hiç ayrılmıyor ve ona

bakıyordu. Paris'e ender gelen, kız kardeşlerinin korkunç yaşamına gözlerini kapayan iki kızı daha vardı teyzemin, taşradan evliydiler. Bundan beş yıl önce on beş yaşında olan, annesi onu çıldırtmadan öldüyse şimdi çok güzel bir kız olması gereken Jeanne, annesine bakmak için on iki yaşında okulu bıraktığından ve Vésinet'deki evin karanlık bahçesinden hemen hemen hiç çıkmadığından olacak, bakımsızdı, hiç eğitilmemiş gibiydi. Kör gözleriyle bütün gün önüne bakan, sürekli olarak gençlik dönemine ilişkin olaylar, hınç, öncelik hakkı ve saygı duygularını dile getiren hikâyeler anlatan teyzemin yanında bir ağaç gibi büyüyordu. Jeanne büyüdükçe, annesinin, onun günün birinde birine âşık olması olasılığına karşı korkusu da büyüyor, ablaları gibi onun da çekip gitmesinden ödü kopuyordu; bu yüzden de, sabırlı ve kemirgen bir ustalıkla, yenilmez bir dünya korkusu yaratmaya çalışıyordu Jeanne'ın içinde. Merhamet konusunu işleyen kitaplardan başka bir şey okuyamıyordu Jeanne, Lisieux'lü Sainte-Thérèse'in mucizeli gülünün yapraklarına inanıyordu; dünyayla dinsel barışıklık ona tek mutlulukmuş gibi geliyordu. Teyzemin, yaşayacaklarını bilen ölümcül hastaların uzağı gören içgüdüleriyle, ölümüne kadar onu bu sayede yanında tutmayı hesapladığını sanıyorum.

Doğru, çünkü Jeanne, annesinin ölümünden sonra buralarda durmayacağını, bir manastıra gireceğini söylüyordu: Onun gibi uysal, ürkek ve dağlı bir yetim kadar bilgisiz bir kız, annemin "düğün" adını verdiği şey dışında, aslında bir özgürlük ve aylaklık çılgınlığı olan dinden nasıl kurtulabilecekti bilemiyorum.

Vésinet'ye yaptığımız ziyaretler belki de Jeanne'ın tek tatili oluyordu, o günler benimle gezmesine izin veriliyordu, annesi gözkapaklarını hareketsiz gözlerinin üzerinden kaldırarak, bir hastayla birlikte yaşadığı için iyi vakit geçiremeyen zavallı küçüğün bu fırsattan yararlanarak hava alması gerektiğini söylüyordu. Rueil ile Saint-Germain istasyonu arasında işleyen otobüslere biniyor, sonra eski benzersiz evlerin bulunduğu son kavşağa

kadar yürüyorduk, insanlar güzel buluyor, erkekler arkasından bakıyor diye, bu hâlâ kısa etekler giyen kızcağızla birlikte çıkmaktan utanıyordum.

Öylesine göz alıcıydı ki, onun bir gün bir manastıra kapanacağı düşüncesi isyan ettiriyordu beni, ona bütün kadınlar gibi yaşamak için yaratıldığını söylüyordum. On sekiz yaşındaydım –Louis-le-Grand Lisesi'nde size rastladığım yıl–, bir baştan çıkarıcı, bir kurtarıcı rolü oynamayı düşlemememe olanak var mı? Ama o zamana kadar hiç kadın tanımamıştım, müthiş korkuyordum kadınlardan: Kendi kendime, bu çocuğu kurtarmak gerekir dediğim zaman, onunla yatmaktan başka bir şey düşünmemiş olmalıyım. Yanında kendimi üstün hissettiğim tek kadın oydu...

Bu Saint-Germain pazarlarından birinde, kendimizi bütünüyle yalnız hissetmek için oldukça erken girdik ormana: Şimdiye oranla çok az otomobil vardı ve tatil günlerinin iğrenç çeteleri, ayak topukları sıcaktan şişmiş, ayak parmakları çorapları içinde büzülmüş kadınları yanlarında oturan, şu kısa kollu gömlekler giymiş erkekler ordusu, banliyö ormanlarını ele geçirmemişti henüz. Kuru eğreltiotlarının üzerine oturmuştuk. Çevremizdeki görkemli ağaçlar ordusu kuraklık içinde uğulduyordu; her şeyi unutturacak kadar güzel bir gündü, ben de sanki göğüslerinin arasından lâl renkli bir Lourders madalyonu sarkan dua meraklısı bir kızın değil de beni seven gerçek bir kadının yanına uzanmışım gibi her şeyi unuttum. Jeanne'ın üzerine eğildim ve öptüm; yarı uykulu, yarı düş içindeydi, soluk alamayan bir kuş gibi karşı koydu. Bu ıslak, kararsız ve soğuk dudakları hayatım boyunca unutmayacağım. Aslında ondan pek becerikli sayılmazdım, ama büyük bir zafer kazanmış gibi kendimden geçmiştim. Jeanne titreyerek artık gitmemiz gerektiğini söyledi, yaptığımız şeyin kötü bir şey olup olmadığını sordu, ama uzun süre bu sıcak yerde kaldık, ipekli gömleğinin arasından memelerini okşamama izin verdi. Daha ileriye gitmedim, ama ben bu serüvenle kutsal bir şeye büyük bir saygısızlık yaptığımı sanacak kadar saftım henüz.

Üç hafta sonra tekrar Vésinet'ye gittim; galiba lisans sertifikasına hazırlanıyorduk o sıralar, pazar günleri ders çalışıyordum; Jeanne o gün benimle gelmek istemedi, öğle sonunu teyzemin salonunda geçirdik. Ayrılmamızdan az önce, odadan çıkmamı işaret etti, bir koridora götürdü ve orada öptü beni: Üç hafta içinde ikimiz de çok şey keşfetmiştik.

Bir daha Vésinet'ye dönmediğime ve Jeanne'ı beş yıldır görmediğime göre, bu burada biten hikâyeyi sana neden anlattığımı bilmiyorum. Tüm yaşamım bu tür başarısızlıklarla dolu. Biraz iğrenç, bazı aşağılayıcı ayrıntıyla burulmuş bile olsa, gençliğimin beni hâlâ avutan tek anısı bu, hiç kuşkusuz.

Lise anılarıma uzun uzun dönmem gereksiz şimdi: On yedi yaşıma kadar ailem yüzünden duyduğum gizli utançtan dolayı çok acı çektiğimi söylersem yalan söylemiş olurum: Çocukça çalışmalar vardı, oyun vardı: Çocukluk insanın gelecekteki dramlarını uyutmasını iyi bilir. Sizleri Louis-Le-Grand Liscsi'nde tanıdığım zaman her şey hızlandı.

Hazırlık sınıfına yeni başlıyorduk, Paris ve taşranın on ayrı lisesinden geldiğimiz için birbirimizi tanımıyorduk, hepimiz liselerimizin övünç duyduğu öğrencilerdik: Yüksek okullara aday olmanın ortak ve budalaca gururunu duyuyorduk hepimiz; birbirine eşit altmış öğrenciydik. Bu zevki ancak on beş gün paylaşabildim.

Sizinle karşılaşmamın şiddetli yanlarını hâlâ iyi anlamış değilim. Şimdiye kadar yıldırım aşkından çok söz edildi, ama hiç kimse yıldırım kıskançlığı hakkında bir şey söylemedi. Rosenthal'le sen tutkulu bir duygu uyandırdınız bende, size öykünmenin bilinçsiz gereksinmesiyle sizden nefret etme zorunluluğunun birbirine karıştığı bir duygu.

Öykünülmez gibi geliyordunuz bana, beni büyülemiştiniz sanki. Beni şaşkına çeviren şeyleri büyük bir rahatlıkla başarı-

yordunuz; Yüksek Öğretmen Okulu'na elini kolunu sallayarak girebilir dedikleri insanlardandınız; öğretmenlerin sizinle iğrenç bir suç ortaklığı ilişkileri vardı; en başarılı felsefe ödevlerini ikiniz yazıyordunuz; taşradan gelen arkadaşlarımızın hiçbirinin ömründe görmedikleri, benimse şöyle böyle tanıdığım kitaplar okuyordunuz: Claudel, Rimbaud, Valéry, Proust; yatılıydınız, ama temiz paktınız, tıraş oluyordunuz, pazartesi günleri, pazar günü dans ettiğiniz kızları anlatırdınız kendi aranızda. Ben sadece sizinle, ikinizle ilgiliydim. Bordeaux, Toulouse ya da Lyon liseşinden gelen arkadaşlarla ilişki kurmam söz konusu değildi benim için; bu ilkokul öğretmeni, küçük memur çocukları, bana çalışkan, ağır ve kaba, sıkıcı taşra öğretmenliklerine yazgılı gibi görünürlerdi; hayatları, tıpkı hayvanlarınki gibi, sadece hastalıklar, kazalar, çiftleşmeler ve ölümle biraz değişikliğe uğrayabilirdi; bununla birlikte, onlarla kolayca ilişki kurabilmenizi kıskanıyordum; bu yüzden size kızıyordum, onlarla vakit kaybettiğinizi düşünüyordum: Dikkatinizi çekmek, bu sağlam yapılı, ama kaba çocuklardan daha yukarı düzeyde olduğumu size göstermek için elimden geleni yapıyordum, ama ne var ki kayıtsız bir içtenlikten başka bir şey elde edemiyordum. Sizden başkasını kendi düzeyimde göremiyordum ve size karşı sürekli bir kızgınlık hissediyordum. Bu duyguyla savaşıyordum, ama o beni yöneten bir dış güç gibiydi. Duygularımı tam olarak çözümleyemiyordum: Sizden nefret mi ediyordum, yoksa sadece sizin eşitiniz mi olmak istiyordum, bilmiyordum. Bazen içimde sizden öç alma arzularının oluştuğunu hissediyordum ve hiçbir şey yoktu, hiçbir şey olmuyordu, bu öç alma isteklerinin hiçbir nedeni yoktu, hiçbir temeli yoktu, onları savunmam, haklı göstermem olanaksızdı.

Aşka ilişkin ilk düşünceler kadar belirsiz, garip bir hınç durumunu yaşıyordum. İyi yetiştirmişlerdi beni: İnsanca davranışlar soylu bir kültürdür; bu gizli kin bana aşağılık görünüyordu. Bu hıncı bastırmak için elimden geleni yaptım, ama boşuna.

Hiçbir şey beni kendimden kurtaramadı, ne lisedeki dersler – okulun giriş sınavı yılı nasıl çalıştığımı anımsıyor musun?– ne de sizler bu konuda bir şey bilmeseniz de, sefahatten daha sonra.

Taşrada, sağlıklı büyüyemeyen *sıska* çocuklar hakkında öyküler anlatılır: Ben de onlar gibiyim, ahlak açısından *sıska*'ydım. Ve siz, siz oradaydınız, bütün nesneler ve varlıklar gibi *bağışlanmaz* ve alışılmamış.

Beni yavaş yavaş zehirleyen yaygın bir haksızlığın kurbanı olduğumu hissettiğim kinli hayranlıktan hiçbir zaman kuşkulanmadınız: Belki de doğal ya da çekici gelmiştir size.

Sizinle aynı değer düzeyinde olduğumu, bu eşitliği kabul etmek zorunda kalacağınızı boşuna haykırıyordum, olabileceğimi hissettiğim şey ile bana biçtiğiniz değer arasında dayanılmaz bir fark oldu her zaman.

Derken, Yüksek Öğretmen Okulu'na giriş sınavı geldi: Öğretmenlerimizin, arkadaşlarımızın tahmin ettikleri gibi okula girdiniz. Sözlü sınavdan sonra kırkıncıydım: Bir taşra fakültesinde lisans burslu olarak düşünemiyordum kendimi. Burstan ve okul için yeni bir hazırlıktan vazgeçerek Sorbonne'u seçtim. Bu başarısızlık beni sizden ayırıyordu, umutsuzdum, bana bunca acı çektiren sizinle ortak yaşamı nasıl sürdüreceğimi bilemiyordum, sizi unutabilmek ise düşünemeyeceğim bir şeydi. Korkunçtunuz, başarısızlığımı unutturmaya çalıştınız, hiçbir zaman, okuldaki ilk yılınızda olduğu kadar sık görüşmedik: Ulm Sokağı'ndaki odanızda ders çalışmamı söylüyordunuz, yoksulluğumu bildiğinizden, özgür öğrenci hayatıma yardımda bulunmak için bana özel dersler, özel öğrenciler buluyordunuz. Bir utanç bulantısı duymaksızın bir kez olsun geçemedim kapınızdan. Dostluk gösterilerinizde acıma ve kayıtsız bir incelikten başka bir şey göremediğim için, kendimi bir canavar saydığım da oluyordu kimi zaman: Yanılmadığımı biliyorum, örneğin iki ay önce, ihanetim hemen doğal göründü size, çünkü hemen benden kuşkulanmıştınız.

Tanrım, nasıl da amansızdı son yıllar! Okulda başarım kurtarırdı beni: Varlığımın kanıtlanmasına ihtiyacım vardı, başarısızlık öldüresiye aşağılıyordu beni. Ağaç böceğinin ıslak ve kara yazgısının sonucu olarak ailemin yanına dönmek zorunda kalacağımı, ailemin dünyasına geri gönderileceğimi düşünüyordum artık. O zamana kadar pek az düşündüğüm vücuduma utanarak bakmaya başlıyordum, aynalarda kendime iğrenerek bakıyordum, başka konularda olduğu gibi vücut konusunda da, kendimi, ne olduğunu bilmediğim kaçınılmaz bir bozguna adanmış olarak görüyordum; iğrenç kıvırcık saçlarım, küçük fabrika işçisi kızlardan başkasını baştan çıkaramayan kasap oğlu sevimliliğim, hareketlerimin beceriksizliği, yanaklarımdan çıkan siyah kıllar yüzünden bağışlamıyordum kendimi. Sizi siz olduğunuz için bağışlamadığımdan çok, kendimi kendim olduğum için bağışlamıyordum.

Yeteneklerinizi, paranızı, ailelerinizi kıskanıyordum: Babalarınızı alaylarınızla yok edişiniz de bir başka incelikti, Malesherbes Bulvarı'ndaki bir pahalı İskoç terziye diktirdiğiniz elbiseleriniz gibi o da burjuvalığınızın bir belirtisiydi. Resimden, müzikten konuşmanızı, beni evreninizin dışında bırakmak için başvurduğunuz etkili bir çare olarak yorumlardım: Biliyorsun, müzik dünyası bana tümüyle kapalıydı, sağır gibiydim; ne zaman Offices'in*, Prado'nun**, Thermes'in*** sözünü etseniz, bunu, bana, yolculuk yapmadığımı, Floransa'yı, Roma'yı, Madrid'i bilmediğimi hissettirmek için yaptığınızı düşünürdüm...

Daha da bağışlanmazı vardı: Sizi mutlu sanmak! Çünkü mutluluğunuzdan hiç mi hiç kuşku yoktu. Bundan dolayı size acı çektirmek isterdim, oysa acı çekmek sizin için bir tavırdan başka bir şey değildi, tıpkı bir yetenek gibi, fazladan bir lüks. Hatta

---

* Offices Galerisi: Vassari'nin 1560-1574 yıllarında Floransa'da yaptığı saraydaki resim ve heykel galerisi. *-çev.*

** Madrid'deki ulusal resim, heykel müzesi. *-çev.*

*** Paris'teki, III. ve IV. yüzyıla ait Gallo-Romen kalıntıları. *-çev.*

Rosen'in birkaç gün önce duyduğum intiharı, sizden bana gelebilecek son meydan okuma, sizden birinin bana önerebileceği son öykünülmez eylem gibi göründü...

Kendimi hiçbir zaman kabul ettiremeyeceğimi, öcümü alamayacağımı, sizin seçtiğiniz alan dışında yeteneklerimi gösteremeyeceğimi anlamam korkunç bir bulgu oldu! Öyküden epeyce uzaklaştık...

Rosen ve sen devrimle ilgilenmeye başladığınız zaman, hemen peşinizden geldim: Sizinle ilişki kurmamı sağlayacak fırsatı sonunda ele geçirmiştim. Hiçbir şey söylemedim, beni hemen aranıza aldınız, hiç böylesi olmamıştı daha önce.

Uzaklardan gelen sizlere oranla, devrim çok kolay görünüyordu bana. Devrimde, belli belirsiz bir biçimde, gönül onarımının, doyurulmuş hınçların tüm olanaklarını buluyordum, onu eski yeniklerin cenneti olarak görüyordum...

Size karşı hiçbir hıncım kalmadı kısa süre içinde. Eski uzak ilişkilerin söz konusu olmadığı yeni bir düzen içindeydik: *Başka boyutlar*, toplumsal davranışların değil, değişik güçlerin, hızların ve vurguların geçerli olduğu yeni bir dünyada, sizin eşitiniz olma olanağını sezinliyordum...

Birkaç ay soluk aldım, rahatlamıştım, bir suç ortaklığı sayesinde sizinle birleşmiştim. Artık, benim için hiçbir şey başarısızlık olanağı değildi, birdenbire oldu bu. Zevkleriniz, elbiseleriniz, davranışlarınız, başarılarınız birer üstünlük değil de birer kusur oluyordu, beni kabul etmemeye gücünüzün yetmeyeceği yeni bir bağlılığa feda etmeye hazır olmak zorundaydınız bütün bunları.

Bu ara uzun sürmedi: Kısa bir süre sonra kendi varlığımda yeniden doğdum, kendimi unutmayı bıraktım. Tutkularımızın ortaklığı içinde, benim için yeni sınırlar saptadığınızı keşfettim. Rosen dergiyi kurunca, kendinize koca sayfalar, yalvaçlık ve *bildiri* olanakları ayırdınız, horladığınız Jurien gibi bana da eleştiri ve özet sütunlarından başkasını vermediniz: Hâlâ uydunuzdum

sizin, sizden aşağıdaydım, hep *yükseklikler* vardı aramızda. Beni bir kenara iterek Rosen'le bir şeyler tasarladığınız, Paskalya'ya yakın dönemi anımsıyor musun? Birkaç kez üzerinize geldim, odanıza girince *havadan sudan* konuşmaya başladınız, yine bir kıyıya itmiştiniz beni, yarısırlarınıza, sınırlı hayatınıza kabul ediliyordum, ancak, büyük gizlerinizde, suç ortaklıklarınızda yerim yoktu benim; o zamanki kadar sizden hiçbir zaman nefret etmedim. Tekrar düşüyordum. Sanki sizde, savaşmak istemediğiniz fiziksel bir iğrenme duygusu uyandırıyormuşum gibi.

Aklıma belki de beni kurtarabilecek bir fikir geldi –(hastalığımı kabul etmediğimi, inada iyileşmek istemediğimi hatırla): Parti'ye üye oldum.

Size bu haberi verdiğim zaman uğradığınız şaşkınlığı hiçbir zaman unutmayacağım. Mayıs sonuydu. Parti'ye üye olmak sorunu bir yılı aşkın süredir konuşmalarımızın ve sorunlarımız adını verdiğiniz şeyin başlıca konusuydu, bu bakımdan kararım sizi etkilememiş olamaz: Bizim gruptan eşiği ilk ben aşmıştım. Şaşırmıştınız, aşağılanmıştınız. Sonunda beni kıskanacağınız bir şey vardı bende, çözümlemeye cesaret edemediğiniz, peşimden gelemediğiniz bir eylem... Özgür kalmak istiyordunuz ve 1 Mayıs Berlin ölülerini düşünerek coşmakla yetiniyordunuz.

Bir kez daha sizi bağışlayabileceğimi sandım: Sizi geçtiğim, altı ay önünüzde olduğum bir siyasal ve zihinsel alan vardı artık, hayret ediyordunuz...

Parti'ye geçişimi, hayatımın en dingin, en barışık ender anlarından biri olarak anımsayacağım her zaman. XX. Mahalle'deki bir fabrikanın hücresine düşmüştüm rastlantıyla, Fêtes Alanı dolaylarında, küçük makine avadanlığı yapan bir işletmeydi: Hücrede sayımız azdı, on bir-on iki kadar, insanların birbirini tanıyabileceği bir örgüttü. Parti'de söylendiği gibi, içlerinde tek *katılmış* bendim. Son derece yiğit ve dost canlısıydı hücre arkadaşlarım, beni rahatlatmak için ellerinden geleni yaptılar.

Parti'de hâlâ çokça uvriyerizm* yapıldığı bir dönemdi, ama bir *aydın* oluşumu hiçbir zaman başıma kakmadılar. Bu küçük insan topluluğu, bir tek şey öğretti bana, benim de insan topluluğunun bir parçası olacağımı öğrendim: İnsan bir kez yaşadıktan sonra komünizmden yakasını kurtaramaz.

Geçmiş hayatımın, ailemin hesabını hiç kimse sormuyordu: Babamın mesleğinden söz edecek olsaydım, hiç kuşkusuz, yeryüzünde, insanın aklına gelmeyecek garip işler yapan insanların bulunduğunu söylerlerdi, hiç üzerinde durmaksızın. Lütfen anla beni: Kökene ilişkin toplumsal günah sorunu söz konusu olmuyordu hiçbir zaman...

Bu siyasal dostluk her şeyi kapsıyordu, hepimizin şimdisindeki eylemi, fabrikayı, savaşı ve barışı değil ama sıkıntıları, boğuntuları, tüm hayatlarımızı içeriyordu.

Parti o dönemde iyice tecrit edildiği için –1 Ağustos'tan bu yana gene öyle–, paylaşılmış yalnızlık duygusu son derece güçlü bir bağ yaratıyordu, bir çeşit tensel suç ortaklığı, neredeyse biyolojik *tür* bilinci gibi bir şey: Beni büyük bir sıcaklığın çevrelediğini hayatımda ilk kez hissettim.

Arkadaşlarım neşeliydiler, gülmesini biliyorlardı, ağzından İnsan ve İnsanlık'ı düşürmeyen sizlerden çok daha iyi insandılar. Kin nedir, hınç nedir, hiçbirini bilmiyorlardı, hepsi sağlıklı işçilerdi. Beceriksizce seçilmiş sözcüklerinin altından hayatın anlamı fışkırıyordu. Koşmasını beceremeyen bir çocuğun, birbirini kovalayan çocuklara bakması gibi bakmış olmalıyım onlara: Kendimi, hiçbir zaman onların arasında olduğu kadar başarısızlığa uğramış hissetmedim.

Yeni hayatımın sırlarını kendime saklıyordum, size hiçbir şey anlatmıyordum ama çok şey biliyormuşum gibi yapıyordum: Rosen bana şimdi hatırlamadığım bir konu hakkında Parti'de ne düşünüldüğünü biraz çekinerek sorduğu gün, bir an gurur duydum:

---

* İşçicilik. Toplumcu hareketin ancak işçi öncülüğünde gelişebileceğini savunan öğreti. *–çev.*

"Parti'de bu konuda ne söylüyorlar?" diye sormuştu.

Üstünüzdüm sizin, "Parti'nin dergi üzerindeki denetimini tartışmaya karar vermemiz gerekir bununla birlikte," dediğim zaman yargıcınızdım.

"Acelesi yok," diyordunuz.

Ben de cevap veriyordum:

"Aklı başında devrimcilersek, bu karar zorunlu. K. P, devrimin hizmetindeki tek gerçek güçtür..."

Temmuz tatili geldi. Haziran'ın sonunda, diplomadan sonra, Rosen ve sen gitmiştiniz. Paris'te tek başıma kaldım, o yıl yolculuk yapacak kadar param yoktu. Marguerite bile yoktu yanımda, Brötanya'ya ailesinin yanına gitmişti.

Cujas Sokağı'ndaki otelde oturuyordum, hâlâ oradayım. Havalar korkunç sıcaktı, eriyen asfalttan benzin ve katran buharlarından, kavruk ağaçlardan, Luxembourg parkının tozlarından, Quartier'nin iğrenç âşıklarından, la Taverne du Panthéon'un çamaşırları kuşku uyandıran kızlarından, çocuk çetelerinden kaçmak için Neuilly'ye annemi görmeye gidiyordum; ödlektim: Neuilly'nin aşağılarında, köy kırlığı gibi bir yer vardır. Annem konuşuyor, sızlanıyordu, az sonra sesinden kaçıyordum; Suresnes'li, Puteaux'lu kadınların beyaz bacaklarını göstererek otlar üzerinde uyuduğu, gençlerin arabaların vızıltılı sesleri arasında top oynadıkları Bagatelle'in çimenliklerine yürüyordum. Kimi zaman yürüyerek Valerien tepesine çıkıyordum, su deposunun üzerinden Paris'e ve uçsuz bucaksız kenar mahallelerine, şu canlı pire yığınlarına bakıyordum. Ya da bir ağacın altına uzanıyor, Courbevoie'ya çıkan 5. Piyade Alayı'nın eğitim yapan askerlerinin boru sesleri arasında uyuyordum. Bir gün olsun, Vésinet'ya kadar yürüyüp Jeanne'ı tekrar görmeyi düşünmedim: Teyzemin hayatta olduğunu, Jeanne'ın ona baktığını biliyordum; annem yeğeninin solup kuruduğunu söylüyordu: Jeanne'ı düşünmek, içimde pişmanlıktan çok, bir iğrenme duygusu uyandırıyordu...

Annemle baş başa yediğim akşam yemeklerini, avizenin yapışkan ışığı altında baş başa konuşmaları, hizmetçinin pantuflarının kaymalarını, XV. Mahalle'de geçen gençliğinden, babamın arkadaşlarından, kız kardeşimden ve çocuklarından konuşan annemin sesinin mırıltılarını düşünebiliyor musun? Çocukluğumun örümcek ağlarına tekrar yakalanmıştım. Pazar günü, kız kardeşim ve çetesinden kurtulmak için kaçıyordum.

Korkunçtu bu yalnızlık. Marguerite'e kendisini sevdiğimi yazıyordum, bu soluk alır gibi yatan iri kıza cinsel yakınlıktan başka bir şey duymamış olsam da, yazdıklarıma kısa bir süre ben de inanıyordum. Yaşamak gerek.

Parti toplantılarına düzenli olarak katılıyordum, ama o da güçlendirici değildi. İngiltere'ye yaptığın geziye karşın, sanırım, hiç kuşkusuz biliyorsundur, tüm tatil ayları korkunç gergin geçti, savaşa karşı büyük bir kampanya düzenleyen KP, şiddetli bir baskı altına alındı. Temmuz'un son haftasında olaylar çoğaldı; Clichy'de yasaklandıktan sonra Villeneuve-Saint-George'da toplanan İşçi-Köylü Kongresi dağıtıldı ve doksan altı delege devlet güvenliğine karşı komplo hazırlamakla suçlandı. Sendikalarda, Kızıl Yardım'da, *l'Humanité*'de*, ve hemen hemen tüm Fransa'da aramalar yapılıyordu: Ayın 31'ine doğru Santé, Petite Roquette, Saint-Lazare ve taşra hapishanelerinde iki yüze yakın siyasi tutuklu vardı. 1 Ağustos geldi. Bir gün önce, başkanlığa getirilen Briand, Millet Meclisi'nde iki yüze yakın bir çoğunluk sağlamıştı; akşam *l'Humanité* basımevini polis altüst etti. Croissant'daydım, her yan polisten kapkara kesilmişti, dizgicileri rastgele tutukluyorlardı. Bu durum sabahın dördüne, gün doğuncaya kadar sürdü. Sabahleyin Paris'te sıkıyönetim vardı, emniyet müdürlüğünün otomobilleri gidip geliyordu, atlı polisler bulvarlarda dolaşıyordu. Tutuklamalar ağustos ve eylülde

* Fransa Komünist Partisi yayın organı. *-çev.*

de sürdü. Büyük bir komploydu, komünistler 1 Ağustos'ta yapılmak üzere "amacı hükümeti devirmeye yönelik bir ihtilal tasarlamak ve hazırlamak"la suçlanıyorlardı. Suçlamanın bütün gücü saçmalığından geliyordu. Ekim ayında, yeni suçlamalarda casusluktan söz ediliyordu, çünkü *l'Humanité* savaş sanayii işçilerinin mektuplarını yayınlamıştı. Parti'nin ve sendikalarının hemen hemen tüm yöneticileri tutuklanmıştı, Cachin, Barbusse ve Vaillant-Couturier casuslukla, Doriot, Marty, Duclos ve Thorez komployla suçlanıyorlardı. Sonra, kasım ayı başlarında, bir Tardieu kabinesi kuruldu. Olayların gerisini biliyor olmalısın.

İçimde büyük bir yankı uyandırdıkları için bu olayları sana da anlattım. Hükümet ve polisin, Parti örgütünü kolayca parçalamaları; belediye meclisi üyeliğinden istifa etmiş olan Joly ve Gélis gibi üyelerin Parti içinde polisler bulunduğuna dair çıkardıkları söylentileri bazı üyelerin de tekrarlamaları üzerine birçok örgütte egemen olmaya başlayan kargaşa; oportünistlerin ayrılması, ceza yağmuru –bütün bunlar–, Parti'nin altından kalkamayacağı bir bozguna uğradığına inandırıyordu beni. Benim gibi insanlar, ancak galiplerin yanında sadık olabilirler. Kişisel değişimimden siyasal sonuçlar bile çıkarmaya başlamıştım. Hissettiğim yılgınlık birdenbire *genelleşmeye* elverişli gibi göründü.

Bir öğle sonu, Neuilly'deki evin küçük, nemli bahçesinde, güneşte kitap okuyordum, annem Massart'ın akşam yemeğine geleceğini söyledi ve benim de kalmamı istedi. Niçin kabul ettim bilmiyorum, Massart'ı pek az görüyordum, ama çocukluktan kalma önsezinin kesinliğiyle annemin âşığı olduğunu, belki hâlâ âşığıdır, biliyordum. Bu ilişkinin bende oluşan görüntüleri, küflü meyveler gibi çileden çıkarıyordu beni. Ama Massart bana karşı hemen hemen ilgisizdi, polis olduğunu düşündüğüm zaman ona karşı soyut bir aşağısamadan başka bir şey duymuyordum...

O akşam hava öylesine sıcaktı ki, bu karşılaşmadan kurtulmak için dışarıya çıkmayı göze alamamış olmalıyım. Massart,

saat sekize doğru geldi. Hole girdiğini gördüm, şapkasını elinde tutuyor, derisini siliyordu.

"Nasılsınız, Bay Massart," diye sordu hizmetçi.

"Sıcak," diye cevap verdi Komiser, "sıcak..."

Annemin bütün gün dikiş diktiği, örgü ördüğü salona girdim, Massart bana elini uzattı, sıktım, hafif nemliydi.

"Sanki bu çocuk daha da büyümüş gibi," dedi. "Gerçekten de Marie, oğlunuzu görmeyeli yüz yıl oldu neredeyse."

Yemeğe oturduk. Üçümüz de yavaş yavaş yiyorduk, annem hizmetçiyi Roule Caddesi'ndeki bir kahveden buz almaya gönderdi; buz hemen eriyordu, kırmızı şarap tekrar ılıklaşıyordu.

"Bugün gemi azıya aldı," dedi Massart.

Titredim. Belleğimde çocukluğumun boğucu ve ezik anılarını canlandıran deyimlerden biriydi bu. Yemek sona erdi, bahçeye indik, mayıs böcekleri gelip gelip abajurun ipeğine çarpıyordu. Annem, hizmetçiye yardım etmek için eve girdi. Yalnız kaldığımız zaman Komiser konuşmaya başladı:

"Küçük Serge'im, seni gördüğüme memnun olduğumu biliyor musun? Sana hep sen diyorum, eski bir dostun bu samimiyetinden alınmıyorsun değil mi? Elimde doğmuş sayılırsın..."

Çok sinirlenmeme, oradan kaçmak istememe rağmen, "Hayır" diye cevap verdim. Komiser bir süre sessiz sessiz sigara içti.

"Demek kendimizi komünizme verdik," dedi. "Banker oğullarıyla birlikte yıkıcı dergilere yazılar yazıyoruz galiba?.. Komünist Partisi üyesiyiz?"

Saldırarak, "Evet," dedim, güldü Massart, dişlerinin arasından, gençlik hastalığını anlatmaya başladı. Bütün bu gelişme çağı sancılarını bildiğini, hukuka başladığı yıl birkaç anarşist toplantısına katıldığını söyledi. Canları istediği zaman sınıflarının bağrına kolayca dönebilme şansına sahip olan banker ve sanayici oğulları için hiçbir önemli etkisi olmayan bu tür eğlencelerin, serveti ve desteği olmayan bir küçük burjuva için tehlikeli

sonuçlar doğurabileceğini ekledi. Mesleki aşama yapmaya elverişli ve iktidara geçme şansı olan bir sosyalist partiye bağlansam, bunu anlayabileceğini, ama güçsüz kalmaya mahkûm olmuş, şiddetli bir polis operasyonuyla parçalanmış bir parti saflarında yer almanın saçma bir şey olduğunu söyledi. Susuyordum. Massart konuşmasını sürdürüyordu:

"Agregasyona kabul edilmezsen ne yapmayı düşünüyorsun? Senin Yüksek Öğretmen Okulu başarısızlığından beri çok gevşediğini, bu yıl diploma almakta bile güçlük çekebileceğini anlattı bana zavallı annen... Zengin değil kadıncağız, iki-üç yıl fazla tahsil lüksüne katlanamaz... Tersine giden ne? Politika işlerin mi? Kızlar mı?.. Oh! Senden sırlarını açmanı istemiyorum. Genç bir erkeğin sıkılma duygusuna saygı gösteririz biz... Bırakalım bunu... Ama sana demek istiyorum ki... Eğer gerçek sıkıntıların varsa, Massart bir dosttur, unutma. Örgüt'e girmeyi düşünmedin mi hiç?.."

Sıçrayarak kalktım, cevap vermedim, mutfağa koştum. Annem bulaşık teknesinin önünde, hizmetçinin verdiği tabakları siliyordu. Boğuluyormuş gibi konuştum, kendimden geçmiştim:

"Polise girmem için bu herife sen mi ricada bulundun?"

"Neyin var?" dedi. "Evet, ben... Ee sonra? Kabul etmedin mi yoksa? Tehlikeyi sezip önlemek gerek oğlum. Zavallı babacığın gayet iyiydi memuriyette..."

"Ne aynasız, ne de tabut satıcısı!" diye haykırdım. "Zıbarırım daha iyi. Git böyle söyle komiserine."

Evden hemen ayrılıp Cujas Sokağı'na, uyumaya gittim. Ardından annem gözü yaşlı mektuplar yazdı, ama hiçbirine cevap vermedim.

Eylül ayının sonuna kadar ne yaptım hiç bilmiyorum daha sonra. Marguerite, Cujas Sokağı'na döndü, onu rahatlamış gördüm, dönüşünün beni mutlu ettiğini sanıyordu: Kime ne diyeceğimi bilemiyordum. Bir gün, ilkbaharda sizinle birlikte ziyaretine gittiğimiz Régnier'yi anımsadım, ona kendimi anlatmak, ne

salık vereceğini öğrenmek, kitap ve deneme tasarılarımı açmak üzere evine gitmeye karar verdim: Edebiyat, içinde bulunduğum durumdan kurtulmak için bir olanak gibi geliyordu bana. Öğüt vericilere, rahiplere inanıyordum hâlâ.

Bir öğle sonu Mesnille-Roi'ya vardım, kapıyı çaldım. Beni görünce epeyce canı sıkılan Régnier açtı kapıyı. Kim olduğumu unutmasından, beni hatırlamamasından korkuyordum. Konuşma iyi gitmedi. Birden ayak sesleri duydum. Bir adam göründü. Gömlekliydi, çıplak ayaklarına kösele sandaletler giymişti:

"Bak sen, ziyaretçin varmış, özür dilerim..."

"Sen de gel," dedi Régnier.

"Olmaz," dedi adam, "seni ziyaretçinle baş başa bırakayım, çalışmaya çıkıyorum ben."

Yüzü yabancı değildi adamın, ama adını anımsamak için öylesine çaba sarf etmiştim ki, felce uğramış gibiydim. Adı birden aklıma geldi, haykırdım:

"Ama Carré bu!"

Bıraktığı sivri sakal yüzünü değiştirmiş olmasına rağmen tanımıştım Carré'yi, kendisini iki-üç kez toplantılarda dinlemiştim, komplo sırasında, *l'Humanité*, fotoğrafını yayınlamıştı.

"Tabii ki o," dedi Régnier, sıkıntıyla. "Kimseye bir şey söylemeyeceksiniz."

"Korkmayın," dedim. "Parti'denim ben. Böyle söyleyin kendisine. Geldiğim için özür dilerim. Ama Maisons- Lafitte'te geziyordum, size uğramayı düşündüm..."

"Çok naziksiniz," dedi Régnier.

Artık yapacak bir şey kalmamıştı, fazlaydım orada, dostunuzdan beceriksizce izin isteyip ayrıldım.

Aradan birkaç gün geçti. Bu rastlantıyı unutmuştum. Derken, bir sabah bir düşle uyandım: Yüzü biraz babamın yüzünün çizgilerini, biraz benim yüzümü andıran bir adama Carré'yi ihbar ediyordum. Düş görüp görmediğimi anlamam için Marguerite'in kalçasına dokunmam gerekti. Sainte-Anne

Hastanesi'nde Dumas'nın yanında çalıştığımız sırada psikanalize nasıl gülerdik?..

Bir düşünce ortaya çıkmadan önce uzun yollar almıştır, eski bir serüveni vardır. Tam anlamıyla biçimlenmiş ve gelişmiş olarak ortaya çıkar, onu öldürmek için vakit çok geçtir artık. Hayat böyle devam edebilir mi bilemezsin, bir düşünceyi yok etmek, bir insanı ortadan kaldırmaktan daha zordur. Günler boyu ayrılmadı benden, bazı sabahlar, öğle sonraları unuttuğum oluyordu onu, tıpkı insanın kendini mutlu sandığı zamanlar, ölüm korkusunu, hiçliğe düşüşü unutması gibi; ama birden tekrar ortaya çıkıyordu, güçlü ve sinsiydi, sanki her zaman benimle saklambaç oynuyor gibiydi, dünya ile benim aramda hareketsiz ve belirgin bir görüntü gibiydi. Son günlerden birini anımsıyorum: Rıhtımlar boyunca geziniyordum, hiçbir şey düşünmüyordum ya da bulanık bir şekilde vücudumu, derimi düşünüyordum, Louvre'un pencerelerinde kendime karşıdan bakıyor ve çözümlemeyi başaramadığım bir anıyı hatırlattıklarını söylüyordum kendi kendime. Bir taş parıltısıyla, başımın yukarı kısımlarında, sağ tarafta yeniden ortaya çıktı. Hep büyüyordu, bir tik gibi, bir takınak gibi, bir davranış gibi kaçınılmazdı, hep büyüyordu.

Kendimden kurtulmayı denedim. Her zaman sevdiğim kızlara koştum. Montmarte mahallesine bir eğilimim vardı. Belki de kokuları yüzünden. Gündüz saatleri pek yaraşmaz bu mahalleye, onun havası Paris'in gece havasıdır. Saatler boyu kara kırlar okyanusunda yüzmüş olan lâl şarabı dolu kamyonlar Hal'in pırıl pırıl meyhaneleri önünde dururlar. Croissant'da gazetelerin pencereleri ışıldar. Quatre-Septembre Sokağı ile Poissonnière Bulvarı arasında, sesleri Croix-Rousse'un yukarlarındaki, günün sona ermesiyle susan ipekli dokuma tezgâhlarının sesine benzeyen dizgi makinelerinin tıkırtıları duyulur. Poyraz esince, kâğıt kokusu, Saint-Eustache tepesinden Montmartre Sokağı boyunca gelen meyve kokularına karışır: Çürümüş kırların eter

serinliğini anımsatır. Sekiz-on gün kadar bulvarın öte yakasına kadın aramaya gittim. Belalıları komşu kahvelerin teraslarında içki içerken ya da başlarında şapkaları Montmartre'ın küçük barlarında kâğıt oynarlarken, ışıksız geçitlerde, kahve teraslarında müşteri beklerlerdi. Gelip geçene tembel tembel başlarını çeviren, dizlerini, bacaklarını açan çok süslü iri kızlardı hepsi hemen hemen. Erkek kuşlar gibi süslüydüler. Her akşam uzun uzun kararsız dolaşıyordum, aralarından birini seçmeksizin Cujas Sokağı'na döndüğüm oluyordu. Beni Richelieu ya da Vivienne Sokağı'nın ıssız bir köşesine kadar izlemesi için başımı bir kıza çevirmem ve ağır ağır yürümem yetiyordu: Onu bulvarların ateş çemberinin uzaklarına, sadece ona ve bana ait olan karanlığa çektikten sonra, kendisine ihtiyacım olmadığını, yanıldığını söylüyordum, ayaklarını sürükleyerek bulvara doğru yürüyordu. Bazı akşamlar, bir kadını oteline kadar izliyordum, konuşmaksızın onunla yatıyordum.

Ama hiçbir şey ihbarın kaçınılmazlığının büyümesini önleyemiyordu...

Rosenthal'in birkaç haftadır Paris'te olduğunu biliyordum: Bir sabah, Carousel Alanı'nı geçerken gördüm onu, pembe-siyah bir elbise giymiş, uzun boylu, genç bir kadının yanında yürüyordu, kadın ona sevilen bir erkeğe bakar gibi bakıyordu, iki metre uzaklarından geçtim, Rosenthal beni görmemiş gibi yaptı. Daha uzak, daha amansız ve hayatınıza her zamankinden fazla gömülmüş olarak hissettim sizi. Adımlarımı Notre -Dame'ın avlusuna yöneltmem için, belki daha fazlası gerekmiyordu; Ulusal Kitaplık'a gidiyordum o gün, Rivoli Sokağı'nı geçmedim, Châtelet'ye döndüm ve Komiser Massart'ın bürosuna yürüdüm.

Bir bekçi, haber alma servislerinin bürolarının yerini gösterdi, hastane koridorları gibi gri ve kederli koridorlarda yitirdim kendimi: Gözlerim kapalı, çocukluğumun derinliklerine atıldım, bu camlı kapılardan birincisini babam açacaktı, duvarla-

rın üzerindeki suluboya cenaze resimlerini tekrar görecektim. Massart'ın bürosunda uzun süre bekledim, sonunda bir odacı, Komiser'in beni beklediğini haber verdi.

Girdim, Komiser ayağa kalktı:

"Hangi rüzgâr attı böyle seni?" dedi.

"Hâlâ Carré'nin peşinde misiniz?"

"Hangi Carré?" diye sordu Massart.

"Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi Carré."

"Ah! Carré!" diye haykırdı. "Tabii ki peşindeyiz, budala! Nerede olduğunu biliyor musun?"

"Mesnil-le-Roi'da oturuyor, Saint-Germain-en-Laye yolu, yazar François Régnier'nin evinde."

Komiser not aldı, bana baktı.

"Emin misin?" dedi.

"Gördüm kendisini, üç hafta oldu."

"Ve bana haber vermek için bu kadar bekledin!"

"Bu mesleğe girmek için hemen karar verilemez."

"Elbette, elbette," dedi Massart. "Onur mücadelesi... Bu davranışın, Neuilly'deki konuşmamızı, daha doğrusu benim konuşmamı düşündün anlamına mı geliyor?"

"Sizden değilim ben," dedim. "Bugün nedenlerim var -özel..."

Komiser gülümsedi, hafifçe omuzuma vurdu:

"Haydi, haydi," dedi. "Başlangıçta huysuz olur herkes..."

Massart'ın bürosunda daha sonra ne oldu bilmiyorum. Haber alma Servisi müdürleri ailesinin fotoğraflarının altında iğrenç bir fotoğraf gördüm, Santé hapishanesinin duvarlarının önünde, pardösü giymiş, kısa boylu bir adam duruyordu fotoğrafta, üzerinde şu ithaf vardı: "Güçlü dostum Massart'a, Deibler." Emniyet Müdürlüğü'nün yapışkan merdivenlerini indim sonunda: olmuştu. Soluk alıyordum, uzun süre bir cinayeti düşlemiş paranoyaklar gibi soluk alıyordum.

Bu hiç değişmemiş dünyada herhangi bir şeyi tanımak mümkün değildi artık. Bir ele verme hiçbir şeydir, söylenen bir

cümledir, bir cinayetten daha az tiyatrovaridir, ne bir polis romanından bir parçadır, ne de acılı bir opera sahnesidir, ama bir cinayetten daha onarılmazdır, daha güçtür, derinlerde oluşan bir değişimdir, bir sıçrama, bir kopma, bir ölümden sonra dirilmedir: Montaigne'in ölülerden söz ederken söylediği gibi *varlık dışı*'dır insan.

Bir süre sonra, Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki buluşma oldu. Rosen ve sen, beni beklerken benden söz ediyordunuz, kapının arkasında sizi dinledim, benden kuşkulandığınızı biliyordum. Bu üç aylık tatil sizi daha da uzaklaştırmıştı. Deriniz denizi, güneşi, mutluluğu tanıyan insanların derisiydi. Régnier'ye en son ne zaman gittiğimi, orada kimi gördüğümü soran Rosenthal'in korkunç sessizlikte çınlayan iğrenç yargıç sesini hiç unutmayacağım. Senin odandan çıktıktan sonra her şeyi anlatacağınızdan, Parti Disiplin Kurulu'nda sorguya çekileceğimden emindim. Tıpkı, şu kovalandıkları zaman yere yapışan küçük hayvanlar gibi ölü taklidi yaptım. Dört bir yandan hakaretler, küfürler bekliyordum. Belki de açıklanma, yargılanma umuyordum, beni sizden ve Parti'den kesinlikle kurtaracak patlamaların umuduyla yaşıyordum belki de: İkili oynamak için yeterli gücü hiçbir zaman bulamadım, ikili yaşamın sarhoşluğu bile bana göre değil...

Eğer yaşamak istiyorlarsa, casus ve muhbirleri bazı büyük düşüncelerin yönetmesi gerekir, diye düşünüyorum bugün. Hatta ihanetin kutsallığına inanmak bile gerekir. Kendimi temize çıkmış hissetmiyorum. Bak işte düşmanınızım artık, komünistlerin düşmanı: İhanetimin soyluluğunu kendime ispat edemeden nasıl yaşayabilirim? İhanetimin nedeninin size karşı duyduğum kin, sizi yaralamak isteği olduğunu unutmaksızın? Kin ihanete yöneltiyor insanı, ama ihanetler kini iyileştiremiyor: Bir patlamayla, kinin boşalması gerekmişti, ama patlayıcı madde hiç patlamıyor, bombaları patlamıyor...

Kendimden umudu kesmemek için, kapitalizmin tıpkı Tanrı gibi kendi adına yapılan ihanetleri kutsallaştıran ebedi bir düzen olduğuna inanmak zorunda kalacak mıyım? Düzenin pisliklerine inanmak gerekecek mi?

Komünistlerin haklı olduklarını, sadece nefret edilen insanlara değil, gerçeğe ve umuda da ihanet ettiğimi düşünmek çok zor. Kendi gerçeğinize ilişkin her şeyi öğrettiniz bana, onu yenebilirim, ama ona karşı çıkartılan yalanlara kanmam artık. Tarihi aldatmak isteyen insanın kendisi aldanır her zaman, küçük olanaklarla hiçbir şey değişmez. Devrim polisin *karşıtı*'dır.

Aslında beni Komiser'e götüren şey, ilk günden itibaren bana yüklediğiniz kuşkudur. Bana olan kuşkunuzu, adımın, yüzümün, çocukluğumun beni yaşamaya mahkûm ettiği ve bana ait olduğundan hiçbir zaman kuşkulanmadığınız kişiliği suçlama tutumunu doğrulamak isteği. *Farklılığım* ve olanaksız ortaklık duygusu...

Massart, bir gün bana, polislerin çoğunun yardım gören çocuklar, bir gün Fauxpasbidet, Peudepièce* adlarıyla vaftiz edilen isimsiz insanlar olduğunu söyledi. Bu yitik çocuklardan kurtulamayacağım, içinde doğduğum ve her insan için derece derece oluşan bu ölüm evreninden yirmi yıl kaçmıştım. Korkunç bir yazgı beni babamın çevresine götürüyor. Ama bu yazgıyı bugün son kez itiraf ediyorum. Rosen öldü, bu yüzden düşüşümün tek sorumlusu sensin, çünkü sen *varsın*...

Pluvinage'ın öyküsü bu bulanık cümlelerle bitiyordu. Serge, daha sonra "faydasız..." diye yazmış, ama karalamıştı.

---

* Gülünç, uydurma adlar. *-çev.*

XXIV

"İnsan gençlikten nasıl çıkar?" diye düşünüyordu Laforgue, Doğu Garı'nın bir peronunda, kendisini Strasbourg'a ve Noel tatilinin karlarına götürecek trenin önünde bir aşağı, bir yukarı yürürken. Birçok şey olup bitmişti.

Rosenthal ölmüştü; olanların her şeye karşın en korkuncu, en onarılmaz olanı bu ölümdü. Pluvinage, Genel istihbarat Örgütü'nün bir muhbiri olmuştu. Bloyé ve Jurien ile arkadaşlık, yıl sonuna kadar, agregasyon sonrasının büyük hayallere, büyük umutlara olanak tanımayan vedalaşmalarına kadar, son büyük tatil, askerlik görevi ve onları uzun süre dört bir yana savuracak olan büyük yolculuklar öncesine kadar, olduğu gibi sürecekti. Taşrada bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, en çok on yıl sonra, eşler ve çocuklarla birlikte tekrar buluşacaklarını hayal ediyordu: Eşler ve çocuklar birbirlerine ters ters bakacaklar ve hep birlikte susmamak için Yüksek Öğretmen Okulu ve Sorbonne döneminin artık tavsamış olan anılarından başka bir şeyleri olmayacaktı.

"Çok fazla başarılı olamayacağız," diye düşündü.

Her gençlik çağı bir sınavla noktalandığı ve yeniyetmelikten erkeklik dönemine bir kopma olmaksızın kesinlikle geçilmediği için, kendisini de bir sınavın beklemekte olduğundan kuşkulanıyordu.

"İlkeller talihli insanlar," diye düşündü, "geçiş ayinleri var... Dans ederler, içki içerler; onlara, yapay bir karanlıkta, kaynana zırıltılarının böğürtüleri arasında, bir yığın erkeklik sırları açıklanır: Bir köpek dişini kırarlar, ya sünnet ederler ya da

sırtlarına epeyce zarif çentikler açarlar; bununla birlikte, sünnet olmayacağım ben, galiba inançtan yoksunum... Dışarıdan gelen bedensel acıyla birlikte, oldukça basit kan ve penisin kalkması öyküleridir bunlar; sonra, dayak yeme olaylarında olduğu gibi, olan olmuştur, tören yapılmış ve kabul edilmişsindir; ama gelecek vuruşun şiddeti konusunda büyüklerinle pazarlık yapabilirsin, ak büyü konusunda da kadınları kandırabilirsin ve sonunda erkek olursun... Ama bizler için, işleri kolaylaştıracak sağaltıcı-adamlar yok... aşk, ölüm, rezillik, ruh ve zihin hastalıkları var..."

Philippe, yakında gizemli döneme gireceğini hissediyor. Anababasına ilişkin olarak kendini iyi tanımlıyor delikanlı: Onları acıma ve öfke karışımı bir duyguyla ve kesinlikle onların kopyası olmamak bilinciyle düşünüyor. Erkek olarak, karısına, çocuklarına ve mesleğine karşı biraz daha gizemli bir ilişkiyle tanımlayacak kendini: Bunların değişik halkaları, belki de bir anne, bir baba halkasından daha esnek... Laforgue, ana-baba cephesinde işlerin yolunda olduğunu, ya da yakında böyle olacağını, çünkü öğrenimini bitirince bir unvan sahibi olacağı için altı ay sonra onu bir erkek olarak göreceklerini ve toplumsal durum sınıflamasını yapıp etiketini yapıştırdıktan sonra yerine koyabileceklerini düşünüyor. Ama bu arada kendinde erkeğe özgü ilgiler keşfediyor, rastlantıların rüzgârında dalgalanmaktan, hani derler ya, sakalı kaptırmaktan çekiniyor...

Ekspres hareket edince başını kapıya dayadı Laforgue; günlerden 22 Aralık'tı, don vardı, hava buz gibiydi. Laforgue'un soğuktan gözleri yaşardı hemen, ama Paris'in gözden uzaklaşmasına, gecenin soğuk katmanlarına boyun eğişine bakarken, yakasını sıyıramayacağını ve başına bir şeyler geleceğini düşündü.

Laforgue'un hayatına hastalık el koydu ve onun için büyücünün yaptığı görevi yerine getirdi. Hastalıkların her şeyi hallettiği, geriye dönüş ve uyanma bekleyişi sırasında her şeyin ertele-

nip beklemeye alındığı bu uyku ve kaçamak durumlarında insan değişir ve düşüncelere dalar.

Laforgue *ölmek*'i düşündü. Ölümü bedenden kovmak için, ellerinin altında somut bir belirtiye, mikroplara sahip olmaktan alabildiğine mutlu olan doktorlar, yatağın çevresinde septisemiden söz etmeye başlıyorlardı. XX. Yüzyıl'da, Beyazlarda, Siyahlardaki sünnetin yerini tutan apandisitten herkes gibi ameliyat olan Laforgue, ameliyattan iki gün sonra, ağır bir zehirlenme sonucu, mide bulandırıcı bir baş dönmesiyle çarpıldı.

Yatağının üzerine eğilen babasını, annesini, hastabakıcıları belli belirsiz görüyordu; yapılan iğnelerden, makatındaki termometrelerden, damlalardan ve sondalardan zehirlenmişti; elini bacak arasına soktuktan sonra yavaşça burnuna götürüyor ve korkunç pis bir koku duyuyordu. Sabahları ve öğleden sonraları doktorlar uğruyordu. Bir akşam konsültasyon yaptılar; doktorlardan birinin uzun ve siyah bir sakalı vardı, başını sallıyordu, bir başka doktor da ensesini kaşıyordu.

'İşte büyücüler,' diye düşündü.

Kimi zaman geniş ve sarımtırak bir göğüs kafesine, kimi zaman hafifçe titreyen ışıkların aydınlattığı bir mahzene, kimi zaman da gözlerine batan buz mavisiyle göz kamaştırıcı bir hücreye benzeyen oyuk bir nesnenin içinde belli-belirsiz yaşıyordu: Kliniğin bahçesindeki kara vuran güneşin etkileri... Bu, sorumsuz ve sıtmalı larva yaşamından hoşnut olmadığı söylenemezdi, hiçbir şey istemiyordu, olan bitene karşı küçümseyici bir kayıtsızlık duyuyordu, acı bile hissetmiyordu. Kendisini, tanımlanamaz, uğultulu ve çınlamalı bir varlık olarak algılıyordu yalnızca; ateşi yükselmiş vücudunda sağır edici bir gürültüyle dolaşıyordu kan; bir bardağa kaşığın çarpması, kapanan bir kapı gibi en küçük bir dış ses, uyuşuk ve uzun dalgalar ve neredeyse gözle görülebilecek hava sarsıntıları halinde yayılıyordu. Kendini bu uyuşmaya teslim etmişti; bazen deniz mavisi bir kapıyla, bir kalorifer radyatörüyle ve belirsiz bir gravürle birlikte karşısında duran

duvarı tümüyle tanıyordu, ama bunlar birden küçülüp yok oluyorlardı: O zaman bu evrene çok yukarılardan egemen oluyor ve nesneleri küçülten tanrılar gördüğünü kurulmuş bir makine gibi tekrarlarken aptalca bir gülme isteği duyuyordu. Sonra nemli ve karanlık uykuların derinliğine dalıyor, vücuduyla ilgili karabasanlar görüyor ve bunların hiçbirini anımsamıyordu: İnsanların fısıltıyla koma olarak tanımladıkları bir konumdaydı. Birinde, kısa bir yarı uyanıklık anında bu sözcüğü duydu ve ölmekte olduğunu şaşkınlık içinde düşündü, ama yeniden uykuya daldı; sözcüklerin ışıltılı sineklerini uzaklaştıracak, ölmekte olduğu için öfkeye kapılacak gücü yoktu artık.

Philippe ölmedi. Bir akşam, ölümün kumluk sınırlarının ötesinde yeniden uyandı: Odası karanlıktı, geri dönüşüne bir yataklı vagon, bir gece yolculuğu havası veren, mavi boyalı küçük bir gece lambasının ışığı vardı yalnızca; bir koltukta, örtüye sarınmış bir gece hemşiresi uyuyor ve yarı açık ağzıyla hafifçe horluyordu. Birden büyük bir mutluluk dalgası dolaştı bütün vücudunda; bu mutluluktan sonra öteki bütün hazlar ona silik ve yavan gelecekti kesinlikle: yaşıyordu. Karanlık uçurumların içinden çıkıyor ve yaşamın parıltılı yüzeyinde sırt üstü yüzüyordu, gülümsedi ve günün doğuşunu beklemek üzere, canlılar nasıl uyuyorlarsa o da öyle uykuya daldı tekrar.

Sabahleyin, çevresinde büyük bir hareketlilik vardı, artık kurtulduğunu haykırıp onu kutladılar ve demir gibi bir yapısı olduğunu söylediler; annesi ağladı, babası fabrikadan geldi ve gece masasının üzerindeki bardağı kırdı; dirilişinin büyük kargaşası yaşanıyordu. Bu gürültü patırtıya gözlerini kapattı Laforgue, uzun süre yitmiş olan bedenine tekrar sahip oluyordu, kollarına bacaklarına buyruk verebiliyor, yorganın altında ayak parmaklarını kasabiliyor ve kendilerine bunca uzaklardan gönderdiği buyruklara karşı saygılı olmalarına şaşıyordu. Hâlâ bomboştu içi, yorgundu, ama odasının boğucu sıcaklığına karşın, göğsün-

de, alnında, karnında, varlığından kimsenin kuşkulanamayacağı bir dağ ve deniz havası estiren fark edilmez bir meltem hissediyordu üzerinde: Ateşi 38,2'den fazla değildi artık.

Sonunda, bahçenin karı üzerinde sessizce ilerleyen bir ambulansla ana-babasının evine götürdüler onu. Orada, insanlardan uzak yaşamayı sürdürdü.

Kendini yeniden ele geçirmek mutluluğu, tamamen içine alıp eritiyordu onu, artık yeniden kavuştuğu yaşama bilincinden başka bir şeyle ilgilenmiyordu; kendi soluk alışını dinliyor, kanının akışını duymak için kulağını yastığa dayıyordu. Konuşmuyor, hiçbir şey istemiyor, hasta bakıcının ve annesinin bir gölge gibi yürümelerine, yatağının yanında oturmalarına bakıyordu; kendisinden başka kimseyle ilgilenmiyor, hayata geri dönmeye çalışıyordu: Bu çabalar, kendisine ait olmayan şeylerden daha fazla oyalıyordu onu. Kendi varlığının dışında kalan şeyler, açıklanmaz, uygunsuz ve rahatsız edici bir maskaralık gibi geliyordu ona.

Ayağa kalkmasına, hâlâ karla kaplı ağaçlara, göz kamaştırıcı ovaya, donmuş su birikintilerine bakmasına izin verdiler. Her zamankinden daha sessiz, daha suskundu. Yeni doğduğunu, hastalığının ikinci doğuşu olduğunu, tutkuyla beklemiş olduğu doğuş olduğunu düşünüyordu. Her şey yok olmuş, sona ermişti, çocukluğu, delikanlılığı; klinikte, mavi ışıklara gömülmüş o gece, daha uyandığı saniyede ilk kez yaşamaya başlamıştı. Ve aynı zamanda, ilk doğuşu ile hastalığı arasında uzanan yirmi iki yıllık ertelemeden sonra, yitik zamanın kesinlikle önemli olmadığı bu ayraçtan sonra, kendi ölümüne doğru yürümeye başlamıştı. Ölümün öylesine yakınında bulunmuştu ki, bu var oluş mutluluğunda korkunun eksik olması, onun en küçük düşüncesine, en küçük eylemine yüceltici bir meydan okuma niteliği vermemesi olanaksızdı. Üstelik soluk alma konusunda dünyaya ilk gelişinde duyduğu korku ile bu korku arasında benzerlikler vardı.

'Erkek olmak için ölüm tehlikesini yaşamak mı gerekiyordu acaba?'

Her şey başlıyordu, büyük bir öfkeyle var olmak için yitirilecek bir saniyesi yoktu artık; gerçekten ölmediği için, boşa çıkmış girişimlerin büyük oyunu sona ermişti.

'Seçim yapmak gerekecek. Yaşamın üzerini örten hayallerin zamanı geçti... Yoğunluğu aramak gerekecek... Önemsiz şeyleri feda etmek gerekecek...'

Philippe'e, hayatını altüst etmiş olan bir değişiklik yaşamış olduğu duygusunu belki de en iyi hissettiren şey, oğlunun bütün tehlikeyi atlattığı kanısına varan annesinin, onun korkunç minnet borcunu hemen ödemesi için dayatması oldu: Sessizliğinden, uzaklığından, bencilliğinden dolayı onu sert bir dille eleştirdi ve geceler boyu kendisini baş ucunda beklemiş ve kuşkusuz ölümün elinden kurtarmış olan kişiye karşı minnet borcunun belirtilerini göstermesini istedi. Sizi en çok seven insanların yaşamınız konusunda sizden açıklama bekledikleri ve mutluluğun yalnızlığını hoş görmedikleri bir dünyada buldu kendini hemen. Gerçekten ölümün kıyısından geri dönmüş olduğu için, hayatın geri kalan bölümünü sakınması gerekiyordu.

Ama henüz baş kaldıramayacak kadar güçsüzdü, yeni yeni kımıldıyordu. Sessizce ağlamaya başladı. Bu gözyaşlarının pişmanlık belirtisi olduğunu sandı annesi.

O yalnızca kendisi için ağlıyordu: Herkes bu konuda yanılmıştı.

Jean Paul Sartre, yakından tanıdığı ve sevdiği Nizan'ın bu çok boyutlu romanı için yazdığı uzun bir yazıda eseri ayrıntılı olarak incelemekte ve şöyle demektedir: "Nasıl Marx'ta, özellikle meta fetişizmini çözümlediği ilginç bölümlerde, ekonomik kavramların bir fenomenolojisi varsa, onun gibi Nizan'da da, hareket hâlinde bir kavram olan gençliğin, toplumsal ve tarihsel verilerden kalkarak yapılmış bir saptaması ve betimlemesi vardır ki, o da bir fenomenolojidir. Kitabının büyük değeri bu karmaşık tarih ve çözümleme payının varlığından doğuyor."

Fesat, 1905 doğumlu yazarın, 1940 yılında cephede ölmeden önce kaleme aldığı ve dönemin gençlik hareketinin erdemleri ile zaaflarını anlattığı son yapıtıdır.

Çatışmalarla dolu bir dünyanın ortasında yönünü bulmaya ve zalimleri devirmeye niyetlenen farklı sınıfsal kökenlerden bir grup üniversiteli genç, toyluklarını aşabilmek, işçilerin arasına katılabilmek, iktidarı ele geçirebilmek için neler yapmalı? Gençler, devrimci bir savaşım içerisinde gerçekten sınıfsal kökenlerini aşabilir mi, yoksa "gençlik macerası" herkesin kendi kökenine dönmesiyle mi sonuçlanır?

Nizan, *Fesat*'ta, "gruplaşmış, birtakım hakları olduğuna inanmış" gençlerin, gittikçe yozlaşan bir burjuva toplumu içinde nasıl bir devrimci role aday olduklarını, şaşırtıcı bir anlatım, vurucu bir betimleme gücü, ancak çok büyük romancılarda rastlanan bir bileşim yeteneği ile anlatıyor.

yordam edebiyat
YordamEdebiyat
YordamEdebiyat

16 TL. KDV DAHİL
ISBN 978-605-172-165-1
9 786051 721651